

Dr. Cafer Yusufi Heşterudi

Kur'an, Sünnet ve Aklın Işığında
İSLAM'DA MEHDİ İNANCI

Çeviri
Mikail Gürel

Kur'an, Sünnet ve Aklın Işığında İSLAM'DA MEHDİ İNANCI

el-Mustafa Yayınları: 46

ISBN: 978-605-9982-28-3

Eserin özgün adı

المهدى فى الاسلام

el-Mehdi fi'l-İslam

Yazar

الشيخ جعفر اليوسفى الهشترودى (سلوك)

Şeyh Cafer Yusufi Heşterudi

Yayın Yönetmeni

Dr. Cafer Yusufi

Çeviri

Mikail Gürel

Editör

Yusuf Tazegün

Sayfa Düzeni

DBY Ajans

Kapak Tasarımı

Emre Güngör

Birinci Baskı

İstanbul, Mart 2018

Baskı ve Cilt

Gülmat Matbaacılık Yayıncılık San. Ve Tic. Ltd. Şti.

(Sertifika No: 34712)

İçindekiler

Giriş	9
-------------	---

Mehdi İncancının Kur'an'daki Kökleri

1. Ayet.....	17
<i>Ayetin Anlamının Kısaca Beyanı</i>	<i>18</i>
<i>Adem, Allah Tarafından Halifedir.....</i>	<i>25</i>
<i>Çeşitli Tabirler, Farklı Manalar ve Ortak Mısdaklar.....</i>	<i>50</i>
2. Ayet.....	53
3. Ayet.....	73
4. Ayet.....	99
5. Ayet.....	108
6. Ayet.....	115
7. Ayet.....	116
8. Ayet.....	117
9. Ayet.....	118
10. Ayet	119
11. Ayet	120
12. Ayet	121
13. Ayet	122

14. Ayet	123
15. Ayet	124
16. Ayet	126
17. Ayet	129
18. Ayet	131
19. Ayet	135
20. Ayet	139
21. Ayet	141
22 / 23. Ayetler	142
24. Ayet	144
25. Ayet	145

Ehlisünnet Rivayetlerinde Mehdi

Ehlisünnet Nezdinde Mehdi Hadisleri Mütevatirdir.....	154
Ehlisünnet Kitaplarında Mehdi Hakkındaki Rivayetlerden Bir Demet	167
Onun Yeryüzünü Adaletle Dolduracağına Delalet Eden Rivayetler.....	169
Ehlisünnet Tarafından Mehdi Hakkındaki Bazı Hadisler	191
Ehlisünnte Kaynaklarında Mehdi'nin Özellikleri ve Zuhur Alametleri.....	223

Şia Rivayetlerinde Mehdi

Allah'ın Yeryüzündeki Halifesi Olan İmam'ın Gaybetinin Sebepleri.....	237
1. Sebep: Allah'ın Velisinin Öldürülmekten Korunması	238
2. Sebep: Sünnetullahta Nimete Nankörlük Onun Elden Alınmasına Sebep Olur	244
3. Sebep: Peygamberlerin Sünnetleri Bakıyyetullah Hakkında Geçerlidir	253

4. Sebep: Evliya İçin Açıklanmasına İzin Verilmemiş Gizli Neden.....	254
5. Sebep: Tağutların Biyatından Beraat	257
6. Sebep: Şiddetle Allah Düşmanlarından Uzaklaşıp O'nun Rızasına Nail Olma.....	260
7. Sebep: Allah'ın Emanetlerinin Kâfirlerin Sûlbünden Çıkması.....	265
8. Sebep: Elekten “Geçirip Arındırmak”	268
9. Sebep: Şiddetli İhtilafla Sınanmak.....	284
10. Sebep: Sırrı Yaymak	287
11. Sebep: Hüccetullah’a Olan İhtiyaç Hissi.....	292
12. Sebep: Ümit ve Beklenti ile Eğitilmek	296
İntizar Emri ve Acelenin Yasaklanması.....	299
Nahiye-i Mukaddese’den Gelen Mübarek Mektuplar.....	305
1. Mübarek Mektup.....	308
2. Mübarek Mektup.....	313
3. Mübarek Mektup.....	318
4. Mübarek Mektup.....	324
5. Mübarek Mektup.....	325
6. Mübarek Mektup.....	328
7. Mübarek Mektup.....	331
8. Mübarek Mektup.....	339
9. Mübarek Mektup.....	340
10. Mübarek Mektup	344
11. Mübarek Mektup	349
Sonuç.....	353

Zuhur Sonrası ve Hz. Mehdi Devletinin Özellikleri

1. Özellik: Salihlerin Hükümeti Kıyamete Kadar Devam Edecek.....	359
2. Özellik: Adaletin Yayılması	363
3. Özellik: İslam’ın Tüm Dinlere Galip Gelmesi.....	372
Mehdi, Yepyeni Bir Emirle Gelecek	373

<i>Mehdi'nin Dönemindeki Yepyeni Emirden Maksat</i>	<i>374</i>
4. Özellik: Akıllar, Düşünceler ve Ahlakın Kemali.....	385
5. Özellik: İlim	388
6. Özellik: Güvenlik, Refah, Fakirliğin Bitmesi ve Zenginliğin Yayılması	396
<i>İdris'in Suhufundan Bir Hadis-i Kutsi</i>	<i>403</i>
Kaynaklar	407

Giriş

Mehdilik inancı, genel olarak Ehlibeyt mektebi ve özelde İsnâ'aşeriye nezdinde en önemli dini inanç konularındandır. Bu inancın çeşitli boyutları vardır. Bunlardan en önemlileri; imametın devamına ve yeryüzünün hüccetten yoksun olmadığına, insanlarla Rableri arasındaki irtibat ve vasıtanın kesilmediğine inanmaktır. Ahirzamanda bir kurtarıcının geleceğı ve salihlerin devletinin istikrar bulacağı, batılın yok olup zalimlerin mağlubiyete uğrayacağına inanmak, bu inancın bir diğer boyutudur. Hüccetin mevcudiyeti, diri oluşu ve gaybet perdesi arkasında manevi bir hayat yaşadığı, salihleri destekleyip, müminleri savunduğı, âlemlerin Rabbine kulluk ettiğı inancı da bunlardan dır. O, Allah'ın iradesiyle zuhur ederek bozulan işleri düzelteceğı, zalimleri dize getirip müstekbirleri bitireceğı, insanlara asırlarca gaspedilerek unutulmuş olan haklarını layıkıyla vereceğı güne kadar gaybet perdesinin ardında kalmayı Allah'ın emri ile seçmiştir. Mehdilik düşüncesinin dayandığı temel mantık, Kur'an ve sünnette cari olan mantıktan alınmıştır. Fakat şu gerçeğı de göz ardı etmemek gerekir ki imamet ilkesi ve velayetin hâkimiyetini benimsememiş bir kimse, bu konuda hazır bir imamın karşısında hissettiğı sıkıntıdan daha fazla sıkıntı yaşa-

maktadır. Netice itibarıyla böyleleri Kur'an ayetlerinde derinlikten yoksun oldukları, Peygamber'in sözüne ve açık ifadelerine de teslimiyetleri bulunmadığı için zayıf ve amiyane uzaksamalara duçar olurlar.

Herhalde bu inanç konusunda bize muhalif olanların getirdiği en yaygın eleştiri; öncelikle Mehdi'nin varlığına inanmak, ikincisi ise gaybet perdesi ardında sürdürdüğü uzun hayatı ve gaybette iken ondan faydalanılması hususudur. O halde bu konuyu iyice açıklamamız; onun genel olarak bütün dinlerde ve özel olarak da İslam dininde; Kur'an'da, Sünnet'te ve akıl nezdinde sağlam kökleri olduğunu göstererek savunmasını yapmamız gerekmektedir. Allah'tan yardım dileyerek konuya giriş yapıyoruz.

Burada öğrenilmesi ve üzerinde düşünülmesi gereken bazı konular vardır:

Kendini bu konuya veren, eleştiri getiren, karşı çıkan ve işi içinden çıkılmaz hale getirenler genellikle mantık kuralları ve istidlal kaidelerinden gaflet etmekte veya kasten gafilmiş gibi davranmaktadırlar. Mantık kuralları ve istidlal kaidelerinin en önemlilerinden biri, her ilimde o ilme terettüp disiplinini riayet etmektir. Diyoruz ki ilimlerin çoğunda mevcut olan kaidelerin bir kısmı diğer kısmını kabul etme gerekliliği esasına dayalıdır. Mesela matematikte daha ilk temel konuları dahi öğrenmemiş birinin, bu ilimle ilgili soracağı soruya cevap vermek mümkün değildir. Burada sorulacak soruya ancak şu cevap verilebilir: "Öncelikle senin bu ilimle ilgili temel konuları öğrenmen gerekir." Elbette bunun manası; soruya muhatap kişinin cevap vermekten aciz oluşu değildir; aksine soruyu soranın cevabı anla-

madaki acizliğidir. Çünkü sorunun cevabını anlayabilmesi, daha önceden öğrenmesi gereken birtakım mukaddimelere bağlıdır.

Mehdilik meselesinde de aynı şeyi söylüyoruz; Mehdi'nin on ikinci imam olduğunu kabul etmek, ondan önceki on bir imamın kabul edilmesine bağlıdır. Dolayısıyla Mehdi'nin imametine inanmak ancak önceki imamların imametine inanılması durumunda tasavvur edilebilir. Dolayısıyla nübüvvete inanmayan biriyle Mehdilik meselesini tartışmak doğru değildir. Ya da İmam Ali'nin imametine inanmayan biriyle Mehdilik tartışılmaz. Aynı şekilde İmam Ali'den İmam Hasan Askeri'ye kadar olan imamları kabul etmeyen biriyle Mehdi inancı tartışılmaz. Dolayısıyla biz ancak bunların tümünü kabul etmiş olan birine İmam Hasan Askeri'den sonraki imamın, onun oğlu Mehdi olduğunu ispat etme çabasına girebiliriz.

Allah'ın varlığı, ilahlığı ve rab oluşu hakkında sonuca varmadan nübüvvet konusunda tartışmaya girmek doğru değildir. Hatta Yüce Allah'ın hikmeti gibi birçok sıfatı hakkında sonuca varılmadan nübüvvet bahsine geçmek doğru değildir. Aynı şekilde nübüvvet konusunda ikna olmamış ve inanmamış biriyle imamet konusunda tartışmaya girmek doğru değildir. İmamlar hakkında da durum aynıdır. Her imam hakkında başlatılacak bir bahis, ondan önceki imamın kabul edilmesi koşuluna bağlıdır. Bu durum on ikinci imama kadar aynı şekilde devam eder. Elbette eğer tartışma “Mehdi'nin insanlar arasında yaşayan; onların velisi ve imamı olan özel bir şahıs olduğu; ancak insanların onu şahsen tanımadıkları” hususunda ise bu geçerlidir. Fakat tartışma, Mehdilik meselesinin aslı konusunda ise bahsin birinci yönü; yani imamet devamlılığı, yeryüzünün hüccetten ve insanlarla onların yaratıcısı olan Rableri arasındaki bir vasıtanın yoksun olmayacağı hususu öne çıkarılır. Dolayısıyla Allah'ı, nübüv-

veti ve Kur'an'ı kabul eden biriyle bu konu tartışılabilir. Biz de buradan yola çıkarak öncelikle şunu diyoruz: Mehdiliğin aslı konusunda bize muhalif olanların çoğu nübüvvete ve vahye inanan kimselerdir. Bu yüzden yapmamız gereken şey Mehdilik inancının alt yapısını, Kur'an ve kesin sünnet ekseninde gözden geçirmek, daha sonra Mehdi'nin ahir zamandaki kurtarıcı olduğu konusuna girmektir. Bunların tümünde öncelikle Kur'anî temellere yoğunlaşmalı ve ardından konuyu her iki ekolün (Şia ve Ehlisünnet'in) üzerinde ittifak ettiği rivayetler merkezinde ele almalıyız. Son aşamada ise bu konuda mevcut olan kendimize özgü delillere tutunmalıyız. Bu ulvi çalışmamızda ise her zaman olduğu gibi sadece Allah'tan yardım diliyoruz.

Mehdi İncınının Kur'an'daki Kökleri

“Genel imamet” konusunda başvurulacak ilk merci, belge ve kaynağın Kur’an olduğunda hiç tereddüt yoktur. Aynı şekilde “özel imamet” konusunda da başvuracağımız ilk kaynak Kur’an’dır. Bu alanda birçok kitap yazılmıştır. Ebu Abdullah Ahmed b. Muhammed b. Ubeydullah Cevheri’nin (ö: Hicri 401) kaleme aldığı “Ma Nezele Mine’l-Kur’an fi Sahibi’z-Zaman” kitabı bunlardan biridir. Necaşi kitabının 85-86. sayfasında, İbn Şehraşub da *Mealimu’l-Ulema* kitabının 20. sayfasında ondan söz etmiştir. Seyyid Haşim Behrani’nin yazdığı “el-Muacce Fima Nezele Fi’l-Kaim’il-Hücce” kitabı bu konuda kaleme alınmış eserlerden bir başkasıdır. Bu kitapta Hz. Mehdi’ye yorumlanan veya tatbik edilen 132 ayet saymıştır. *Mucemu Ahadis’il-Mehdi* kitabında Hz. Mehdi hakkında yorumlanan 260 ayet vardır; bu kitapta ayetleri Hz. Mehdi hakkında tefsir edip yorumlayan veya tatbik eden rivayetlerden 1861 hadisi toplamıştır. Mu-hakkik Mevleviniya ise “Simayı Mehdeviyet Der Kur’an” kitabında Mehdi konusuna nazır 175 ayetten bahsetmiştir. Canıma yemin olsun ki faraza; bu konuda Kur’an’da sadece bir ayetin bulunması ve binleri ulaşan rivayetlerden sadece bir sahih hadisin olması bile bu meseleye inanmada referans olarak yeterlidir. Bu-

rada şiddetle teessüfümüzü ifade etmeliyiz ki Ehlisünnet kardeşlerimiz, hakkında hiçbir ayet ve sahih hadisin bulunmadığı; bilakis bazı ayetlerin nefyettiği bazı konuları – mesela kıyamet gününde Allah'ın görüleceği konusu – inançlarının bir parçası haline getirmiş olmakla birlikte Mehdi konusunda tereddüt etmişler; bazen onu ikrar ederken bazen de nefyetmişlerdir. Bunun tek bir sebebi vardır. O da şudur: Onlar, Yüce Allah'ın emri ve peygamberlerinin duyurusuyla dinleri için atanmış olan esas müracaat kaynağından mahrumiyetin yoksunluğunu yaşamaktadırlar. Zira Peygamberleri onlara şöyle buyurmuştu: “Ben aranızda iki pahalı emanet bırakıyorum; Allah'ın kitabı ve itretim olan Ehlibeyt'im.” Fakat onlar kâh sağa tutundular kâh sola koştular; çabaları ise onların – ancak Allah'ın kitabı ve Peygamber Ehlibeyt'inin hidayet edeceği – apaçık haktan uzaklıklarını artırdı.

Dolayısıyla bizim bu konuda yapmamız gereken ilk şey, Allah'ın kitabına tutunmaktır. Zira Kur'an bize ihtilafa düştüğümüz konularda Allah ve Resulüne müracaatı emretmiştir. Daha sonra yapacağımız şeyse Kur'an'ın bize gösterdiği yolu tutmaktır. Zira Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ﴾

“Kuşkusuz bu Kur'an, en doğru olan yola iletir; iyi işler yapan müminleri müjdeler.”¹

Biz burada tüm delilleri sayıp dökmenin peşinde değiliz. Aksine Yüce Allah'ın kitabında zikrettiği ve hakkı arayan kimse için yeterli olacak en önemli delilleri getireceğiz. Bu alanda daha detaylı bilgi arayan kimse ise konuyla alakalı yazılıp derlenmiş

¹ İsra 9.

eserlere müracaat edebilir. Yardımı sadece Allah'tan diliyor, sadece O'na tevekkül ediyoruz.

Kur'an'dan anlaşılması kolay olmayan bir konuda yapmamız gereken şey, sahih ve sağlam kanaldan bize ulaşmış olan Peygamberimizin sünnetine sarılmaktır. Peygamber'in sünnetinde konuyla ilgili bilgi bulunmaması durumunda ise onun Ehli-beyt'inden olan imamların sözü belirleyici olmalıdır. Nitekim bunu Peygamberimiz mütevatir olan sakaleyn hadisiyle açıkça belirtmiştir.

Kur'an'dan delil olarak Yüce Allah'ın şu buyrukları vardır:

1. Ayet

وَإِذْ قَالَ رَبِّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

“Hani Rabbin meleklere, “Ben yeryüzünde bir halife var edeceğim.” dedi. (Melekler,) “Biz seni överek sürekli tenzih ve takdis ederken, orada fesat çıkaracak ve kanlar akıtacak birini mi var edeceksin?” dediler. (Allah,) “Şüphesiz ben, sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim.” dedi.”²

Ayetin Anlamının Kısaca Beyanı

Ey Muhammed! Rabbinin Adem'i yaratmayı irade ettiği zaman veya dönemi an. Nitekim O, meleklerine şöyle buyurmuştu:

² Bakara 30.

Ben yeryüzünde nişanelerimi, sıfatlarımı ve isimlerimi açığa çıkaracak; dinimi üstlenecek, hükmümle hüküm verecek ve kullarımı bana doğru hidayet edecek bir halife var edeceğim. Bana benzeyen hiçbir şey yoktur. Ancak o tüm mahlûkatım için benim en yüce temsilcim olacak; sırlarımı ve emanetimi onun yanına bırakacağım. Diğer kullarıma vermek istediğim şeyleri onun eliyle gerçekleştireceğim. O benim dostum, habibim ve yarattıklarımın en üstünü olacak; onların bana en sevgilisi olacak. Ona en önemli şeyi vererek kendisini diğer kullarımdan ayrıcalıklı kıla-
cağım; onu irade ve ihtiyar sahibi kılacağım. Bunun üzerine ihtiyar sahibi bir varlıkta doğal olarak aklın yanı sıra kötülüğü emreden nefsin de olacağı sebebine binaen bozgunculuk çıkarma ve kan dökme potansiyeli bulunduğu için veya meleklerin Adem'den önce ona benzeyen ümmetlerin yeryüzünde çıkardıkları bozgunculuk ve kendi aralarında döktükleri kanlardan haberdar oluşu veyahut Allah'ın Adem'in neslinden bozgunculuk çıkarıp kan dökcek kuşakların geleceğini meleklerle bildirmesi sebebiyle; melekler Adem'in yaratılmasındaki maslahat ve hikmeti bilmek, neden onun seçildiğini anlamak için sualde bulundular. Yani meleklerin suali, Allah'ın irade ve fiilini inkâr anlamında bir soru değildi. Aksine onların Allah için gösterdikleri gayretten kaynaklanan bir soruydu. Zira melekler için Rabbine asi olacak, onun emrine karşı gelecek, yolundan çıkacak, yeryüzünde fesat çıkaracak, zulmederek kanlar akıtacak ve bununla birlikte Allah katından halifelik unvanını taşıyacak bir varlığa tahammül etmek mümkün değildi.

Dolayısıyla bundaki maslahat ve hikmeti bilmek istediler. Hâlbuki halife Allah'ın iradesinin, zikrinin ve onu tenzihin mazharı olmalıdır. Bu özellikler ise zaten meleklerde vardı. Bu yönüyle meleklerin kendilerini hilafete Adem'den daha layık tasav-

vur etmeleri doğaldı. Melekler burada – İblis gibi kibirlenerek ve kendi unsurlarını Adem’in unsurundan daha iyi zannederek – ilahi iradeye muhalefet etmemişlerdir. Melekler sadece Ademoğlunun günah işlemesinden ve yeryüzünde fesat çıkarmasından endişe ediyorlardı. Oysaki İblis’in muhalefeti kendisini üstün ve büyük görüp Adem’e verilen hilafete haset etmesinden kaynaklanmıştı. Dolayısıyla bu iki duruş arasındaki fark son derece açıktır. Yüce Allah’ın, meleklerine cevabı şu sözüdür:

“Şüphesiz ben, sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim.”

Bu cümlede Adem’in vücudunda bulunan ve melekler hakkında gerçekleşmesi asla mümkün olmayan sırlardan birine işaret edilmiştir. Şayet bu, nefsanî isteklerin kanallarından geçerek ruhaniyete doğru gerçekleşen bir seyri sülûk hareketidir ve ilahi sevgi yolunda ancak nefsin heveslerini terk etmekle ulaşılması mümkün olan bir derecedir. Rabbimizin ; **“Ben, sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim”** sözü ile işaret ettiği sırlar, sonraki ayette Adem’e isimleri öğrettiği yönündeki şu beyanı da olabilir:

﴿وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ

ان كنتم صادقين﴾

“Ve Adem’e bütün isimleri öğretti. Sonra onları (o isimlerle anılan şeyleri) meleklerle gösterip, “Eğer doğru söylüyorsanız, bunların isimlerini bana haber verin” dedi.”

Şanı yüce Allah tüm isimleri Adem’e öğretti. İsimlerin ilmi konusunda iki tasvir vardır. Birincisi: Bu ilimin Adem’in ilahi hilafete ehliyetini ispat noktasında sağlam bir dahli vardır. Çünkü Yüce Allah bu ilmi, meleklerin Adem’in hilafete ehliyeti konusundaki sorularının cevabı olarak sunmuştur. Dolayısıyla

Allah'ın ona isimlerin ilmini öğretmesinin ilahi hilafete liyakat mevzuyla irtibatı olduğunda hiç şüphe yoktur. İkincisi ise: Bu ilim meleklerin öğrenebilmesinin mümkün olmayacağı ilimlerden olup sadece Adem'e ve onun benzerlerine hastır. Çünkü eğer meleklerin, Yüce Allah'ın öğretmesiyle bu ilmi öğrenebilecek kapasite ve ehliyeti olsaydı "Neden bu ilmi ona öğrettin de bize öğretmedin?" diye sorma hakları olurdu. Eğer meleklerin de bunları öğrenme yeteneği bulunduğu farz edilirse bu durumda Adem'in meleklerle hiçbir üstünlüğü sabit olmaz. Demek ki melekler bu ilmi taşıyacak istidattan yoksundu. Gerçekten de böyledir. İnsanda öyle bir kapasite vardır ki onun dışında hiçbir varlıkta, hatta meleklerde bile bulunmaz. Bu da ancak fiiliyata geçmiş pratik öğretimdir ve onda tecelli vardır. Yani burada sözü geçen öğretimin nev'ine münhasır bir manası vardır; o da zuhur, fiiliyat ve tecellidir. Rabbimizin sıfatları, isimleri ve özellikle de ism-i azamı onda tecelli etti. Yüce Allah'ın emriyle Adem'in bu isimlerden haber vermesi de özel anlamda bir haber veriştir. Bu da halifesi olduğu Yüce Allah'ın şanına göre herkese kapasitesi oranında, saadet ve bedbahtlıktan layığı olduğu şeyin gerektirdiği ölçüde zuhur etmesi anlamındadır. Neticede melekler için şu gerçek ortaya çıktı: Adem'e tevdi edilmiş olan emanet hiçbir mukarreb meleğin dahi taşıyamayacağı kadar ağırdır. Nitekim Kur'an'da buna şöyle işaret edilmiştir:

﴿أَنَا عَرْضْنَا الْإِمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ

مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾

“Kuşkusuz, biz o emaneti, göklere, yere ve dağlara sunduk, onlar bunu yüklenmekten çekindiler ve ondan korktular. Ama insan onu yükledi. O, çok zalim ve çok cahildir.”³

Burada Adem’e öğretilen ilim hakkında; farklı dilleri bilmesi veya meleklerin isimlerini bilmesi veyahut ilaçların ve bitkilerin özelliklerini bilmesi ya da buna benzer şeyleri bilmesine ilişkin söylenen sözleri telaffuz etmek bile doğru değildir. Çünkü öğretilen ilmin Adem’e, Allah’a halife olma ehliyeti sağlayacak türden bir ilim olması gereklidir. Yani meleklerden hiçbirinin taşıma kapasitesi olmayacak türden bir ilim olmalıdır. Bu da ancak Allah’ın tüm isimleri ve sıfatlarının mazharı olmak anlamına gelir. Çünkü her melekte Allah’ın bir ismi tecelli eder ve ondan başkasına istidadı yoktur. Fakat Adem bunların tümünü taşıma istidadına sahip olduğu için ilahi hilafete melekler değil, o layık oldu. Melekler de bununla Adem’in üstünlüğüne ikna oldular; onun fazilet ve liyakatini itiraf ettiler.

Melekler, Rablerine şu cevabı verdiler:

﴿قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ أَنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾

“(Melekler:) “Münezzehsin sen! Bizim, senin öğrettiklerinden başka hiçbir bilgimiz yoktur. Şüphesiz sen bilensin, hikmet sahibisin.” dediler.”⁴

³ Ahzab 72.

⁴ Bakara 32.

(Allah:) “Ey Adem! Meleklerle bunların isimlerini bildir.” dedi. (Adem) bunların isimlerini onlara bildirince, (Allah:) “Ben size göklerin ve yerin gizliliklerini bilirim, sizin açığa vurduğunuzu da, gizlemekte olduğunuzu da bilirim.” demedim mi?” dedi.”⁵

Bu iki ayetin açıklaması:

Birinci ayet meleklerin cevabından söz ediyor. Onlar; “Rablerinin kendilerine öğretmediği şeyi bilmediklerini” dile getiriyorlar ve Rablerine hitaben diyorlar ki: Sen bu durumu biliyorsun ve hiç kuşkusuz sen hikmet sahibisin; boş ve beyhude bir iş yapmazsın. O halde bunu, bizim cahil olduğumuz ve cevap veremeyeceğimiz bir konu olduğunu bildiğin halde bizden sual etmenin sebebi nedir?

İkinci ayette Allah Adem’e işaret olunan isimleri haber vermesini emretmiştir. Adem onlardan haber verince de Allah şöyle buyurmuştur: “Ben size göklerin ve yerin gizliliklerini bilirim” demedim mi? Bu ifadeden anlaşıyor ki isimlerin ilmi ile göklerde ve yerde gizli olan sırlar ve gaybi bilgiler arasında bir irtibat vardır. Adem bunlardan bir kısmını meleklerle aşikâr ederken bir kısmını ise gizli tutmuştur. Yani o, meleklerin aksine gaybi mutlak şekilde biliyordu. Melekler ise ancak Rablerinin onlara öğrettiği ve kapasitelerinin taşıyabildiği ölçüde bilgiye sahipti, onların ilmi mutlak değildi. Eğer biri; “o zaman Adem neden meleklerden üstün olsun ki; çünkü eğer Allah bu isimleri onlara öğretmiş olsaydı onlar bilirdi?” diye soracak olursa şu cevabı veririz: Melekler, isimlerin aslına ve cinsine bakınca onu öğrenme istidadına sahip olmadıklarını anladılar. Allame Tabatabai çok değerli tefsir kitabında buna işaret etmiş, bu isimler ve onların tanımladığı nesnelerin beyanının

⁵ Bakara 33.

da şöyle demiştir: Bu isimler ve onlar tarafından tanımlanan nesneler hayat ve ilim sahibidirler. Bununla beraber gayb perdesi, yani göklerin ve yerin bilinmezlikleri altında gizlidirler. Bunlardan melekler için açığa çıkanlar ise onların hakikati değildir. Çünkü Adem haber verdikten sonra bile melekler bu isimlere âlim olmadılar. Hâlbuki eğer bunlar diğer isimler ve onların tanımladığı nesneler gibi olsaydı Adem'in bildirmesinden sonra meleklerin bunları bilmesi gerekirdi. Oysaki biz burada meleklerin bunları – hatta Adem açıkladıktan sonra dahi – öğrendiklerine dair hiçbir işaret görmüyoruz. Aksine bundan aciz olduklarını ve onları öğrenme istidadı taşımadıklarını anladılar. Böylece Adem'in meleklerle üstünlüğü sabit olmaktadır. Gerçi onlar, kendilerinden hiçbir günah sadır olmaması yönüyle Adem'den üstündürler; tabi ki bunun bir üstünlük sayılması hususunda da apaçık bir mülahaza vardır. Hatta sakıncalıdır. Çünkü melekler, onları günaha sevk edecek ve aralarında çatışmaya yol açacak gazap ve şehvetten yoksun olmaları yönüyle günah işleme istidadına sahip değildirler. Bu yüzden günah işlememek onlar için bir fazilet sayılmayabilir.

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ

الكَافِرِينَ ﴿٢٧﴾

“Hani meleklerle, “Adem’e secde edin” demiştik. İblis’ten başka hepsi secde etti, (ama) o kabul etmedi, büyüklük tasladı ve zaten o kâfirlerden idi.”⁶

Ayetin zahirinden anlaşıldığına göre buradaki secde Allah’ın emriyle Adem için yapılan bir secde olup ibadet secdesi değildir, aksine onu onurlandırma ve meleklerle olan üstünlü-

⁶ Bakara 34.

günü açıklama secdesidir. Nitekim buna dair birçok rivayet nakledilmiştir.⁷ Fakat şu sorulabilir ki Adem'i onurlandırmak ve yüceltmek için özellikle secde ritüelinin seçilmesinin hikmeti nedir? Bazı cahil Vahhabilerin aksine biz, faraza secdenin zatı itibarı ile ibadet olmadığını; aksine ibadet olmasının niyete ihtiyacı olduğunu söylemesek bile şu bir gerçektir ki, taşıdığı özellik itibarıyla secdenin Allah'tan başkası için yapılması doğru değildir. Dolayısıyla şunu söylüyoruz: Bunun izahı ancak daha önce zikri geçen ayetlerde ifade edilen Adem'in, şanı yüce Rabbi tarafından halife kılınması konusu ile mümkündür. Burada gerçekte secde Allah içindir. Adem ise Allah'ın halifesi ve Kâbe konumunda yer almış; Allah'a ibadet kastıyla ona doğru secde edilmiştir. Çünkü Adem, hilafeti sebebiyle Allah'ın isimleri ve sıfatlarının tecelligâhı olmuştur. Dolayısıyla buradaki secde onun temsil ettiği bu Rabbani makamadır, şahsına değil. Nitekim Ehlibeyt'ten nakledilen bazı rivayetlerde “*Biz Allah'ın kibleseyiz, biz Allah'ın Kâbe'siyiz*” şeklinde ifadeler gelmiştir. Ancak burada zımni olarak Adem'in onurlandırılması ve yüceltilmesi de söz konusudur.

Bu ayet, Kur'an'ın en öne çıkan ayetlerinden olup İslam'da en önemli dini düşüncenin alt yapısını teşkil etmektedir. Onun için üzerinde dikkatle düşünülmesi gereken çok geniş içeriğe sahiptir. Bu içeriklerden bazıları şöyledir:

⁷ Bkz. *El-İhticac*, Tabersi, c.1, s.314; Musa b. Cafer'den (a.s), dedelerinden, Emîru'l Müminîn'den, Resulullah'ın Yahudi bir kişiyle konuşması... *Tuhefu'l-Ukul*, s.357.

Adem, Allah Tarafından Halifedir

Birincisi: Allah'ın Adem için irade ettiği hilafet, Allah'tan taraf bir hilafet ve temsildir. İbn Abbas ve diğerlerinden nakledilen bazı rivayetlerde geçtiği gibi onun daha önce geçmiş olan kavimlerin halifesi olması değildir. Çünkü eğer Allah, bir kavmi başka bir kavmin yerine veya bir şahsı başka bir şahsın yerine getirmeyi kastetmiş olsaydı kesinlikle selef ve halefe işaret ederdi. Nitekim bazı ayetlerde buna değinmiştir:

﴿قَالَ عَسَىٰ رَبِّكُمْ أَن يَهْلِكَ عِدْوُكُمْ وَيَسْتَخْلَفَكُمْ فِي الْأَرْضِ﴾

“Umulur ki Rabbiniz düşmanınızı helak eder ve sizi onların yerine yeryüzüne egemen kılar.”⁸

﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ﴾

“Sonra onların ardından, nasıl davranacağınızı görelim diye sizi yeryüzünde öncekilerin yerine geçirdik.”⁹

﴿وَاذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَاذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ

مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبُوءَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ﴾

“(Allah'ın) sizi Nuh kavminden sonra onların yerine getirdiğini hatırlayın... Sizi Ad kavminden sonra sizi onların yerine getirdiğini ve yeryüzünde yerleştirdiğini hatırlayın.”¹⁰

⁸ A'raf 129.

⁹ Yunus 14.

¹⁰ A'raf 69 ve 74.

Bu dört ayete baktığımızda görüyoruz ki birinci ayette düşmanın yerine geçmek, ikinci ayette daha evvel sözü edilmiş kavimlerin yerine geçmek, üçüncü ayette Nuh kavminin yerine geçmek ve dördüncü ayette Ad kavminin yerine geçmek söz konusudur. Yani ayetlerin hepsinde selef ve halefe işaret edilmektedir. Bu ayetler Kur'an'da, Adem ve Davud'un hilafeti ile ilgili zikredilenlere tamamen mugayirdir. Zira Adem ve Davud'un hilafetinden söz eden ayetlerdeki karineler bu hilafetin önceki kavimlerden değil, Allah'tan olduğuna delalet etmektedir.

Burada olduğu gibi Yüce Allah Davud'a hitaben şöyle buyurmuştur:

﴿يَا دَاوُودَ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ

الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾¹¹

“Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife kıldık. Artık insanların arasında hak ile hüküm ver ve sakın heva ve hevese uyma; yoksa seni Allah'ın yoldan saptırır.”¹¹

Burada sözü edilen hilafet, sadece Yüce Allah'tan ve onu temsil etmek manasında olan bir hilafettir. Bunun delili ise Yüce Allah'ın Davud'a hitaben ona insanlar arasında hak ile hüküm vermesini, kendi nefsani arzuları ve insanların isteklerine uymaktan kaçınmasını emretmesidir. Hak ile hüküm vermek yüce Rabbinin ondan istediği şeydir. Davud, Rabbinin yeryüzündeki halifesi olduğu için ona vacip olan, Allah'ın razı olduğu ve emrettiği şekilde hükmetmektir, kendi nefsinin istediği şekilde değil. Nefse tabi olmak, Allah'ın yolundan çıkmaktır. Allah'ın yolundan çıkmak, hak ile ve Allah'ın indirdiği ile hükmetmemektir.

¹¹ Sad 26.

Bu ise Yüce Allah'ın hilafetinden çıkmak anlamına gelir ki Davud hakkında böyle bir şey doğru değildir.

Adem'in hilafetinin, Yüce Allah'ın halifelîği olduğunun delili birkaç şeydir:

Bunlardan biri; meleklerin günah işleme potansiyeli olan birine hilafet görevinin verilmesine şaşkınlıklarıdır. Hâlbuki Allah'a halife olacak birinden hiçbir günah, zulüm, kan dökme sadır olmamalıdır. Aksine o, sürekli Allah'ı zikirle meşgul olmalı, O'nu tenzih ve takdis etmelidir; yani O'nun yüce kutsiyetini zikretmeli veya Yüce Allah için ve O'na yakınlaşmak kastıyla kendisini günahlardan arındırıp temizlemelidir.¹² Bu ise insanlarda değil, meleklerde mevcut olan bir durumdur. Allah günah işleme, fesat çıkarma ve kan dökme potansiyeline sahip birini halifelik için seçmeyi irade edince doğal olarak melekler Yüce Allah'ın hikmetini bilmedikleri bu işi karşısında şaşırdılar. Bu da söz konusu hilafetin, Yüce Allah'ın isimleri ve sıfatlarının tecelligâhı olması umulan ilahi hilafet olduğuna dair en güzel delildir. Onun için melekler bundaki hikmeti bilmediler. Eğer Allah'ın iradesi Adem'i önceki kavimlerin yerine geçirmek manasında bir hilafet olsaydı meleklerin "o değil; zikirle, tenzihle ve takdisle meşgul olan biz bu hilafete daha layıgız" demelerinin hiçbir gerekçesi olmazdı. Aynı şekilde Adem'in böyle bir hilafete getirilmesine şaşkınlıklarının da hiçbir gerekçesi olmazdı. Çünkü günahkâr birinin başka bir günahkârın halifesi olması yadırganacak ve şaşkınlıkla karşılanacak bir durum değildir. Demek ki ayetlerde sözü edilen hilafet, Yüce Allah'ın halifelîğidir.

¹² Ebu Ali Fazl b. Hasan Tabersi, *Mecmeu'l-Beyan*, c.1, s.178.

Burada sözü geçen hilafetin Allah'ın halifelik makamı olduğunun bir diğer delili ise meleklerle Adem'e secde etmeleri emrinin verilmesidir. Onlar bu emre uyararak Adem'e secde ettiler. Sadece İblis secde etmekten kaçındı, kendisini büyük gördü ve kâfirlerden oldu. Çünkü secde, secde edilenin karşısında teslimiyetin en nihai aşamasına delalet etmektedir. Bu da Allah'tan başkası için; hatta peygamberler, imamlar ve anne-baba için dahi doğru değildir. Secde sadece Allah için vacip olduğundan ondan başkası için caiz değildir; zira Allah'a şirk koşmayı gerektirir. Dolayısıyla burada Allah'ın Adem hakkındaki hilafet iradesinin hemen ardından gelen ona secde edilmesi emri, aslında Allah'ın kendisine secde edilmesini istediğine delalet etmektedir. Zira Adem, Yüce Allah'ın halifesi olduğu için meleklerin kıblesi olmuştur. Burada secdenin tazim veya teşrifat için olduğu veyahut ibadet secdesinde niyet gerektiği yönünde söylenen sözlerin hiçbir faydası yoktur. Çünkü bu düzeyde bir huzu ve teslimiyetin

Allah'tan başkası için caiz olmadığı konusunda ittifak vardır. Dolayısıyla Kur'an'da zahiren Allah'tan başkası için gelmiş olan secdeye, Allah'a has olduğuyla çelişmeyecek şekilde bir yorum getirilmelidir. Nitekim biz bunun yorumunu yaptık.

Eğer Adem geçmişte yaşamış kendisine benzeyen kimselerin halifesi olsaydı, Rabbimizin meleklerle ona secde etmelerini emretmesi ve buna aykırı davrananın da kâfir sayılmasının anlaşılır bir gerekçesi olmazdı. Fakat Adem Yüce Allah'ın halifesi olduğunda Kâbe konumunda olur ve ona secde etmek aslında Yüce Allah'a secde etmek sayılır. Bu yüzden Yüce Allah, İblis'in büyülenmesi ve secdeden imtina etmesinin ardından “zaten o kâfirlerden idi” buyurmuştur. Çünkü Allah'tan başkasına secde etmekten kaçınmak küfre yol açmaz; aksine en nihayetinde âsilerden olmaya yol açması tasavvur edilebilir. Dolayısıyla İblis'in bu secdeden kaçınması onun gerçekte Yüce Allah'a kulluk ve teslimiyetinin olmadığını ortaya çıkardı. Bu yüzden “o anda kâfir oldu” denilmemiş, “zaten o kâfirlerden idi” ifadesi kullanılmıştır. Burada Yüce Allah'ın beni anlamakla şerefliendirdiği Kur'ani ince-liklerden birini açıklamak istiyorum. O da şudur: “ **كان من**

الكافرين ” “zaten o kâfirlerden idi” ifadesi, Adem'e secde etmeme- nin daha önce içinde mevcut olan küfrü açığa çıkardığına delalet etmektedir. İblis'in içinde daha önce mevcut olan küfür, onun Adem'e secde etmemesi değildir. Çünkü o günden önce Adem'e secde etme emri verilmemişti. O halde İblis'in Adem'e secde etmemiş olması nasıl onun daha önce içinde mevcut olan küfrüne delalet edebilir? Oysaki o güne kadar İblis zahirde hep Allah'a secde etmişti. Fakat bu secdenin de aynı zamanda Allah için ol-duğu, Adem'in ise kible olduğu farz edilirse İblis'in Allah'a secde etmeyişi onun daha önce içinde mevcut olan küfrünü ortaya

çıkarmış olur. Çünkü eğer o gerçekten mümin ve Allah'a secde-sinde sadık olsaydı Adem'in kible olmasıyla onu Allah'a secde etmekten engelleyen şey neydi?

Adem'in Allah'ın halifesi olduğunun bir başka delili ise bazı rivayetlerde Ehlibeyt'in nakledilmiş olan şu sözüdür: Biz Allah'ın kiblesiyiz ve biz Allah'ın Kâbe'siyiz.¹³ Dolayısıyla secdenin Allah'a için olması, Kâbe ve kıblenin ise Allah'ın halifesi olmasında hiçbir mahzur yoktur. Netice olarak her hâlükârda secde Yüce Allah içindir. Bu konu cidden dakik olduğu için iyice kavramak gerekir.

Allame Tabatabai (r.a) kıymetli tefsirinde hilafetin Allah'ın temsil makamı olduğunu ifade ettikten sonra şöyle kaydetmiştir: Allah yeryüzünde bir halife var edeceğini söyleyince meleklerin, **“Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birisini mi yaratacaksın?”** diye sormalarından anlıyoruz ki halifenin, temsil ettiği makamın mazharı olması gerekmektedir. Halifelik misyonu, tam anlamıyla bu misyonun asıl sahibi temsil edilmedikçe gerçekleşmez. Yani halife, bu makamın asıl sahibinin adına yönetme, hükmetme ve düzenleme salahiyetine sahip olmalıdır. Yeryüzünde temsil edilmek istenen Yüce Allah ise varlığı itibarıyla en güzel isimlere sahiptir. Güzellik ve yücelikle ilgili en üstün nitelikler O'nundur. Zatı açısından noksanlıklardan münezzehtir, fiilleri bakımından kötülükten ve bozgunculuktan uzaktır, yücedir. Yer menşeli bir halife, bu haliyle Allah'ın halifesi olmaya layık değildir; O'nun isimleri ve sıfatlarını gerçekleştirmez. Melekler yer menşeli olan Adem'in nasıl böyle bir görevi (ilahi temsilcilik görevini) ifa edebileceğini sordular. Meleklerden nakledi-

¹³ Allame Meclisi, *Biharu'l-Envar*, c.24, s.211, *Menakib-i İbn Şehraşub* kitabından ve İmam Sadık'dan (a.s) naklen.

len “**Şüphesiz sen bilensin, hikmet sahibisin**” cümlesinden onların teslimiyetçi bir tavır içinde olduklarını anlamaktayız. Bu cümle aynı zamanda bizim değindiğimiz hususa işaret etmektedir. O da şudur: Sen yer menşeli bir varlığı bilensin ve aynı zamanda hikmet sahibisin; gerekçesiz, anlamsız ve hikmetsiz hiçbir iş yapmazsın. Allame Tabatabai (r.a) daha sonra ayetlerde sözü geçen hilafetin Allah adına bir hilafet olduğuna açıklamış, ardından bizim de bir kısmını zikrettiğimiz karinelere işaret etmiştir. Artık onları tekrarlamıyoruz.¹⁴ Özellikle de meleklerin “**biz seni överek sürekli tenzih ve takdis etmekteyiz**” sözü şu gerçeği ortaya koymaktadır: Halife/temsilci, Allah’ın isimleri ve sıfatlarının mazharı olmalı, sürekli O’nu zikredip tenzih ve takdiste bulunmalıdır. Bunun ise Adem ve evlatlarında gerçekleşmemesi söz konusu olabilir. Hatta onlardan bozgunculuk yapmaları, cinayet işlemeleri, kan akıtmaları ve Yüce Allah’ın halifesine yakışmayan diğer günahları işlemeleri beklenebilir. Yüce Allah’ın onların sorusuna cevap olarak buyurduğu, “**şüphesiz sizin bilmediğinizi ben bilirim**” cümlesi, bu insanda meleklerin bilmediği ilahi bir sırrın bulunduğu ve bu sır sayesinde Yüce Allah’ın temsil makamına layık olduğuna delalet etmektedir. Bu sırrı taşıyan birinden hiçbir günah sadır olmaz; o, Allah’ın isimleri ve sıfatlarının tecellisi olur; tartışmasız melekler ona secde eder.

Tabersi (r.a) tefsirinde şöyle der: “Yüce Allah “halife” ile Adem’i kastetmiştir. Dolayısıyla o, Allah’ın yeryüzünde hak ile hükmeden halifesidir.”¹⁵ Tabersi, diğer ihtimaller hakkında zayıf

¹⁴ Allame Muhammed Hüseyin Tabatabai, *Tefsir-i Mizan*, c.1, s.178, Seyyid Muhammed Bakır Musevi’nin tercümesinden.

¹⁵ Şeyh Ebu Ali Fazl b. Hasan Tabersi, *Mecme’ul-Beyan fi Tefsir’il-Kur’an*, c.1, s.176.

saydığına işaret eden “denilmiştir” anlamındaki “**قيل**/kiyle” sözcüğünü kullanmıştır.

Burada kastedilen hilafetin sadece Allah adına halifelik olduğu konusunda kalplerimiz itminana ersin ve içimizde en ufak bir kuşku kalmasın diye bir başka delil olarak Peygamberimiz (s.a.a) ve Ehlibeyt'inden Ehlisünnet kanalıyla nakledilmiş rivayetlerden bir demet getiriyoruz:

İbn Mace Kazvini ve bir grup Ehlisünnet âlimi kendi kaynaklarında, kendi isnatlarıyla Peygamber'in azat ettiği kölesi ve hizmetçisi olan Sevban'dan şöyle rivayet etmişlerdir: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:

قال رسول الله صلى الله عليه واله وسلم: يقتل عند كنزكم ثلاثة كلهم ابن خليفة، ثم لا يصير الى واحد منهم، ثم تطلع الرايات السود من قبل المشرق فيقتلونكم قتلا لم يقتله قوم، ثم قال: فاذا رأيتموه فبايعوه ولو حبوا على الثلج فإنه خليفة الله المهدي (ع).

“Sizin yönetimde olduğunuz dönemde her üçü de halife oğlu olan üç kişi dünyevi riyaset uğrunda öldürülecektir; yönetim onlardan hiçbirine ulaşmayacaktır. O zaman yeryüzünün doğusundan siyah sancaklar görülecektir. Fitne ehlini öyle öldürecekler ki o güne kadar hiç kimseyi o şekilde öldürmemişlerdir. Daha sonra Resulullah (s.a.a) bir şey buyurdu ki ben ne söylediğini hatırlamıyorum. Sonra şöyle buyurdu: Ne zaman siyah sancakların emirini göreceksiniz ona biyat edin; elleriniz, dizleriniz ve ayak parmaklarınızın uçlarıyla kar ve buz üzerinde yürüyerek de olsa onun emrine boyun eğin ki o, Allah'ın halifesi Mehdi'dir (a.s).”¹⁶

¹⁶ İbn Mace Kazvini, *Sünen-i İbn Mace*; bu kitap Ehlisünnet'in altı sahih kaynağından biridir. c.9, s.815; Ehlisünnet'in dört mezhebinden biri olan Hanbeli mezhebinin imamı Ahmed b. Hanbel Şeybani, *Müsned*, c.5, s.277;

Bir grup Ehlisünnet âlimi kaynak eserlerinde kendi isnatlarıyla Abdullah b. Ömer'den şöyle rivayet etmişlerdir:

قال رسول الله: يخرج المهدي وعلى رأسه غمامة فيها مناد ينادي: هذا المهدي خليفة الله فاتبعوه.

Resulullah (s.a.a) buyurdu: “Mehdi başının üzerinde bir bulut olduğu halde çıkacak; buluttan bir münadi seslenecek: Bu Mehdi Allah'ın halifesidir, O'na tabi olun.”¹⁷

Ebu Naim, *Erbaun Hadis* (Kırk Hadis) kitabında, bu hadisi biraz farkla konuyu tamamlamak için şu şekilde getirmiştir:

قال عبد الله ابن عمر: قال رسول الله صلى الله عليه واله وسلم يخرج المهدي وعلى رأسه ملك ينادي: هذا المهدي خليفة الله فاتبعوه.

Abdullah b. Ömer diyor: Resulullah (s.a.a) buyurdu: “Mehdi çıkacak ve onun başının üzerinde bir melek şöyle seslenecek: Bu Mehdi Allah'ın halifesidir, O'na tabi olun.”¹⁸

İbn Hacer Mekki Heytemi, *Sevaik-i Muhrika*, s.98; Ali b. Muttaki Hindi Hanefi, *Munteheb-u Kenzu'l-Ummal*, Müsned-i İbn Hanbel'in Dipnotu, c.6, s.29; Ali b. Muttaki, *El-Beyan fi Ahbari Ahiri'z-Zaman*, s.101 ve 213; Ebu Naim Hafız İsfahani, *Kitabu Erbeun Hadis Fi Zikri'l-Mehdi*, h.26; Celaleddin Suyuti, *El-Havi lil-Fetava*, s.63, El-Cami'us-Sag'ir Elif Harfinin altında; İbn Sabbağ Maliki, *El-Fusul'ul-Muhimme*, s.277; El-Kurtubi, *Et-Tezkire*, c.2, s.328; Yusuf Nebhani, *El-Fethu'l-Kebir*, c.3, s.429 ve c.1, s.113; İbn Kesir Şami, *Nihayetu'l-Bidaye ve'n-Nihaye*, c.1, s42.

¹⁷ Ali b. Muttaki Hindi Hanefi, *El-Beyan fi Ahir'iz-Zaman*, s.93; Hafız Ebu Naim, *Erbeun Hadis fi Zikri'l-Mehdi*, h.61; İbn Sabbağ Maliki, *El-Fusul'ul-Muhimme*, s.280; El-Himvini El-Cuveyni, *Feraidu's-Samteyn*, c.2, s.316; Zehebi, *Şemsuddin fi Mizanu'l-İtidal*, c.1, s.3 ve c.2, s.161; İbn Hacer Askalani, *Lisanu'l-Mizan*, c.1, s.15; Ed-Diyarbekri, *Tarihu'l-Humeyys fi Ahvali Enfusi'n-Nufeyys*, c.2, s.288; Hafız Es-Semehudi El-Mısri, *Cevahiru'l-Akdeyn*, s.435.

¹⁸ Hafız Ebu Naim İsfahani, *Erbeun Hadis fi Zikri'l-Mehdi*, on yedinci hadis.

Allame Meclisi, *Biharu'l-Envar* kitabında kendi isnadıyla İmam Ali'den (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

قال رسول الله: بعد عدّ الائمة عليهم السلام: ثم يغيب عنهم امامهم ماشاء الله ويكون له غيبتان احدهما اطول من الاخرى ثم التفت الينا رسول الله، فقال رافعا صوته: الحذر الحذر اذا فقد الخامس من ولد السابع من ولدى.

قال على عليه السلام: فقلت: يا رسول الله فما يكون حاله عند غيبته؟ قال: يصبر حتى يأذن الله له بالخروج، فيخرج من اليمن من قرية يقال لها: كرعة على رأسه عمامتى، متدرّج بدرعى، متقلّد بسيفى ذى الفقار، ومناد ينادى: هذا المهدي خليفة الله فاتبعوه، يملأ الارض قسطا وعدلا كما ملئت جورا وظلما وذلك عندما تصير الدنيا هرجا ومرجا، يغار بعضهم على بعض، فلا الكبير يرحم الصغير، ولا القوى يرحم الضعيف، فحينئذ يأذن الله له بالخروج.

İmam Ali (a.s) diyor ki: “Resulullah (s.a.a) buyurdu: – imamları saydıktan sonra – sonra onların imamı Allah'ın dilediği miktarda gaybete çekilecek. Onun iki gaybeti olacak; bunlardan biri diğerinden uzun olacak. Resulullah daha sonra bize baktı, sesini yükselterek şöyle buyurdu: Yedinci oğlumun beşinci oğlunun kaybolmasına hazır olun, hazır olun!

Ali (a.s) diyor: Dedim: Ey Allah'ın Resulü(s.a.a) ! O gaybete çekildiğinde durumu nasıl olacak? Buyurdu: Allah çıkışına izin verinceye kadar sabredecek. Sonra o Yemen'den Ker'a denilen bir köyden çıkacak; başında benim imamem olacak, benim zırhımı giyinmiş olacak, benim kılıcım olan Zülfikarı kuşanacak ve bir mü-nadi şöyle seslenecek: Bu Mehdi Allah'ın halifesidir, O'na tabi olun. O yeryüzünü, zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi adalet ve dürüstlikle dolduracak. Bu çıkış, dünyanın hercümer-

ce/keşmekeşe düştüğü, insanların birbirine saldırdığı bir anda olacak; o zaman ne büyük küçüğe merhamet eder ne de güçlü olan zayıf olana acır. İşte o zaman Allah onun çıkışına izin verecektir.”¹⁹

İbn Arabi *el-Futuhat* kitabında zikrettiği mürsel bir rivayette Peygamber'in (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

قال: إِنَّ اللَّهَ خَلِيفَةُ يَخْرُجُ مِنْ عَتْرَتِهِ مَنْ وَلَدَ فَاطِمَةَ يَواطِئُ اسْمُهُ اسْمَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، وَيُشَبِّهُ رَسُولَ اللَّهِ فِي الْخَلْقِ وَالْخَلْقِ.

“Allah'ın, Peygamber itretinden ve Fatıma evlatlarından çıkacak bir halifesi vardır. Onun ismi Resulullah'ın (s.a.a) ismiyle uymaktadır; ahlak ve yaratılışı Resulullah'a benzer.”

Tüm bunların ardından ayette Adem'in yaratılışı konusunda geçen hilafetten maksadın Yüce Allah'ın yeryüzündeki temsil makamı olduğu; onun Allah'ın isimleri ve sıfatlarının, özellikle de ismi azamının mazharı olduğunda en ufak bir tereddüt kalmıyor. Dolayısıyla yeryüzünün hiçbir zaman Allah'ın halifesinden boş kalması doğru değildir. Çünkü Allah'ın tekvini iradesi hiçbir zamandan geri kalmaz.

Allah'ın, Adem'i yaratmadaki muradının yeryüzünde kendisi için bir halife kılmak olduğu konusu net şekilde anlaşıldı. Yüce Allah bu iradesini devamlılık ve sübuta delalet eden ismiyye cümlesiyle beyan etmiş, şöyle buyurmuştur: **“Ben yeryüzünde bir halife var ediciyim.”** Allah, sünnetinden/koyduğu kuraldan kaynaklanan her fiili hakkında yüce kitabında şöyle buyurmuştur:

¹⁹ Allame Muhammed Bakır Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar*, c.52, s.379-380, h.189.

﴿وَلَن تَجِدَ لِسَنَةَ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَن تَجِدَ لِسَنَةَ اللَّهِ تَحْوِيلًا﴾

“Allah’ın sünnetinde/kuralında bir değiştirme bulamazsın.”²⁰

Allah’ın sünnetinin/kuralının kaynağı O’nun sıfatlarıdır. Sünnetullah, Allah’ın isimlerinin tecellilerinden ve O’nun aziz zatının sırrı olan ismi azamın teferruatındandır. Dolayısıyla O’nun fiilinde hiçbir aykırılık, değişim ve unutkanlık söz konusu olamaz. Nitekim kendisi de aziz kitabında şöyle buyurmuştur:

﴿لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنْسَى﴾

“Rabbim ne yamılır ve ne de unuttur.”²¹

Ayetlerin mefhumu ile zikrettiklerimizden şu netice alınmaktadır: Yeryüzü hiçbir zaman Allah’ın sıfatlarıyla donatılmış, O’nun isimleri ve iradesinin tecelli ettiği masum, mutahhar ve kâmil bir insan varlığından boş değildir. Daha önce Allah’ın kullarından dilediğini seçmesi ve bu sünnetine ilişkin Kur’an’da Sad suresinde geçen şu ayetleri okumuştuk:

﴿أَنَا اخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذَكَرَى الدَّارَ وَآتَاهُمْ عِنْدَنَا مِنَ الْمَصْطَفَيْنِ الْآخِيَارِ﴾

“Biz onları katışıksız bir özellekle, o yurdu anma özelliği ile arındırdık. Kuşkusuz onlar, bizim katımızda seçkin ve iyi kimse-lerdendirler.”²²

²⁰ Fatır 43, Feth 23, Ahzab 62, İsra 77; gördüğünüz gibi bu mazmun azıcık nüans farkıyla Kur’an’da tekrarlanmıştır.

²¹ Taha 52.

²² Sad 46-47.

Yani Allah, ahiret korkusu ile rahmet ve muhabbetinin ümidi gibi çeşitli sebeplerle arındırıp halis kıldıktan sonra onları seçmekte, kendilerine muhles (ihlase erdirilmiş) kullarım ismini vermektedir. Şu ayette ifade edildiği gibi artık şeytanın onlar üzerinde hiçbir tasallutu söz konusu olmaz: **“Kullarıma karşı senin bir tasallutun yoktur.”**²³ Onlar muhlestirler (arındırılmışlardır), mutahhardırlar (tertemiz kılınmışlardır) ve masumdurlar. Yüce Allah, Meryem’i bu şekilde seçkin kıldığını beyan etmiştir. Aynı şekilde İbrahim’i insanlar için imam ve örnek kıldığından söz ediyor.

Rabbimizin güzel kelamından elde ettiğimiz bu çıkarsamaya Ehlibeyt’ten (a.s) nakledilen birçok rivayet de delalet etmektedir. Ehlibeyt’ten (a.s) mütevatir şekilde *“yeryüzünün Allah’ın hücce-tinden boş olmayacağını”* ifade eden birçok rivayet gelmiştir. Onlardan bazıları şöyledir:

Muhammed b. Hasan Saffar, *Besairu’d-Derecat* kitabında kendi isnadıyla İmam Muhammed Bakır’dan (a.s), Yüce Allah’ın **“وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ”** **“Yarattıklarımızdan hak ile yol gösteren ve onunla adaleti uygulayan bir topluluk vardır”**²⁴ sözü hakkında **“Onlar imamlardır”** buyurduğunu rivayet etmiştir.²⁵ Ayetin akışı üzerinde, özellikle de **“yarattıklarımızdan bir topluluk”** tabiri üzerinde düşündüğümüzde şunu anlıyoruz:

²³ Hicr 42.

²⁴ A’raf 181.

²⁵ Muhammed b. Hasan Saffar Kummi, *Besairu’d-Derecat*, s.11; Meclisi, *Biharu’l-Envar*, c.23, s.5.

İnsanlar arasında yol gösterici bir topluluk yaratılanlar arasında her zaman dikkate alınan bir husustur. Yani bazı insanların yaratılışındaki amaç hak ile yol gösterip adaletle hüküm vermeleridir. Bu, Adem'in yaratılışından söz eden ayetlerde geçen konuya yakın bir husustur. Yüce Allah meleklerle yeryüzünde bir halife var edeceğini duyurmuştu. İmam Bakır (a.s) ise bu halifenin mısdağlarının imamlar olduğunu belirtmiştir. Ayet bu konuda hiçbir zaman kesinti yaşanmayacağına delalet etmektedir. Evet, eğer yeryüzünün hüccetten boş olmayacağına dair Allah'ın tekvini iradesi olmasaydı bu mümkün olurdu; böylece bazı asırlar ve zamanlarda yeryüzünü hüccetsiz görürdün ve bu durumda ayetin mazmunu iptal olurdu.

Şeyh Saduk (r.a), *Emali*'sinde ve *İkmal'ud-Din* kitabında kendi isnadıyla İmam Sadık'tan (a.s), o da babasından ve İmam Zeynelabidin'den (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

نحن ائمة المسلمين، وحجج الله على العالمين، وسادة المؤمنين، وقادة الغر المحجلين، ومولى المؤمنين، ونحن امان اهل الارض كما انّ النجوم امان لاهل السماء، ونحن الذين بنا يمسك الله السماء ان تقع على الارض الا باذنه، وبنا يمسك الارض ان تميد باهلها، وبنا ينزل الغيث، وبنا ينشر الرحمة، ويخرج بركات الارض، ولولا ما فى الارض مّا لساخت باهلها، ثم قال عليه السلام: ولم تخلو الارض منذ خلق الله آدم من حجة لله فيها ظاهر مشهور او غائب مستور، ولا تخلو الى ان تقوم الساعة من حجة الله فيها، ولولا ذلك لم يعبد الله، قال الراوى: فقلت: فكيف ينتفع الناس بالحجة الغائب المستور؟ قال عليه السلام: كما ينتفعون بالشمس اذا سترها السحاب

“Biz Müslümanların imamlarıyız, Allah'ın âlemlere hüccetleriyiz, müminlerin efendileriyiz, anlı ak asil insanların önderleriyiz, mü-

minlerin mevlalarıyız. Yıldızlar göktekilere sığınak oldukları gibi bizler de yeryüzündekilere bir sığınağız. Gökyüzünün yeryüzüne çökmemesi için Allah'ın izniyle gökyüzü bizimle tutulmaktadır. Bizimle yeryüzü tutulmakta ve ehlini sarsmamaktadır. Bizimle yağmur iner, rahmet dağılır ve yerin bereketleri ortaya çıkar. Yeryüzünde bizden biri olmasaydı üzerindeki herkesiyle birlikte yok olurdu. İmam daha sonra şöyle buyurdu: Allah, Adem'i yarattığından beri dünyada muhakkak Allah'ın bir hücceti (delili) mevcuttur. Ya bilinir ve görünür veya örtülü kalır gizlenir. Kıyamet kopana kadar asla bu hüccet eksik olmayacaktır. Böyle olmasaydı Allah'a kulluk edilmezdi.” Ravi diyor: Dedim: Peki, insanlar gizli ve örtülü olan bir hüccetten nasıl faydalanırlar? Buyurdu: Bulutun arkasında kalan güneşten faydalandıkları gibi.”

Şeyh Saduk, *İlelu's-Şerayi* kitabında kendi isnadıyla İmam Muhammed Bakır'dan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

عن ابى جعفر الباقر عليه السلام حين سئله الراوى بقوله: لائى شىء يحتاج الى النبى والامام؟ فقال:

لبقاء العالم على صلاحه، وذلك انّ الله عز وجلّ يرفع العذاب عن اهل الارض اذا كان فيها نبى اوامام، قال الله عزوجلّ: وماكان الله ليعذبهم وانت فيهم، وقال النبى صلى الله عليه وآله: النجوم امان لاهل السماء، واهل بيتى امان لاهل الارض، فاذا ذهبت النجوم اتى اهل السماء ما يكرهون واذا ذهب اهل بيتى اتى اهل الارض ما يكرهون، يعنى باهل بيته الائمة الذين قرن الله عزوجلّ طاعتهم بطاعته فقال: يا ايّها الذين آمنوا اطيعوا الله واطيعوا الرسول واولى الامر منكم.

فقال: وهم المعصومون المطهرون الذين لا يذنبون ولا يعصون، وهم المؤيدون الموققون المسددون، بهم يرزق الله عباده، وبهم يعمر بلاده، وبهم ينزل القطر من السماء، وبهم تخرج بركات الارض، وبهم يمهّل اهل المعاصى

ولا يعجل عليهم بالعقوبة والعذاب، لا يفارقهم روح القدس ولا يفارقونه، ولا يفارقون القرآن ولا يفارقهم صلوات الله عليهم اجمعين.

Ravi; “Hangi sebepten dolayı peygamber ve imama ihtiyaç vardır?” diye sorunca İmam (a.s) şöyle buyurdu:

“Âlemin salahına uygun şekilde kalması için... Çünkü yeryüzünde peygamber veya imam olunca Allah yer ehlinden azabı kaldırır. Allah şöyle buyurmuştur:

“Sen aralarında olduğun sürece Allah onlara azap edecek değildir.”

Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: Yıldızlar göktekilere sığınaktır ve Ehlibeyt'im yeryüzündekilere sığınaktır. Yıldızlar gittiğinde göktekilerin başına hoşlanmadıkları şey gelir ve Ehlibeyt'im gittiğinde yerdekilerin başına hoşlanmadıkları şey gelir. Onun Ehlibeyt'inden kastettiği kimseler; Allah'ın, itaatlerini kendi itaatinin yanında zikrettiği imamlardır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“Ey iman edenler! Allah'a itaat edin; Peygamber'e ve sizden olan o yetki sahiplerine de itaat edin.”²⁶

İmam buyurdu: Onlar masumdurlar ve tertemiz kılınmışlardır; günah işlemezler ve Allah'a karşı gelmezler. Muvaffaktırlar, sağlamdırlar. Allah onların sayesinde kullarına rızık verir, onlarla şehirlerini imar eder, onların sayesinde gökten yağmur indirir, yeryüzü onlarla bereketlerini ortaya çıkarır. Onlarla günahkârlara mühlet verilir; cezalandırma ve azapta acele edilmez. Ruhul Kudus onlardan ayrılmaz ve onlar da ondan ayrılmaz. Kur'an'dan ayrıl-

²⁶ Nisa 59.

mazlar ve Kur'an da onlardan ayrılmaz. Allah'ın rahmet ve bereketleri onların hepsinin üzerine olsun.”²⁷

Bu hadiste Ehlibeyt maarifinden, Yüce Allah'ın yeryüzünde halife kılmasına tatbik edilecek bazı nükteleri görmekteyiz. Burada Adem'in hilafeti ile ilgili ayetlerden istifade edildiği üzere halifenin Allah'ın isimleri ve sıfatlarının mazharı olması, bir an dahi Allah'a karşı gelmemesi gerektiği hususuna açıkça temas edilmiştir. Dolayısıyla gerçeklerin keşfi için hadis konuyla ilgili olan açık ayetlerle geniş ölçekte örtüşmektedir.

Şeyh Saduk, kendi isnadıyla İmam Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

لَمَّا انْقَضَتْ نَبْوَةُ آدَمَ وَانْقَطَعَ أَكْلُهُ أَوْحَى اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ إِلَيْهِ: يَا آدَمُ قَدْ انْقَطَعَتْ نَبْوَتُكَ، وَانْقَطَعَ أَكْلُكَ فَانْظُرْ إِلَى مَا عِنْدَكَ مِنَ الْعِلْمِ وَالْإِيمَانِ وَمِيرَاثِ النَّبَوَّةِ وَآثَرَةِ الْعِلْمِ وَالْإِسْمِ الْأَعْظَمِ، فَاجْعَلْهُ فِي الْعَقَبِ مِنْ ذُرِّيَّتِكَ عِنْدَ هَبَةِ اللَّهِ، فَإِنِّي لَمِ ادْعُ الْأَرْضَ بِغَيْرِ عَالِمٍ يَعْرِفُ بِهِ طَاعَتِي وَدِينِي، وَيَكُونُ النِّجَاةَ لِمَنْ اطَاعَهُ.

“Adem'in peygamberliği sona erdiğinde ve artık ölüm günü gelip çatığında Allah ona şöyle vahyetti: Ey Adem! Artık peygamberliğin bitmiş ve ömrün sona ermiştir. Şimdi nezdinde olan ilme, imana, nübüvvet mirasına, ilim ve ismi azamın tercihine bak; onu daha sonra soyundan gelecek olan Hibetullah'ın yanına bırak. Zira ben yeryüzünü itaatim ve dinimin tanınmasına vesile olacak ve kendisine itaatın kurtuluş vesilesi olacağı bir âlimden yoksun bırakmam.”²⁸

²⁷ Muhammed b. Ali b. Babaveyh Kummi, *İlelu's-Şerayi*, s.52; Meclisi, *Bihar*, c.23, s.19.

²⁸ Muhammed b. Ali Es-Saduk, *İlelu's-Şerayi*, s.76; Meclisi, *Biharu'l-Envar*, c.23, s.20.

Ali b. İbrahim, tefsirinde kendi isnadıyla İmam Sadık'ın (a.s) Yüce Allah'ın “انما انت منذر و لكل قوم هاد / Sen ancak bir uyarıcı-sın. Her topluluğun bir de hidayet edeni var.”²⁹ Sözü hakkında şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

المنذر رسول الله صلى الله عليه وآله والهادى امير المؤمنين عليه السلام بعده والائمة عليهم السلام، وهو قوله تعالى: ولكل قوم هاد، فى كل زمان امام هاد مبین، وهو ردّ على من ينكر انّ فى كل زمان اماما، وانه لا يخلو الارض من حجة، كما قال امير المؤمنين عليه السلام: لا يخلو الارض من قائم بحجة الله، اما ظاهر مشهور واما خائف مغمور، لثلا تبطل حجج الله وبيئاته.

“Uyarıcı Resulullah (s.a.a), hidayet eden ise Emîr’ul Mûminîn (a.s) ve ondan sonraki imamlardır. Her zamanda açıklayıcı bir hidayet önderi vardır. Bu, her zamanda bir imamın varlığını ve yeryüzünün hüccetten boş olmayacağını inkâr edene reddiyedir. Nitekim Emîr’ul Mûminîn (a.s) şöyle buyurmuştur: İlahi hüccet ve nişanelerin yok olmaması için yeryüzü Allah için kıyam eden bir hüccetten boş kalmaz; o, ister zahir ve apaçık olsun; isterse korkup gizlensin.”³⁰

Hadiste geçen “ilahi hüccet ve nişanelerin yok olmaması için” sözü, asırlardır tecrübe ettiğimiz bir gerçeğin üzerindeki perdeyi kaldırması yönüyle son derece önemlidir. Zira halk arasında makbul olan, itaat edilen, onların dini ve dünyevi ihtilaflarında son sözü söyleyecek bir imam olmadığında insanların dini de dünyası da bozulmakta; ilahi hüccet ve nişaneler yok olup git-

²⁹ Ra'd 7.

³⁰ Ali b. İbrahim Kummi, *Tefsir-i Kur'an*, s.336.

mektedir. Bu, mezhebimizin en önemli delillerinden ve göz yumulmayacak gerçeklerdendir.

Şeyh Saduk, *İlelu's-Şerayi* kitabında kendi isnadıyla İmam Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

لو كان الناس رجلين لكان احدهما الامام، وقال: انّ اخر من يموت الامام لثلاً
يحتجّ احدهم على الله عزّ وجلّ تركه بغير حجة .

“Eğer insanlar iki kişi olsaydı muhakkak onlardan biri imam olurdu. İmam daha sonra şöyle buyurdu: Hüccetsiz bırakıldığına dair hiç kimsenin Allah’a karşı bir mazereti kalmasın diye, en son ölecek kişi imam olacaktır.”³¹

Şeyh Saduk iki kitabında kendi isnadıyla İmam Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

والله ما ترك الله الارض منذ قبض آدم الا وفيها امام يهتدى به الى الله عزّوجلّ
وهو حجة الله عزّوجلّ على العباد، من تركه هلك، ومن لزمه نجا حقاً على الله
عزّوجلّ .

“Allah’a andolsun ki Adem’in canını aldığı günden beri Allah yeryüzünü, kendisiyle Allah’a hidayet olunan, Allah’ın kulları üzerinde hücceti sayılan, terk edenin helak olduğu, tutunanın kurtuluşa erdiği bir imamdan yoksun bırakmamıştır; bu Allah’a haktır.”³²

Yine *İlelu's-Şerayi* kitabında kendi isnadıyla İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle nakletmiştir:

³¹ Muhammed b. Ali b. Babaveyh Kummi, *İlelu's-Şerayi*, s.76; Meclisi, *Biharu'l-Envar*, c.23, s.21.

³² Muhammed b. Ali b. Babaveyh Kummi Es-Saduk (r.a), *İlelu's-Şerayi*, s.76-77; *Kemalu'd-Din ve Temamu'n-Ni'meh* s. 133.

اِنَّ اللهَ عَزَّوَجَلَّ لَمْ يَدْعِ الارضَ اِلَّا وفيها عالم يعلم الزيادة والنقصان فى الارض، واذا زاد المؤمنون شيئاً ردّهم، واذا نقصوا اكمله لهم، فقال خذوه كاملاً، ولولا ذلك لالتبس على المؤمنين امورهم، ولم يفرّقوا بين الحق والباطل.

“Allah yeryüzünü ondaki fazlalık ve eksikliği bilen bir âlimden yoksun bırakmamıştır; müminler bir şeyi artırdıklarında onları reddeder, bir şeyi eksilttiklerinde ise onlar için tamamlayarak “onu kâmil bir şekilde alın” der. Eğer bu olmasaydı müminlerin işleri birbirine karıştırdı ve hakla batılı ayırt edemezlerdi.”³³

Bu beyanda gerçekten mütevatir sayılmasa da müstefiz düzeyde birçok hadis vardır.

Ali b. İbrahim Kummi (r.a) tefsirinde Yüce Allah'ın, “O öğüdü sizden geri mi çekelim?!”³⁴ sözüne ilişkin şöyle demiştir: “Burada bir istifham vardır ve manası şudur: Sizi boş mu bırakalım; bir peygamber veya imam ya da hüccetlerle size karşı delil sunmayalım mı?”³⁵

Aynı rivayet Yüce Allah'ın, “Kendisine bir uyarıcı gelip geçmemiş hiçbir ümmet yoktur”³⁶ sözü hakkında da nakledilmiştir.

³³ Aynı kaynak, s.76; Meclisi, *Biharu'l-Envar*, c.23, s.31.

³⁴ Zuhurf 5. *افتضرب عنكم الذكر صفحاً*

³⁵ Ali b. İbrahim Kummi, *Tefsiru'l-Kur'an*, s. 606-607; *Biharu'l-Envar*, c.23, s.29.

³⁶ Fatır 24. (و ان من امة الا خلا فيها نذير). bkz. Tefsir-i Ali b. İbrahim; ondan “ayetin manası her zamanın bir imamı olduğudur” ifadesi nakledilmiştir.

İmam Sadık'tan (a.s) Yüce Allah'ın, **“Düşünüp öğüt alsınlar diye, biz, sözünü aralıksız onlara ilettik”**³⁷ sözünü hakkında **“o, her imamın ardından bir imamdır”** buyurduğu rivayet edilmiştir.³⁸

Allame Muhammed Bakır Meclisi, *Biharu'l-Envar*'da güzel bir şey yapmış ve şu izahatta bulunmuştur:

“Sözünü aralıksız olarak onlara ilettik” cümlesinin manası şayet şudur: Birbiri ardınca gelen imamlarla hakkı açıklamakta, uyarmakta ve dinin kurallarını tebliğ etmektedir veya birbiri ardınca gelen imamların velayetine inanmak gerekir. Yüce Allah'ın **“Ben yeryüzünde bir halife var edeceğim”** sözünü de bir vaat olup zımında bu vaadin zamanın sonuna kadar muttasıl ve kesintisiz olması vardır.”³⁹

Şeyh Saduk, *Uyunu Ahbari'r-Rıza* (a.s) ve *İlelu's-Şerayi* kitabında İmam Rıza'dan (a.s) uzun bir hadis rivayet etmiştir ki o hadisin bir bölümünde İmam şöyle buyurmuştur:

منها أنه لو لم يجعل لهم اماماً قيماً اميناً حافظاً مستودعاً لدرست الملة، وذهب الدين وغيّرت السنة والاحكام، ولزاد فيه المبتدعون، ونقص منه الملحدون، وشبهوا ذلك على المسلمين، لأننا قد وجدنا الخلق منقوصين محتاجين غير

³⁷ Kasas 51. (ولقد وصلنا لهم القول لعلهم يتذكرون)

³⁸ Aynı kaynak, s.489; bunun benzerini Muhammed b. Hasan Saffar Kummi de Besairu'd-Derecat kitabının 151. sayfasında nakletmiştir. Keraciki de benzer bir rivayeti Kenzu Cami'il-Fevaid kitabının 217. sayfasında getirmiştir. Merhum Kuleyni *El-Kafi* eserinde (c.1, s.415) benzer rivayete yer vermiştir. Şeyh Tusi'nin oğlu da Emali'sinde (s. 184-185) benzer rivayeti İmam Kazım'dan nakletmiştir.

³⁹ Allame Muhammed Bakır Meclisi, *Biharu'l-Envar*, c.23, s.31.

كاملين مع اختلافهم واختلاف اهوائهم، وتشئت انحائهم، فلو لم يجعل لهم
قيما حافظا لما جاء به الرسول فسدوا على نحو ما بيّنا، وغيّرت الشرايع والسنن
والاحكام والايمان، وكان في ذلك فساد الخلق اجمعين .

“Eğer Allah doğru, güvenilir, koruyucu ve emanetçi bir imam
kılmamış olsaydı şeriat yıpranır, din ortadan kalkar, sünnet ve
ahkâm değiştirilirdi, bidat ehli ona bir şeyler katar, inançsızlar
ise ondan bir şeyler eksiltirdi; bu da Müslümanları şüpheyeye dü-
şürürdü. Çünkü biz insanların kâmil olmadıklarını, eksik ve
muhtaç olduklarını gördük. Bununla birlikte ihtilafları var, ar-
zuları birbirinden farklı, yöntemleri dağınıktır. Dolayısıyla eğer
Allah, Peygamber’in getirdiği şeriatı koruyacak bir kayyum
atamamış olsaydı daha evvel açıkladığımız gibi insanlar bozu-
lurdu; ilahi yasalar, sünnetler, hükümler ve iman esasları de-
ğiştirilirdi. Bunda ise tüm mahlûkatın bozulması söz konusu olur-
du.”⁴⁰

Şeyh Saduk, *Kemal’ud-Din* kitabında kendi isnadıyla İmam
Rıza’dan (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

نحن حجج الله في ارضه، وخلفائه في عبادته، وامنائه على سرّه ونحن كلمة
التقوى، والعروة الوثقى، ونحن شهداء الله واعلامه في بريته، بنا يمسك الله
السموات والارض ان تزولا، وبنا ينزل الغيث، وينشر الرحمة، لا
تخلو الارض من قائم متا ظاهر او خاف، ولو خلت يوما بغير حجة لماجت
باهلها كما يموج البحر باهله .

“Biz Allah’ın yeryüzündeki hüccetleri, kulları arasındaki halifeleri
ve sırrına emin kıldığı kimseleriz. Biz takva kelimesi ve (tutunula-

⁴⁰ Muhammed b. Ali Babaveyh Kummi, *Uyunu Ahbari’r-Rıza*, (a.s), s.249 ve
İlelu’ş-Şerayi, s.95; Meclisi, *Biharu’l-Envar*, c.32, s.52.

cak) sağlam kulpuz. Biz Allah'ın şahitleri ve kulları içindeki alametleriyiz. Allah, bizimle gökleri ve yeri tutarak yok olmaktan korur, bizimle yağmur indirir, rahmeti dağıtır. Yeryüzü aşikâr veya gizli bizden olan bir kâimden boş olmaz. Eğer bir gün hüccetsiz kalsaydı denizin dalgalarının denizdekileri altına aldığı gibi yer de üzerindikileri dalgalarıyla altına alırdı.”⁴¹

Burada bazılarının konuyu farklı bir mecraya çekerek ona en çirkin anlamı yükleme yönündeki vesveselerine de asla itina edilmemelidir. Çünkü onlar Rabbimizin yaptığı bazı işlerin imamlara isnat edilmesinin şirke yol açtığını söyleyebilirler. Oysaki Allah'a ait vasıtalar vardır ve daha önce ifade ettiğimiz gibi Allah'ın izni dâhilinde bu vasıtalara isnat edilen işlerin tevhide en ufak bir zararı söz konusu değildir. Mesela Allah'a ait olan öldürme fiili birçok ayette direkt Allah'a isnat edilmesine rağmen birçok ayette de öldürmekle görevlendirilmiş olan melekler veya ölüm meleğine isnat edilmiştir. Öldürme işi asli olarak Rabbin fiili ve arızı olarak melekler ve vasıtaların işidir. Bunun tevhide hiçbir zararı yoktur. İyice düşünüldüğünde Rabbimizin diğer fiilleri konusunda da aynı şeyi söyleyebiliriz ve bu, asla şirki ve küfre düşmeyi gerektirmez.

Çeşitli isnatlarla Emîru'l Müminîn Ali b. Ebutalib'den (a.s) nakledilen rivayetin bir pasajında Kumeyl'i muhatap aldığı güzel bir konuşması var. Hazret şöyle buyurmuştur:

اللهم بلى لاتخلوالارض من قائم الله بحججه، اما ظاهرا مشهورا، او خائفا
مغمورا، لئلا تبطل حجج الله وبيئاته، وكم ذا واين اولئك؟ اولئك والله الاقلون

⁴¹ Muhammed b. Ali Babaveyh Kummi, İkmal'ud-Din, s.177; Biharu'l-Envar, c.23, s.35.

عددا، والاعظمون قدرا، بهم يحفظ الله حججه وبيّناته، حتّى يودّعوها نظرائهم، ويزرعوها فى قلوب اشباههم، هجم بهم العلم على حقيقة البصيرة، وباشروا روح اليقين، واستلنوا ما استوعر المترفون، وانسوا بما استوحش منه الجاهلون، وصحبوا الدنيا بابدان ارواحها معلّقة بالمحلّ الاعلى، ياكمل اولئك خلفاء الله فى ارضه، والدعاة الى دينه، آه آه شوقا الى رؤيتهم، واستغفر الله لى ولكم.

“Evet, ey Allah'ım! İlahî hüccet ve nişanelerin yok olmaması için yeryüzü hüccetle, Allah için kıyam eden birinden boş kalmaz. O ister zahir ve apaçık olsun; isterse korkup gizlensin. Onlar kaç kişidir ve neredeler (veya ne zamana kadar böyle gizli kalacaklar)?! Vallahi onlar sayı bakımından azdırlar; ama Allah katında makam açısından dereceleri pek büyüktür. Allah, hüccet ve nişanelerini onlara benzeyenlere emanet edinceye ve onları benzerlerinin kalplerine ekinceye kadar hüccet ve nişanelerini onlar vesilesiyle korumaktadır. İlim, hakikatin basireti üzere aniden onlara yönelmiştir; yakın ruhunu elde etmişlerdir; refah içerisinde olanların zor gördüğü şeyleri onlar kolay bulmuşlardır; cahillerin korkup kaçtıkları şeylere onlar ünsiyet etmişlerdir. Ruhları en yüce makama (Allah'ın rahmetine) asılı olduğu halde, bedenleriyle dünyada yaşamaktalar. Ey Kumeyl! İşte bunlar Allah'ın yeryüzündeki halifeleri ve halkı O'nun dinine davet etmekte. Ah! Âh! Onları görmeyi ne kadar da arzuluyorum!” Kendim ve sizler için Allah'tan mağfiyet diliyorum.”⁴²

⁴² Allame Muhammed Bakır Meclisi, *Biharu'l-Envar*, c.23, s.46, h.91; Şeyh Saduk (r.a), *İkmalu'd-Din ve İtmamu'n-Nime*, s.164; rivayet *Nehcül Belaga'* da da geçmiştir. Bu sözün isnat ve nakledildiği kaynaklar oldukça fazladır.

Şeyh Saduk, kendi isnadıyla İmam Sadık'tan (a.s), o da ceddi Emîru'l Mûminîn İmam Ali'den (a.s) Kufe mescidinin minberinden okuduğu hutbesindeki şu sözleri nakletmiştir:

اللّٰهُمَّ اِنَّهٗ لَا يَدَّ لَارِضَكَ مِنْ حِجَّةٍ لَكَ عَلَى خَلْقِكَ، يَهْدِيهِمْ اِلَى دِينِكَ، وَيَعْلَمُهُمْ
عِلْمَكَ، لَئَلَّا تَبْطُلَ حِجَّتُكَ، وَلَا يَضِلَّ تَبِعَ اَوْلِيَائِكَ بَعْدَ اِذْ هَدَيْتَهُمْ بِهِ اَمَّا ظَاهِرُ
لَيْسَ بِالْمَطَاعِ، اَوْ مَكْتَمٍ، اَوْ مَرْقَبٍ اِنْ غَابَ مِنَ النَّاسِ شَخْصُهُ فِي حَالِ هَدْنَتِهِمْ
فَاِنَّ عِلْمَهُ وَاَدَابَهُ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ مُثَبَّتَةٌ فَهَمْ بِهَا عَامِلُونَ .

“Allah’ım! Kullarını dinine hidayet etmesi, ilmini onlara öğretmesi ve hüccetinin yok olmaması için; dostlarının takipçileri, onları sen hidayet ettikten sonra sapkınlığa düşmesin diye yeryüzünde kullanın için her zaman senin bir hüccetin olması gerekir. O ya aşıkâr olduğu halde itaat edilmiyor veya gizlidir ve insanlar onu bekliyor. İnsanları hidayet ettiğinde onun şahsı ve cismi kaybolda bile ilmi ve adabı hak âşıklarının yüreklerinde kalıcı olur. Onlar bu ilim ve adaba bağlıdırlar, onunla amel ederler.”⁴³

Değerli okuyucu! Sunduğumuz rivayetler, Yüce Allah’ın emri ile Peygamberimizin (s.a.a) ümmet arasında bırakmış olduğu ve kendilerine tutunmakla emrolunduğumuz Kevser havuzunun başına varıncaya kadar da birbirinden ayrılmayacak iki emanetten biri olan Ehlibeyt imamlarından (a.s) mütezafir düzeyde nakledilmiş rivayetlerden sadece küçük bir numune idi. Ehlibeyt imamları, yeryüzünün Allah’ın halifesi sayılan hüccet ve imamdanda boş olmayacağını çok açık şekilde ifade etmişlerdir. Onlar Allah’ın halifeleridir. Eğer onlar olmasaydı insanların din ve dünya işleri bozulurdu. Onlar insanlarla Rableri arasındaki vasi-

⁴³ Muhammed b. Ali b. Babaveyh Kummi (r.a), *İkmalu’d-Din*, s.176; Meclisi, *Biharu’l-Envar*, c.23, s.49, h.94.

talardır; Allah'ın dininin koruyucuları, sırrının eminleri ve emanetlerinin taşıyıcılarıdır. Onlar masum olup Rableri tarafından sağlamlaştırılmış, muvaffak kılınmış ve desteklenmişlerdir. Bunlar zikri geçen rivayetlerin ortak mefhumudur.

Çeşitli Tabirler, Farklı Manalar ve Ortak Mısdaklar

Şunu bilmek gerekir ki imamlar hakkındaki mana ve mısdak birdir. Tabirlerdeki çeşitlilik ve fark ise tamamen itibardır. Onlara “Allah'ın hüccetleri” denilmektedir; çünkü Allah, onlar vasıtasıyla insanlara hüccetini tamamlamış, bahane yolunu kapatmıştır. Onlara “imamlar” denilmektedir; çünkü insanların önündedirler; insanlar dinleri ve dünyaları ile ilgili konularda onlara uymaktadırlar. Onlara “Allah'ın halifeleri” denilir; zira Allah onları, kendi makamına yerleştirmiş, onları isimleri ve sıfatlarının tecelligâhı kılmıştır; gerçekleştirmek istediği bazı işleri onlara bırakmıştır. Yüce Allah'ın iradesi onlarda zuhur etmiştir. Onlar Allah'ın ism-i âzâmının taşıyıcılarıdır. Dolayısıyla burada tek bir hakikat, itibari olarak çeşitli tabirlerle ifade edilmektedir.

Burada akıllı ve kıvrak zekâ sahibi bir mümin, ayetlerden şu neticeye ulaşmalı ve kendisine şu soruyu sormalıdır: Bizim zamanımızda Allah'ın halifesi kimdir? Sonra da onun özellikleri, kriterleri ve nişanelerinin izini sürmeli; onu bulup tabi olmak ve kendisinden dininin öğretilerini öğrenmek, yaşamı boyunca da ondan ayrılmamak için yeryüzünün her tarafını yoklamalıdır. Ne yazık ki Kur'an ayetlerinin bazı Müslümanların dillerinden öteye geçmediğini üzülerken müşahade etmekteyiz. Bu tip Müslümanlar, yeryüzünde Allah'ın halifesinin varlığına inananlarla tartışmakta ve onları alay konusu etmektedirler; kendilerince bu açık ayetlerle net şekilde örtüşen hadislere de eleştiriler getirerek bu inancı reddetmektedirler. Aslında bu sapkınlığın sebebi Resulul-

lah'ın (s.a.a) “*bu iki emanete tutunacak olursanız asla benden sonra sapkınlığa düşmezsiniz*” sözünde net olarak görülmektedir. Onlar bu iki emanete tutunmadılar; ne Kur'an'a ne de tertemiz İtret'e (Ehlibeyt'e) tutunmadıkları halde sapkınlıktan nasıl güvende olabilirler ki?! **“Önceden saptılar, birçoklarını da saptırdılar ve doğru yoldan çıktılar.”**⁴⁴ Oysaki Yüce Allah, Kur'an'da bizi bu özelliklere sahip bir topluluğun arzularına uymaktan men etmiştir. Allah hepimizi hoşnutluğu ve ümmetin kurtuluşunun olduğu yola hidayet etsin.

Ayetler ve rivayetlerin ışığında şu gerçek ortaya çıktı: Yeryüzünün Allah'ın halifesi ve insanların imamı olacak bir hüccetten boş kalmaması vaciptir. Biz, onun İmam Hasan Askeri'nin (a.s) oğlu Hüccet b. Hasan el-Mehdi (a.s) olduğuna inanıyoruz. O, asıl vücuduyla, vacip oluşuyla ve yeryüzünün kendisinden boş kalmasının mümkün olmayışıyla ayetler ve rivayetlerde belirtilen ölçülere uymaktadır. Sadece onun şanlı ömrü hakkında tartışma vardır. Ancak Kur'an-ı Kerim'de Hz. Nuh'un ömrünü okuyan, hadislerde peygamberler ve Allah dostlarının ömürleri hakkında söylenenleri gören bir Müslümanın bunu eleştiri konusu yapması doğru değildir. Aynı şekilde peygamberlerin ömürleri hakkındaki malum açıklamaları ve itikatları olan Yahudilerle Hristiyanların da bunu eleştirme hakkı yoktur. Bu eleştiri ancak Allah'ın kudretine ve iradesine inanmayan ateist ve mürted birine yakışır. Allah bizi bundan korusun.

Fakat bunu bizim imamımıza tatbik etmek başka bir konudur. Bunun kabulü, İmam Ali'den (a.s) İmam Hasan Askeri'ye (a.s) kadar Peygamber (s.a.a) Ehlibeyt'inin imametine inanmaya

⁴⁴ Maide 77.

bağlıdır. On bir imamı ikrar etmemiş olan birine on ikinci imamı ispat edeceğimizi bekleyen kimse aşırıya kaçmış ve asla gerçekleşmeyecek bir işin olmasını beklemiştir. Biz onların ilkinde davet etmeden sonuncusuna davet etmeyiz. İmamlara inanmayan birini onların sonuncusuna davet etmek akıl ve mantığa aykırıdır. Bunun sebebini daha önce zikretmiştik, bir daha oraya dönmüyoruz. Fakat şu soruyu sorma hakkımız vardır: Acaba Allah'ın fiili, kaynağını O'nun sünnetinden/kuralından almıyor mu? O, devamlılık ve sübuta delalet eden ismiye cümlesi kalıbıyla **“ben yeryüzünde bir halife var ediciyim”** (انى جاعل فى الارض خليفة) buyurmuştur. Eğer bu iş Allah'ın sünnetinden kaynaklanmışsa, acaba Allah'ın sünnetinin değişmesi ve dönüşmesi mümkün müdür? Hâlbuki biz Kur'an'da böyle bir değişim ve dönüşümün asla söz konusu olmayacağını açıkça okumaktayız. Eğer değişim söz konusu değilse, o zaman Rabbimiz, **“ben yeryüzünde bir halife var ediciyim”** sözünü unutmuş mudur?! Oysaki daha önce işaret ettiğimiz ayette **“Rabbim ne yanılır ve ne de unuttur”** ifadesi geçmektedir. O halde Allah'ın yeryüzündeki halifesi ve kulları üzerindeki hücceti kimdir? O'nun isimleri, sıfatları ve iradesinin tecellisi nerededir? İnsanlar arasında hak ile hükmeden; ilahi sırrın, ilmin, hikmetin ve emanetin taşıyıcısı kimdir? Meleklerin secdesiyle herkesten üstün olduğuna işaret edilen kimdir? Burada insanların her türlü taassuptan ve cahiliyet tutuculuğundan soyutlanarak bu mesele üzerinde dikkat etmeleri ve o halifenin misdakını aramaları gerekir. Çünkü böyle bir taassup, ancak onların haktan uzaklaşmasını ve hüsrânını artırır. Ümit ederiz ki Allah, kendisine ve dinine doğru giden yolu göstererek onlara da bize de lütufta bulunur. Benim başarım sadece Allah'ladır; sadece ona tevekkül ettim ve sadece ona yönelirim.

2. Ayet

هو الذى ارسل رسوله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله ولو كره

المشركون

“Müşrikler istemese de dinini bütün dinlere üstün kılmak için, elçisini hidayet ve hak din ile gönderen O’dur.”⁴⁵

Ve şu sözüdür:

هو الذى ارسل رسوله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله وكفى بالله

شهيدا

“Dinini bütün dinlere üstün kılmak için, elçisini hidayet ve hak din ile gönderen O’dur. Şahit olarak Allah yeter.”⁴⁶

Aslında önümüzde üç ayet vardır; bunlardan ikisi arasında en ufak bir fark dahi yoktur. Üçüncü ayet ise ilk iki ayetten biraz farklıdır. Çünkü bu ayette ilk iki ayetten farklı olarak müşriklerin hazımsızlığı yerine vuku bulmuş ve bulacak işlerde Allah’ın şahit olarak kifayet edeceğine değinilmiştir. Ayetler müteşabih olmadığı için hiçbir tevil ve yoruma da ihtiyacı yoktur. Aksine Kur’an’ın muhkem ayetlerinden ve nas sayılan açık beyanlarındandır. Bununla birlikte tefsiri ve tatbiki konusunda müfessirler çeşitli söylemler sunarak ihtilafa düşmüşlerdir. Bu da Kur’an’ın tek başına ihtilafı gideremeyeceğinin hatta ihtilafın menşei olacağına en güzel delilidir. Çünkü mevcut olan ihtilafların birçoğu ayetlerin tefsiri, anlaşılması ve tatbiki ile ilgilidir. Müteşabih

⁴⁵ Tevbe 33, Saf 9.

⁴⁶ Feth 28.

ayetler bir tarafa dursun, hatta muhkem ayetlerde bile bunu görüyoruz. Dolayısıyla ümmetin ihtilafı konularında – ister Kur'an üzerinde olsun ister sünnette olsun veya dünyevi ve uhrevi yönü olan diğer mevzularda olsun – söylemi son söz olacak ve ihtilafı giderecek birine ihtiyacı vardır. Nitekim Peygamberimiz bunu tayin etmiş, tekrarlamış ve vasiyet etmiş ama maalesef bize bir hayrı olmamıştır. Fakat zalimler “önceden sapmış olan, birçoklarını da saptıran ve doğru yoldan çıkmış olan bir topluluğun isteklerine” uymuşlardır.⁴⁷

Özetle bu ayetler hakkında söylenen sözler şöyledir:

Ayette vaadedilen izhar kavramından bütün dinlere üstün kılmak manası kast olunmuştur. Çünkü izhar kelimesine, gizli tutmanın karşısı olan manayı yüklersek – ki bu, aynı zamanda izhar kelimesinin manalarından biridir – bunun ayette tatbiki mümkün olmaz. Zira bu makul ve münasip değildir; özellikle “müşrikler istemese de” ifadesi, izharın gizli tutmanın karşısı manasında kullanılmış olmasını men etmektedir. Çünkü Peygamber'in Müslümanların dinindeki hüküm ve sünnetleri duyurmasından kâfirler ve müşriklerin rahatsız olması anlamsızdır. İbn Abbas'ın (r.a) bu konuda sunduğu şu görüş de birinci görüşte zikrettiğimiz aynı mantıkla makul değildir:

“İzhardan maksat; Yüce Allah'ın, Peygamber'ine tüm dinleri aşikâr etmesi, onların tümüne dair ilmi Peygamber'inin yanında karar kılmış olmasıdır.”⁴⁸

⁴⁷ Mâide 77.

⁴⁸ Kurtubi, *El-Cami li-Ahkam'il-Kur'an*, c.8, s.121; Muhammed b. Hasan Tusi, *Tefsir-i Tibyan*, c.5, s.209.

Ayrıca bu haber-i vahiddir (tek kişi tarafından nakledilmiş bir hadis) ve rivayetin senedinde zayıflık vardır. Zira Ebu Salih el-Katib el-Leys onu Muaviye b. Salih'ten, o İbn Talha'dan ve İbn Talha ise İbn Abbas'tan nakletmiştir. Bu senedin eleştirisine dair Yahya b. Muin şöyle demiştir: Ali b. Talha, İbn Abbas'ı görmemiştir; dolayısıyla aradaki vasıta belli değildir. Belki de Mücahid b. Cebr'dir.⁴⁹ Ebu Hatem Razi de aynı eleştiriyi Duheym'den nakletmiştir.⁵⁰ Onun güvenilirliğinde de ihtilaf vardır.⁵¹ Aynı zamanda Muaviye b. Salih ve Ebu Salih'in güvenilirliği de ihtilafıdır.⁵² Ayrıca buna, “Kur'an'da işaret edilmiş olan üstünlüğün ahir zamanda ve Hz. İsa'nın (a.s) indiği sırada gerçekleşeceğine dair” İbn Abbas'tan rivayet edilmiş rivayet de eklenebilir. Aynı şekilde ayette geçen izhar kavramının dinler arasında dayanışma ve birbirine arka durmak anlamına hamledilmesinin mümkün olmadığı son derece açıktır. Dolayısıyla geriye sadece diğer dinlere üstün olma manası kalıyor. Fakat İslam dininin diğer dinlere galebe çalıp üstün gelmesinin ne zaman gerçekleşeceği noktasında müfessirlerimiz arasında iki görüş vardır:

Birinci Görüş: Âlimlerimizden bazılarına göre söz konusu üstünlük risalet asrından itibaren başlamış ve beklenen imam Hz. Kaim'in yönetime geleceği güne kadar sürecek; onun eliyle kemale erecek ve nihai amacına ulaşacaktır. Çünkü İslam hak dindir ve onun dışındaki dinlerin tümü batıldır. Bu da İslam'ın

⁴⁹ Bkz. *Tehzibu'l-Kemal*, c.20, s.490, sayı.409.

⁵⁰ Aynı kaynak.

⁵¹ Aynı kaynak.

⁵² Bkz. *Tehzibu'l-Kemal*, c.28, s.189, sayı.6058 ve c. 15, s.102, sayı.3336.

diğer dinlere galip gelmesinin sebebidir. Zira batılın hak karşısında mukavemet gücü yoktur. Nitekim Yüce Allah, Kur'an'da bu hususu şu şekilde belirtmiştir:

﴿بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ فَلَكُمْ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ﴾

“Oysa biz, hakkı batıla çarparız da hak, batılı ezer. Bir de bakarsın ki, o yok olup gitmiştir. Allah’a yakıştırdığımız nitelikler yüzünden yazıklar olsun size!”⁵³

Yani hak ile batıl arasındaki savaşta batılın varlığını sürdürmesi ve ayakta kalması söz konusu değildir. Aksine hak ona çarptı mı, batılın dağılıp yok olması kaçınılmaz olur. İslam'ın diğer dinlerin tümüne galebe çalıp üstün gelmesinin anlamı budur. Bu görüş haddizatında sahih olmakla birlikte ayetle örtüşmemektedir. Çünkü ayette yüce Allah'ın – karşısında zaten batılın mukavemet edemeyeceği – bu dini diğer dinlere üstün getirmeyi irade ettiği belirtilmektedir. Yani Yüce Allah şöyle buyurmamıştır: Bu din hak olduğu için bütün dinlere üstün gelecektir. Gerçi bu söz de haktır. Lakin Yüce Allah şöyle buyurmuştur: **“Ben bunu irade ettim.”** Konu üzerinde düşünen kimse ikisi arasında açık fark olduğunu anlar.

Bununla birlikte bu müfessirler zahiri üstünlüğü de inkâr etmemişlerdir. Yani İslam'ın hâkimiyet ve otoriteyi ele geçirmek suretiyle teçhizat ve sayı bakımından da baskın geleceği konusunu inkâr etmemişlerdir. Sadece her iki üstünlüğü de belli bir asır ve zamana sınırlı kılmamışlardır. Aksine şöyle demişlerdir: Bu üstünlük risalet asrından itibaren başlamıştır ve ahir zamanda vaadedilen ve beklenen imamın adalet devletinin gerçekleşeceği

⁵³ Enbiya 18.

güne kadar hep devam edecektir. Şeyh Tabersi *Mecmeu'l-Beyan* tefsirinde bu görüşü kabul etmiş ve bunun sadece zuhur zamanına münhasır olmadığını savunmuştur. Şeyh Tusi de (r.a) bu görüşü benimsemiştir.⁵⁴

Şeyh Tusi ve Şeyh Tabersi, Saf suresinin bu ayetini tefsir ederken bu görüşü benimseyerek şöyle demişlerdir: Bu vaat zamanımızda nispeten gerçekleşmiştir. Çünkü biz küfür ve şirkin kol gezdiği beldelerden birçoğunun Müslümanların eliyle fethe-dildiğini görmekteyiz. Bu da bu vaadin gerçekleşmesindendir.⁵⁵ Ancak bu söylemde biraz gizlilik vardır; şayet kabul edilmeye şayan değildir. İki delilden dolayı:

Birincisi: Ehlibeyt'ten gelmiş olan mütezafir düzeyde hadisler ayetin tevil edilemeyeceğine ve bu vaadin henüz gerçekleşmediğine delalet etmektedir. Bu hadisler, ayetin manasının, Hz. Muhammed (s.a.a) ailesinden vaadedilen Mehdi'nin zuhur günlerinde gerçekleşeceğine delalet etmektedir. Dolayısıyla onların sözlerinin yerine başka bir söz geliştirmenin manası yoktur. Din ve dünya konusundaki bir meselede onlara muhalefet etmek doğru değildir.

İkincisi: Ayette mevcut olan vaat; Rabbimizin, elçisiyle birlikte gönderdiği hidayet ve hak dinini diğer dinlerin tümüne üstün kılacağına dair bir vaattir. Oysaki bu hak ve hidayet dini, Emevilerin, Abbasilerin, Selçukluların ve diğer tağut sistemlerin savundukları şey değildir. Onlar her ne kadar İslam'ı savunuyor görünseler de ve halkı İslam'a davet ettikleri iddiasında bulunsalar da

⁵⁴ Tabersi, *Mecmeu'l-Beyan*, c.5, s.38.

⁵⁵ Muhammed b. Hasan, Tibyan, c.9, s.595; *Mecmeu'l-Beyan*, c.1, s.420; Molla Fethullah Kasani, *Zubdetu't-Tefasir*, c.7, s.47.

aslında yaptıkları şey kendi dünyevi çıkarlarını koruma projesidir. Bunlarla gerçek İslam'ın arasında doğuyla batı arasından daha fazla mesafe vardır. Şayet biri çıkıp da şunu söyleyebilir: İslam'ın küfre üstün gelmesinde onun nifaka galip gelmesi ve takvanın günaha galip gelmesi esastır. Bu durumda zalimlerin ve fasıkların devleti devam ediyorken hiçbir şekilde İslam'ın galebesi ve üstünlüğü düşünülemez. Özellikle Şeyh Tusi (r.a) gibi şahsiyetlerin Yahudi ve Hristiyanlardan dahi görülmemiş onca zulümlere imza atan Abbasiler ve Selçukluların galibiyetini İslam'ın galebesi olarak düşünmesi beni gerçekten şaşırtmaktadır. Acaba bunların İslam'ı ile küfür beldelerinde yaşayanların küfrü arasında "etiketten başka" bir fark var mıdır?! Dolayısıyla bu söz gerçekten batıldır. Çünkü Allah bize Peygamber'ine indirip hidayet ve nur ismini verdiği dinini diğer dinlere üstün kılacağını vadedmiştir. Bu din ise adalet, ilim, muhabbet, rahmet, irfan, takva, faziletler ve ahlaki erdemlerle tecelli eder, kendini gösterir; zalimlerin ve hainlerin elinde İslam adıyla sergilenen şeyle değil. Nasıl tasavvur edilebilir ki Yüce Rabbimiz, Peygamber'ine ayet indirerek İslam'ı kendine mal eden tağutları diğer dinlere üstün ve galip getirmeyi irade etmiştir?! Hayır, bu asla mümkün değildir ve buna hiçbir makul zemin bulamazsınız. Düşünsenize; Rabbimiz bize dünyanın en ücra köşesinde başında Muaviye, Yezid, Mansur, Mütevekkil gibi zalimlerin bulunduğu, imamları katleden, insanlara zulmeden ve onlara istedikleri işkenceyi yapmayı kendileri için hak gören DA-EŞ gibi eli kanlı örgütlerin galibiyeti ve diğer dinlere üstün olacağını müjdesini veriyor; onlar sayesinde sevgi ve rahmet dini olan İslam'ın egemenliği ele geçireceğini söylüyor! Bu mümkün müdür?! Bugün DA-EŞ'in işlediği cinayetler İslam'a mal edildiği için dünyanın birçok ülkesinde insanlar İslam'dan nefret etmekte hatta İslam ismini bile duymak istememektedirler. Acaba bunların gerçekleştirdikleri fetihlerde Rabbimizin bize müjde vermesine değe-

cek bir bereket var mıdır?! Aksine Rabbimiz hakkı batıla; adaleti zulme; eşitliği haksızlık ve tecavüze; ilim, marifet ve akli cehalet ve ahmaklığa; fıtratı şehvet ve şeytanın peşinden sürüklenmeye galip getirmeyi irade etmiştir. Bu az da olsa risalet asrında ve İmam Ali'nin (a.s) hilafeti döneminde gerçekleşti. Sonra da Allah'ın hüccetini zahir edeceği ve vaadini tamamen gerçekleştireceği güne kadar hep tatil edildi. Ancak şunu söyleyebilirler: İslam'daki galebe ve üstünlükten maksat, onun mantık ve delillerinin üstünlüğüdür. Yani ilahi sünnete göre hakkın batıla galip olması kaçınılmazdır. Bu doğrudur ama birkaç paragraf yukarıda ifade ettiğimiz gibi sahih olmakla birlikte ayetin maksadı bu değildir. Dolayısıyla burada şimdi açıklayacağımız ikinci görüşü kabul etmekten başka yol kalmıyor.

İkinci Görüş: Bu vaat, Hz. Mehdi (a.s) zuhur ettiğinde gerçekleşecektir ve henüz bu ayetin tevili vuku bulmamıştır. Buna delalet eden birçok rivayet vardır. Şimdi onlardan bir bölümünü istifadenize sunacağız:

Ali b. İbrahim Kummi (r.a), bu ayetin tefsirinde şöyle rivayet etmiştir:

انّها نزلت فى القائم من آل محمد صلوات الله عليه وآله وهو الامام الذى يظهره الله على الدين كله فيملاء الارض قسطا وعدلا كما ملئت جورا وظلما وهذا مما ذكرنا ان تأويله بعد تنزيله .

“Bu ayet Hz. Muhammed'in (s.a.a) Ehlibeyt'inden Kaim hakkında inmiştir; o, Allah'ın tüm dinlere galip getireceği imamdır; yeryüzünü, zulüm ve haksızlıkla dolmasının ardından adalet ve eşitlikle

dolduracaktır. Bu, yorumunun inişinden sonra gerçekleşeceğini zikrettiğimiz ayetlerdendir.”⁵⁶

Meclisi, *Biharu'l-Envar*'da Merhum Kuleyni'nin isnadıyla İmam Kazım'dan (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

اذ سألہ الراوی عن قوله تعالى: واللہ متم نوره، قال: یریدون لیطفئوا نور اللہ بافواہم، ولایة امیر المؤمنین علیہ السلام، واللہ متم نوره: الامامة لقوله عز وجل: الذین امنوا باللہ ورسله والنور الذی انزلنا، والنور هو الامام قلت له: هو الذی ارسل رسوله بالهدی ودين الحق، قال: هو الذی امر اللہ رسوله بالولاية لوصیہ والولاية هی دين الحق قلت: لیظہرہ علی الدین کلہ، قال: علی جمیع الادیان عند قیام القائم لقول اللہ تعالی: واللہ متم نوره بولاية القائم ولو کرہ الکافرون بولاية علی، قال الراوی: قلت هذا تنزیل؟ قال: نعم، اما هذا الحرف فتنزیل واما غیرہ فتاویل .

“Birisi İmama Yüce Allah'ın “Allah nurunu tamamlayıcıdır” sözü-nü sorduğunda buyurdu: Onlar Allah'ın nurunu, yani Emîru'l Müminîn'in velayetini ağızlarıyla söndürmek istiyorlar. Hâlbuki Allah imametle nurunu tamamlayacaktır. Zira Yüce Allah'ın şu sö-zü vardır: Onlar Allah'a, elçilerine ve indirdiğimiz nura iman et-tiler. Nur imamın ta kendisidir. Ona dedim ki: Dinini bütün din-lere üstün kılmak için, elçisini hidayet ve hak din ile gönderen O'dur. Buyurdu: O Allah'tır ki, elçisine vasisinin velayetini emret-ti. Velayet hak dinin ta kendisidir. Dedim: Dinini bütün dinlere üstün kılmak için. Buyurdu: Kaim kıyam ettiğinde tüm dinlere üs-tün gelecektir. Zira Yüce Allah'ın şu sözü vardır: “Allah, Müşrikler Ali'nin velayetini istemese de Kaim'in kıyâmı ile nurunu tamamlar-

⁵⁶ Ali b. İbrahim Kummi, bu ayetin tefsirinde; Allame Muhammed Bakır Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar*, c.51, s.50, h.22.

yıcıdır". Râvi diyor: Ben "Bu tenzil midir?" diye sordum. İmam buyurdu: Evet, bu söz tenzildir ve bundan başkası tevildir."⁵⁷

Keraciki, *Kenzul Fevaid* kitabında kendi isnadıyla İmam Sadık'tan (a.s) Yüce Allah'ın, kitabında geçen "هو الذى ارسل رسوله / Müşrikler istemese de dinini bütün dinlere üstün kılmak için, elçisini hidayet ve hak din ile gönderen O'dur"⁵⁸ sözü hakkında şöyle rivayet etmiştir:

قال: والله ما انزل تأويلها بعد، قال الراوى قلت جعلت فداك ومتى ينزل؟ قال: حتى يقوم القائم ان شاء الله فاذا خرج القائم لم يبق كافر ولا مشرك الا كره خروجه

"İmam Sadık (a.s) buyurdu: Allah'a andolsun ki bu ayetin yorumu henüz indirilmemiştir. Ravi diyor: Dedim: Canım sana feda olsun, onun yorumu ne zaman indirilecek? Buyurdu: İnşallah Kaim kıyam ettiğinde... Zira Kaim kıyam edince hiçbir kâfir ve müşrik kalmayacaktır ki onun çıkışından rahatsız olmasın..."⁵⁹

Ayyaşı kendi isnadıyla Abaye'den şöyle rivayet etmiştir:

⁵⁷ Allame Muhammed Bakır Meclisi (r.a); *Biharu'l-Envar*, c.51, s.60, h.57.

⁵⁸ Tevbe 33, Saf 9.

⁵⁹ Keraciki, *Kenzul Fevaid* kitabında Allame Meclisi'nin *Biharu'l-Envar* kitabından (c.51, s.60, h.58) nakletmiştir; buna benzer bir rivayeti Şeyh Saduk (r.a) kendi isnadıyla *Kemalu'd-Din* ve *Temamu'n-Nime* kitabında – c.2, s.670, h16 – Ebu Basir'den rivayet etmiştir. Benzer bir rivayeti Furat b. İbrahim Kufi de tefsirinde – s.481, h.627 – getirmiştir.

سمع امير المؤمنين عليه السلام يقول: هو الذي ارسل رسوله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله، اظهر ذلك بعد؟ قالوا: نعم، قال: كلا، والذي نفسى بيده حتى لا تبقى قرية الا وينادى فيها بشهادة ان لا اله الا الله بكرة وعشيا.

“Emîru’l Mûminîn’in (a.s) şöyle buyurduğunu duydum: “Dinini bütün dinlere üstün kılmak için, elçisini hidayet ve hak din ile gönderen O’dur”. Acaba şu ana kadar bu görünmüş müdür? Dediler: Evet. Hazret buyurdu: Hayır, asla! Canımı elinde bulundurana yemin olsun ki hiçbir köy kalmayacaktır ki orada sabah-akşam La ilahe illellah şahadeti haykırılmamış olsun.”⁶⁰

Tabersi (r.a), Emîru’l Mûminîn’den şu rivayeti nakletmiştir:

عن امير المؤمنين عليه السلام انه قال: ويظهر الله دين نبيه على يديه (ای صاحب الامر والقائم عليه السلام) على الدين كله ولو كره المشركون.

İmam Ali (a.s) şöyle buyurdu: “Allah, müşrikler istemese de peygamberinin dinini onun (Sahib’ul-Emr Hz. Kaim’in) elleriyle bütün dinlere üstün kılacaktır.”⁶¹

⁶⁰ Tefsir-i Ayyaşi, c.3, s.158, h.70; Tabersi, *Mecmeu’l-Beyan fi Tefsir’il-Kur’an*, c.10, s.420; Molla Muhammed Bakır Meclisi, *Biharu’l-Envar*, c.70, s.48; El-Huveyyi, *Tefsir-i Nuru’s-Sakaleyn*, c.5, s.318, h.31, Araştırmacı Dr. Neccarzadekan’ın Farsça kaleme aldığı “Berresiyyi Tatbikiyyi Ayati Mehdeviyyet” kitabından, s.52; hadisin sahih olan bir diğer senedi daha var. O da Muhammed b. Abbas Mahiyar’ın kendi isnadıyla Abaye b. Rabe’i’den naklettiği rivayettir. Esterabadi’nin *Tevil’ul-Ayati’z-Zahire* kitabına (s.663) da müracaat edebilirsiniz.

⁶¹ Ahmed b. Ali b. Ebutalib Tabersi, *El-İhticac*, c.1, s.382.

Şeyh Saduk, kendi isnadıyla İmam Hüseyin'den (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

قال: مئة اثني عشر مهديًا أولهم أمير المؤمنين عليّ ابن ابي طالب وآخرهم التاسع من ولدى الى ان قال: ويظهر الله به الدين الحق على الدين كلّ ولو كره المشركون.

“Bizden on iki Mehdi vardır; onların ilki Emîru'l Mûminîn Ali b. Ebutalib ve sonuncusu benim evlatlarımın dokuzuncusudur. Hazret sonra şöyle buyurdu: Allah, müşrikler istemese de onunla hak dini bütün dinlere üstün kılacaktır.”⁶²

Keraciki, *Kenzu'l-Fevaid* kitabında kendi isnadıyla İbn Abbas'tan Yüce Allah'ın “müşrikler istemese de dinini bütün dinlere üstün kılmak için...” sözü hakkında şunu nakletmiştir:

لا يكون ذلك حتى لا يبقى يهودي ولا نصراني ولا صاحب ملة الا دخل في الاسلام حتى يأمن الشاة والذئب والبقر والاسد والانسان والحية وحتى لا تقرض فارة جرابا وتوضع الجزية ويكسر الصليب ويقتل الخنزير وذلك قوله: ليظهره على الدين كلّ ولو كره المشركون، وذلك يكون عند قيام القائم عليه السلام.

“Bu, İslam'a girmemiş hiçbir Yahudi, Hristiyan ve diğer din mensubunun kalmayacağı bir zamanda olacaktır. Hatta koyun ile kurt, inek ile aslan ve insan ve yılan güven içinde olacaktır. Hiçbir fare bir çorabı dahi kesmeyecektir... Cizye kaldırılacak, haç kırılacak ve domuz öldürülecektir. Yüce Allah'ın “müşrikler istemese de

⁶² Muhammed b. Ali b. Babaveyh Kummi (r.a), *İkmalu'd-Din ve İtmamu'n-Nime*, c.1, s.317, h.3.

dinini bütün dinlere üstün kılmak için...” sözünün manası budur. Bu, Kaim kıyam ettiğinde gerçekleşecektir.”⁶³

Şeyh Saduk (r.a), kendi isnadıyla İmam Muhammed Bakır’dan (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

القائم مّا منصور بالرعب ... ويظهر الله عزّوجلّ به دينه على الدين كله ولو كره المشركون.

“Kaim bizdendir; korku ile desteklenecektir... Allah, müşrikler istemese de onun vasıtasıyla dinini bütün dinlere üstün kılacaktır.”⁶⁴

Bu görüşü âlimlerimizden bazıları benimsemiştir. Şimdi onlardan bazılarına işaret edeceğiz:

Onlardan biri farklı alanlarda eserleri bulunan ve son derece yetenekli bir âlim olan Molla Muhsin Feyz Kaşani’dir.⁶⁵ *Kenzu’d-Dekaik* tefsirinin sahibi Kummi Meşhedi bu görüşü benimseyen âlimlerdendir.⁶⁶ Ebu Cami el-Amili, *Tefsir-i el-Veciz* kitabında⁶⁷ ve asrımızın büyük müfessiri Allame Tabatabai, *el-Mizan Fi Tefsiri’l-Kur’an* kitabında bu görüşü kabul etmiştir. Gerçi o; önceki ayette Allah’ın nurunun tamamlandığının belirtilmiş olmasından

⁶³ Keraciki, *Kenzul Fevaid*, Allame Meclisi’nin (r.a) *Biharu’l-Envar* kitabından naklen, c.51, s.61, h.59.

⁶⁴ Muhammed b. Ali Es-Saduk (r.a), *İkmalu’d-Din*, c.1, s.331, h.16.

⁶⁵ Bkz. Molla Muhsin Feyz Kaşani (r.a), *Tefsir-i Safi*, c.2, s.238 -239 ve c.5, s.170; yine ona ait *Tefsir-i Esfa*, s.463.

⁶⁶ El-Kummi *El-Meşhedi*, *Tefsir-i Kenzu’d-Dekaik*, c.5, s.445-446 ve c.10, s.234.

⁶⁷ Ebu Cami El-Amili, *El-Veciz*, c.2, s.15-16 ve c.3, s.318.

yola çıkararak diğer dinlere üstünlükle ilgili zikri geçen iradeden maksadın Allah'ın teşrii iradesi olduğu görüşüne meyletmıştır. Bununla birlikte rivayetler bölümünde getirdiği hadisleri reddetmemiş olmakla aslında bu vaadin Kaim'in kıyamı zamanında gerçekleşeceğini ifade eden rivayetleri kabul etmiştir.⁶⁸

Değerli Bir Tefsir Kaidesi

Burada göz ardı edilmemesi gereken bir kaide vardır. O da şudur: Kur'an'da "Allah falan şeyi veya işi irade eder/ister" ibareti geçtiğinde bu iradenin tekvini veya teşrii olması mümkündür. Tekvini irade ile ilgili şu ayeti örnek verebiliriz: **"Kuşkusuz Allah, yalnızca siz Ehlibeyt'ten her türlü pisliği gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor."**⁶⁹ Bu ayetteki irade tekvini iradedir. Çünkü teşrii anlamda Ehlibeyt'ten her türlü pisliği gidermenin bir manası yoktur. Bu bir keramet de sayılmaz. Çünkü teşrii anlamda böyle bir şey herkesten istenen şeydir. (Allah herkesten dini kurallara uyarak temizlenip arınmasını ister.) Dolayısıyla bu sadece Ehlibeyt'e özgü bir istek değildir ve bunda hiçbir minnettarlık da söz konusu değildir. Hâlbuki ayet minnettarlık makamında inmiştir. Tekvini iradeye bir diğer örnek olarak Yüce Allah'ın şu sözünü gösterebiliriz: **"Allah bir toplum için bir kötülük istediğinde, artık bunun dönüşü olmaz."**⁷⁰ İkincisine yani teşrii iradeye örnek olarak Yüce Allah'ın müminlere hiçbir zorluk irade etmeksizin onları temizlemek istediğini konu alan ayeti⁷¹

⁶⁸ Allame Seyyid Muhammed Hüseyin Tabatabai (r.a), *El-Mizan fi Tefsir'il-Kur'an*, c.9, s.247 ve s.255.

⁶⁹ Ahzab 33.

⁷⁰ Ra'd 11.

⁷¹ Maide 6.

örnek verebiliriz. Buradaki iradenin teşrii olduğunda hiç şüphe yoktur. Çünkü tekvini iradenin gerçekleşmemesi söz konusu olamaz. Aksine “O’nun emri, bir şeyi dilediği zaman sadece ona “Ol” demektir. O da (hemen) olur.”⁷² Fakat insanları abdest veya gusülle temizlemek anlamında Allah’ın temizleme isteği insanların birçoğunda gerçekleşmemektedir. Dolayısıyla buradaki ilahi iradenin teşrii olması gerekir.

Fakat bir fiilin kendi lafzıyla iradesi Allah’a isnat edildiğinde onun teşrii irade olduğu tevehhümünün hiçbir anlamı yoktur. Buna örnek olarak Rabbimizden kendi fiili hakkında nakledilen şu cümleleri verebiliriz: Dilediği şeyi yaratır, dilediğine rızık verir, dinini bütün dinlere üstün kılar, dilediğini affeder ve dilediğine azap eder, dilediği şeyi yok eder ve dilediğini sabit bırakır, dilediğini zelil eder ve dilediğini aziz kılar... Bunların tümündeki irade tekvinidir. Burada ölçü; irade ve muradın, her ikisinin de Allah’ın fiili olup olmamasıyla alakalıdır. Eğer irade ve murad, her ikisi de Allah’ın fiiliyse tekvini irade vardır. Eğer irade Allah’ın fiili ve murad ise başkasının fiili ise bu durumda söz konusu irade, teşrii iradedir. Fakat direkt olarak fiilden söz edildiğinde bu fiil iki kısıma ayrılmaz. Çünkü Yüce Allah’ın fiilinin başkasının fiili olması farz edilemez. Dolayısıyla onun tekvini olmaksızın başka yolu yoktur. Şu anda üzerinde konuştuğumuz konunun da bu kabilden olduğu unutulmamalıdır.

Ehlisünnet’e Göre Dinin Üstün Gelmesi ve Galebesini Vadeden Ayet

⁷² Yasin 82.

Ehlisünnet de bu ayetin tefsir ve yorumu konusunda ihtilafa düşmüştür. Onlardan kimi bu ayeti sözü geçen galebenin keyfiyetini açıklamaksızın tefsir etmiştir; Taberi onlardan olup kendi tefsirinde Tevbe suresinin 32 ve 33. ayetlerinde şöyle yazmıştır:

“Allah’a şirk koşanlar İslam’ın diğer dinlere üstün olmasını istemeseler de İslam dini bütün dinlere üstünlük kuracaktır.”⁷³

Taberi gibi Salebi de tefsirinde şöyle demiştir:

“Yani kâfirler istemese de dinini üstün edip kelimesini bas-kın kılacak ve elçisiyle gönderdiği hak dinini tamamlayacaktır. “li yuzhirahu/ليظهره”: onu üstün etsin, ona destek versin ve onu muzaffer kılsın diye. “ala'd-dini kullih/على الدين كله”: yani diğer dinlerin tümü üzerine.”⁷⁴

Beyzavi de bu minval üzere tefsir yapan âlimlerdendir. O şöyle demiştir: “li yuzhirahu/ليظهره” ifadesinde geçen zamir, hak dine veya resule aittir. “ed-din/الدين» kelimesinde geçen “elif ve lam” cins ve tür manasında gelir. Maksat; diğer dinlerdir ki, Allah onları yürürlükten kaldıracak veya o dinlerin mensuplarıdır ki, Allah onları yüzüstü bırakıp hayal kırıklığına uğratacaktır.”⁷⁵

⁷³ Muhammed b. Cerir Taberi, Tefsir-i Taberi, *Camiu'l-Beyan*, c.6, s.116, Fethullah Neccarzadekan'ın kaleme aldığı *Berresiyi Tatbikiyi Ayat-i Mehdeviyyet* kitabından (s.57) naklen.

⁷⁴ Es-Salebi, *Tefsir'ul-Kesfi vel Beyan*, c.5, s.35, *Berresiyi Tatbikiyi Ayati Mehdeviyyet* kitabından naklen.

⁷⁵ El-Beyzavi, *Envaru't-Tenzil*, c.1, s.403, Dr. Fethullah Neccarzadekan'a ait *Berresiyi Tatbikiyi Ayati Mehdeviyyet* kitabından naklen.

Bazı Ehlisünnet âlimleri ise bu ilahi vaadin risalet asrından itibaren gerçekleşmeye başlayarak hep devam ettiği görüşünde karar kılmıştır. Mukatil b. Süleyman⁷⁶, Ebubekir el-Cessas⁷⁷, Carullah Mahmud Zamehşeri⁷⁸, Nesefi⁷⁹ ve Alusi Bağdadi⁸⁰, kendilerine ait tefsir kitaplarında bu görüşü benimseyen Ehlisünnet müfessirlerindendir.

Onlardan bazıları ayette sözü geçen üstünlükten maksadın, hak olduğu için bu dinin mantığının üstün gelmesi ve hakkın batıla üstünlüğünün ise kaçınılmaz olduğu görüşündedir. Nitekim Şia ulemasının görüşlerini beyan ederken bunu zikretmiştik. Orada şunu söylemiştik: Bu söz haddizatında sahih olmakla birlikte ayetin mazmunu bu manaya hamledilemez. Dolayısıyla orada söylediklerimizi burada tekrar edecek değiliz. Ehlisünnet ulemasından İmam Fahri Razi ve onun stilini benimseyen müfessirler bu görüş üzeredirler.⁸¹

Ehlisünnet ulemasından bazıları ise bu vaadin tam olarak Hz. İmam Mehdi'nin zuhuru ve Meryem oğlu İsa'nın indiği asırda gerçekleşeceği görüşünü benimsemiştir. Şimdi size onlardan bazılarının kendi kitaplarında ve tefsirlerinde açıkladıkları bu görüşleri sunuyoruz:

⁷⁶ Mukatil b. Süleyman, *Tefsir-i Mukatil*, c.4, s.316.

⁷⁷ Ebubekir El-Cessas, *Ahkâmu'l-Kur'an*, c.3, s.592.

⁷⁸ Carullah Mahmud Zamehşeri, *El- Keşşaf*, c.2, s.265.

⁷⁹ Nesefi, kendi tefsirinde; c.2, s.253.

⁸⁰ El-Alusi El-Bağdadi, *Tefsiri Ruhul-Meani*, c.15, s.130.

⁸¹ Fahri Razi, *Tefsir-i Mefatihul-Gayb*, c.16, s.20 ve c.29, s.315.

Zamehşeri ve Alusi, Mücahid'den şöyle rivayet etmiştir: İsa indiğinde yeryüzünde sadece İslam dini olacaktır.⁸² Kurtubi şöyle der: Ahir zamanda İslam'dan başka bir dinin kalmaması, onu üstün kılmak anlamına gelir.⁸³ Fahri Razi, tefsirinin bir yerinde şöyle der: İzhar, onun doğudaki beldelerden batıdaki beldelere kadar zuhur etmesi, aşikâr olmasıdır. Zuhur ise ancak izharla ortaya çıkar. İzhar ise tamamlamaktır... Ebu Hureyre'den nakledilen bir rivayete göre bu, İsa'nın gökten ineceği zamanda olacaktır.⁸⁴ Muhammed b. Cerir Taberi, Saff suresinde geçen ayetlerin tefsirinde şöyle der: Ta ki elçisiyle gönderdiği hak dini onun dışındaki diğer dinlerin tümüne üstün kılsın. Bu, Meryem oğlu İsa indiğinde ve tek bir inanç kaldığında gerçekleşecektir. O zaman İslam'dan başka din kalmayacaktır.⁸⁵

Vahidi Nişaburi *el-Vesit* tefsirinde ve Şafii mezhep olan Buğavi kendi tefsirinde⁸⁶ aynı görüşü benimsemiştir. Buğavi tefsirinde Mikdat'tan rivayet nakletmiştir. Mikdat'ın Resulullah'tan naklettiği bu hadise göre bu vaat, Ebu Hureyre ve Dahhak'ın da benimsediği gibi Hz. İsa'nın (a.s) yeryüzüne indiği sırada gerçekleşecektir. Nitekim bunu, Kurtubi de kendi tefsirinde onlardan

⁸² Carullah Mahmud Zamehşeri, *El-Keşşaf*, c.2, s.265; El-Alusi El-Bağdadi, *Tefsiri Ruhul-Meani*, c.15, s.130.

⁸³ Kurtubi, *El-Cami li Ahkami'l-Kur'an*, c.18, s.86.

⁸⁴ İmam Fahri Razi, *Tefsir-i Mefatih'il-Gayb*, c.29, s.315.

⁸⁵ Muhammed b. Cerir Taberi, *Camii'l-Beyan fi Tefsir'il-Kur'an*, c.13, s.88.

⁸⁶ Vahidi Nişaburi, *El-Vesit*, c.2, s.491; El-Buğavi Eş-Şafii, *Mealimu't-Tenzil*, c.2, s.286.

rivayet etmiştir.⁸⁷ İbn Kesir kendi tefsirinde şöyle der: “**li yuzhi-rehu ala’d-dini kullih**” cümlesinden “**onu diğer dinlere üstün kılsın diye**” manası kastedilmiştir. Nitekim Resulullah’tan gelen şu sahih hadiste de bu mana sabittir: Resulullah şöyle buyurmuştur: Allah yeryüzünü, doğuları ve batılarıyla birlikte benim için saklamıştır; çok yakında ondan benim için saklanan şeyin saltanatı ümmetime ulaşacaktır.⁸⁸ Salebi tefsirinde bu ayetin tefsirine dair Seddi’den şöyle rivayet etmiştir.

وذلك عند خروج المهدي عليه السلام لايقي احد الا دخل فى الاسلام واذى الخراج “Bu, Mehdi (a.s) çıktığında gerçekleşecek; tek bir kişi dahi kalmayacak ki İslam’a girmemiş ve cizye ödememiş olsun”⁸⁹. Alusi Bağdadi ise şöyle der: “Bu söz, yani tam anlamıyla üstünlüğün tahakkuku, zuhur sırasında olacaktır ve müfessirlerin çoğunun görüşü de budur.”⁹⁰

Zikri geçen görüşlerin tümünden özetle şu sonuç ortaya çıkmaktadır: Bu ayet müteşabih ayetlerden olmadığı halde ümmet, onun tefsiri, tatbiki ve yorumu hakkında sağa veya sola gitmişlerdir. Bu da ümmetin dini meselelerin anlaşılması konusunda ciddi anlamda muteber bir ilmi mercie ihtiyacı olduğunun en güzel delilidir. Çünkü ihtilafın hiçbir yerde durmayıp sürekli devam etmesi ümmeti tam anlamıyla yok oluşun eşiğine getirebilir. O halde onları durduracak, dağınıklıklarını toplayacak ve

⁸⁷ Kurtubi, *El-Cami li Ahkam’il-Kur’an*, c.8, s.121.

⁸⁸ İbn Kesir Eş-Şami, *Tefsiru’l-Kur’an’il-Azim*, c.2, s.439.

⁸⁹ Salebi, *Tefsir’ul-Keşfi ve’l-Beyan*, c.5, s.36.

⁹⁰ Alusi Bağdadi, *Ruhu’l-Meani*, c.6, s.165.

aralarındaki ihtilafın şiddetlenmesini önleyecek şey nedir? Yüce Allah'a ve Peygamber'e müracaat etmek gerekir. Nitekim Kur'an bize bunu şu şekilde emrediyor:

﴿فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالْيَاسِرِ ان كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ

الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَاحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾⁹¹

“Eğer Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsanız, bir şeyde çekiştiğiniz zaman o hususta Allah'a ve Peygamber'e başvurun. Böyle yapmanız, hem daha iyidir ve hem de sonu daha güzeldir.”⁹¹

Ayetin bu parçası Allah'a, Resule ve bizden olan emir sahiplerine itaat emri ile tağutun mahkemesine müracaat eden kimse- nin kendisini mümin zannetse bile gerçekte imanı olmadığına delalet eden cümle arasında kalmıştır. Acaba Allah'ın şiddetle kaçınmamızı emrettiği tağut kimdir? Öyle ki onun mahkemesine başvurulduğunda imanın, namazın ve orucun hiçbir faydası kalmaz?! Allah'ın, kendisine ve Resulüne itaati emrettiği gibi itaat edilmelerini buyurduğu Ulul Emr (emir sahipleri) kimlerdir? Ümmete yakışan şey, bu hakikati Kur'ani delillere dayanarak elde etmektir. Ancak maalesef ümmet üzerine düşen en önemli görevi terk etmiş; “kıyamette Allah'ı görecek miyiz yoksa görme- yecek miyiz” gibi dünyasına ve ahiretine hiçbir faydası olmayan konularla ilgilenmeyi önceliği haline getirmiştir. Tabi ki Pey- gamber (s.a.a), Allah'ın emriyle sakaleyn hadisinde ulul emrin kimler olduğunu belirlemiştir. Dolayısıyla hiç kimsenin Ehlibeyt imamlarının açıkça beyan ettiği şeyin dışında bir görüş benim- semesi doğru değildir. Ehlibeyt imamları, Kur'an'da vaat edilen üstünlüğün Peygamber ailesinden kıyam edecek olan Hz. Hüc-

⁹¹ Nisa 59.

cet'in zuhuru sırasında gerçekleşeceği konusunda kuvvetli şekilde ittifak etmişlerdir.

Zikredilen hususlara gerçekten son derece önemli olan bir konuyu da eklemek istiyorum. O da şudur:

Allah'ın diğer dinlerin tümüne üstün ve baskın kılacağını vadettiği şey, Peygamber'ine indirmiş olduğu İslam dinidir ki ümmetin çoğunun yanında onun özünden hiçbir iz yoktur. Çünkü ümmet, Kur'an ayetleri üzerinde düşünmeyi terk ettiği gibi din ilimleri kendilerine emanet edilmiş olan ilim mercilerini de terk edip nefislerinin arzuladığı şeye tutundular. Nakis akıllarının idrak ettiğine ve kısacık kulaçlarının ulaştığı şeye yetindiler. Sonra da onda ihtilafa düştüler; dindarlık iddiasında bulunan hainlerin eliyle gelen ve dinden olmayan şeyleri ona katarak İslam'ı tahrif ettiler. Hâlbuki Kur'an'ın tahrife uğramadığında ümmetin görüş birliği vardır. Bununla birlikte bugün Müslümanların elinde bulunan şey, belki de İslam'a en uzak olan şeydir! Dolayısıyla Allah tarafından Peygamber'ine indirilmiş olduğu haliyle gerçek dinin zuhur etmesinin; öncelikle açığa çıkarılıp Müslümanlar arasında tebliğ edilmesine; daha sonra Müslümanların ona inanmasına ve ardından ona amel etmelerine ihtiyaç vardır. Son aşamada ise onun hakikatini dünyanın en uç noktasına kadar diğer insanlara sunmaları gerekir. Güpegündüz hakikat ve fazilet güneşini gören insanların çoğu ona inanacaktır. Daha sonra İmam, onlardan inanmayıp şeytana ve nefsine tabi olanlara karşı cihat edecek; böylece onları Allah'ın emrine döndürecek veya onların şerrini Allah'ın kullarından defedecektir. Bu da mucizeye yakın veya gerçek mucize şeklinde ilahi bir irade olmadan gerçekleşmesi mümkün olacak kolay bir iş değildir. Bu, Rabbimizin yüce kitabında bize müjdesini vermesi münasip olan bir şeydir. Yoksa tarih süreci içinde Müslüman olduklarını zanne-

denlerin elleriyle yapılmış her türlü zulüm, cinayet ve malların yağmalanması gibi mideleri bulandıran ve tüyler ürperten işleri müjdesini vermek Rabbimizin şanına yakışmaz. Hayır, kesinlikle böyle olmaz. Bu, ancak onların söylediği boş bir laftan ibarettir.

Ayetin mazmununu anladıktan ve üzerinde düşündükten sonra artık başka bir şeye hacet kalmıyor. Özellikle de Ehli-beyt'ten ayetin tefsiri ve yorumu hakkında gelen rivayetlerle birlikte farklı fırkalardan olan müfessirlere müracaat ettiğimizde bu konuda gönüllerimizi mutmain kılacak ölçüde bir icma veya şöhret olduğunu görüyoruz. Ümmetten bu konuya muhalefet edenlerse bir elin parmaklarının sayısını geçmeyecek kadar az ve naçizdir.

3. Ayet

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾^[2]

“Allah, sizden iman edip doğru işler yapanlara, onlardan öncekileri yeryüzüne halef/egemen kıldığı gibi onları da halef/egemen kılacağını, beğendiği dini onlar için yerleştireceğini ve korkularını güvene çevireceğini vadetti. Onlar bana ibadet ederler, hiçbir şeyi bana ortak koşmazlar. Artık bundan sonra kim küfre sarsa, işte onlar fasıktırlar.”⁹²

⁹² Nur 55.

Bu ayet bir hakikati açıklıyor. O da şudur: Ayette Yüce Allah'ın müminler üzerinde cari olan bir sünnetine temas edilerek ilahi bir vaat ve ahitte bulunulmuştur. Allah, Nuh kavmi ve Musa peygamberin kavmi gibi geçmiş ümmetlerde, inananların düşmanlarını tufanla ve denizle boğarak helak ettikten sonra onların yerlerine ve meskenlerine inananları yerleştirdiği gibi müminleri yeryüzüne hâkim kılacağını vaat ediyor. Onlar Allah'a ve elçilere itaat ettikleri sürece dünyevi refaha ve uhrevi saadete nail oldular. Ta ki nihayetinde güç onlardan başkalarına ulaştığında Yüce Allah onlar hakkında şu sözünü indirdi:

﴿فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَاتِ فَسُوفَ يَلْقَوْنَ

غِيَا ۝﴾

“Fakat onlardan sonra, yerlerine, namazı zayi eden, heva ve heveslerine uyan bir kuşak geçti. Bunlar, yakında sapıklığa uğrayacaklar.”⁹³

Yüce Allah'ın bir diğer vaadi ise O'nun müminler için razı olup beğendiği dini yerleştireceği yönünde verdiği sözdür. Yani Yüce Allah, beğendiği dini her türlü kargaşa, korku ve sarsıntıdan uzak olarak tam anlamıyla istikrarlı ve ayağı yere basan bir duruma getirecek. Allah'ın müminler için beğendiği din ise her türlü şirk şaibeleri ve dünyevi amaçların zıddı olan halis dindir. Nitekim Yüce Allah, yüce kitabında;

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ بِالْحَقِّ فَاذْبَعْدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ۝﴾

⁹³ Meryem 59

“Kuşkusuz, biz sana bu kitabı hak olarak indirdik; artık dini Allah’a halis kılarak O’na ibadet et”⁹⁴ buyurduktan sonra şunu eklemiştir:

«**الا لله الدين الخالص**» Bilin ki, halis din Allah’a aittir.⁹⁵

Allah büyük bir zulüm olduğu için kullarının şirk koşmasına razı olmaz; bunu beğenmez. Yüce kitabında açıkça belirttiği gibi kullarının küfrüne, günah işlemesine ve kendisine karşı gelmelerine de razı olmaz. Dolayısıyla içinde bir şekilde dünyevi arayış şaibesi bulunan bir şeyin Allah’ın diniyle hiçbir alakası olmadığı gibi Allah’ın müminler için beğendiği dinle de ilgisi yoktur. Allah’ın razı olduğu ve beğendiği din hakkında şu husus da Kur’an’da açıkça ifade edilmiştir: Resulullah’a (s.a.a) Ali’yi (a.s) ümmete veli olarak atama emrini veren ayetten sonra inmiş olan ikmal ayetine göre Yüce Allah’ın müminler için razı olup beğendiği İslam; önderi Ali ve onun ardından gelen imamların olduğu dindir. İnsanların Allah’ın seçtiğini bir kenara bırakıp kendilerinin seçtiği kimselerin başına getirdikleri din değil. Nitekim Yüce Allah kitabında şöyle buyurmuştur:

﴿مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ

أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا﴾

“Allah ve Peygamber’i bir şeye hüküm verdiği zaman, hiçbir mümin erkek ve mümin kadına işlerinde (isteklerine göre) seç-

⁹⁴ Zümer 2.

⁹⁵ Zümer 3.

me hakkı yoktur. Allah ve Peygamber'ine karşı gelen, açıkça sapmış olur.”⁹⁶

Bir diğer ayette ise şöyle buyurmuştur:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يَحْكُمُوا فِيكَ فَهُمْ ذٰلِكَ الْمَخْلُوعُونَ﴾⁹⁷
حرجا مما قضيت ويسلموا تسليما⁹⁸

“Hayır, (sandıkları gibi değil,) Rabbine ant olsun ki, aralarında çıkan anlaşmazlıklarda seni hakem kılıp sonra senin verdiği hüküm hakkında kalplerinde bir sıkıntı duymadan tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça iman etmiş olmazlar.”⁹⁷

Kısacası Allah, bizim için razı olduğu dininde aramızda vuku bulacak niza ve anlaşmazlıklarda Allah ve Resulünün hakemliğine başvurmamızı emretmiştir. Allah’a müracaat; ancak inanç, ahlak ve ahkâm konularının her birinde ölçü ve disiplini tamamen Kur’an’dan almakla gerçekleşir. Resule müracaat etmek ise bugün onun sünnetine sarılmak ve kendisinden bize ulaşmış olan mütevatir ve sahih hadisleri almakla; onlardaki emir ve nehiylere razı olmakla gerçekleşir. Acaba İslam tarihinde imamet, yönetim ve hilafetten üzerinde daha şiddetli anlaşmazlık ve tartışmanın yaşandığı başka bir konu var mıdır? Nitekim Ehlisünnet’in büyük âlimlerinden olan Muhammed b. Abdulkerim Şehristani de bu hususa şu cümlesiyle dikkat çekmiştir: İmamet meselesi üzerinde çekilen kılıç hiçbir dini kural üzerinde çekilmemiştir!⁹⁸ Acaba ümmetin bu konuda da Resule müracaat etmesi

⁹⁶ Ahzab 36.

⁹⁷ Nisa 65.

⁹⁸ Muhammed b. Abdulkerim Şehristani, *Kitabu'l-Milel ve'n-Nihel*, c.1, s.32.

gerekmez mi? Sonra Resulullah'ın onlara emrettiği şeyde muhalefet etmelerinin sebebi nedir? Acaba onları peygamberlerin so-nuncusuna karşı edepsizlikte bulunup onu sayıklamakla itham etmeye ve nihayetinde Peygamber'in de: "Benden uzaklaşın, benim yanımda tartışmak doğru değildir" buyurarak onları müba-rek evinden dışarı çıkarmaya iten şey gerçekten onların imanı mıydı?! Aksine bu, onların cehaletinden ve kalplerine kök salmış nifaktan kaynaklanıyordu.

Dolayısıyla Rabbimizin razı olduğu halis din, nifak ve cehalet şaibeleriyle karışmamış olan dindir. Allah'a ve Resulüne teslim olmak, Allah'ın kitabı ve Resulullah'ın sünnetinin içeriğine tam anlamıyla boyun eğmektir. Peygamber'den sonra da onun emriyle Ehlibeyt'ine teslimiyettir. Allah'a ihlas, emirlerine teslimiyet ve kazasına rıza göstermektir. Bunlar ise ancak Peygam-ber'in soyundan olan Ehlibeyt imamlarının yaşadıkları dinde görülen özelliklerdir. İnsanların biraz Kur'an'dan biraz sünnet-ten toparlayıp çoğunlukla kendi isteklerine ve arzularına uygun olacak şekilde uydurdukları şeyin Allah'ın razı olduğu halis dinle hiçbir alakası yoktur. Burada insanın, Kur'an'da geçen İbrahim'in kavmine hitaben sarf ettiği şu cümleyi söyleyesi ge-liyor:

﴿تَعْبُدُونَ مَا تَحْتُونَ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾⁹⁹

"Siz yonttuğunuz şeye mi tapıyorsunuz?! Hâlbuki sizi de, sizin yaptıklarınızı da Allah yaratmıştır."⁹⁹

⁹⁹ Saffat 95-96.

Özetle şunu söyleyebiliriz: Ayette sözü geçen ilahi vaat, ancak muhlesler ve muhlislerin yanında bulunan bu halis dine aittir. Dolayısıyla ayetin bu yorumu delerek onu halifelere veya diğerlerine tatbik etmek batıldır. Çünkü Rabbimizin bizim için razı olduğu dini yeryüzüne yerleştirmesi, hatta Resulullah (s.a.a) zamanında dahi gerçekleşmemiştir. Hatta İmam Ali (a.s) zamanında bile gerçekleşmemiştir. Şeyh Saduk'un Kemalu'd-Din kitabında kendi isnadıyla Sudeyr Sayrufi'den bir rivayetin arasında naklettiği şu sözler de bu gerçeği ifade etmektedir:

فَإِنَّ هَذِهِ الْجَمَاعَةَ تَزْعُمُ أَنَّ هَذِهِ الْآيَةَ (وَهِيَ الْآيَةُ الَّتِي وَعَدَ اللَّهُ فِيهَا اسْتِخْلَافَ الْمُؤْمِنِينَ) نَزَلَتْ فِي الْخُلَفَاءِ الْأَرْبَعَةِ الْأُولَى، فَجَابَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِقَوْلِهِ: لَا يَهْدِي اللَّهُ قُلُوبَ هَؤُلَاءِ، مَتَى كَانَ الدِّينَ الَّذِي ارْتَضَاهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مَتَمَكِّنًا بِانْتِشَارِ الْأَمَنِ فِي الْأَمَةِ وَذَهَابِ الْخَوْفِ مِنْ قُلُوبِهَا وَارْتِفَاعِ الشُّكِّ مِنْ صُدُورِهَا فِي عَهْدٍ وَاحِدٍ مِنْ هَؤُلَاءِ

Mufazzal b. Ömer İmama (a.s) şöyle dedi: Şu cemaat, bu ayetin (Allah'ın müminleri yeryüzüne egemen kılacağını vadettiği ayetin) dört halife hakkında inmiş olduğunu zannediyor. Bu sözü duyan İmam (a.s) şöyle buyurdu: “(Demek ki) Allah onların kalplerini hidayet etmiyor; ne zaman ümmet içinde emniyet yayıldı, kalplerdeki korku kaybolup gitti, sinelerdeki şüpheler kalktı da Allah ve Resulünün razı olduğu din yerleşmiş olsun?! Bunlardan hangisinin zamanında böyle bir şey oldu?!”

Hatta Ali'nin (a.s) zamanında bile Müslümanlar dinden dönerek çeşitli fitnelere düştüler. Bu fitneler yüzünden aralarında daha önce kâfirlere karşı yaptıkları savaşlar gibi savaşlar ortaya çıktı. İmam Sadık (a.s) daha sonra şu ayeti okudu:

﴿حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَسَ الرِّسَالُ وَظَنُوا أَنَّهُمْ قَدْ كَذَّبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا ۚ﴾

“Nihayet peygamberler ümitsizliğe düşünce ve (halk) kendilerine yalan söylendiğini sanınca, onlara yardımımız geldi.”¹⁰⁰

Bunun sebebi Peygamber (s.a.a) veya İmamdaki (a.s) zafiyet ve gevşeklik değildir; aksine Müslümanların ahitleri ve Kur'an'a müracaatlarındaki samimiyetlerinin azlığıdır. Bu, Kur'an'da sahabenin konumu hususunda bazı ayetlere dayanarak söylediklerimize en güzel delildir. Dolayısıyla oraya tekrar dönmüyoruz. Ümmetin durumu Ali'nin (a.s) zamanında dünya malına düşkünlükleri sebebiyle daha rezil bir vaziyetteydi. Dolayısıyla da İslam'dan çok az miktarda bir şey gerçekleştirebilmişti. Bu az miktarın gerçekleştirilmiş olması bile önemli idi ve İslam'ı adalet ve eşitliği sağlamada diğer ümmetlerin önüne geçirmişti. Fakat İslam'ın ahkâm ve kurallarının çok azı hariç tamamının uygulama pratiğine yansıtıldığından söz edilemez. Selefi savunup kutsayanları ve onları birtakım uyduruk makamlar ve kerametlerle yüceltmeye çalışanları bu işe iten tek sebep, kavmiyet ve mezhep taassubudur ki bu, dinde ihlasın ve onun eksenini teşkil eden hakka ulaşmanın en büyük engellerindendir. Bu yüzden taassuba sarılmak ve ona göre hüküm vermek hiç doğru değildir. Aksine her müminin yapması gereken şey, kendisini taassup ve benzeri engellerin zincirinden kurtarmak için araştırmaktır.

Bu ilahi vaat, ahir zamanda ve vaat edilmiş İmam Mehdi'nin eliyle gerçekleşecektir. O, insanların akılları ve imanları onun eliyle ve mucizesiyle sağlanacak adalet ve eşitliğe ihtiyaç duyma nisabına yükseldiğinde Allah'ın emriyle ortaya çıkacaktır; Merjem oğlu İsa da yeryüzüne inecek, onun veziri ve yardımcısı olacaktır. Nitekim İmam Bakır'dan (a.s) nakledilen bir rivayette

¹⁰⁰ Yusuf 110.

hazret şöyle buyurmuştur: Kâimimiz kıyam ettiğinde Allah, elini tüm kullarının üzerine koyacak ve böylece akıllarını bir araya getirecektir; onların gayeleri kemale erip olgunlaşacaktır.¹⁰¹

Onun tüm yardımcıları arifler, âlimler, halisler, takvalılar, iyiler ve Allah dostları olacaktır; onların dinleri halis ve akılları en üst derecede olacaktır. Bununla birlikte onlar imamlarına teslim olacaklar; onun emrine başkaldırmayacaklar ve onun emrine göre amel edeceklerdir. Ondan sonra bu ilahi vaat tahakkuk edecek; halis din yeryüzüne yerleşecek, müminlerin düşmanlarından olan korkuları, emniyete dönüşecektir; Rablerine ibadet edecekler ve hiçbir şeyi O'na ortak koşmayacaklar.

Şimdi bu ayetin tefsiri ve yorumu hakkındaki görüşleri sunuyoruz:

Şia müfessirleri iki görüş üzeredirler:

Birinci Görüş: Âlimlerimizden bir grubun kabul ettiği bu görüşe göre ayette geçen vaat, genel ve göreceli olup ağır ağır tahakkuk etmektedir. Onun müteaddit mısdaqları vardır; en tam ve kâmil mısdağı ise Hz. Muhammed'in (s.a.a) soyundan gelecek Hz. Mehdi'nin eliyle gerçekleşecektir. Bu vaadin bir kısmı İslam'ın ilk yıllarında gerçekleşmiştir. Bu görüşü kabul edenlerden biri Muhammed b. Hasan Tusi'dir. O, Ehlisünnet'ten bazılarının sözü geçen vaadin raşit halifeler döneminde gerçekleştiği konusundaki icma iddiasının reddinde şöyle der: Bütün müfessirler bunu zikretmemiştir. Mücahit şöyle demiştir: Onlar, Hz. Muhammed'in (s.a.a) ümmetidir. İbn Abbas'tan (r.a) da buna yakın bir söz nakledilmiştir. Ehlibeyt (a.s) şöyle buyurmuştur: Bu vaat-

¹⁰¹ Muhammed b. Yakub Kuleyni, *El-Kâfi*, kendi isnadıyla Ebu Yafur'dan, Beni Şeyban'ın azat ettiği köleden, Ebu Cafer İmam Bakır'dan (a.s).

ten kastedilen şey Hz. Mehdi'dir (a.s). Çünkü o, korkunun ardından zuhur edecek ve mağlup olduktan sonra hâkimiyete gelecek. Dolayısıyla burada müfessirlerin icması/ittifakı yoktur.¹⁰²

Farsça kaleme alınmış olan *Tefsir-i Numune*'nin¹⁰³ müfessirleri, *Tefsir-i Takrib'ul-Kur'an*'in¹⁰⁴ yazarı Seyyid Muhammed Şirazi, Mevla Fethullah Kaşani¹⁰⁵ ve bir grup müfessir bu görüşü benimsemiştir. Burada hepsinin ismini zikretmeye gerek yoktur. Çünkü bu görüşü kabullenmek ayetin – söz konusu ilahi vaadin en kâmil mısdağı olması hasebiyle – Hz. Mehdi'nin (a.s) zuhuru delaleti ile çelişmemektedir.

İkinci Görüş: Bu görüş, Şia uleması arasında mevcut olan iki görüşten en güçlü olanıdır. Zira Ehlibeyt (a.s) rivayetleriyle desteklenmektedir. Hatta gerçek manada, kaynağını o rivayetlerden almıştır. Kim Tabersi'nin *Mecmeu'l-Beyan*'ına, Huveyzi'nin *Nuru's-Sakaleyn*'ine, Feyz Kaşani'nin *es-Safi* ve *el-Esfa*'sına, Tabersi'nin *el-Cevamiu'l-Cami*'sine, Ebu'l-Futuh Razi'nin *Ravdu'l-Cinan*'ına, İbn Şehraşub'un *Mütesabih'il-Kur'an* ve *Muhtelefuhu*'na, Allame Tabatabai'nin *el-Mizan*'ına ve diğer Şia tefsirlerine bakacak olursa şu gerçeği görecektir ki Şia arasındaki güçlü görüş; bu ayetin yorum ve tatbikinin Hz. Mehdi'nin (a.s) zuhuru yönünde olduğudur. Burada müfessirlerin sözünü nakletmeye gerek görmüyoruz. Fakat ayetin Hz. Mehdi (a.s) üzerinde tatbikini gösteren Ehlibeyt (a.s) hadislerinden bir

¹⁰² Muhammed b. Hasan Tusi, *Et-Tibyan fi Tefsir'il-Kur'an*, c.7, s.454.

¹⁰³ Nasır Mekarim Şirazi, *Tefsir-i Numune*, c.4, s.531- 532.

¹⁰⁴ Seyyid Muhammed Şirazi, *Takribu'l-Kur'an*, c.18, s.122-124.

¹⁰⁵ Mevla Fethullah Kaşani, *Zubdetu't-Tefasir*, c.4, s.529-531.

kısmını zikretmek anlamlı olacaktır. Zira müfessirlerin birçoğu ayette mevcut olan karineler ve tarihi gerçeklerin yanı sıra bu hadislere tabi olmuşlardır.

Tabersi, Ayyaşı'den kendi isnadıyla İmam Zeynelabidin'den (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

روى الطبرسى عن العياشى باسناده عن على ابن الحسين زين العابدين عليه السلام أنه قال: هم والله شيعتنا اهل البيت، يفعل الله ذلك (يعنى تمكين الدين واستقراره) بهم على يدى رجل منا وهو مهديّ هذه الامة وهو الذى قال رسول الله صلى الله عليه وآله: لو لم يبق من الدنيا الا يوم واحد لطول الله ذلك اليوم حتى يلى رجل من عترتى اسمه اسمى وكنيته كنىتى، يملأ الارض قسطا وعدلا بعد ان ملئت ظلما وجورا.

“Onlar – Allah’a and olsun ki – biz Ehlibeyt’in Şia’sıdır. Allah bunu (dini egemen kılmayı) bizden olan bir kişinin eliyle onlara yapacaktır. O, bu ümmetin Mehdi’sidir. O, öyle biridir ki Resulullah (a.s) hakkında şöyle buyurmuştur: Eğer dünyanın ömründen bir gün bile kalsa Allah o günü uzatacak ve benim Ehlibeyt’imden ismi benim ismim ve künyesi de benim künyem olan birisini gönderecektir. O, yeryüzü zulüm ve tecavüzle dolduğu gibi, onu adalet ve eşitlikle dolduracaktır.”¹⁰⁶

Behrani kendi tefsirinde Şeyh Saduk’tan kendi isnadıyla Ebu Basir’den şu rivayeti nakletmiştir: İmam Sadık (a.s), Yüce Allah’ın: “... هو الذى ارسل رسوله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله”

/ Dinini bütün dinlere üstün kılmak için, elçisini hidayet ve hak din ile gönderen O’dur...” sözü hakkında şöyle buyurdu:

¹⁰⁶ Tabersi, *Mecmeu’l-Beyan*, c.7, s.239-240.

والله مانزل تأويلها بعد، ولا ينزل تأويلها حتى يخرج القائم فاذا خرج القائم لم يبق كافر بالله ولا مشرك بالامام الا كره خروجه، حتى لو كان الكافر فى بطن صخرة قالت يا مؤمن فى بطنى كافر فاكسرنى واقتله.

“Allah’a and olsun ki bu ayetin yorumu henüz inmemiştir; Kâim ortaya çıkmadıkça onun yorumu inmeyecektir. Kâim ortaya çıktığında Allah’a kâfir ve imama müşrik olan hiç kimse kalmayacaktır ki onun çıkışından rahatsız olmasın. Hatta kâfir bir kayanın bağrında bile olsa kaya; ‘Ey mümin, benim içimde bir kâfir var, beni kır ve onu öldür’ diyecek.”¹⁰⁷

Ali b. İbrahim Kummi, bu ayetin tefsirinde şöyle demiştir:

بالقائم من آل محمد صلوات الله عليه وآله اذا خرج يظهره الله على الدين كله حتى لا يعبد غير الله.

“Muhammed (s.a.a) Ehlibeyt’inden olan Kâim’le (bunu gerçekleştirecek). Zira o çıktığında Allah, onu bütün dinlere üstün kılacak. Öyle ki Allah’tan başkasına kulluk edilmeyecek.”¹⁰⁸

Dolayısıyla doğru görüş, bu ayeti Peygamber Ehlibeyt’inden olan Kâim hakkında tatbik eden Resulullah (s.a.a) soyundan gelmiş imamların sözüdür. Zira onların Allah’ın seçkin hayırlı kullarıdır; Allah, kitabı ve onun ilmini onların yanına bırakmış-

¹⁰⁷ Allame Tabatabai, *El-Mizan fi Tefsir’il-Kur’an* da rivayeti *El-Burhan fi Tefsir’il-Kur’an* kitabından Şeyh Saduk’tan kendi isnadıyla Ebu Basir aracılığıyla İmam Sadık’tan (a.s) nakletmiştir. Ayyaşi, Ebu Mikdam’dan Ebu Cafer İmam Bakır’dan (a.s) ve Sema’e’den Ebu Abdullah İmam Sadık’tan (a.s) nakletmiştir. Tabersi de benzer rivayeti İmam Sadık’tan (a.s) nakletmiştir. Tefsir-i Kummi’de şöyle geçmiştir: Bu ayet, Hz. Muhammed’in (s.a.a) Ehlibeyt’inden olan Kâim hakkında inmiştir.

¹⁰⁸ Ali b. İbrahim Kummi, ilgili ayetin tefsirine bkz.

tır. İlmin kaynağı onların nezdindedir. Bununla ilgili hadis daha önce geçti. Bu ümmetten hiç kimse onlara mukayese edilmez. Onlar ikinci ağır emanet ve Kur'an'ın dengidirler. Onlara muhalefet edip onların önüne geçen – her ne kadar zahirde Müslüman hükmünde olsa ve tekfir edilmese de – gerçekte yolunu sapıtmış ve imanın şartından çıkmıştır. Çünkü imanın hakikati, Allah ve Resulünün emrine olmaktır. Allah ve Resulü onlara tabi olmayı, sözlerini almayı ve ilimlerinin ışığından aydınlanmayı emretmiştir. Bununla birlikte onlar, sayılamayacak kadar çok fazilete sahiptirler. Onların faziletinin onda biri dahi diğerlerinde bulunmaz. Onlar ev halkıdır; ev halkı ise evde olanı diğerlerinden daha iyi bilir. Bu da kalbinde hastalık bulunmayan biri için son derece açıktır. Ehlibeyt ve onlara tabi olanlar, ayetten maksadın Hz. Kâim'in (a.s) zuhurunda gerçekleşeceği konusunda veya en azından bu ayette geçen ilahi vaadin kâmil mısdağının Hz. Mehdi'nin (a.s) zuhuru olduğu hususunda icma/ittifak etmişlerdir. Ayeti anlama konusunda Sadık'ın (a.s), Bakır'ın (a.s), Kazım'ın, Seccad'ın (a.s) söyledikleri bizim için yeterlidir. Bununla birlikte ayetin kendisinde imamların beyan ettiği gerçeğe delalet eden bazı karineler vardır. Şimdi onlardan bazısına işaret edeceğiz:

Birinci Karine:

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ﴾

Yüce Allah'ın “Allah, sizden iman edip doğru işler yapanlara, onları yeryüzüne halef kılacağını vaadetti” sözünde Allah'ın Kur'an-ı Kerim'de farklı ibaret ve tabirlerle asla aykırı davranmayacağını¹⁰⁹ buyurduğu iradesinden kaynaklanmış bir vaadi gör-

¹⁰⁹ Bakara 80, Ali İmran 9, Ra'd 31, Hac 47, Rum 6, Zümer 20.

mekteyiz. Ayette kendileri hakkında “iman edip salih amel işleyenler” ifadesinin sadık olduğu bir grup insanın yeryüzünde istihlafi, yani halef kılınması vaadedilmiştir. Burada sözü geçen istihlaf Yüce Allah’ın şu sözüyle tefsir edilir:

﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ﴾

“Gerçekten Zikir’den (Tevrat’tan) sonra Zebur’da da, ‘Yeryüzüne mutlaka salih kullarım mirasçı olacaklar’ diye yazdık.”¹¹⁰

Dolayısıyla o ayette geçen istihlaf kavramından maksat bu ayette ifade edilen miras kavramıdır. Nasıl ki yeryüzüne mirasçı olmak, ona malik ve egemen olmak anlamına geliyorsa aynı şekilde istihlaf da yeryüzüne sulta ve egemenlik kurmak anlamına gelir. Ayette geçen “arz” kelimesi ise yeryüzünün tümüne ıtlak olunur. Mesela “falan şahsa ev miras kaldı” denildiğinde onun bir kısmının miras kaldığını belirtecek özel bir karine olmadıkça “evin tümünün miras kaldığı” anlaşılır. “sizden iman edip doğru işler yapanlara” ifadesinden de bazı müminler kastedilmektedir. Ayette geçen “min/من” harfi “bazı ve bir kısım” anlamına gelir. Eğer kendisine “mümin” denilen herkes kastedilmiş olsaydı “sizden” ifadesini kullanması anlamsız olurdu; onun yerine “sizi yeryüzüne egemen kılacağını vaadetti...” demesi daha doğru olurdu. Demek ki burada kelimenin tam anlamıyla “mümin” kavramının kâmil mısdaqları kastedilmiştir. Onlar ise “iman eden ve imanlarını zulümle karıştırmayan kimselerdir ki güven onlarındır”¹¹¹ Onların yeryüzüne mirasçı olacaklarını vadeden Enbiya

¹¹⁰ Enbiya 105.

¹¹¹ En’am 82.

suuresinin ayetinde ise haklarında “Salih kullar” ifadesi kullanılmıştır. Onlar Yüce Allah’ın kelimasında iman edip salih amel işleyenler olarak nitelediği ve böylece Rableri tarafından imanları ve amelleri onaylanmış olan bir grup mümindir. Burada **“günahlarını itiraf eden ve iyi amelle diğer kötü ameli karıştırmış olan kimseler”**¹¹² kesinlikle kastedilmemiştir. Ayetin onlara şamil olmadığının delili ise sözü geçen ilahi vaadin minnettarlık ve şükran makamında dile getirilmiş olmasıdır. Güya Yüce Allah onların Allah’a kulluk ve iman yolunda çekmiş oldukları zahmetin mükâfatını vermek suretiyle haklarını telafi etmek istiyor. Nitekim salihler, muttakiler ve muhlislerin Allah için O’nun yolunda çok büyük sıkıntılara katlandıkları görülmektedir. Allah da ihlasları ve cihatlarının karşılığında, O’nun rızası için çektikleri sıkıntılara karşılık onları kurtarıp yeryüzüne egemen kılarak kendilerini ahiretten önce bu dünyada mükâfatlandırmak istiyor. Dolayısıyla bu, sadece diliyle inanan ve kalbiyle iman getirmemiş, kalbine iman girmemiş; bu yüzden bazen kulluk, bazen isyan edenleri kapsamaz. Çünkü onların Allah’tan bir talebi yok ki Allah da buna karşılık onları yeryüzüne halef kılacağını vaadetsin. Onlar için en fazla tasavvur edeceğimiz şey af ve mağfirettir, günahları ve kusurlarının örtülü kalmasıdır, daha fazlası değil.

Tüm söylediklerimizin özeti şudur: Bu ayetin Müslümanlardan geçmiş olan ümmetler hakkında herhangi bir mısdağı tasavvur edilemez. Dolayısıyla bu vaat gerçekleşmemiştir. Bu ayetin yorumu henüz tahakkuk etmemiştir. Nitekim az önce zikredilen rivayette de belirtildiği gibi bu ayetteki vaadin tahakkuku için gerekli olan şartlar henüz gerçekleşmemiştir. O şartların biri, hatta ilki haklarında Allah nezdinde makbul olan samimi iman

¹¹² Tevbe 102.

ve salih amel sahibi bir grup insanın ortaya çıkmasıdır. Nitekim bunu şu tarihi olayda somut olarak görmekteyiz: Sehl b. Hasan Horasani veya Sudeyr Sayrufi, İmam Sadık'a (a.s) neden hakkı olan şeyi elde etmek için kıyam etmediğini sorduğunda İmam ona ateşe girmesini emretti. Fakat onlar bundan imtina edince İmam aynı şeyi Harun Mekki'ye emretti; o, en ufak bir tereddüt göstermeksizin ateşe girdiğinde ise İmam şöyle buyurdu: Onların yanındaki koyun sayısı kadar Harun Mekki gibi adamım olsa kesinlikle hakkımı alırdım. Sözü edilen koyunların sayısı on üç veya on yedi taneydi. Bunun manası şudur: Allah'ın yeryüzüne egemen kılacağını vadettiği müminlerden maksat, Allah'ın kullarından Harun Mekki gibi kalpleri takva ile sınanmış halis kimselelerdir. Onların sayısı gerçekten çok azdır. Gelecekte onlardan bir cemaat oluşunca Allah müminleri yeryüzüne egemen kılacağına dair verdiği sözü yerine getirecektir. Tarih süreci içerisinde dünya taliplerinden bazılarının saltanatı; onların zulümleri, masumları katletmeleri, insanların mallarını talan etmeleri ve toplayabildikleri kadar dünya malı toplamaları gibi imanla bağdaşmayan işlerin, sırf onların dillerinde tevhit kelimesi olduğu için ayette sözü geçen müminlerin yeryüzüne egemen olmaları vaadi ile izah edilmesi hiç de doğru bir yaklaşım değildir. Onlar mümin göründeler de gerçekte Allah nezdinde mümin değildirler. Çünkü Allah, imanın onların kalplerine girmediğini bildirmiştir. İman kelimesini dile getirdikleri için onları mümin saymamız ise ümmetin maslahatının bir gereği olarak – kimse kimseyi küfür ve nifakla itham etmesin diye – Allah'ın bize verdiği emirden dolayıdır. Fakat Allah katında ancak salih amel ve sadık imanın kabul edildiği gerçeğini unutmamak gerekir.

İkinci Karine:

Yüce Allah'ın sözünde geçen “وليمكنن لهم دينهم الذي ارتضى لهم”

/ beğendiği/razı olduğu dini onlar için yerleştireceği” ifadesidir. Yerleştirmek manasında ayette geçen “temkin” kelimesi, bir şeyin istikrar ve yer bulması anlamına gelir. Bununla o şeyin kökleşip sabit olması; sarsıntıdan, korkudan ve şüpheden tamamen kurtulması kastedilir. Dinin yerleştirilmesi, ancak din ehlinin her türlü kaygıdan, korkudan ve şüpheden arınmış olarak dini doğru anlayıp, ahkâmına amel etmesi ve onun maksatlarına ulaşmasıyla mümkün olur. Nitekim Allame Tabtabaî de tefsirinde bunu şu şekilde açıklamıştır:

Bir şeyin temkini, onu bir mekânda tutmaktır. Bu, söz konusu şeyin yok oluştan, çalkantıdan, sarsıntıdan kurtulup sebata kavuşmasıdır; öyle ki artık onun etkisine hiçbir engel ve önleyici tesir edemez. Ayette geçen dinin temkini ve yerleştirilmesi şu anlama gelir: Toplumda ona amel edilmesi, hiçbir inkârın onun önünü kesmemesi, emrinin küçümsenmemesi, temel inanç konularına herkesin inanması, üzerinde ihtilaf ve kavgaya düşülmemesidir. Yüce Allah Kur'an'ın birkaç yerinde dinde çıkan ihtilafın kaynağını zulüm ve nefsanî isteklerin azgınlığına bağlamıştır. Dolayısıyla ihlasla ihtilaf bir araya gelmez. Şu ayette olduğu gibi:

﴿وما اختلف فيه الا الذين اوتوه من بعد ما جائتهم البينات بغيا بينهم﴾¹¹³

“Ama kendilerine kitap verilenler, apaçık deliller kendilerine geldikten sonra aralarındaki zulüm ve azgınlıktan ötürü onda ayrılığa düştüler.”¹¹³

¹¹³ Bakara 213; Allame Tabatabaî (r.a), *El-Mizan fî Tefsiri'l-Kur'an*, c.15, s.152.

Bu vaat günümüze kadar gerçekleşmemiştir; ancak nefislerin arınıp halis olmasının ardından otorite, bilim ve iktidarla gerçekleşmesi mümkündür. Eğer dinin toplum içinde yerleşmesine engel olan faktörlere bakacak olursak; özellikle de onların en büyüğünü, yani insanlardan her birinin nefisine boyun eğmesi ve cehaletini görürsek şunu kesinlikle kabul ederiz: Bu olumsuz gidişata ancak ilahi bir kararlılıkla, mucizeye yakın bir şeyle veya mucizeyle son verilebilir. Hele ki işaret edilen temkin Rabbimizin bizim için beğendiği/razı olduğu dinle ilgili ise bu daha net anlaşılır. Çünkü bu dinde şirk, küfür ve günahın tasavvur dahi edilemeyeceği gayet açıktır. Zira Rabbimiz bunları beğenmez/bunlara razı olmaz. Aynı şekilde geçmiş asırlarda nesilden nesle ve kuşaktan kuşağa gördüğümüz zulüm, tecavüz ve azgınlıklara Rabbimiz asla razı olmamıştır ve razı olmaz. Demek ki Allah'ın bizim için razı olduğu dinin temkini tarih süreci içerisinde bir an dahi gerçekleşmemiştir. Resulullah (s.a.a) ve İmam Ali (a.s) döneminde gerçekleşmiş duruma ise ayette belirtilmiş özelliği ile dinin yerleştirilmesi denilemez. Çünkü onların geçirdiği hiçbir gün olmamıştır ki müşrikler, Kitap ehlinin azgınları ve münafıklardan olan düşmanları tarafından gelebilecek bir tehlikeden korkmamış olsunlar. Sürekli onlardan kendilerine yönelik belaları bekliyorlardı. Kur'an'ın ifadesiyle:

“Onlar yeryüzünde bozgunculuk yapmaya, ekin ve nesli yok etmeğe çalışıyorlardı.”¹¹⁴

“Ne zaman savaş için bir ateş körükledilerse, Allah onu söndürdü.”¹¹⁵

¹¹⁴ Bakara 205.

Her gün yeni bir fitne çıkarıyorlar, içten ve dıştan müminlere karşı yeni bir ateşi alevlendiriyorlardı. Savaş devam ediyordu. Fitne ateşi Peygamber'in (s.a.a) vefat ettiği güne kadar hep alevli idi. Hatta o gün içinde bile üç tehlikeden endişe ediliyordu: Birincisi; Rum ve İran'la birlikte Arap müşriklerinin saldırma ihtimali vardı. İkincisi; ashabın mürtet olması ve Resulullah'ın (s.a.a) vefatından sonra cahiliye geleneğine dönmesi olasılığı vardı; nitekim Kur'an'ın bazı yerlerinde buna işaret edilmiştir.¹¹⁶ Üçüncüsü; münafıklar ve dünya malında yarışanların tehlikesi mevcuttu. Resulullah (s.a.a) ümmeti için bu belalardan kaygılandığı halde irtihal etti. Ümmet içinde bunun benzeri ve hatta daha şiddetli bir durum İmam Ali (a.s) döneminde de vardı. Öyle ki o hazret mihrabında şehit edildi. Hal böyle iken onların döneminde Rabbimizin bizim için beğendiği halis dinin yerleştiğinden söz edebilir miyiz?! Hayır, asla bu tahakkuk etmemiştir. Bunu bazı müfessirler dile getirmiştir. Muhakkik Ebu'l-Futuh Razi, tefsirinde şöyle demiştir: Allah'ın kitabında zikrettiği düzeyde bir temkin, şu ana kadar gerçekleşmemiştir. Korkusuz bir ibadet ve hiçbir şirkin olmadığı bir durum da bugüne kadar tahakkuk etmemiştir. Aynı şekilde Yüce Allah'ın **“Onlardan öncekileri yeryüzüne halef/egemen kıldığı gibi”** sözü ile nitelenmiş ve mukayyet kılınmış “istihlaf/halef olma” da tahakkuk etmemiştir. Zira Adem, Davud ve diğerlerinin istihlafına/halife kılınmasına işarettir ki bu da gerçekleşmemiştir. Zira onların halef kılınması ilahi atama ile olup Yüce Allah'ın seçimi ile gerçekleşmiş olması yönüyle de böyle bir durum, İslam ümmetinde tahakkuk

¹¹⁵ Maide 64.

¹¹⁶ Maide 54, Bakara 217 ve Ali İmran 144.

etmemiştir.¹¹⁷ Merhum Ebu'l-Futuh tefsirinde bu ilahi vaadin şimdiye kadar gerçekleşmemiş olmasının sebebini açıklarken şunu eklemiştir: Ayette ifade edilen “dinin yerleştirilmesi” tabiri, Yüce Allah'ın daha evvel bahsi geçen “**Onu bütün dinlere üstün kılsın**” sözünün başka bir ibaretidir. Bu vaadin tahakkuku ise Peygamber'in (s.a.a) Mehdi hakkındaki “*Yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolduktan sonra onu adalet ve eşitlikle dolduracaktır*” sözü ile haber verdiği şeyden ibarettir. Dolayısıyla bu vaadin gerçekleşmesi o Hazret'in zuhuru, kıyamı ve devleti ile münhasırdır.¹¹⁸

Ancak bu ilahi vaatte hiçbir aykırılık yoktur. Hz. Muhammed'in (s.a.a) Ehlibeyt'inden olan Kâim'in zuhuru ile Allah'ın bizim için irade ettiği bir zamanda gerçekleşecektir.

Üçüncü Karine:

﴿وَلِيَدْلَهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمَّا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِهِ شَيْئًا فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ

ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ.﴾

“Ve korkularını güvene çevirir; onlar bana ibadet ederler, hiçbir şeyi bana ortak koşmazlar. Artık bundan sonra kim küfre saparsa, işte onlar fasıktırlar.”

Ayetin bu bölümü, Allah'ın kati bir iradeyle müminler üzerinde hâkim olan korkuyu güvene çevireceği yönündeki mura-dından söz ediyor. Öyle ki artık şeytanın kendileri, evlatları ve mallarına konusundaki aldatmasından korkmayacaklar. Zalimlerin saldırısından, onları tutuklamalarından, öldürmelerinden,

¹¹⁷ Şeyh Ebu'l-Futuh Razi, *Ravdu'l-Cinan ve Ravhu'l-Cenan*, c.4, s.53.

¹¹⁸ Aynı kaynak.

hapse atmalarından, sürgün etmelerinden, üzerlerine baskı kurmalarından, mallarını yağmalamalarından, onlara suikastta bulunmalarından, üzerlerine baskınlar düzenlemelerinden ve tüm tuzaklarının hiçbirinden korkmayacaklar. Hâlbuki bunları tarih süreci içinde müşahade etmekteyiz ve tarihin sayfaları gece gündüz demeden yapılan bu zulümlerle doludur. Bunlar sayesinde İslam tarihinin yüzü kararmıştır. Aynı şekilde aralarındaki tefrika ve ihtilafın şerrinden güvene kavuşacaklar; Yüce Allah'ın Kur'an'da, **“Sizi gruplara bölerek birbirinizle uğraştırmaya ve kiminizin çıkaracağı zorlukları kiminize tattırmaya kadirdir.”**¹¹⁹ sözüyle işaret ettiği gibi tefrika belası yüzünden birbirlerine ziyan ve sıkıntı vermekten de kurtulmuş, güvene ermiş olacaklar.

Ümmetin tarihine bir göz attığımızda şu gerçeği net olarak görmekteyiz: Bu sıkıntılar ve musibetler hiçbir zaman ümmetin başından eksik olmamıştır. Onlara zulmeden yönetici ile serkeş şeytan ve yaramaz uşaklarının korkusu ümmetin inanç, ahlak ve amel sınırlarına kadar dayanmış; onlarda kalan nübüvvet ve din-darlık izlerini azar azar kapıvermiştir. Aralarındaki ihtilaf yüzünden, özellikle de fitnelerle körükledikleri ateşle birbirlerine işkence etmiş, birbirlerini öldürmüşlerdir. Kâfirler ve müşriklerden ibaret olan dış düşmanlarla Kitap ehli ve münafıklardan çıkmış azgınlara korkusu hep mevcut olmuştur. Dolayısıyla bu vaad de gerçekleşmemiştir. Onun için Şeyh İbn Şehraşub *Müteşabih'ül-Kur'an ve Muhtelefuhu* isimli kitabında ayetin bu pasajını zikrettikten sonra şöyle diyor: Bu durum, bulunduğumuz şu güne kadar vuku bulmamıştır.¹²⁰

¹¹⁹ En'am 65.

¹²⁰ İbn Şehraşub, *Müteşabih'ül-Kur'an ve Muhtelefuhu*, c.2, s.69.

Dördüncü Karine:

Bu karine, önceki karinelerin tam aksine ayetin mazmununun dışındadır ve Resulullah (s.a.a) Ehlibeyt'inden olan imamlardan nakledilen bir grup rivayetten oluşmaktadır. Bu rivayetler ayete mezkûr yorumu getirmekte ve onu Hz. Muhammed (s.a.a) soyundan gelecek olan Mehdi'ye tatbik etmektedir. Şimdi bazıları şunlardır:

Muhammed b. İbrahim Numani, *Gaybet-i Numani* kitabında kendi isnadıyla bu ayetin altında İmam Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

عن ابى عبد الله عليه السلام ذيل قوله تعالى: وعد الله الذين امنوا منكم ...
قال: القائم واصحابه.

İmam Sadık (a.s) Yüce Allah'ın, "Allah, sizden iman edip doğru işler yapanlara, onlardan öncekileri yeryüzüne halef/egemen kıldığı gibi onları da halef/egemen kılacağını, beğendiği dini onlar için yerleştireceğini ve korkularını güvene çevireceğini vadetti..." sözü hakkında buyurdu: "Kâim ve yarenleridir."¹²¹

Allame Tabatabai (r.a), kıymetli tefsirinde şöyle der:

Onlar için beğendiği dinlerini yerleştirmesinden maksat, daha önce belirtildiği gibi dinin kökü üzerinde sebat bulması ve böylece usulündeki ihtilaflar ve ahkâmına ait parçalarındaki müsamahakârlıkların onu sarsmamasıdır. Onun fûruuna amel edilmesi ve toplumun nifak lekesinden arınmasıdır... Bunların tümünden elde edilen sonuç şudur: Allah, iman edip salih amel

¹²¹ Gaybet-i Kübra döneminin başlangıcında yaşamış, Merhum Kuleyni'nin öğrencilerinden ve Şia âlimlerinden olan Muhammed b. İbrahim Numani, *Kitabu'l-Gaybet*; Meclisi, *Biharu'l-Envar*, c.51, s.58.

işleyenlere; kendileri için küfür, nifak ve günah lekesinden arınmış salih bir toplum oluşturacağını vadetmektedir. Onlar yeryüzüne mirasçı olacaklar; genel olarak bireylerinin inançlarına ve amellerine sadece hak din hükmedecektir. İçten ve dıştan hiçbir düşmanın korkusunu taşımaksızın güven içinde yaşayacaklardır; tuzak kuranların tuzağından azade olarak yaşayacaklar, zalimlerin zulmünden ve baskıcıların tahakkümünden tamamen kurtulmuş olacaklardır.

Fazilet ve izzet özelliklerini ihtiva eden böylesine hoş ve temiz bir toplum Resulullah'ın (s.a.a) bisetinden günümüze kadar asla teşekkül ve tahakkuk etmemiştir. Eğer tatbik edilecekse Hz. Mehdi'nin (a.s) zuhur edeceği zamana intibak etmelidir. Çünkü Peygamber'den (s.a.a) ve Ehlibeyt imamlarından gelen mütevatir hadislerde zikredilen özellikler Hz. Mehdi'ye (a.s) uymaktadır. Fakat ayetin hitabı salih bir toplum yöneliktir sadece o hazrete yönelik değil.

Allame Tabatabai, daha şu sözüyle bir eleştiri getirmiş: Eğer Mehdi ve onun zuhuru zamanında yaşayanlardan hiçbiri, ayetin indiği sıradaki muhataplarından biri değilse onlardan iman edip salih amel işleyenlere yönelik böyle bir vaadin ne manası var?

Daha sonra şöyle cevap vermiş: Burada bireysel ve toplumsal hitaplar birbirine karıştırılmış. Yani bir kavmi oluşturan şahısların bizzat kendilerine yönelik hitapla belirli bir vasfı taşıması hasebiyle o kavme yönelik hitap birbirinden farklıdır. Birinci hitap o şahıslardan başkasına geçmez ve ihtiva ettiği vaat veya tehdit onlardan başkasına sirayet etmez. İkincisi ise söz konusu vasfı taşıyan herkese geçer ve içerdiği hüküm de aynı özellikteki- lere sirayet eder. Bu açıklamaya göre ayetteki hitap, ikinci tür- dendir... Allame Tabatabai daha sonra şöyle demiştir:

Hakikaten ayete gerçek manası verildiğinde bu, ancak Hz. Mehdi'nin (a.s) zuhuru ile oluşması vâdedilmiş topluma intibak edecektir. Fakat ayette geçen kavramların ve cümlelerin tefsirinde müsamaha gösterilirse o zaman iman edip salih amel işleyenlerin halife kılınmasından maksat, ümmetin bir şekilde baskın kılınması ve galibiyet sağlaması olur. Allah'ın onlar için beğendiği dini yerleştirilmesinden maksat ise yetmiş üç fırkaya bölünmüş birbirlerini tekfir ediyor olsalar da, birbirlerinin kanını, namusunu ve malını mubah saysalar da İslam ümmeti ismiyle tanınıyor olmalarıdır. Korkularının güvene dönüştürülmesi ve Allah'a kulluk ediyor olmaları, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalarından maksat ise ümmetin dünyadaki izzet ve görkemi; büyük kesiminin kavuştuğu rahatlık ve genişliktir; böylece rahatlıkla namaz, oruç ve hac gibi ibadetleri yerine getirmeleridir. Her ne kadar kendi aralarındaki iç güvenlik kaybolup gitmiş, hakkı ve hakikati terk etmiş olsalar da... Dolayısıyla burada bu vaade muhatap olan ümmettir. Onların yeryüzüne halife/egemen kılınmasından maksat ise Allah'ın hicretten Peygamber'in irtihaline kadar onlara inayet ettiği izzet ve kuvvettir. Bunu raşit halifeler dönemine sınırlı kılmak için bir gerekçe bulunmamaktadır. Aksine ondan sonra İslami hilafetin çöküşüne kadar geçen zamanlar için de geçerlidir.¹²²

Kısacası Allame Tabatabai'nin de aslında ayeti, Hz. İmam Mehdi'nin (a.s) zuhur edeceği zamana tatbik ettiğini gördük. Ayetin manasını genelleştirmesi ise kendi ifadesiyle bir tür müsamaha olup ayete hak ettiği anlamı vermemektir. Dolayısıyla bize göre bu görüşün hiçbir gerekçesi yoktur. Aksine kaçınılmaz

¹²² Allame Muhammed Hüseyin Tabatabai, *El-Mizan fi Tefsir'il-Kur'an*, c.15, s.152-156.

görüş, ayete hak ettiği manayı vermek suretiyle onu Hz. Mehdi (a.s) üzerine tatbik etmektir.

Bizim üzerimize düşen şey – her ne kadar kötü davranışlarımız ve çirkin amellerimizden dolayı hak etmesek de – Yüce Allah’tan bizim için fereci çabuklaştırmasını ve bize vadettiği şeyi minnet ve fazlı ile hakkımızda gerçekleştirmesini istemektir. Özellikle Yüce Allah’ın bu ayette geçen **“Onlar bana ibadet ederler, hiçbir şeyi bana ortak koşmazlar”** sözü ile başka bir ayetteki **“Onların çoğu, ancak ortak koşarak Allah’a iman ederler”**¹²³ sözünü birleştirdiğimizde bu mana daha net anlaşılmaktadır. Çünkü ayette müminler hakkında Yüce Allah’ın vaadinin gerçekleşeceğinden ve onlardan içlerinde hiçbir şirk, gösteriş ve samimiyetsizliğin bulunmadığı bir cemaatin oluşacağından söz ediyor. Nefislerde ihlasın tahakkuk etmesinin ise büyük ölçüde nefisle mücadeleye ve şer’i riyazetlere ihtiyacı vardır. Ayetten şöyle bir çıkarsama yaparak şuna inanmamız mümkündür: Ayette geçen ilahi vaadin tahakkuku için insanların ve müminlerin imanlarıyla kendilerini arındırıp temizleyerek ihlaslı olmaları gerekmektedir. Çünkü onlar hakkındaki ifade şöyledir: **“Onlar bana ibadet ederler, hiçbir şeyi bana ortak koşmazlar.”** Bunun ise bir gün veya bir gecede tahakkuk etmesi mümkün değildir. Demek ki ayette feraset sahipleri için birtakım nişaneler ve deliller vardır ve bunlar gerçekten üzerinde dikkatlice düşünüp tefekkür etmeye değer şeylerdir. Dolayısıyla bu vaadin henüz tahakkuk etmediği ve gelecek zamanda Allah’ın fazlı, bereketleri ve rahmetiyle gerçekleşeceğine dair hiçbir şüphe yoktur. Bu konuda sözü geçen vaadin tedrici olarak tahakkuk etmeye başladığını zanneden-

¹²³ Yusuf 106.

leri sözlerine kulak asmak da doğru değildir. Bu konuda Ebu'l-Aliye'den rivayet edilen onun şu sözü yeterlidir:

“Peygamber on yıl Mekke’de korku içinde olduğu halde insanları gizli-aşikâr Allah’a davet ediyordu. Sonra Medine’ye hicret etmekle memur kılındı. Orada da ashabıyla birlikte korku içinde silahlı şekilde sabahlıyor, silahlı olarak akşamlıyorlardı.”

Ebu İbn Ka'b'den de buna benzer şu söz rivayet edilmiştir:

Resulullah (s.a.a) ve ashabı Medine’ye adım attıklarında Ensar onlara yer verirken Arap müşrikleri ise tek bir yaydan çıkan ok gibi onları hedeflerine koydu. Bu yüzden geceyi üzerlerinde silah olduğu halde geçiriyorlar ve silahlı şekilde sabahlıyorlardı. “Gördüğünüz gibi artık yaşantımız güven içerisinde geçiyor ve huzurlu şekilde uyuyoruz; Allah’tan başka hiçbir şeyden korkmuyoruz...” dedikleri gün şu ayet indi:

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا
اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ
بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ
الْفَاسِقُونَ

“Allah, sizden iman edip doğru işler yapanlara, onlardan öncekileri yeryüzüne halef/egemen kıldığı gibi onları da halef/egemen kılacağını, beğendiği dini onlar için yerleştireceğini ve korkularını güvene çevireceğini vadetti. Onlar bana ibadet ederler, hiçbir şeyi bana ortak koşmazlar. Artık bundan sonra kim küfre saparsa, işte onlar fasıktırlar.”¹²⁴

¹²⁴ Nur 55; Muhammed b. Cerir Taberi, *Camiul Beyan*, c.10, s.160; İbn Ebi Hatem, *Tefsiru'l-Kur'an'il-Azim*, c.8, s.2627, h.14760; Hakim Nişaburi, *El-Müstedrek ala's- Sahiheyin*, c.2, s.401; Celalettin Suyuti, *Ed-Dürr'ül-Mensur*,

Kıymetli Bir Nükte

Burada hatırlatılması gereken son derece kıymetli bir nükte vardır. O da şudur: İyice tefekkür edip düşündüğümüzde şunu derk ediyoruz ki Yüce Allah'ın bize gerçekleştireceğini vadettiği şey zahiri değildir. Yani dünyanın efendilerine galip gelerek onların sahibi olduğu şeyleri ele geçirmemiz ve daha sonra da onlar gibi dört elle dünyaya sarılmamız; daha evvel onların sahibi oldukları mal ve olanakların tamamen bizim olması değildir. Onlar gibi dünya lezzetleri ile zevke dalmamız, onlar gibi yiyip-içip eğlenmemiz ve sonra da zorunlu olarak bazı zulümler yapmamız, Allah'a verdiğimiz adalete bağlılık sözünü unutmamız ve onun yolundan çıkmamız değildir. Nitekim tarih süreci içerisinde bu durum defalarca tekrarlanarak görülmüştür; din-darlık ve dine hizmet iddiasında olanlardan şayet kâfirlerin bile yapmaktan kaçındığı zulümler sadır olmuştur. Dolayısıyla bizler de aynı duruma düştükten sonra “bu Allah'ın bizim hakkımızdaki vaadinin gerçekleşmesidir” diyemeyiz. Çünkü ayetten kastedilen bu değildir; zaten bunun hiçbir esprisi de yoktur ki Allah katında beğenilmiş olsun. Bu, insanların yanında da rağbet edilen bir şey değildir. Dolayısıyla Allah böyle bir vaadi gerçekleştirerek minnette bulunmaz. Aksine Allah'ın bize minnet ve lütufta bulunarak vadettiği şey, muhleslerin seviyesine ulaşmış salih kimselerin önderliğidir ki şeytan onları aldatmaktan ve üzerlerine sulta kurmaktan umudunu kesmiştir. Onlar Allah'ın emrine amel ederler ve Allah'ın hükmü ile hüküm verirler. Onlar, Allah tarafından desteklenip korunmuş masum

c.6, s.216, İbn Munzir, Tabarani, Beyhaki ve İbn Merdeviye gibi bir grup muhaddislerden nakletmişler. Biz bunu Muhakkik Neccarzadekan'ın *Berresiyyi Tatbikiyyi Ayati Mehdeviyet* kitabından naklettik.

kimseler oldukları için haklarında sırat-ı müstakimden çıkmaları tasavvur edilemez. Bu vaad şimdiye kadar gerçekleşmemiştir. Hâlbuki Allah'ın vaadinde asla aykırılık olmaz. Dolayısıyla Allah, dilediğinde bunu kulları için muhakkak gerçekleştirecektir.

4. Ayet

﴿وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ إِنَّ فِي

هَذَا لَبَلَاغًا لِقَوْمٍ عَابِدِينَ﴾، وما أرسلناك إلا رحمة للعالمين ﴿﴾

“Gerçekten Zikir’den (Tevrat’tan) sonra Zebur’da da, “Yeryüzüne mutlaka salih kullarım mirasçı olacaklar.” diye yazdık. Gerçekten bunda, kulluk eden topluluk için açık bir mesaj vardır. Biz seni, ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.”¹²⁵

Öncelikle şunu bilmemiz gerekir ki bu ayetler, Mehdilik konusunda öne çıkan en önemli ve en bariz ayetlerdendir. Gerçi bu ayetlerin tefsiri, yorumu ve tatbiki konusunda da müfessirler arasında ihtilaf vardır ama bu ihtilaf, maksadımıza zarar vermez. Çünkü Kur’an’ı anlamadaki ihtilaf garipsenecek bir durum değildir. Hatta şunu söylemek mümkündür: Hiçbir ayet yoktur ki onun tefsiri konusunda müfessirler arasında ihtilaf bulunmamış olsun. Bunda akıl sahipleri için, Allah’ın kitabından istenilen şekilde yararlanabilmenin – ayet, ayetler ve surelerde son söz söyleyecek – ilahi bir tefsirci ve yorumcuya ihtiyacı olduğuna yâkin etmelerini sağlayacak açık bir delil vardır. Aksi halde âlimler ve müfessirler arasındaki ihtilafın devam etmesi sebebiyle

¹²⁵ Enbiya 105-107.

ümmetin bütünlüğü parçalanır; ümmet fırkalara ayrışır ve öyle bir noktaya gelir ki artık dağınıklığını bir araya yığmak, onu birleştirmek ve söküğünü yamamak imkânsız hale gelir. İhtilaf ve çatışmanın çoğalması sebebiyle ondan geriye kayda değer, yarar verici ve itimat edilecek hiçbir şey kalmayacak şekilde tedrici olarak yok oluşa doğru sürüklenir. Çünkü ihtilaf önce ilmi olarak ortaya çıkar, sonra da ayrışmaya doğru sürükler ve nihayetinde ise düşmanlığa yol açar. Hele bir de işin içinde birtakım şeytani entrikalar varsa – ki İslam ümmetinin ortaya çıktığı ilk günden itibaren hiç başından eksik olmamıştır – iş daha vahim boyutlara varabilir. Dolayısıyla bizim yapmamız gereken şey; bu ayetler ve konuyla ilgili indirilmiş olan diğer ayetlerin üzerinde dikkatlice düşünmek ve müfessirlerin görüşlerini gözden geçirmektir. Eğer bunun sonucunda ayetteki maksadı itimat edilebilir düzeyde kati olarak anladıysak, onu kabul etmemiz gerekir. Aksi halde – özellikle de üzerinde muhtelif görüşler belirtilmişse – yapmamız gereken şey; o ayet veya ayetlerin tefsir ve tevilinde hakikati, Peygamber (s.a.a) Ehlibeyt’inden gelmiş olan sözlerde arayıp bulmak ve kabul etmek; onun dışında tefsirciler ve âlimler tarafından söylenen veya söylenebilecek olan sözleri bir kenara koymaktır. Yukarıdaki ayetler konusunda da bu üslupla davranacağız. Önce ayetler hakkında müfessirlerin sözlerine işaret edeceğiz. Sonra da Ehlibeyt’ten (a.s) gelmiş olan hadisleri getireceğiz ve onlara itimat edeceğiz.

Âlimler arasında “Zebur”dan maksadın ne olduğu konusunda tartışma vardır. Bazılarına göre “Zebur” tüm peygamberlerin kitabının ismidir. Zikir”den maksat ise Levh-i mahfuzdur. Said b.

Cubeyr, Mücahid, İbn Zeyd ve Zeccac bu görüşü kabul etmiştir.¹²⁶

Başka bir gruba göre ise Zebur'dan maksat, Tevrat'tan sonra indirilmiş kitaplardır. Zikir ise Tevrat'tır. Bu görüşü İbn Abbas ve Dahhak kabul etmiştir.

Üçüncü görüş ise Zebur'un Hz. Davud'a indirilmiş kitap olduğudur. Zikir ise Tevrat'tır. Bu aynı zamanda Şabi'nin görüşüdür. Ondan Zikr'in Kur'an olduğu, ayette “sonra” anlamına gelen “ba'd/بعء» kelimesinin “önce” anlamına gelen “kabl/قبل» manasında kullanıldığı görüşü de nakledilmiştir ve bu ilginçtir.¹²⁷

Daha sonra “yer” manasına gelen “el-arz/الارض” kelimesinden neyin kastedildiği konusunda ihtilaf çıkmıştır. Bazıları ondan maksadın cennet arzı olduğu görüşünü kabul etmiştir. İbn Abbas, Said b. Cubeyr ve İbn Zeyd bu görüşü kabul edenlerdendir. Bu durumda ayet, Zümer suresinde geçen Yüce Allah'ın şu sözü ile aynı konumda olur:

وقالوا الحمد لله الذى صدقنا وعده واورثنا الارض نتبوء من الجنة حيث

نشاء فنعم اجر العاملين

“Ve derler ki: “Bize verdiği sözü doğrulayan ve bu yeri bize miras bırakan Allah'a hamd olsun. Cennetten dilediğimiz yerde yerleşiriz. Amel edenlerin mükâfatı ne güzeldir!”¹²⁸

¹²⁶ Ebu Ali Fazl b. Hasan Tabersi, *Mecmeu'l-Beyan*, c.7, s.106.

¹²⁷ Aynı kaynak.

¹²⁸ Zümer 74.

Şöyle de denilmiştir: “el-Arz”dan maksat bizim üzerinde yaşadığımız yerdir. Gelecekte Hz. Muhammed’in (s.a.a) ümmeti kâfirleri dağıttıktan sonra fetihlerle onun mirasçısı olacak. Nitekim o hazret şöyle buyurmuştur: Yeryüzü benim için bir araya getirilmiştir; onun doğuları ve batıları bana gösterildi; yakında ümmetim ondan benim için bir araya getirilmiş olana malik olacaktır.

Elbette şunu iyi bilmek gerekir: Ayette geçen Zebur ve Zikir’den maksadın ne olduğu bizim için çok da önemli değildir. İster bunlardan maksat Tevrat ve Davud’un kitabı olsun ister Zebur peygamberlerin kitabı ve Zikir ise Kur’an veya Levh-i Mahfuz olsun, hiç fark etmez... Çünkü bunların ayetteki neticeyi belirlemede hiçbir etkisi yoktur. Ayetin neticesi şudur: Yüce Allah bize Kur’an’da; salihleri yeryüzünün mirasçıları kılacağını, böylece yeryüzüne onların malik olacağını, orada hiçbir düşman veya muarızın korkusuna maruz kalmadan yaşayacaklarını haber vermiştir. Bunu Zikr’in ardından Zebur’da da yazmış olduğunu bildirmesi ise söz konusu ilahi iradenin yeni ve sonradan ortaya çıkan, değişme ihtimali taşıyan bir şey değil, aksine kesin ve kati surette karara bağlanmış bir hüküm olduğuna; önceki peygamberlerin kitaplarında da yazılmış olduğuna işarettir. Dolayısıyla bunda en ufak bir şüpheye mahal yoktur.

Burada bilinmesi gereken iki önemli konu vardır: Birincisi, arzdan maksadın ne olduğunu bilmemiz gerekir. Acaba cennet arzı mı yoksa insana hayatta iken ölümünden önce hazırlanacağını söz verilmış olan arz mı? Bilmemiz gereken ikinci husus ise mirasçıların kimler ve özelliklerinin neler olduğudur. Dolayısıyla diyoruz ki:

Ayetteki arzdan, cennet arzının kastedilmiş olması mümkündür. Nitekim bu hususta İbn Abbas, Said b. Cübeyr ve İbn Zeyd'in görüşünü naklettik. Ayrıca biraz evvel zikrettiğimiz Zümer suresinin ayeti de bu görüşü destekliyordu. Ayette cennet ehlinin Rablerinin kendilerine vaadini yerine getirmedeki sadakatine hamd ettikleri belirtilmiştir. Rableri onları mirasçı kılacağını vadettiği arza (cennete) yerleştirmiştir. Onlar cennetin sakinleri olmuşlar ve orada diledikleri yere gitmektedirler. Bu sözü teyit eden hususlardan biri de önceki ayetlerin akışında kıyamet ahvalinden; oranın azabından ve nimetlerinden söz ediliyor olmasıdır. Dolayısıyla uygun olan şey, bu ayetlerin de sözü geçen konunun dışına çıkmamasıdır. Bu aynı zamanda çoğunlukla Kur'an'da alışlagelmiş bir durumdur. Ancak cümle akışını burada korumaya çalışmanın bir mahzuru vardır. O da Kur'an'ın genel akışına ve kendine has edebi üslubuna aykırı oluşudur. Çünkü Kur'an'da ahiretle ilgili bir hükümde onun daha önceki peygamberlere indirilmiş olan kitapları senet göstererek sunulması alışılmış bir durum değildir. Hatta tam aksine Yüce Allah, ahiretle ilgili tüm konuları diğer kitaplardaki sözüne istinat etmeksizin bize bildirmiştir. Çünkü bunun hiçbir gereği ve faydası yoktur. Fakat hac, oruç, kısas, tartıda hile yapmanın haram oluşu gibi ahkâm ve yasalarla ilgili konularda Yüce Allah'ın bunların geçmiş ümmetlerde de olduğuna işaret ettiğini görmekteyiz. Bu vesileyle ilahi hükümlerden korkuya kapılmamamızı ve sinemizin daralmamasını sağlamaktadır. Çünkü bunlar dünyada hep yürürlükte olan kuralları olmuştur. Böylece Yüce Allah, geçmiş ümmetlere yaptıklarını bildirerek salihler hakkındaki kuralları ile bizi müjdelirken âsiler ve zalimler hakkındaki olumsuz durumlardan da korkup yaşantımızda onların yaptıklarından kaçınmamızı ve ilahi sınırları aşmamamızı sağlamaktadır. Onun için bu ayete

uzmanlara göre Kur'an'ın alışılmış genel üslubuna aykırı bir anlam yüklemekten kaçınıyoruz. Birincisi bu...

İkincisi ise Kur'an'da geçen ve genel olarak yaşantımızda kullanılan arz, sema, bulut, denizler, çöller, karalar, şehirler, dağlar vb. kelimelere, bunları dünyevi manalarından çıkaracak bir karine olmadıkça uhrevi manalar yüklenmez. Çünkü Rabbimiz kitabında yeryüzünün, göğün, yıldızların, güneşin ve ayın değişime uğrayacağına delalet eden ifadeler kullanmaktadır.

Mesela bir ayette şöyle buyurmuştur:

﴿يَوْمَ تَبْدَلُ الْأَرْضَ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾

“Yeryüzünün başka yeryüzüne ve göklerin de (başka göklere) değiştirileceği günde tek ve her şeye egemen olan Allah'ın huzuruna çıkarlar.”¹²⁹

Diğer bir ayette şöyle buyurmuştur:

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا لَا تَرَى فِيهَا

عُوجًا وَلَا امْتًا﴾

“Sana dağlar hakkında da sorarlar. De ki: “Rabbim, onları ufalayıp savuracaktır.” “Yerlerini dümdüz bir alan olarak bırakacaktır.” “Artık orada ne bir iniş, ne de bir çıkış görürsün.”¹³⁰

O gün yıldızların dağılacağına delalet eden sözünü şu şekilde ifade buyurmuştur:

¹²⁹ İbrahim 48.

¹³⁰ Tâha 105-107.

﴿يَوْمَئِذٍ يَطْوَى السَّمَاءَات كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ﴾

“O gün, yazılı sayfaların tomarını dürer gibi göğü dürer.”¹³¹

Dolayısıyla bu ayet ve benzerlerinde de münasip olan şey onlara bu dünyadaki ilahi vaat anlamını yüklemektir. Nitekim müminlere onların dinini tüm dinlere üstün kılacağını vadetmiştir. Kendi nurunu savunacağını, onu ağızlarıyla söndürmeye çalışanların söndürmesine engel olacağını; Allah'ın müşrikler istemese de kendi nurunu tamamlayacağını bildirmiştir. Müminlere onlar için beğendiği dinlerini yerleştireceğini, korkularını güvene dönüştüreceğini, sadece O'na kulluk edeceklerini ve hiçbir şeyi O'na ortak koşmayacaklarını vadetmiştir. Kasas suresinde de bu doğrultudaki iradesini şöyle beyan etmiştir:

﴿وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ﴾

“Biz ise, o topraklarda ezilmiş olanlara lütfederek onları önderler yapmayı ve onları mirasçılar kılmayı istiyoruz.”¹³²

Bu ayetlerde bahse konu ayetteki murada ilişkin karineler ve işaretler olduğu kesindir. Kasas suresinde Allah'ın mustazaflara; onları yeryüzünde önderler ve varisler kılmak suretiyle minnette bulunmayı irade ettiğine açıkça değinilmiştir. Dolayısıyla her iki ayette de sözü geçen “yeryüzünün veraseti” aynı şeydir. Kasas suresinde bunun Yüce Allah'ın iradesi olduğundan söz edilirken

¹³¹ Enbiya suresinin 104. ayetinden iktibas edilmiştir.

¹³² Kasas 5.

Enbiya suresinde bu manaya “Zikir’den sonra Zebur’da yazdık” ifadesiyle değinilmiştir. Daha önceki ayetlerde ise bu manaya “yeryüzünde öncekilerin yerine yerleştirme” anlamındaki “el-istihlaf fil-ard/الاستخلاف في الارض” ibareti ile dikkat çekilmişti.

Dolayısıyla hem istihlaf, hem onları önderler kılmak ve hem de onları mirasçılar kılmak; bunların tümü tek bir hakikati beyan etmektedir. O da Allah dostlarının imametidir. Onlar yeryüzünün yönetimine sahip olacakları için orada Allah’ın indirmiş olduğu adalet ve hakkaniyetle hükmedecekler; ülkelerde güveni tesis edecekler; Allah kulları refahı bulacak ve böylece sadece Allah’a kulluk edecek, O’na hiçbir şeyi ortak koşmayacaklardır. Şu an üzerinde durduğumuz ayette geçen “Gerçekte bunda ibadet/kulluk eden bir topluluk için açık bir mesaj vardır” tabiri daha önce geçen ayetteki “bana ibadet/kulluk ederler ve hiçbir şeyi bana ortak koşmazlar” ifadesiyle aynı konumdadır.

Hepsinde kastedilen şey şudur: Yüce Allah yeryüzünü zalimlerin ve fasıkların sultasından temizleyeceği için insanlar hiçbir engel ve korkuya takılmadan sadece O’na kulluk edecektir. Kasas suresinde geçen “imamet” tabiri ile Nur suresinde geçen “hilafet” kavramı, bu ayette geçen “veraset” kavramı ile aynı gerçeğe işaret etmektedir. Hepsinin ifade ettiği tek bir hakikat vardır. O da şudur: Yeryüzü Allah’ın halifesine teslim edilecektir. Bu aynı zamanda daha önce ifade edildiği gibi Allah’ın insanı yaratmadaki muradıdır. Allah, yeryüzünde kendisini temsil edecek bir halifenin yerleşmesini istemektedir. Ona Yüce Allah tarafından baktığımızda halifedir/temsildir. İnsanları Rablerine doğru hidayet edip yönlendirme misyonunu dikkate aldığımızda imamdır. Yeryüzünün mirasçısıdır; zira yeryüzü onun için ve onun yolunu takip edecek kimseler için yaratılmıştır. Hilekâr ve serkeş şeytanın hizbinden olan zalimler, azgınlar ve müstekbirler için de-

gil... Allah'ın dini ve hükmünü savunmak için gayret gösteriyor olmaları, insanları Allah'ın dinine davet etmeleri, Allah'ın düşmanlarına karşı durmaları ve Allah dostlarını seviyor olmaları yönüyle de onlar Allah'ın veli kullarıdır. Dolayısıyla şunu söyleyebiliriz: Bunların hepsi farklı ifadelerle aynı gerçeğe işaret eden kavramlardır.

Ayetin maksadı belirlendikten sonra şunun da bilinmesi gerekir: Bu, gelecek zamanda dünyada gerçekleşecek ilahi bir vaattir. Dolayısıyla bunun Muhammed (s.a.a) ümmetine yönelik mutlak bir vaat olduğu ve kademeli olarak gerçekleştiği görüşü kesinlikle geçersiz ve tutarsızdır. Çünkü ortada İslam'ın âleme yayılıp yeryüzüne hâkim olması bir tarafa dursun, onun bekasını bile tehdit eden bir sürü büyük engeller mevcuttur. Çünkü dikkat edilecek olursa İslam'ın bugüne kadar yeryüzüne egemen olmasını engelleyen faktörler şu anda da mevcuttur; hatta daha da güçlenmiş, kök salmıştır. Nefse tabi olmak ve dünyayı ahiretten daha çok sevmek bu faktörlerin başında gelir. Allah'a şükreden kullar gerçek manada azdır. Buna şeytanın vesveselerini de ekleyebiliriz. Dolayısıyla bu veraset/hilafet/imamet ancak bir mucizeyle ve küresel bir inkılapla; insanların düşüncelerinde derin bir değişimle, akıl ve idraklerinde ciddi bir yükselişle mümkün olabilir. Bu ise Yüce Allah'ın bize önceden vadettiği ve bizim için hayırlı olan Bakiyyetullah'ın, Allah'ın izni ve bereketleriyle kıyam edeceği zaman gerçekleşecektir.

Sonuçta bu ayetin de vaadedilen Mehdi'nin kıyamını bildirdiği konusu saptanmış olmaktadır. Nitekim Ehlibeyt imamlarından buna delalet eden rivayetler gelmiştir. Onların tefsir ve beyanlarının kesin hüküm ve son nokta olduğunda asla şüphe etmemeliyiz. Zira onlara ancak cahil biri veya serkeş şeytan karşı gelir. O rivayetlerden örnek olarak şunu sunabiliriz:

Tabersi *Mecmeu'l-Beyan* tefsirinde bu ayetin altında İmam Bakır'dan (a.s) şu rivayeti getirmiştir:

عن ابى جعفر الباقر عليه السلام انه قال: هم (المراد من عبادى الصالحون)
اصحاب المهدي عليه السلام فى آخر الزمان

İmam Bakır (a.s) buyurdu: “Onlar (ayette geçen salih kullarım) ahir zamanda gelecek olan Mehdi'nin (a.s) ashabıdır.”¹³³

Rivayetler bölümünde her iki ekol kanalıyla gelen rivayetlerden Allah'ı ve sıratı müstakimi isteyen kimse için yeterli olacak ölçüde söz edilecektir.

5. Ayet

ونريد ان نمّن على الذين استضعفوا فى الارض ونجعلهم ائمة ونجعلهم
الوارثين ونمكن لهم فى الارض ونرى فرعون وهامان وجنودهما منهم ماكانوا
يحذرون

“Biz yeryüzünde ezilmiş olanlara lütfederek onları önderler yapmayı ve onları mirasçılar kılmayı istiyoruz. Yeryüzünde onlara egemenlik vermeyi; Firavun'a, Haman'a ve askerlerine onlar tarafından gelmesinden korktukları şeyi göstermeyi istiyoruz.”¹³⁴

Bu iki ayet, tarih süreci içerisinde yeryüzünde haklarından mahrum bırakılmak suretiyle kendilerine yaraşan hayatı yaşayamamış, mustazaf müminler için sevinç vesilesi olacak bir konudan söz ediyor. Yüce Allah katından gelen kesin bir ilahi sünnet ve

¹³³ Ebu Ali Fazl b. Hasan Tabersi, *Mecmeu'l-Beyan fi Tefsir'il-Kur'an*, c.7, s.106.

¹³⁴ Kasas 5-6.

mübarek bir iradeden söz ediyor; hakkın ve hak yarenlerinin batıl ve batılın taraftarlarına galip geleceğinin müjdesini veriyor. Zira bu iki ayetin manası sadece Musa ile Firavun arasında cereyan etmiş vakaya has değildir. Aksine Rabbimiz bu ayette **“biz lütufta bulunmak istedik”** dememiş, **“lütufta bulunmak istiyoruz”** tabirini kullanmıştır. Yani mazi fiili yerine devamlılık ifade eden geniş zaman kipini kullanmıştır. Yani bu ilahi irade devamlıdır; Musa ve İsrail oğulları ile sınırlı değildir. Bilakis yeryüzünde tüm asırlar, kuşaklar ve ümmetlere ait bütün mustazafları kapsamaktadır. Musa ve kavmi hakkında tahakkuk eden şey ise bu ilahi iradenin misdaklarından sadece biridir. Allah'ın mustazaflara yönelik lütfu ise onları insanların önderleri ve yeryüzünün mirasçıları kılması, yeryüzündeki hâkimiyetlerini tahkim etmesi, dinleri ve hükümetlerine istikrar vermesi, düşmanlarından olan korkularını ortadan kaldırması, onların eliyle düşmanlarının ihtişam ve azametini kırması şeklinde tecelli edecektir. Ayette **“Firavun ile Haman ve askerlerine korktukları şeyi göstermek istiyoruz”** ifadesinin geçiyor olması bu ilahi vaadi sadece onlara has kılmaz. Aslında bu cümle bir misal niteliği taşımaktadır. Yani davranışında, amelinde, ahlakında, mantığında ve doğru yoldan çıkmadaki azgınlığında Firavun ve Haman'a benzeyen herkes ayetin kapsamındadır. Başka bir ifadeyle ayette sözü geçen ilahi kural (sünnetullah), onlara benzeyen herkes hakkında işleyecektir. Bu sünnetin iki tarafının da derin köke sahip olduğuna Kur'an'da şu şekilde işaret edilmiştir:

﴿الم تر كيف ضرب الله مثلا كلمة طيبة كشجرة طيبة اصلها ثابت و فرعها في السماء، تؤتي اكلها كل حين باذن ربها ويضرب الله الامثال للناس لعلهم يتذكرون ومثل كلمة خبيثة كشجرة خبيثة اجتثت من فوق الارض ما لها من

قرار، يثبت الله الذين امنوا بالقول الثابت في الحياة الدنيا وفي الآخرة ويضلل
الله الظالمين ويفعل الله ما يشاء. ۞

“Allah’ın nasıl bir örnek verdiğini görmüyor musun? Temiz ve güzel söz (inanç), kökü yerleşik ve dalları gökte olan temiz ve güzel bir ağaç gibidir.

Meyvesini Rabbinin izniyle her an verir. Öğüt alsınlar diye Allah örnekleri insanlara açıklar.

Kötü sözün örneği ise, yerin üzerinden koparılmış kötü bir ağaç gibidir ki hiçbir dayanağı yoktur. Allah, iman edenleri dünya hayatında ve ahirette sağlam sözle sabitleştirir. Allah, zalimleri saptırır ve dilediğini yapar.”¹³⁵

Hakkın devam ve istikrarı bu mübarek iradenin sonuçlarındandır. Zira onun kökü canlarda ve insanlık fitratında sabittir. Yani dini gerçeklerin tümünün damarları ve kökleri fitrata mutasıldır. Bu yüzden asla kaybolup gitmez. Çünkü o, ilahi sünnetin mazharıdır. Rabbimiz sünnetullahın asla değişim ve dönüşümüne uğramayacağını ilan etmiştir.

۞ فلن تجد لسنة الله تبديلاً ولن تجد لسنة الله تحويلاً ۞

"Allah'ın kuralında bir değiştirme bulamazsın. Allah'ın kuralında bir çevirme de bulamazsın.”¹³⁶

Allah’ın, mustazafları yeryüzünde önderler ve mirasçılar kıları olarak devletlerini yerleştirmesi; müstekbirleri ise ortadan kaldırıp

¹³⁵ İbrahim 24-25-26-27.

¹³⁶ Fatır 43.

devletlerini darmadağın etmek suretiyle mustazaflara yönelik lütüfta bulunma iradesi, İbrahim suresinden okuduğumuz ayetlerde zikri geçen şu realiteden kaynaklanmıştır:

Hakikat ve gerçek, kökü sağlam ve dalları göğe yükselmiş hoş bir ağaç gibidir. Batıl ve taraftarları ise yerin üstünden bitmiş ve hiçbir dayanağı olmayan habis bir ağaç gibidir.

Şunu söyleyebiliriz: Allah katından olan bu ilahi sünnet ca-ridir. Ancak buna rağmen eğer müstekbirlerin devleti devam ediyorsa bunun sebebi, insanların hakkı küçümsemesi ve zalimlerin tuzaklarına aldanmış olmalarıdır. Yani insanlar kendi toplumlarını ıslah etmek için hiçbir çabayı ortaya koymadığı için, düşmanlarının helak edileceği, yeryüzünün önderleri ve mirasçıları olacaklarına dair Rablerinin kendilerine vâdetmiş olduğu esenliğe bir türlü ulaşamıyorlar. Çünkü burada başka bir ilahi sünnet/kural daha vardır ve o şöyle diyor:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يَغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ﴾

“Kuşkusuz, Allah hiçbir toplumun durumunu, onlar kendilerinde olan durumu değiştirmedikçe değiştirmez.”¹³⁷

Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda Yüce Allah'ın, bu vaadinin başka bir yerde tahakkukundan söz ettiğini görüyoruz. Ayette şöyle buyurmuştur:

¹³⁷ Ra'd 11.

﴿قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللّٰهِ وَاصْبِرُوا اِنَّ الْاَرْضَ لِلّٰهِ يُورِثُهَا مَنْ يَّشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ ، قالوا اودينا من قبل ان تأتينا ومن بعد ما جئتنا قال عسى ربكم ان يهلك عدوكم ويستخلفكم فى الارض فينظر كيف تعملون ﴿﴾

"Musa kavmine, "Allah'tan yardım dileyin ve sabredin. Kuşkusuz yeryüzü Allah'ındır; onu kullarından dilediğine miras bırakır ve (güzel) son takvalılarıdır" dedi.

Onlar, "Sen bize gelmeden önce de, sen geldikten sonra da eziyet çekti" dediler. (Musa,) "Umulur ki Rabbiniz düşmanınızı helak eder ve sizi onların yerine yeryüzüne egemen kılar da nasıl amel edeceğinize bakar" dedi.¹³⁸

Yine şöyle buyurmuştur:

﴿فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِى الْيَمِّ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ﴾
واورثنا القوم الذين كانوا يستضعفون مشارق الارض ومغاربها التى باركنا فيها وتمت كلمت ربك الحسنى على بنى اسرائيل بما صبروا ودمرنا ما كان يصنع فرعون وقومه وما كانوا يعرشون ﴿﴾

“Nihayet ayetlerimizi yalanladıkları ve bu ayetlerden gafil oldukları için onlardan intikam aldık ve onları denizde boğduk da kutlu kıldığımız o yerin doğu ve batısını zayıf kılınan o kavme miras bıraktık. Böylece Rabbinin İsrail oğullarına verdiği güzel söz, sabırlarına karşılık yerine geldi. Firavun ve kavminin yaptıklarını ve yükselerek üzerine kuruldukları yapılarını (tahtlarını) yerle bir ettik.”¹³⁹

¹³⁸ A'raf 128-129.

¹³⁹ A'raf 136-137.

Bu ayetlerden şu gerçeği anlıyoruz: Müminlerde sabır, istikamet, hareket olduğunda ve ihlasla Allah'tan istediklerinde bu ilahi sünnet onlar hakkında gerçekleşmiştir. Nitekim yüce kitabının bir başka yerinde şöyle buyurmuştur:

﴿وَالْوَاسِقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقِيَنَّهُمْ مَاءً غَدَقًا﴾

“Eğer (insanlar ve cinler) hak yolda direniş göstereselerdi, onlara bol su verirdik.”¹⁴⁰

Burada “bol su” ifadesi kinaye yoluyla hoş ve huzurlu hayat; iki dünyada da saadetli olmak manasındadır. Her gün içtiğimiz malum sıvıdan ibaret olan tatlı su kastedilmemiştir. Çünkü Yüce Allah'ın bu sıvıyı kullarına içirmesi, onların doğru yolda, yani takva ve ihlas yolunda direniş göstermeleri şartına bağlı değildir. Çünkü kâfirler belki de müminlerden daha çok ve daha iyi şekilde bu sıvıdan rızıklanmışlardır. Nitekim hayvanlar bile bu sıvıdan faydalanmaktadır. O halde şartsız verilen bir nimetin şarta bağlanması doğru değildir.

Ayetle ilgili olarak imamlardan gelen rivayetler, bu ayeti vâdedilmiş olan Mehdi'ye (a.s) tatbik etmiştir. Şeyh Tusi “*el-Gaybet*” kitabında İmam Bakır'dan (a.s), o babası İmam Zeynelabidin'den (a.s), o da dedesi İmam Ali'den (a.s) Yüce Allah'ın “**Biz yeryüzünde ezilmiş olanlara lütufta bulunmayı istiyoruz....**”¹⁴¹ sözü hakkında şöyle rivayet etmiştir:

¹⁴⁰ Cin 16.

¹⁴¹ Kasas 5-6.

عن جده على عليه السلام فى قوله تعالى : ونريد ان نمّن على الذين استضعفوا
فى الارض... قال : هم آل محمد يبعث الله مهديهم بعد جهدهم فيعزّهم ويذلّ
عدوّهم .

İmam Ali (a.s) buyurdu: “Onlar Muhammed’in Ehlibeyt’idir; Allah çaba ve gayretlerinin ardından onların Mehdi’sini gönderecek; böylece onları aziz kılacak ve düşmanlarını da zelil edecektir.”¹⁴²

Seyyid Razi, *Nehcül Belaga* kitabında Emîru’l Müminîn’den (a.s) şu rivayeti getirmiştir:

وروى الشريف الرضى فى نهج البلاغة عن امير المؤمنين على عليه السلام أنّه
قال : لتعطفنّ الدنيا علينا بعد شماسها عطف الضروس على ولدها، وتلا عقب
ذلك : ونريد ان نمّن على الذين استضعفوا فى الارض ونجعلهم ائمة ونجعلهم
الوارثين .

İmam Ali (a.s) buyurdu: “Dünya inattan sonra yavrusuna şefkatle dönen ısırcı deve gibi bize dönecektir.” Sonra şu ayeti okudu:

“Biz yeryüzünde ezilmiş olanlara lütfederek onları önderler yapmayı ve onları mirasçılar kılmayı istiyoruz.”¹⁴³

Ayetlerin özeti; ahir zamanda Mehdi’nin zuhur edeceği yönündeki yorum ve tefsirini ifade eden Peygamber Ehlibeyt’inden nakledilmiş rivayetlere ilave olarak Müslümanlar arasında görmezden gelinmiş ama bu konuya delalet eden ilahi bir sünnete de

¹⁴² Merhum Meclisi *Biharu’l-Envar*’da (c.51, s.54, h.35) Muhammed b. Hasan Tusi’nin “Ğaybet” kitabını kaynak göstererek bu rivayeti getirmiştir.

¹⁴³ *Nehcül Belaga* 209. Hikmetli söz

temas etmektedir. O da şudur: Yüce Allah kıyametten önce yeryüzünde batıl ve taraftarlarının yok oluşunu, salihlerin ise imamet ve verasetinin istikrarını istemektedir. Onlar Allah’a ibadet edecekler ve hiçbir şeyi O’na ortak koşmayacaklardır. Allah, onların korkusunu güvene dönüştürecek, kendileri için razı olduğu dinlerini yerleştirecektir. Böylece müşrikler istemese de O’nun nuru tamamlanmış olacaktır. Bu; Allah dostlarından bir velinin eliyle gerçekleşecektir. O, Allah’ın halifesi ve insanların imamı olacaktır. Allah’ın insanlar üzerindeki hücceti olacaktır. İleride her iki ekolden de nakledeceğimiz mütevatir rivayetler, aslında bu ayetlerin yorumları ve tatbikleridir. Dolayısıyla kimse, İslam ve insanlık tarihi için böylesine ehemmiyetli ve büyük bir olay hakkında Kur’an’da söz edilmemiş olduğunu düşünmemelidir.

6. Ayet

﴿وَلَنُؤَخِّرَنَّهُمْ عَنِ الْعَذَابِ إِلَىٰ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ لِّيَقُولُوا مَا يَجِبُ إِلَّا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ

لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾

“Eğer sayılı bir ümmet/topluluk gelinceye kadar azabı onlardan ertelese, mutlaka, “O azabın gelişini ne önlüyor?” derler. Bilin ki, azap onlara geldiği gün onlardan geri çevrilmez ve alay ettikleri (azap) onları kuşatır.”¹⁴⁴

Ali b. İbrahim Kummi, tefsirinde kendi isnadıyla İmam Ali’den (a.s) şöyle rivayet etmiştir: Sayılı ümmet/topluluk, Kâim’in ashabıdır; onların sayısı üç yüz on küsur olacaktır.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Hud 8.

¹⁴⁵ Ali b. İbrahim Kummi, bu ayetin tefsirinde; Meclisi, *Biharu’l-Envar*’da (c. 51, s.44) bu rivayeti ondan nakletmiştir.

Bu ayet hakkında Ayyaşı de tefsirinde Eban b. Tağlib'den, Musafir'den ve İmam Sadık'tan (s.a) şöyle rivayet etmiştir:

عن ابان بن تغلب عن مسافر عن ابي عبدالله الصادق عليه السلام قال فى تفسير
الامة المعدودة: يعنى عدة كعدة بدر، قال يجمعون له فى ساعة واحدة قزعا
كقزع الخريف .

“İmam Sadık (a.s), sayılı ümmetin/topluluğun tefsirinde şöyle buyurdu: Yani Bedir ashabının sayısı kadar. İmam daha sonra şöyle buyurdu: Onlar sonbahar bulutlarının toplanması gibi bir anda toplanacaktır.”¹⁴⁶

Allame Meclisi (r.a), bu hadisin izahında şöyle demiştir: Cezeri, İmam Ali'nin (a.s) hadisi hakkında şöyle der: İnsanlar sonbahar bulutlarının toplanması gibi onun yanında toplanacaklar. Özellikle “sonbahar” ifadesini zikretmiştir. Çünkü sonbahar kışın başlangıcıdır ve ondaki bulutlar dağınık şekilde olur; bir yere birikmiş ve katmanlaşmış şekilde değildir. Onlar daha sonra birbiriyle bir araya toplanır.¹⁴⁷

Muhammed b. İbrahim Numani, kendi isnadıyla İmam Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet etmiştir: “Azap¹⁴⁸, Kâim'in çıkışıdır ve sayılı ümmet/topluluk sayıları Bedir ashabının sayısı kadar olan onun yarenleridir.”¹⁴⁹

¹⁴⁶ Muhammed b. Mesud Ayaşı, tefsirinde bu ayetin altında. Bu ayetin tefsirinde getirdiği bir diğer rivayet ise şöyledir: Hüseyin, Harraz'dan, o da İmam Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet etti: O, Kâim ve yarenleridir.

¹⁴⁷ Allame Muhammed Bakır Meclisi, *Biharu'l-Envar*, c.51, s.55.

¹⁴⁸ Hz. Mehdi (a.s), kâfirler ve müşrikler için azaptır. (Mütercim).

¹⁴⁹ Muhammed b. İbrahim Numani, *El-Ğaybet* kitabı; Meclisi (r.a) de *Biharu'l-*

7. Ayet

﴿الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَاللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾¹⁵⁰

“Onlara yeryüzünde güç ve iktidar verirsek, namazı hakkıyla kılar, zekâtı verir, marufu emreder ve münkerden sakındırırlar. İşlerin sonu Allah’a aittir.”¹⁵⁰

Ali b. İbrahim, Ebu Carud’dan; o da İmam Bakır’dan (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

عن الباقر عليه السلام أنَّها لآل محمد صلى الله عليه وآله وسلم الى اخر الائمة والمهدى واصحابه، يملّكهم الله مشارق الارض ومغاربها ويظهره الدين ويميت الله به وباصحابه البدع والباطل كما امات السفهاء الحق حتى لا يرى اين الظلم ويأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر.

“Onlar, imamların sonuncusuna kadar olan Muhammed Ehlibeyt’i, Mehdi ve yarenleridir. Allah, onları yeryüzünün doğuları ve batılarına malik kılacak, onunla dinini galip edecektir. Sefihler, zulmün nerede olduğu görülmeyecek şekilde hakkı öldürdüğü gibi Allah da onunla ve onun yarenleriyle bidatleri ve batılı öldürecektir. Onlar marufu/iyiliği emredek ve münkerden/kötülükten men edecekler.”¹⁵¹

Envar’da (c.51, s.58) ondan nakletmiştir.

¹⁵⁰ Hac 41.

¹⁵¹ Ali b. İbrahim Kummi, tefsirinde bu ayetin altında; Meclisi de Biharu’l-Envar’da (c.51, s.47, h.9) bu rivayeti ondan nakletmiştir.

8. Ayet

﴿ان نشاءننزل عليهم آية من السماء فظلت اعناقهم لها خاضعين﴾

“Eğer dilersek, onlara gökten bir belirti indiririz de boyunları onun karşısında eğilip kalır.”¹⁵²

Ali b. İbrahim, İbn Ebi Umeyr vasıtasıyla Hişam’dan, o da İmam Sadık’tan (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

تخضع رقابهم يعنى بنى امية وهى الصيحة من السماء باسم صاحب الامر عليه السلام.

“Yani gökten Sahibu’l-Emr’in/emir sahibinin (a.f) ismi haykırıldığında Ümeyye oğullarının boyunları eğilecektir.”¹⁵³

9. Ayet

﴿امن يجب المضطر اذا دعاه ويكشف السوء ويجعلكم خلفاء الارض﴾

“(Onlar mı hayırlı) Yoksa darda kalan kimse yalvardığı zaman icabet edip sıkıntıyı gideren ve sizi yeryüzünde halifeler kılan mı?”¹⁵⁴

Ali b. İbrahim, tefsirinde kendi isnadıyla İmam Sadık’tan (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

¹⁵² Şuara 4.

¹⁵³ Aynı kaynakta bu ayetin altında kendi isnadıyla İmam Sadık’tan (a.s); Meclisi de *Biharu’l-Envar*’da (c.51, s.48, h.10) bu rivayeti getirmiştir.

¹⁵⁴ Neml 62.

قال: نزلت فى القائم عليه السلام هو والله المضطرّ اذا صلّى فى المقام ركعتين ودعا الله فاجابه ويكشف سوء ويجعله خليفة فى الارض

“Bu ayet Kâim hakkında nazil olmuştur; Andolsun Allah’a ki o muztardır (darda kalmış olandır). Makamda iki rekât namaz kılıp dua ettiğinde Allah duasını kabul edecek; sıkıntıyı giderecek ve onu yeryüzünde halife kılacaktır.”¹⁵⁵

Keraciki *Kenzul-Fevaid* kitabında kendi isnadıyla İmam Sadık’tan (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

انّ القائم اذا خرج دخل المسجد الحرام ويجعل ظهره الى المقام ثم يصلّى ركعتين ثم يقوم فيقول:

يا ايّها الناس انا اولى الناس بآدم، يا ايّها الناس انا اولى الناس بابراهيم، يا ايّها الناس انا اولى الناس باسماعيل، وانا اولى الناس بمحمد صلّى الله عليه وآله، ثم يرفع يديه الى السماء فيدعو يتضرّع، حتى يقع على وجهه وهو قوله عزّ وجلّ: ائمن يجيب المضطرّ اذا دعاه ويكشف سوء ويجعلكم خلفاء الارض ءاله مع الله قليلا ما تذكرون.

“Kâim çıktığında Mescid-i Haram’a girecek; sırtı makama gelecek şekilde durarak iki rekât namaz kılacak ve ardından ayağa kalkıp şöyle diyecek:

Ey insanlar! Ben, insanların Adem’e en yakın olanıyım. Ey insanlar! Ben, insanların İbrahim’e en yakın olanıyım. Ey insanlar! Ben, insanların İsmail’e en yakın olanıyım ve ben, insanların Muhammed’e en yakın olanıyım. Sonra ellerini göğse kaldırarak dua edip

¹⁵⁵ Ali b. İbrahim Kummi, tefsirinde bu ayetin altında; Meclisi de aynı rivayeti Bihar’da (c.51, s.48, h.11) getirmiştir.

yalvaracaktır; ta ki yüzünden duasının icabete erdiği anlaşılacak. İşte bu, Yüce Allah'ın "(Onlar mı hayırlı) Yoksa darda kalan kimse yalvardığı zaman icabet edip sıkıntıyı gideren ve sizi yeryüzünde halifeler kılan mı? Allah ile birlikte bir ilah mı var? Ne de az öğüt alıyorsunuz?" sözünün manasıdır.¹⁵⁶

10. Ayet

﴿يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾

"Onlar, ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar; oysa kâ-firler istemeseler de, Allah kendi nurunu tamamlayacaktır."¹⁵⁷

Ali b. İbrahim, kendi isnadıyla onlardan şöyle rivayet etmiştir:

قال: بالقائم من آل محمد صلوات الله عليهم اذا خرج ليظهره على الدين كله حتى لا يعبد غير الله وهو قوله عليه السلام:
يملاء الارض قسطا وعدلا كما ملئت ظلما وجورا.

Buyurdu: Bu, Muhammed (Allah'ın salat-u selamları ona olsun) Ehlibeyt'inden olan Kâim'le olacaktır. O çıktığında Allah onu bütün dinlere galip kılacaktır. Öyle ki Allah'tan başkasına kulluk edilmeyecektir. İşte bu, Resulullah'ın (s.a.a) şu sözüdür:

¹⁵⁶ Muhammed b. Ali b. Osman Keraciki Tarablusi (ö:449), Kenzul Feaid; Meclisi de *Biharu'l-Envar*'da (c.51, s.59, h.56) bu rivayeti ondan nakletmiştir.

¹⁵⁷ Saf 8; buna yakın bir ifade Tevbe suresinin 32. Ayetinde de vardır.

Yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolduktan sonra orayı adalet ve hakkaniyetle dolduracaktır.¹⁵⁸

11. Ayet

﴿حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْغَيْبِ ۖ فَلَإِظْهَرِ عَلَيْهِ غِيْبَهُ ۖ أَحَدًا ۖ إِلَّا مِنْ رِيسُولٍ فَأَنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا﴾

“Sonunda kendilerine vadedileni gördükleri zaman, kimin yardımcısının daha güçsüz ve sayıca daha az olduğunu bileceklerdir. De ki: “Size vadedilen yakın mı, yoksa Rabbim ona bir süre mi koyar, ben bilmem.” O, görülmeyenleri (gaybı) bilir; gaybından kimseyi haberdar kılmaz. Fakat seçtiği peygamberler bunun dışındadır; Allah onların önlerinden ve arkalarından gözcüler gönderir.”¹⁵⁹

روى على ابن ابراهيم عنهم انّ المراد من من رأوا فى الآية هو القائم وامير المؤمنين عليهما السلام فسيعلمون من اضعف ناصرا واقلّ عددا

“Ali b. İbrahim, onlardan naklettiği rivayete göre ayette zikri geçen “gördükleri zaman” ifadesinden maksat Kâim ve Emîru’l Müminîn’dir İşte o zaman kimin yardımcısının daha güçsüz ve sayıca daha az olduğunu bileceklerdir.”¹⁶⁰

¹⁵⁸ Ali b. İbrahim, aynı kaynak; Allame Meclisi de *Bihar*’da nakletmiştir.

¹⁵⁹ Cin 24-25-26-27.

¹⁶⁰ Ali b. İbrahim, aynı kaynak; Allame Meclisi, *Biharu’l-Envar*, c.51.

12. Ayet

﴿قُلْ اَرَايْتُمْ اِنْ اَصْبَحَ مَائِكُمْ غَوْرًا فَمِنْ يَاتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ﴾

“De ki: “Suyunuz yere çekiliverirse, size kim bir akarsu getirebilir?”¹⁶¹

Ali b. İbrahim Kummi, kendi isnadıyla Fezale b. Eyyüb'den şöyle rivayet etmiştir:

قال: سئل الرضا صلوات الله عليه عن قول الله عزَّوجلَّ: قُلْ اَرَايْتُمْ اِنْ اَصْبَحَ مَائِكُمْ غَوْرًا فَمِنْ يَاتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ، فقال: مائكم ابوابكم الائمة والائمة ابواب الله فمن ياتيكم بماء معين يعنى ياتيكم بعلم الامام، فقال على ابن ابراهيم: ارأيتم ان اصبح امامكم غائبا فمن ياتيكم بامام مثله.

“Fezale dedi: İmam Rıza'ya (a.s) Yüce Allah'ın “De ki: “Suyunuz yere çekiliverirse, size kim bir akarsu getirebilir?” sözü hakkında sorulduğunda şöyle buyurdu: Suyunuz, kapılarınız olan imamlardır; imamlar Allah'ın kapılarıdır. “Size kim akarsu getirebilir?” Yani; kim size imamın ilmini getirebilir. Daha sonra Ali b. İbrahim şöyle demiştir: “Yani, imamınız gaybete çekilirse, kim size onun gibi bir imam getirebilir?”¹⁶²

Saduk, *Kemal'ud-Din* kitabında bu ayet hakkında kendi isnadıyla İmam Bakır'dan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

¹⁶¹ Mülk 30.

¹⁶² Ali b. İbrahim Kummi, tefsirinde; Allame Meclisi, *Biharu'l-Envar*, c.51, s.50, h.21.

عن ابى جعفر الباقر عليه السلام فى نفس الآية قال: هذه نزلت فى القائم يقول: ان اصبح امامكم غائبا عنكم لا تدرون اين هو فمن ياتيكم بامام ظاهر ياتيكم باخبار السماء والارض وحلال الله جلّ وعزّ وحرامه ثم قال: والله ما جاء تأويل الآية ولا بدّ ان يحىء تأويلها

İmam Bakır (a.s) buyurdu: “Bu ayet, Kâim hakkında inmiştir ve şöyle diyor: Eğer imamınız sizden kaybolursa ve nerede olduğunu bilmezseniz, kim size görünen bir imam getirecektir ki o, size yerin ve göğün haberlerini versin, Allah’ın helal ve haramını bildirsin? İmam daha sonra şöyle buyurdu: Allah’a yemin olsun ki bu ayetin tevili/yorumu henüz gelmemiştir ve onun tevili gelmek zordur.”¹⁶³

13. Ayet

﴿يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ

كَسَبَتْ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا﴾¹⁶⁴

“Onlar, kendilerine meleklerin gelmesini veya Rabbinin gelmesini yahut Rabbinin bazı ayetlerinin (mucizelerinin) gelmesini mi bekliyorlar?! Rabbinin ayetlerinin bazıısı geldiği gün, önceden iman etmemiş veya imanlı iken bir hayır kazanmamış kimseye (o gün) iman etmesi bir yarar sağlamaz.”¹⁶⁴

Saduk (r.a), *Kemal’ud-Din ve Temam’un-Nime* kitabıyla *Se-vab’ul-A’mal* kitabında kendi isnadıyla bu ayetle ilgili olarak İmam Sadık’tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

¹⁶³ Muhammed b. Ali b. Babaveyh, *Kemal’ud-Din*; *Biharu’l-Envar*, c.51, s.52, h.27.

¹⁶⁴ En’am 158.

عن ابى عبد الله الصادق عليه السلام فى تلك الاية انه قال: الايات هم الائمة والاية المنتظر هو القائم فيومئذ لا ينفع نفسا ايمانها لم تكن امنت من قبل قيامه بالسيف وان آمنت بمن تقدمه من آبائه عليهم السلام.

İmam Sadık (a.s) buyurdu: “Ayetler, imamlardır ve sözü geçen ayet ise beklenen Kâim’dir. O gün, onun kılıçla kıyam etmesinden önce iman etmemiş kimseye her ne kadar ondan önceki babalarına iman etmiş olsa dahi imanı yarar sağlamayacaktır.”¹⁶⁵

14. Ayet

﴿وفى السماء رزقكم وما توعدون فورب السماء والارض انه لحق مثل ما انتم

تنطقون﴾

“Rızkınız da, size vad edilen de göktedir. Göğün ve yerin Rabbine andolsun ki, konuşmanız gibi o (vaat) haklır.”¹⁶⁶

Şeyh Tusi, *el-Ğaybe* kitabında kendi isnadıyla “size vaadedilen” ifadesinin tefsirinde İbn Abbas’tan onun şu sözünü nakletmiştir:

Bu, Mehdi’nin çıkışıdır.¹⁶⁷ Bunun manası şudur: Sizin rızkınız ve size vaadedilen şeyin takdiri Allah katından vaadedilmiştir; O’nun

¹⁶⁵ Muhammed b. Ali b. Babaveyh Kummi es-Saduk (r.a), *Kemal’ud-Din ve Seva’ul-A’mal ve İkabuh*, babası vasıtasıyla Sa’d’dan, İbn Ebi Hattab’dan, İbn Mahbub’dan, İbn Riab’dan, İmam Sadık’dan (a.s); Meclisi, *Biharu’l-Envar*, c.51, s.51.

¹⁶⁶ Zariyat 22-23.

¹⁶⁷ Muhammed b. Hasan Tusi, *Kitab’ul-Ğaybet*; Allame Meclisi, *Biharu’l-Envar*’da (c.51, s.53, h.31) ondan rivayet etmiştir.

Levh-i Mahfuzunda ve ilmindedir; Allah'tan başkası onu bilmez. Bu mesele, bilgisi sadece Allah'ın katında bulunan ve ancak razı olduğu bir peygamber veya dostlarından bir dostu dışında hiç kimsenin ulaşamayacağı gaybi ilimden sayılmıştır.

Burada başka bir senetle Şeyh Tusi'den şu rivayet de nakledilmiştir:

قال: هو قيام القائم ومثله قوله تعالى: اينما تكونوا يات بكم الله جميعا، قال: هم اصحاب القائم يجمعهم الله في يوم واحد.

“O, Kâim'in kıyamıdır. Onun benzeri Yüce Allah'ın şu sözüdür: “Nerede olursanız olun, Allah tümünüzü bir araya getirir.”¹⁶⁸ Buyurdu: Onlar, Kâim'in yarenleridir; Allah bir günde onları bir araya toplayacaktır.”¹⁶⁹

15. Ayet

﴿واعلموا ان الله يحيى الارض بعد موتها قد بينا لكم الايات لعلمكم تعقلون﴾

“Bilin ki Allah, ölümünden sonra yeri diriltir. Düşünesiniz diye ayetleri size açıkladık.”¹⁷⁰

Bu ayet de vaadedilen Kâim'in kıyamına yorumlanmış ve tatbik edilmiştir. Nitekim Şeyh Tusi (r.a), *el-Ğaybe* kitabında kendi

¹⁶⁸ Bakara 148.

¹⁶⁹ Allame Meclisi *Biharu'l-Envar*'da (c.51, s.53, h.33) bu rivayeti Şeyh Tusi'nin *El-Ğaybet* kitabından nakletmiştir.

¹⁷⁰ Hadid 17.

isnadiyla İbn Abbas'tan (r.a), bu ayetin tefsirine dair onun şu sözünü nakletmiştir:

عن ابن عباس ره فى تفسير الآية قال: يعنى يصلح الارض بقائم آل محمد من بعد موتها يعنى من بعد جور اهل مملكتها وقوله: قد بينا لكم الآيات بقائم آل محمد لعلكم تعقلون.

“Yani yeryüzü, ahalisinin zulmüyle öldükten sonra Muhammed'in (s.a.a) Ehlibeyt'inden olan Kâim'le ıslah olacak, düzeltilecektir. Yüce Allah “Düşünesiniz diye –Muhammed Ehlibeyt'inden olan Kâim'le – ayetleri size açıkladık” buyurmuştur.”¹⁷¹

Şeyh Saduk, *Kemal'ud-Din* kitabında bu ayetle ilgili olarak kendi isnadiyla İmam Bakır'dan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

عن ابى جعفر الباقر عليه السلام قال: يحييها الله عز وجل بالقائم بعد موتها يعنى بموتها كفر اهلها والكافر ميّت.

İmam Bakır (a.s) buyurdu: “Yüce Allah, yeryüzünü ölümünün ardından Kâim'le diriltecektir. Yeryüzünün ölümü, ehlinin küfrü ile; kâfir ölüdür.”¹⁷²

16. Ayet

﴿قاتلوا المشركين كافة كما يقاتلونكم كافة﴾

“Müşrikler topyekûn sizinle savaştıkları gibi, siz de onlarla topyekûn savaşın.”¹⁷³

¹⁷¹ Meclisi, *Biharu'l-Envar*'da (c.51, s.53, h.32), Şeyh Tusi'nin *El-Ğaybet* kitabından naklen.

¹⁷² Muhammed b. Ali b. Babaveyh Kummi, *Kemal'ud-Din*.

﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلَّهُ لِلَّهِ فَإِنِ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا

يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾

“Artık fitne kalmayınca ve din yalnız Allah’a ait oluncaya kadar onlarla savaşın. Eğer onlar vazgeçerlerse, kuşkusuz Allah onların yaptıklarını görmektedir.”¹⁷⁴

Ayyaşı, tefsirinde kendi isnadıyla Zürare b. Ayün vasıtasıyla İmam Sadık’tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

عن الصادق عليه السلام أنّه قال: أنّه لم يجيء تأويل هذه الآية ولو قد قام قائمنا سيرى من يدركه ما يكون من تأويل هذه الآية وليبلغ دين محمد ما بلغ الليل حتى لا يكون شرك على ظهر الأرض كما قال الله تعالى .

İmam Sadık (a.s) buyurdu: “Bu ayetin tevili/yorumu henüz gelmemiştir. Kâimimiz kıyam ettiğinde onunla buluşanlar bu ayetin tevilini göreceklerdir. Gece olduğunda Muhammed’in (s.a.a) dini öyle bir noktaya varacak ki yeryüzünde Yüce Allah’ın buyurduğu gibi şirk kalmayacaktır.”¹⁷⁵

Hanefi Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* kitabında *el-Muhacce* kitabından kaynak göstererek Muhammed b. Müslim’den ve Merhum Kuleyni de *Ravzat’ul-Kâfi* kitabında Muhammed b. Müslim’den ona yakın bir sentle getirdiği rivayette şöyle nakletmiştir:

¹⁷³ Tevbe 36.

¹⁷⁴ Enfal 39.

¹⁷⁵ Allame Meclisi bu rivayeti, *Biharu’l-Envar*’da (c.51, s.55, h.41), Muhammed b. Mesud Ayyaşı’dan nakletmiştir.

قلت: للباقر محمد ابن على عليهما السلام ما تأويل قوله تعالى فى الانفال؟: وقاتلوهم حتى لاتكون فتنة ويكون الدين كله لله، قال: لم يجىء تأويل هذه الآية فاذا جاء تأويلها يقتل المشركون حتى يوحدوا الله عز وجل وحتى لا يكون شرك وذلك فى قيام قائمنا.

Muhammed b. Müslim şöyle dedi: “İmam Muhammed Bakır’a (a.s) Yüce Allah’ın Enfal suresinde geçen “Artık fitne kalmayınca ve din yalnız Allah’a ait oluncaya kadar onlarla savaşın” sözünün manasını sordum. Buyurdu: Bu ayetin tevili henüz gelmemiştir. Onun tevili geldiğinde Allah tek bilininceye ve hiçbir şirk kalmayınca kadar müşrikler öldürülecek. İşte bu, Kâimimizin kıyamında olacaktır.”¹⁷⁶

Şunu anlıyoruz ki dinin tefsir ve yorumu; onun mısdaqlarının beyan ve tatbiki müminlerin en önemli ihtiyacını teşkil etmektedir. Çünkü kim İslam iddiasıyla ortaya çıkmış ve savaşmışsa zayıf ve masum insanları öldürmüştür. Özellikle de bunu yaşadığımız şu asırda çok net biçimde görmekteyiz. İslam’ı kendi malı olarak gören ancak gidişatında hiçbir basireti bulunmayan, İslam ahkâmından hiçbir şey bilmeyen bu bağınaz insanların bilgisizlikleri ile bozdukları şey düzeltilmesi tasavvur edilen şeyden mukayese edilmeyecek kadar fazladır. Bugün İslam’ın bu cahillerden daha azılı ve daha zararlı düşmanı yoktur. Onlar insanları Allah’ın dinine davet ettiklerini sanıyorlar. Oysaki bu fasıkların, cahillerin, zalimlerin ve hainlerin (Allah bizi onların şerrinden korusun) icraatları yüzünden dini altyapısı zayıf insanlardan birçoğu İslam’dan kaçmakta, mürtet olmakta, din ve onun hü-

¹⁷⁶ Şeyh Süleyman Hanefi Kunduzi, *Yenabiul Mevedde*; Muhammed b. Yakub El-Kuleyni, *Ravzat’ul-Kâfi*, s.201; Meclisi, *Biharu’l-Envar*, c.52, s.378, h.181.

kümlerinden nefret etmektedir. Dolayısıyla şu gerçeği net olarak görmemiz gerekir: İslam'a ancak rivayetlerde de ifade edildiği gibi masum ve Yüce Allah tarafından teyit edilmiş bir imamın vesilesiyle veya marifet sahibi, nefsine hâkim, dinini koruyan, nefsani arzusuna muhalif ve mevlasının emrine itaatkâr bir fakih tabi olan takva ehli insanların eliyle amel edilebilir. Bununla birlikte Allah'a yalvarmak ve O'ndan Hücceatinin işini düzene koymasını istemek gerekir. Zira Allah, onun çıkışını istemektedir; onunla beldeleri mamur kılacak ve kullarını ihya edecektir.

Aksi durumda ve bunun dışında kim din iddiasında bulunursa o, gerçek manada dinin önderlerinden ve savunucularından değildir. Bilakis bu tür insanların Allah'ın dinine verdikleri zarar İblis ve onun ifritlerinden daha şiddetlidir. Allah, Hz. Mehdi'nin zuhuruna kadar onların şerrinden korusun. Şunu da eklemek gerekir: Eğer dinin emri masumların önderliği ile sınırlı kılınmazsa ve bu alanda hata ve günah işleyenlerin öncülüğüne cevaz verirsek acaba bu önderin kendisi hakkında cevaz verdiğimiz hata ve günah noktasında duracağı sınır belli midir? Çünkü hiçbir hatalı yoktur ki ondan daha kötüsü tasavvur edilmesin ve hiçbir günahkâr yoktur ki ondan daha şiddetlisi tasavvur edilmesin. O halde bunların, kendi dünyevi amaçları doğrultusunda dini kullanmayacakların dair bir güvence var mıdır? Kendi şahsi çıkarları için dinin şeklini değiştirmelerine, onu bozup tahrif etmelerine bir mani var mıdır?! Dini ve din ehlini bunların elinden kurtarmak, öncelikle masumiyet koşuluna bağlıdır. İkincisi ise üstün derecede bir takva ve faziletler koşuluna bağlıdır. Nitekim İmam Sadık (a.s) bu konuya daha önce zikri geçen şu hadisinde açıklık getirmiştir:

“Fakihlerden nefsine hâkim olan... Aksi halde onların fesadından dolayı yeryüzünde din diye bir şey kalmaz.”

17. Ayet

﴿قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ، وَلِتَعْلَمَنَّ نَبَأُ بَعْدِ حِينٍ﴾¹⁷⁷

“De ki: “Buna (elçilik görevini yapmama) karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Ben, gösteriş olarak kendilerini sıkıntıya düşürenlerden değilim.” O (Kur’an), âlemlere ancak bir öğüttür. Şüphesiz, onun verdiği haberi, (kısa) bir süre sonra bileceksiniz.”¹⁷⁷

﴿وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا﴾¹⁷⁸

“De ki: “Hak geldi, batıl yok olup gitti. Gerçekten batıl yok olmaya mahkûmdur.”¹⁷⁸

روى محمد ابن يعقوب الكليني ره فى الكافى باسناده عن ابى جعفر الباقر عليه السلام فى قوله عزوجل: قل ما اسئلكم عليه من اجر وما انا من المتكلفين ان هو الا ذكر للعالمين، قال امير المؤمنين عليه السلام ولتعلمنّ نبأ بعد حين قال: عند خروج القائم وفى قوله عزوجل: ولقد اتينا موسى الكتاب فاختلف فيه وانهم لفى شك منه مريب، قال: اختلفوا كما اختلف هذه الامة فى الكتاب وسيختلفون فى الكتاب الذى مع القائم الذى يأتىهم به حتى ينكره ناس كثير فيقدمهم فيضرب اعناقهم واما قوله عزوجل: ولولا كلمة الفصل لقضى بينهم وان الظالمين لهم عذاب عليم، قال: لولا ما تقدم فيهم من الله عز ذكره ما ابقى القائم منهم واحدا وفى قوله عزوجل: والذين يصدّقون بيوم الدين، قال:

¹⁷⁷ Sad 86-87-88.

¹⁷⁸ İsra 81.

بـخـروـج القـائـم، وقـولـه عز وجل: واللـه ربـنا ما كنـا مشـركـين، قال: يعنـون بـولايـة
علـى علـيه السـلام وفـى قـولـه عزّوجلّ: وقـل جاء الحق وزهق الباطل، قال: اذا
قام القـائـم علـيه السـلام ذهبت دولـة الباطل.

“Muhammed b. Yakub Kuleyni (r.a), *el-Kāfi* kitabında kendi isnadıyla İmam Bakır’dan (a.s), Yüce Allah’ın “De ki: “Buna (peygamberliğime) karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Ben, gösteriş olarak kendilerini sıkıntıya düşürenlerden değilim.” O (Kur’an), âlemlere ancak bir öğüttür. Şüphesiz, onun verdiği haberi, (kısa) bir süre sonra bileceksiniz” sözü hakkında şu rivayeti nakletmiştir: Emîru’l Müminîn (a.s) şöyle buyurdu: Bu, Kâim çıkacağı zaman gerçekleşecektir. Yüce Allah’ın “Kuşkusuz, biz Musa’ya kitap verdik de onun hakkında ayrılığa düşüldü. ... Onlar, onun hakkında derin bir kuşku içindedirler”¹⁷⁹ sözü hakkında şöyle buyurdu: Bu ümmet gibi onlar da kitapta ihtilafa düştüler. Nitekim gelecekte Kâim’in onlara getireceği kitapta da ihtilafa düşecekler; öyle ki bir grup insan bunu inkâr edecek ve bunun üzerine onları ileri çıkarıp boyunlarını vuracaktır. Yüce Allah’ın “Eğer kesin bir söz olmasaydı, aralarında hükmedilirdi/işleri bitirilirdi”¹⁸⁰ sözü hakkında ise şöyle buyurdu: Eğer onlar hakkında Allah katından Kâim konusunda verilmiş söz olmasaydı kendilerinde bir kişi dahi bırakmazdı. Yüce Allah’ın “Din gününün tasdik ederler”¹⁸¹ sözü hakkında buyurdu: (Din günü) Kâim’in çıkışıyladır. Yüce Allah’ın “Rabbimiz olan Allah’a yemin olsun ki, biz Allah’a ortak koşan değildik”¹⁸² sözü hakkında buyurdu: Onlar Ali’nin (a.s) velayetini kastederler.

¹⁷⁹ Hud 110, Fussilet 45.

¹⁸⁰ Şura 21.

¹⁸¹ Mearic 26.

¹⁸² En’am 23.

Yüce Allah'ın “De ki: Hak geldi, batıl yok olup gitti”¹⁸³ sözü hakkında buyurdu: Kâim kıyam ettiğinde batılın devleti yok olup gidecektir.”¹⁸⁴

18. Ayet

﴿وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُّؤْمِنَاتٌ لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ إِنْ تَطَّوَّهُمْ فِتْصِيكُم مِّنْهُمْ
مَّعْرَءٌ بَغِيرِ عِلْمٍ لِّدُخْلِ اللَّهِ فِي رَحْمَةٍ مِنْ يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ
عَذَابًا أَلِيمًا﴾

“Eğer sizin tanımadığınız mümin erkekleri ve mümin kadınları çiğneyip de bu yüzden bilmeyerek size bir vebal gelme korkusu olmasaydı (Allah savaşa engel olmazdı). Allah, dilediğini rahmet etmek için böyle yaptı. Eğer onlar birbirinden ayrılmış olsalardı, elbette inkâr edenleri acı bir azaba uğrattırdık.”¹⁸⁵

Muhammed b. Ali b. Babaveyh Es-Saduk, *Kemal'ud-Din* kitabında kendi isnadıyla İbrahim Kerahî'den şöyle rivayet etmiştir:

قال قلت لأبي عبدالله عليه السلام اصلحك الله الم يكن على عليه السلام قوتاً
فى دين الله عزّوجلّ؟ قال: بلى قلت فكيف ظهر عليه القوم وكيف لم يدافعهم
وما يمنعه من ذلك؟ قال عليه السلام: آية فى كتاب الله منعه قال: قلت: وإي
آية هى؟ قال عليه السلام: قوله عزّوجلّ:

¹⁸³ İsra 81.

¹⁸⁴ Allame Muhammed Bakır Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar*, c.51, s.62, h.62, Merhum Kuleynî'nin *El-Kâfi* kitabından naklen.

¹⁸⁵ Fetih 25.

لوتزِيلُوا لَعَذْبَنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا، أَنَّهُ كَانَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ وَدَائِعَ مُؤْمِنُونَ فِي أَصْلَابِ قَوْمِ كَافِرِينَ وَمُنَافِقِينَ، فَلَمْ يَكُنْ عَلَى عَلَيْهِ السَّلَامُ لِيَقْتُلِ الْآبَاءَ حَتَّى يُخْرِجَ الْوَدَائِعَ فَلَمَّا خَرَجَتِ الْوَدَائِعَ ظَهَرَ عَلَى مِنْ ظَهَرَ فَقَاتَلَهُ، وَكَذَلِكَ قَائِمْنَا أَهْلَ الْبَيْتِ لَنْ يَظْهَرَ أَبَدًا حَتَّى تَظْهَرَ وَدَائِعَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فَإِذَا ظَهَرَتْ ظَهَرَ عَلَى مِنْ ظَهَرَ فَيَقْتُلُهُمْ.

İmam Sadık'a (a.s): "Allah size iyilik versin; acaba Ali (a.s), Allah'ın dininde (onu korumada) güçlü değil miydi?" diye sordum. Şu cevabı verdi: Elbette ki öyleydi. Bunun üzerine ben: "Peki, nasıl o kavim ona galip geldi ve o, onları def etmedi? Onu bundan alıkoyan şey neydi?" diye sordum. İmam şöyle buyurdu: Allah'ın kitabında bulunan bir ayet onu engelledi. "Hangi ayet?" diye sordum. Buyurdu: Yüce Allah'ın şu sözüdür:

"Eğer onlar birbirinden ayrılmış olsalardı, elbette inkâr edenleri acı bir azaba uğrattırdık."

Zira kâfirlerin ve münafıkların sülbünde Allah'a ait mümin emanetler vardır. Dolayısıyla bu emanetler ortaya çıksın diye Ali (a.s) onların babalarını öldürmemiştir. Emanetler çıktığında ise üstün olacağına üstün gelmiş ve onunla savaşmıştır. Biz Ehlibeyt'in Kâim'i de aynı şekildedir; Allah'a ait olan emanetler zahir olmadıkça o, asla zuhur etmeyecektir; onlar ortaya çıktığında üstün olacağına üstün gelecek ve onları öldürecektir."¹⁸⁶

¹⁸⁶ Muhammed b. Ali b. Babaveyh Kummi Es-Saduk (r.a), *Kema'ud-Din ve Temam'un-Nimet*; Muhammed b. Hasan El-Hur El-Amili, *İsbat'ul-Hüda*, c.3, s.489, h.224; Allame Muhammed Bakır Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar*, c.52, s.97.

وروى الصدوق ره فى كمال الدين وتمام النعمة باسناده عن منصور ابن حازم عن ابي عبد الله عليه السلام فى قول الله عزوجل: لو تزيلوا لعذبنا الذين كفروا منهم عذابا اليما، قال: لو اخرج الله ما فى اصلاّب المؤمنين من الكافرين وما فى اصلاّب الكافرين من المؤمنين لعذبنا الذين كفروا.

Şeyh Saduk (r.a), *Kemal'ud-Din ve Temam'un-Nime* kitabında kendi isnadiyla Mansur b. Hazım vasıtasıyla İmam Sadık'tan (a.s) Yüce Allah'ın; “Eğer onlar birbirinden ayrılmış olsalardı, elbette inkâr edenleri acı bir azaba uğrattırdık” sözü hakkında şu rivayeti getirmiştir: Eğer Allah müminlerin sülbündeki kâfirleri ve kâfirlerin sülbündeki müminleri çıkarmış olsaydı; elbette inkâr edenleri (kâfirleri) azaba uğrattırdık.¹⁸⁷

Peygamber Ehlibeyt'inden gelen rivayetlerin ışığında bu ayetin çok derin ve dakik bir manası olduğu anlaşılmaktadır. Ayet, Allah'ın sünnetlerinden/kurallarından birini açıklıyor. O da şudur: Kâfirlerin sülbünden bir grup mümin vücuda gelecektir; onlar, kâfirlerin sülbünde bulunan Allah'ın emanetleridir. Müminlerin sülbünden de bir grup kâfir vücuda gelecektir. Tarih akışı içindeki hareket, mümkün olduğu yere kadar hep saflaştırma ve ayırtırmaya doğru olmuştur. Hatta kâfirler hakkında Hz. Nuh, Rabbinin ona vahyetmesi ile bu ayırışmayı anlamış ve onlara şu şekilde beddua etmiştir:

“Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden bir tek kişi bile bırakma! Kuşkusuz, eğer onları bırakırsan, kullarını saptırırlar ve yalnız iffetsiz ve nankör insanlar doğururlar.”¹⁸⁸

¹⁸⁷ Muhammed b. Ali b. Babaveyh Kummi, *Kemal'ud-Din ve Temam'un-Nime*.

¹⁸⁸ Nuh 26-27.

Allah da onun duasını kabul etmiş, kavmini tufanda boğmuştur. Müminler hakkında da **“onların sülbünden ancak mümin ve takvalı insanlar gelecektir”** denileceği yere kadar hep bu saflaştırma ve ayırt etme sünneti geçerli olmuştur. Fakat böylesine homojen bir çıkış ve saflaşma hiçbir zaman tahakkuk etmemiştir. Dolayısıyla kâfirler üzerinde kesip atma ve gözden çıkarma mantığı işlemeyeceği gibi müminler üzerinde de hep nimet ve saadet olgusu gerçekleşmemektedir. Aksine onlar üzerinde bir tür müsamaha, bekleyiş ve beklenti hep geçerli olmuştur. Ayetin iniş sebebi, müminlerden bazılarının Mekke halkından olan kâfirlerin arasında bulunması ya da bu hakikat ve ilahi sünnetin gereği olarak ileride mümin olma liyakatine sahip olan bazı kâfirlerin onlar arasında bulunmasıdır. Dolayısıyla bu ayet, mısdaqlarından sadece biri ile sınırlanamaz. Gerçekten de bu mesele, Kur’an’daki en güzel nüktelerden biridir. Ancak Allah’ın kitabından bu tür meseleleri bilen biri Kur’an ayetleri üzerinde derin düşünen biri olarak nitelendirilebilir. Bunları ise ancak imamlar bilmektedir. Dolayısıyla Kur’an tefsirinde mutlak olarak onların sözünden müstağni olamayız. Aksine tefsir ve tevilde onların açıklamalarına büyük ölçüde ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yüzden hiç kimse sanmasın ki onlardan gelmiş olan yorumlar göz ardı edilebilir ve onların yerine çelişkiler yumağı içinde bocaladığı halde âlim adlandırılan kimselerin akıllarının eriştiği şeye yetinilebilir! Asla! Onların içinde bulundukları tenakuz, çelişki ve ihtilafla verdikleri bilginin zararı yararından daha çoktur; bozdukları şey ıslah ettiklerinden daha çoktur. Ancak onların sözleri ve açıklamalarının ışıyla aydınlanmış olanlar bundan müstesnadır.

19. Ayet

﴿بَقِيَّةُ اللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾

“Eğer iman etmiş iseniz, Allah’ın geri bıraktığı sizin için daha iyidir.”¹⁸⁹

Bu ayeti kerime, aslında dalları bulunan köklü bir gerçekten söz etmekte, ilahi sünnetlerden birinin üzerini açmaktadır. Bu ayet, aslında Kur’an’da geçen şu ayetlerin farklı bir tabiridir:

“Sizin yanınıza olan tükenir; ama Allah’ın yanında olan kalıcıdır.”¹⁹⁰ “Allah daha hayırlı ve daha bakidir.” Rabbinin rızkı daha iyi ve daha kalıcıdır.” “Allah katında olan, iman eden ve Rablerine tevekkül edenler için daha hayırlı ve daha kalıcıdır.” “Ahiret daha hayırlı ve daha kalıcıdır.”¹⁹¹

Yine Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“Yeryüzünde bulunan herkes fanidir. Yalnız Rabbinin yücelik ve ikram sahibi zatı baki kalır.”¹⁹²

Bu gerçeğin mısdaqlarından birine de şu ayette işaret etmiştir:

﴿يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ﴾

¹⁸⁹ Hud 86.

¹⁹⁰ Nahl 96.

¹⁹¹ Taha 73, Taha 131, Kasas, 60, Şura 36, A’la 17.

¹⁹² Rahman 26-27.

“Allah, ribayı (riba olarak alınan parayı) azaltır ve yok eder; sadakaları ise arttırır.”¹⁹³

Yine şöyle buyurmuştur:

﴿وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رَبِّا لَّيْرَبُوا فِى اَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرَبُوا عِنْدَ اللّٰهِ وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ زَكٰوةٍ تَرِيدُونَ وَجْهَ اللّٰهِ فَاولٰئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ﴾

“İnsanların malları içinde artsın diye riba kastıyla verdiğiniz (borç) mal, Allah’ın katında artmaz. Fakat Allah’ın hoşnutluğunu dileyerek verdiğiniz zekâta gelince, işte bunlar (zekât verenler), (mükâfatlarını) iki kat arttırmaktadırlar.”¹⁹⁴

Yukarıdaki ayetlerin hepsi bu ilahi sünnet ve ulvi gerçeğin farklı ifadelerle anlatımıdır. Hepsinin de ortak mesajı şudur: Bekâ, artış, hayır ve insanın dünya-ahirette saadetli ve akıbetinin iyi olmasını temin edecek ne varsa hepsi Yüce Allah’a bağlılıkla, O’nun veçhine nazarla ve rızasını aramak için yapılan amelle sınırlıdır. O’nun veçhi rızasını dikkate almaksızın yanımızda biriktirip topladığımız şey kalıcı değildir. Bu sadece mal, mülk ve mevki ile sınırlı değil, hepsini kapsamaktadır. Bunlardan her biri bu gerçeğin mısdaqlarındandır. Dolayısıyla asıl gerçek olan şey Rabbimizin şu açık ifadesidir:

﴿اِنْ مِنْ شَيْءٍ اَلَعِنْدُنَا خَزَائِنُهٗ وَمَا نَنْزِلُهٗ اِلَّا بِقَدْرِ مَعْلُومٍ﴾

¹⁹³ Bakara 276.

¹⁹⁴ Rum 39.

“Her şeyin hazineleri bizim yanımızdadır. Biz onu, sadece belirli bir ölçü ile indiririz.”¹⁹⁵

Yiyecekler, içecekler, giyecekler, makam, namus, şeref, ömür, sağlık ve çeşitli imtihan ve sıkıntılarla bu nimetlerin kayboluşu gibi gerek maddi rızıklar, gerekse kalbe giren ilim ve hikmetler, mükāşefe, müşahede, sadık rüyalar, iyi veya kötü eş, iyi ya da kötü yöneticiler, üstatlar, öğretmenler, peygamberler, imamlar, Allah dostları ve bizleri Allah yoluna hidayet eden, şeytanın tuzaklarından kurtaran iyi ve salih insanların duaları gibi manevi rızıkların tümü Rabbimizin bizim için bıraktığı şeydir. İnanacak olursak bunların bizim için daha hayırlı ve daha kalıcı olduğu malumdur. Dolayısıyla ayetin imamlara ve özellikle on ikinci imama tatbikiyle ilgili gelmiş olan rivayetler tefsir değildir. Aksine ayetin genel akışında belirttiği mısralardan birinin beyanı ve tatbikidir. Özellikle de ayetin en kâmil, en üstün ve en faziletli mısdağının beyanıdır. Şimdi bu ayetle ilgili gelmiş olan rivayetlerden bir kısmına göz atalım:

Allame Meclisi, İbn Şehraşub’un Menakib kitabında kendi isnadıyla İmam Sadık’tan (a.s) rivayet ettiği şu hadisi nakletmiştir:

قال فى قوله تعالى: بقية الله خير لكم ان كنتم مؤمنين: أنها نزلت فيهم اى فى
الائمة عليهم السلام.

“İmam Sadık (a.s), Yüce Allah’ın “Eğer iman etmiş iseniz, Allah’ın geri bıraktığı sizin için daha iyidir” sözü hakkında şöyle buyurdu: Bu ayet onlar – yani imamlar (a.s) – hakkında inmiştir.”¹⁹⁶

¹⁹⁵ Hicr 21.

¹⁹⁶ Allame Molla Muhammed Bakır Meclisi (r.a), *Biharu’l-Envar*, c.24, s.211,

وروى عن الاحتجاج عن امير المؤمنين فى جوابه عن شبهات الزنديق المدعى لوجود التناقض فى القرآن حيث قال امير المؤمنين عليه السلام: وقد ذكر الحجج والكنائيات التى وردت فى القرآن: هم بقية الله، يعنى المهدي عليه السلام الذى يأتى عند انقضاء هذه النظرة فيملاء الارض عدلا كما ملئت جورا، وروى الكلينى ره فى الكافى باسناده عن ابى عبد الله أنه سأل رجل عن القائم عليه السلام، يسلم عليه بامرة المؤمنين؟ قال: لا، ذاك اسم سَمَّى الله به امير المؤمنين عليه السلام لم يسم به احد قبله، ولا يتسمى به بعده الا كافر، قلت جعلت فداك كيف يسلم عليه؟ قال: يقولون: السلام عليك يا بقية الله، ثم قرأ الآية.

el-İhticac kitabında Kur'an'da tenakuz/çelişki olduğunu iddia eden bir zındığa Emîru'l Müminîn İmam Ali'nin (a.s) verdiği cevap rivayet edilmiştir. O cevabın zımında Emîru'l Müminîn'in (a.s) Kur'an'da gelen hüccetler ve kinayeleri zikrederek buyurdu: "Onlar Allah'ın geriye bıraktığıdır. Yani bu bekleyiş sona erdiğinde gelecek ve yeryüzünü zulümle dolduğu gibi adaletle dolduracak olan Mehdi'dir. Merhum Kuleyni, *el-Kâfi*'de kendi isnadıyla İmam Sadık'tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir: Bir adam İmam Sadık'a (a.s) Kâim (a.s) hakkında şu soruyu sordu: Ona "müminlerin emiri" diye mi selam verilecek? İmam buyurdu: Hayır, bu ismi Allah sadece Emîru'l Müminîn'e vermiştir. Ondan önce hiç kimseye bu ismi vermemiştir. Ondan sonra ise bu ismi ancak kâfir olan kimse kullanır. Ravi diyor: Dedim: Canım sana feda olsun, ona nasıl selam verilecek? Buyurdu: Şöyle diyecekler: Esselamu aleyke ya Bakiyye-

tellah/Selam sana ey Allah'ın geriye bıraktığı! İmam daha sonra bu ayeti okudu.¹⁹⁷

وروى أنّ القائم اذا خرج سوف يقول: انا بقیة الله فی ارضه، وفي خبر آخر أنّه اذا خرج یقرأ الایة ثم یقول: انا بقیة الله وحجته الى ان قال: ولا یسلم علیه مسلم الا قال: السلام علیک یا بقیة الله فی ارضه.

Rivayete göre Kâim ortaya çıktığında şöyle diyecek: “ انا بقیة الله فی ارضه/Ben yeryüzünde Allah'ın geriye bıraktığıyım. Başka bir rivayette ise şöyle gelmiştir: O çıktığında bu ayeti okuduktan sonra şöyle diyecek: Ben Allah'ın geriye bıraktığı hüccetiyim... Rivayetin devamında şöyle diyor: Kim ona selam verirse şöyle der: Esselamu aleyke ya Bakıyyetallahi fi ardih/Selam sana ey Allah'ın yeryüzünde geriye bıraktığı!”¹⁹⁸

20. Ayet

﴿وما كان الله لیزر المؤمنین علی ما انتم علیه حتی یمیز الخبیث من الطیب﴾²

“Allah, pisleri iyilerden seçmedikçe, müminleri içinde bulunduğunuz bu durumda bırakacak değildir.”¹⁹⁹

Bu ayet, daha önce Fetih suresinden getirdiğimiz ayete yakın bir manayı ifade etmektedir. Orada şunu belirtmiştik: Eğer kâfir-

¹⁹⁷ Furat b. İbrahim El-Kufi, kendi tefsirinde, s.64; Merhum Meclisi, *Biharu'l-Envar*, c.52, s.373, h.165, *Tefsir-i Furat'tan* naklen.

¹⁹⁸ Merhum Meclisi, *Biharu'l-Envar*, c.24, s.212, *El-Kâfi*'den, Tabersi'nin *El-İhticac*'ından ve *El-Ğaybe* kitabından naklen.

¹⁹⁹ Ali İmran 179.

ler ve müminler birbirinden ayrılmış olsalardı Allah kâfirlere azap ederdi. Hadislerde bunun müminler üzerinde genel bir sünnet olduğuna işaret edilmiş ve sadece küfür beldelerinde kâfirlerin arasında yaşayan müminlere has olmadığı, aksine kâfirlerin sülbündeki müminleri de kapsadığına dikkat çekilmişti. Bu ayet de aynı sünnete işaret etmektedir. Bununla ilgili hadislerden biri şöyledir:

Muhammed b. İbrahim Numani, *el-Ğaybe* kitabında kendi isnadıyla Eban b. Teğlib'den şu rivayeti nakletmiştir: Eban b. Teğlib şöyle der:

سمعت ابا عبد الله جعفر ابن محمد عليهما السلام يقول: لا تذهب الدنيا حتى ينادى مناد من السماء: يا اهل الحق اجتمعوا فيصرون في صعيد واحد، ثم ينادى مرة اخرى يا اهل الباطل اجتمعوا فيصرون في صعيد واحد، قلت: فيستطيع هؤلاء ان يدخلوا في هؤلاء؟ قال: لا والله وذلك قول الله عزوجل: وما كان الله ليذر المؤمنين على ما انتم عليه حتى يميز الخبيث من الطيب.

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğunu duydum: “Gökten bir münadi şöyle seslenmedikçe dünya sona ermeyecektir: Ey hak ehli, bir araya toplanın. Bunun üzerine onlar bir sahada toplanırlar. Sonra şöyle nida eder: Ey batıl ehli, toplanın. Bunun üzerine onlar da bir alana toplanırlar. Dedim: Acaba onlar birbirlerinin arasına girebilirler mi? Buyurdu: Allah'a yemin olsun ki hayır. İşte bu, Allah'ın şu sözüdür: Allah, pisleri iyilerden seçmedikçe, müminleri içinde bulunduğunuz bu durumda bırakacak değildir.”²⁰⁰

²⁰⁰ Muhammed b. İbrahim b. Cafer El-Katib En-Numani (r.a), *El-Ğaybet* kitabında, s.172; Merhum Meclisi, *Biharu'l-Envar*, c.52, s.365, h.145, *El-Ğaybet* kitabından naklen.

21. Ayet

﴿وَلِكُلِّ وُجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا
إِذْ نَزَلَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

“Herkesin yöneldiği bir yön vardır. (Onu) Allah o yöne yöneltir. O hâlde iyiliklerde yarışın. Nerede olursanız olun, Allah tümünüzü bir araya getirir. Şüphesiz, Allah’ın her şeye gücü yeter.”²⁰¹

Hz. Mehdi (a.s) ortaya çıktığında o Hazretin yarenleri dünyanın en uzak noktasından gelerek bir araya toplanacaklardır. Ayet, bu manayı ifade edecek şekilde yorumlanmıştır. Hz. Mehdi’nin (a.s) yarenlerinin bir araya toplanması, bu ayetin misraklarından sayılmıştır. Şia kanalıyla bu manada gelmiş olan hadislerden biri şudur:

Muhammed b. İbrahim Numani, kendi isnadıyla Mufazzal b. Ömer’den şu rivayeti nakletmiştir:

قال ابو عبد الله عليه السلام: اذا اذن الامام دعا الله باسمه العبراني فاتيحت له صحابته الثلاثمائة وثلاثة عشر كقزع الخريف وهم اصحاب الالوية، منهم من يفقد عن فراشه ليلا فيصبح بمكة، ومنهم من يرى يسير في السحاب نهارا يعرف باسمه واسم ابيه وحليته ونسبه، قلت: جعلت فداك ايهم اعظم ايمانا؟ قال: الذي يسير في السحاب نهارا وهم المفقودون وفيهم تنزلت الاية: اينما تكونوا يأت بكم الله جميعا.

İmam Sadık (a.s) şöyle buyurdu: “İmama izin verildiğinde Allah onu İbranice ismi ile çağırarak ve ashabı onun için hazırlanacak. Tıpkı sonbahar bulutları gibi dağınık üç yüz on üç kişidirler. On-

²⁰¹ Bakara 148.

lar bayraktardılar; akşam yattıkları yerde kaybolacak ve sabahle-
yin Mekke’de toplanacaklar. Adı, babası, künyesi ve nesebi ile ta-
ninan bazıları da gündüz vakti bulutların arasında dolaşırken gö-
rülecekler.” Şöyle arz ettim: Sana feda olayım. Hangisinin imanı
daha çoktur? Şöyle buyurdu: “Gündüz vakti bulutlar arasında do-
laşanlar ve onlar kaybolandır. Şu ayet onlar hakkında nazil olmuş-
tur: “Nerede olursanız olun, Allah tümünüzü bir araya getirir.”²⁰²

22 / 23. Ayetler

﴿فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هَؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ﴾

“Eğer onlar, bu hakikatleri inkâr ederlerse (hiçbir zararı yok,
çünkü) biz, onları inkâr etmeyen (başka) bir kavmi bunlara ko-
ruyucu kılmışızdır.”²⁰³

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ
وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا
يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾

²⁰² Muhammed b. İbrahim b. Cafer El-Katib En-Numani (r.a), *Ğaybeti Numani*, s.168; Muhammed b. Mesud Semerkandi Es-Sulemi El-Ayyaşi de tefsirinde (c.1, s.67) bu rivayeti getirmiştir. Merhum Allame Meclisi, *Biharu'l-Envar*, c.52, s.368, h.153; Numani bir başka senetle Ebu Halid Kabuli'den de bu rivayete yakın manada bir rivayet getirmiştir ve bu rivayet *Biharu'l-Envar*'da (c.52, s.364, h.154) yer almıştır. Aynı şekilde üçüncü senetle Hamid Taviil vasıtasıyla İmam Bakır'dan (a.s) azıcık farkla nakletmiştir.

²⁰³ En'am 89.

“Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, (Allah’a bir zararı dokunmaz;) Allah öyle bir topluluk getirir ki, O onları sever, onlar da O’nu severler; müminlere karşı alçak gönüllü ve kâfirlere karşı sert ve onurludurlar; Allah yolunda savaşır ve hiçbir kınayıcının kınamasından da korkmazlar. İşte bu, Allah’ın lütfudur; onu dilediğine verir. Allah, (güç ve merhametiyle her şeyi) kapsayan ve (her şeyi) bilendir.”²⁰⁴

Bu iki ayetin yorumunda Muhammed b. İbrahim Numani (r.a), kendi isnadıyla İmam Sadık’tan (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

اَنَّ صَاحِبَ هَذَا اَلْأَمْرِ مَحْفُوظٌ لَهُ، لَوْ ذَهَبَ النَّاسُ جَمِيعًا أَتَى اَللَّهُ لَهُ بِصَحَابِهِ وَهَمَّ اَلَّذِينَ قَالُوا لَهُمُ اَللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: فَانْ يَكْفُرْ بِهَا هَؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ، وَهَمَّ اَلَّذِينَ قَالُوا اَللَّهُ فِيهِمْ: فَسَوْفَ يَأْتِي اَللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ اِذْلَةً عَلَى اَلْمُؤْمِنِينَ اِعْزَّةً عَلَى اَلْكَافِرِينَ .

İmam Sadık (a.s) şöyle buyurdu: “Bu işin sahibi, bu iş için korunmuştur; eğer insanların tümü ortadan kalksa dahi Allah, bu iş için onun yarenlerini getirecektir. Onlar, Allah’ın haklarında “Eğer onlar, bu hakikatleri inkâr ederlerse (hiçbir zararı yok, çünkü) biz, onları inkâr etmeyen (başka) bir kavmi bunlara koruyucu kılınıştır” buyurduğu kimselerdir. Allah onların hakkında “Allah öyle bir topluluk getirir ki, O onları sever, onlar da O’nu severler; müminlere karşı alçak gönüllü ve kâfirlere karşı sert ve onurludurlar” buyurmuştur.”²⁰⁵

Vâadeliden Mehdi ve yarenlerinin bu iki ayetin en üstün mısdağı olduğunda hiç şüphe yoktur. Ayetler üzerinde hakkıyla

²⁰⁴ Mâide 54.

²⁰⁵ Muhammed b. İbrahim b. Cafer El-Katib En-Numani, *Gaybeti Numani*, s.171; Merhum Meclisi, *Biharu'l-Envar*, c.52, s.370, h.160.

düşünen kimse şu gerçeği kesinlikle tasdik eder: Bu iki ayette övülen kimseler nefislerinin ve şeytanın şerrinden arınmış halis müminlerdir. Dolayısıyla onların ahitlerini bozdukları ve sözlelerinden çıktıkları düşünülemez. Bu yüzden Allah onları sever, onlar da Allah'ı sever. Onlar Allah'ı, Kur'an'ı ve Allah'ın ayetlerini inkâr etmezler. Eğer bu iki ayetin tatbiki konusunda bir araştırma yapılacaksa bunun, Hz. Mehdi ve yarenleri dışındakilere tatbiki konusunda yapılması gerekir. Çünkü Hz. Mehdi ve yarenlerine tatbikinde en ufak şüphe yoktur. Aksine Hz. Mehdi ve yarenleri iki ayette sözü geçen vaadin en kâmil mısdağıdır.

24. Ayet

﴿الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ

وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَاللَّهُ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾²⁰⁶

“Onlara yeryüzünde güç ve iktidar verirse, namazı hakkıyla kılar, zekâtı verir, marufu emreder ve münkerden sakındırırlar. İşlerin sonu Allah’a aittir.”²⁰⁶

Bu ayet ve daha önce zikri geçen benzer ayetlerin mazmunu üzerinde düşündüğümüzde Yüce Allah'ın, yeryüzünün olanaklarını mustazaf müminlere vereceği müjdesini net olarak görürüz. Yüce Allah, onlar için razı olduğu dinlerini yeryüzüne yerleştirecek ve müminler hiçbir şeyden korkmadan O'na ibadet edeceklerdir. İşlerin sonu Allah'a aittir. Bu ayetin Hz.Mehdi (a.s) ve onun yarenlerine; onun devlet ve yönetimine işaret ettiğine dair Kur'an'ın gerçek mütercim ve müfessirlerinin beyanı delalet et-

²⁰⁶ Hac 41.

mektedir. Onlar Yüce Allah haklarında “ona katımızdan bir rahmet vermiştik ve tarafımızdan bir ilim öğretmiştik”²⁰⁷ buyurmak suretiyle ilmini emanet etmiş olduğu kimselerdir. Onlar Peygamber’in ümmete bıraktığı ikinci paha biçilmez emanetidir. İşte onlardan gelen rivayetleri de dikkati nazara aldığımızda bu ayetin Hz. Mehdi’ye ve onun devletine işaret ettiğine olan yakinimiz iyice pekişmekte ve kalbimiz mutmain olmaktadır. O rivayetlerden birini numune olarak sunuyoruz:

Furat b. İbrahim, tefsirinde kendi isnadıyla Zeyd b. Ali’den (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

إذا قام القائم من آل محمد يقول: أيها الناس نحن الذين وعدكم الله في كتابه: الذين ان مكناهم في الارض اقاموا الصلاة وآتوا الزكاة وامروا بالمعروف ونهوا عن المنكر والله عاقبة الامور.

Muhammed Ehlibeyt’inden olan Kâim kıyam ettiğinde şöyle diyecektir: “Ey insanlar! Biz, Allah’ın kitabında “Onlara yeryüzünde güç ve iktidar verirsek, namazı hakkıyla kılar, zekâtı verir, marufu emreder ve münkerden sakındırırlar. İşlerin sonu Allah’a aittir” diye vâdettiği kimseleriz.”²⁰⁸

25. Ayet

﴿أَنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾²

²⁰⁷ Kehf 65.

²⁰⁸ Furat b. İbrahim b. Furat El-Kufi, *Tefsir-i Furat*, s.100; Merhum Meclisi, *Biharu'l-Envar*, c.52, s.373, h.166.

“Kuşkusuz yeryüzü Allah’ındır; onu kullarından dilediğine miras bırakır ve (güzel) son takvalıdır.”²⁰⁹

Seyyid Ali b. Abdülhamid, *Gaybet* kitabında kendi isnadıyla Ebu Halid el-Kabuli’den şöyle rivayet etmiştir:

قال ابو جعفر الباقر عليه السلام: وجدنا في كتاب علي عليه السلام في قوله تعالى: انّ الارض لله يورثها من يشاء من عباده والعاقبة للمتقين، فمن اخذ ارضا من المسلمين فعمّرها فليؤدّ خراجها الى الامام من اهل بيتي وله ما اكل منها حتى يظهر القائم عليه السلام من اهل بيتي بالسيف فيحويها، ويخرجهم عنها كما حواها رسول الله صلى الله عليه وآله، ألا ما كان في ايدي شيعة فانه يقطعهم على ما في ايديهم، ويترك الارض في ايديهم.

Ebu Cafer/İmam Bakır (a.s) şöyle buyurdu: “Yüce Allah’ın “Kuşkusuz yeryüzü Allah’ındır; onu kullarından dilediğine miras bırakır ve (güzel) son takvalıdır” sözü hakkında Ali’nin (a.s) kitabında şunu gördük: Kim Müslümanlardan bir yeri alır ve imar ederse onun vergisini benim Ehlibeyt’imden olan imama ödemesi halinde o yerden yiyebilir. Ta ki benim Ehlibeyt’imden olan Kâim kılıçla zuhur edince, Resulullah (s.a.a) gibi o yere sahip olur ve onu oradan çıkarır. Ancak Şialarımızın elinde olan topraklar bundan müstesnadır. O, ellerindeki topraklar konusunda onlarla anlaşacak ve bu toprakları onların elinde bırakacaktır.”

Şunun iyi bilinmesi gerekir ki vâdedilen Mehdi hakkında yorumlanmış ve tefsir edilmiş ayetler zikrettiklerimizden kat kat daha fazladır. Bu özet çalışma bize onların tümünü burada getirme imkânı vermiyor. Biz birilerinin Kur’an-ı Kerim’in böylesine önemli bir konuda tamamen suskun kaldığını söylememesi

²⁰⁹ A’raf 128.

için bu ayetlerden sadece bir kısmını zikrettik. Zikri geçen ayetlerden anlaşılan şey şudur: Yüce Allah bize ve mümin kullarına; dinini bütün dinlere galip getireceği, hak ve takva kelimesini üstün kılacağı; küfrü, şirki ve zulmü ise yok edeceği yönündeki iradesine dair bir vaatte bulunmuştur. Yeryüzünü ıslah edecek ve ölümünün ardından diriltecektir; salihleri yeryüzünde halifeler, imamlar ve varisler kılacak. Bu ise ancak büyük bir ilahi inkılapla gerçekleşecektir ki Resulullah (s.a.a) ve Ehlibeyt imamları bu inkılabın rehber ve önderinin kim olacağını hadislerinde bildirmişlerdir. İleride bu rivayetler gelecektir. Hatta vâdedilen kurtarıcı hakkında onlardan bize hiçbir hadis ulaşmamış olsaydı bile Rabbimizin bize olan emrinin gereği olarak ayetlerin mazmunu üzerinde düşünüp tefekkür ve tedebbür ettiğimizde muhakkak kendi aramızda bu ilahi vaadin keyfiyeti, zamanı, önderi, koşulları ve bu hareketin karşısındaki sorumluluklarımız üzerinde tartışmamız gerekirdi. Oysaki bazı Müslümanların böylesine önemli bir konuyu inkâr ettiklerini veya konuyla ilgili ayetler ve rivayetlere karşı sessizliğe gömüldüklerini, bunların manasını görmezden geldiklerini görmekteyiz. Onlar bu tutumlarıyla Allah'ın hükümlerinden ve O'na teslimiyetten kaçabilmek için kırk dereden su getiren, türlü türlü bahaneler üreten İsrail oğullarına ne kadar da çok benziyorlar. Nitekim biz İsrail oğullarının cumartesi gününün hükmü veya kesmekle emrolundukları inek konusunda ya da Samirri'nin buzağısı hususunda nasıl bir sınav verdiklerini Kur'an'da görmekteyiz. Onların bu tutumu Allah'ın laneti ve gazabına sebep olmuştur. Yüce Allah onlar hakkında şöyle buyurmuştur:

﴿مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْقِرْدَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ﴾

“(Onlar) Allah’ın lanetlediği, gazabına uğrattığı, kendilerinden maymunlar ve domuzlar oluşturduğu kimseler ile tağuta kul olan kimselerdir.”²¹⁰

Teessüfle ifade etmek gerekir ki bu; Allah’a, Resulüne ve Allah’ın kitabına teslim olma şartının dışına çıkmaktır. Acaba İslam ümmetinde işledikleri en büyük ve en feci olayların ardından genel olarak kitap ehli ve özelde İsrail oğullarının işedikleri suçlardan daha kötü bir şey mi gerçekleşecek? Yoksa onlar gibi şu iddiada mı bulunacağız: “Biz Allah’ın evlatları ve dostlarıyız.”²¹¹ Dediler: “Cehennem ateşi, birkaç sayılı günden fazla bize dokunmaz.” Uydurdukları şeyler, onları dinleri hususunda aldatmıştır. De ki: “Allah katından bir söz mü aldınız -ki Allah sözünden asla dönmez- yoksa Allah hakkında bilmediğiniz bir şeyi mi söylüyorsunuz?”²¹² İsrail oğullarının söylediği bu sözlerden Allah bizi korusun. Dolayısıyla şunu kabullenmekten başka yol yoktur: Allah’a, peygamberlerine, kitaplarına ve meleklerine iman ettikten sonra Allah’ın kitabında mevcut olan muhkem ve açık ayetlerle müteşabih ve mücmel ayetlerden elde ettiğimiz mazmunların karşısında teslim olmaktır. Onlardaki çeşitli delilleri kabullenmektir. Bu ayetlerin tefsir ve yorumunda ise Allah’ın emri ve Peygamberimizin (s.a.a) açık beyanı ile Kur’an’ın dengi olarak nitelenmiş kimselere başvurulmalıdır. Onlar ise Resulullah’ın (s.a.a) Ehlibeyt’idir, başkaları değil. Onlardan bu ayetlerin tefsiri, yorumu, mefhumu ve mısdağının ne olduğunu açıkça ifade eden mütevatir rivayetler gelmiştir. Dolayısıyla bu

²¹⁰ Mâide 60.

²¹¹ Mâide 18.

²¹² Ali İmran 24 ve Bakara 80.

konuda Allah'ın kitabında gelmiş olan ayetler ve ehil insanlar tarafından bu ayetlere ilişkin getirilmiş tefsir ve yorumlar yeterlidir. Ancak hiçbir hidayet kaynağı, aydınlatıcı kitabı ve kanıtı olmaksızın Allah'ın ayetlerine dalanların söylediklerine dair en güzel cevap Rabbimizin şu ayetidir:

﴿وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ

غَيْرِهِ وَأَمَّا يَنْسِفَنَّ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِىٰ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾

“Ayetlerimiz hakkında münasebetsizliğe dalanları gördüğünde, başka bir sohbeta dalıncaya kadar onlardan yüz çevir. Eğer Şeytan (bunu) sana unutturursa, hatırladıktan sonra artık zalimler topluluğuyla oturma.”²¹³

Ehlisunnat Rivayetlerinde Mehdi

²¹³ En'am 68.

Değerli okuyucu! Şunu bilmelisin ki genel olarak Müslümanların tümünün nezdinde Mehdi (a.s) ile ilgili gelmiş olan hadisler tevatür haddinin çok çok üstündedir. Gerçekten Mehdi (a.s) konusunda gördüğümüz kadar çok sayıda hadisin geldiği çok az konu vardır. Bu belli bir mezhebe has durum da değildir. Aksine gerek Şii olsun gerekse Sünni, hepsi de bu hadisleri kitaplarında rivayet etmiştir. Meselenin aslı, gaybeti, zuhur alametleri, zuhurunu geciktiren- çabuklaştıran şeyler ve gaybetinin sebepleri gibi konularda Şia kanalından nakledilen hadislerin sayısı binleri geçmiştir. Bu konuda birçok kitap ve eser kaleme alınmıştır. Bilgi edinmek isteyen kimse bu konuda uzun uzadıya yazılmış kaynaklara müracaat edebilir ve bu okyanustan enfes inciler çıkarabilir; onların nurundan bereketlenebilir, onlardaki burhanlarla basiretini artırabilir. Fakat günümüzdeki önemli sorun bazı cahillerin bu gerçeği inkâr etme yolundaki çabalarıdır. Onlar ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürme gayreti içindedirler. Bu yüzden biz, Hz. Mehdi (a.s) hakkında Ehlişünnet kardeşlerimizin naklettiği hadisleri getirmek suretiyle “Mehdi inancının İslam'ın zaruri ve vazgeçilmez konularından olduğu” gerçeğinin anlaşılmasını istiyoruz. Konunun aslı üzerinde ittifak ve

görüş birliği vardır. Şaz ve nadir denilecek az sayıdaki muhalifler ise vahyin ve ilmin kaynağını bırakıp öğretilerini Emevi ve Süfyanilerden alan garazlı kimselerdir. Bazıları ise onun dünyaya geldiği konusuna muhalefet etmiş ve onun ahir zamanda doğacağını savunmuştur. Ya da onun Resulullah'ın (s.a.a) soyundan ve Fatıma'nın (s.a) oğullarından olduğunu kabul ettikten sonra Hasan (a.s) veya Hüseyin'in (a.s) evlatlarından olduğu konusunda ihtilaf etmişlerdir. Biz, Müslümanları dinlerinde saptırmaktan vesvesecilerin ümidini kesmek ve ortaya attıkları şüphelerin cevabını vermek amacıyla Ehlisünnet'in konuyla ilgili naklettiği rivayetleri bu kitapta getirdik. Özellikle bu konuda Allame Üstat Şeyh Ebutalib Tebrizi'nin "Men Hüvel Mehdi/Mehdi Kimdir" isimli kitabındaki araştırmalarından istifade ettik ve lüzum gördüğümüz bazı yerlerde bazı katkılarda bulunduk ve diğer kaynaklardan da aldığımız bilgilerin ışığında bazı açıklamalar yaptık. Yeri geldiğinde bunları arz edeceğiz. İstiane/yardım Allah'tandır.

Ehlisünnet Nezinde Mehdi Hadisleri Mütevatirdir

1- Ehlisünnet'in büyük âlimlerinden ve araştırmacılarından olan Hafız b. Hacer Askalani, *Tehzib'ut-Tehzib* kitabında şöyle der: Hz. Muhammed Mustafa'dan (s.a.a) nakleden ravilerin sayısının bolluğu sebebiyle tevatür haddine varan hadislerde Mehdi'nin Peygamber'in (s.a.a) Ehlibeyt'inden olacağı, yedi yıl hükümet edeceği ve yeryüzünü adaletle dolduracağı ifade edilmiştir. İsa (a.s) ortaya çıkacak ve ona Deccal'i öldürmede yardımcı olacaktır. O, bu ümmetin imamı olacak ve İsa onun arkasında namaz kılacaktır.²¹⁴

²¹⁴ Hafız İbn Hacer Askalani, *Tehzib'ut-Tehzib*, c.9, s.144, Haydar Abad Ed-

2- Aynı ibareti Celaluddin Suyuti, kabul ettiğini belirterek “el-Havi Lil-Fetava” kitabında getirmiştir.

3- İbn Hacer el-Heytemi el-Mekki, *Es-Savaik* kitabında şöyle der: Ebul Hasan el-Ecri şöyle der: Hz. Muhammed Mustafa’dan (s.a.a) nakleden ravilerin sayısının bolluğu sebebiyle tevatür haddine varan hadisler; Mehdi’nin ortaya çıkacağını ve onun Peygamber’in Ehlibeyt’inden olacağını, yeryüzünü adaletle dolduracağını; onun İsa ile birlikte çıkacağını, İsa’nın (a.s) Filistin topraklarında bulunan Babu Ludd’da Deccal’i öldürmede ona yardım edeceğini, onun bu ümmete imamlık edeceğini ve İsa’nın onun arkasında namaz kılacağını belirtmektedir.²¹⁵

4- Ebu Muhammed Hasan b. Ali Berbahari (ö:329) şöyle der: Ehli-sünnet’in itikatlarından birisi, Meryem oğlu İsa’nın (a.s) inmesine inanmaktır. O inecek; Deccal’i öldürecek, evlenecek, Muhammed Ehlibeyt’inden olan Kâim’in arkasında namaz kılacak. Sonra ölecek ve Müslümanlar onu defnedeceklerdir.²¹⁶

5- Şeblenci, *Nur’ul-Ebsar*’da şöyle der: Peygamber’den (s.a.a) mütevatir olarak gelen hadislere göre o, Peygamber’in Ehlibeyt’indendir. Yeryüzünü adaletle dolduracaktır. Deccal’i öldürmede İsa (a.s) ona yardım edecektir.²¹⁷

Deken çapı; Şeyh Ebutalib Et-Teclil Et-Tebrizi’nin “Men Hüvel Mehdi” kitabından (s.58) naklettik.

²¹⁵ El-Muhaddis Ahmed b. Hacer El-Heytemi El-Mekki Eş-Şafii, *Es-Savaik’ul-Muhrika*, Mısır baskısı, s.165 ve İstanbul İhlas Vakfı baskısı, s.167.

²¹⁶ Ebu Muhammed El-Hasan b. Ali b. Halef El-Berbahari (ö:329), *Kitabu Şerh’üs-Sünne*, Dar’un-Neşr: Daru İbn Kiyem – 1408 s.27 sayı.20.

²¹⁷ Mumin b. Hasan Eş-Şeblenci Eş-Şafii El-Mısri, *Kitabu Nur’ul-Ebsar*, Musur Eş-Şabiye baskısı, s.171.

6- Ebu Abdullah Kettani, En-Nezmu'l-Mütenasir Fi'l-Ahbar'il-Mütevatir kitabında şöyle kaydetmiştir:

Vaadedilmiş beklenen Fatımi Mehdi'nin çıkışı... Birçok kimse Hafız Sehavi'den bu rivayetin mütevatir olduğunu nakletmiştir. Ebu'l-A'la İdris b. Muhammed b. İdris el-Hüseyn el-İraki'ye ait eserde Mehdi hakkındaki hadislerin mütevatir veya mütevatire yakın düzeyde olduğu belirtilmiştir. Kettani şöyle der: Araştırmacı hafızların birçoğu birinci görüşte karar kılmışlardır... Şeyh Cessus'a ait Şerhu'r-Risale'de şu ifade geçmiştir: Mehdi hakkında gelen hadislerle dair Sehavi bunların tevatür haddine ulaştığını söylemiştir... Şeyh Muhammed b. Ahmed el-İsferayini'ye ait Şerh-i Akide kitabında şöyle geçmiştir: Onun çıkışı hakkında o kadar çok rivayet gelmiştir ki bunlar mana cihetinden tevatür haddine ulaşmıştır. Bu konu, Ehlisünnet uleması arasında, inançlarının bir parçası sayılacak şekilde yayılmıştır. Sonra bir grup sahabeden bu konuda rivayet edilmiş hadislerden bazılarını zikretmiş, ardından sahabeden sayılan ve sahabeden sayılmayan kimselerden çeşitli rivayetler getirmiştir. Onlardan sonra gelen tabiinden de bu konuda gelen rivayetlerin toplamından kesin ilim ifade eden sözleri nakletmiştir. Dolayısıyla Mehdi'nin çıkacağına inanmak vaciptir. Nitekim bu, ilim erbabı nezdinde sabit olmakla birlikte Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaatin itikat esaslarında kaydedilmiştir... Daha sonra şöyle demiştir: Kadı Allame Muhammed b. Ali Şevkani Yemeni (r.a) kaleme aldığı bir risaleye şu ismi vermiştir: "Et-Tevzihu fi Tevatüri Ma Câe fi'l-Muntazar ve'd-Deccal ve'l-Mesih" (Muntazar, Deccal ve Mesih Hakkında Gelen Hadislerin Tevatürüne Dair Açıklama). Şevkani bu risalede şöyle demiştir:

Mehdi hakkında vakıf olunabilecek hadislerden ellisi sahih, hasen, münceber zayıf olmakla birlikte bu konudaki hadislerin mütevatir olduğunda hiç şüphe yoktur... Sonra şunu eklemiştir: Eğer konunun uzamasından korkmasaydım bu hususta kendi vakıf olduğum hadisleri getirirdim. Zira ben insanlardan birçoğunun bu zamanda onun hakkında şek ettiklerine ve “acaba bu konuda gelen hadisler kesin midir değil midir” diye sorduklarına şahit oldum. Onların birçoğu İbn Haldun’un sözüne takılıp kalıyor ve ona itimat ediyor. Hâlbuki İbn Haldun bu sahanın uzmanı değildir ve hak olan, her alanda o işin erbabına müracaat etmektir.²¹⁸

7- Şeyh Muhammed el-Hanefi el-Mısri, *İthafu Ehl’il-İslam* kitabında şöyle der: Mehdi’nin çıkacağına dair Peygamber’den (s.a.a) mütevatir hadisler gelmiştir.

8- Ebul Hasan Muhammed b. Hüseyin el-Ebri Es-Secezi (ö:363), *Menakib-i Şafii* kitabında şöyle demiştir: Resulullah’tan (s.a.a) Mehdi’nin zikrinde tevatür haddinde bolca hadis gelmiştir. Bu hadislerde onun kıssası uzun uzadıya anlatılmıştır; Mehdi, Peygamber’in (s.a.a) Ehlibeyt’inden olacak, yedi yıl hükümet edecek ve yeryüzünü adaletle dolduracaktır. İsa (a.s) da ortaya çıkacak ve ona, Deccal’i öldürmede yardım edecektir. O, bu ümmetin imamı olacak ve İsa onun arkasında namaz kılacaktır.²¹⁹

²¹⁸ Muhammed b. Cafer El-Kettani (ö: 1345), *Nezmu’l-Mütenasir minel Hadis’il-Mütevatir*, s.225-228, sayı.289, Daru’n-Neşr: Mısır- Dar’ul-Kutub’us-Selefiyye, Şeref El-Hicazi’nin tahkiki ile.

²¹⁹ Ebul Hasan Muhammed b. Hüseyin El-Ebri Es-Secezi (ö:363), *Menakib-i Şafii*; Ehlisünnet’in birçok âlimi bunu ondan rivayet etmiştir; bkz. *El-Menarul-Munif fi’s-Sahih ve’z-Zaif*, Ebu Abdullah Muhammed b. Ebubekir

9- Abdurrahman b. Abdullah Es-Suheyli (ö:581), *Ravzu'l-Enf* kitabında şöyle demiştir: Aynı şekilde ahir zamanda soyundan müjdelenmiş olan Mehdi'nin gelişi de onun (âlem kadınlarının hanımefendisi olan Fatıma'nın) hâkimiyetindendir. Bu özellikle tüm ona aittir. Mehdi konusunda gelen hadisler çoktur. Ebu-bekir b. Ebu Hayseme bu hadisleri toplamış ve artırmıştır.²²⁰

10- Muhakkik Muhammed b. Abdurresul el-Berzenci, Mısır'da Abdulhamid Ahmet Hanefi tarafından basılmış "el-İşae Li Eşrat'is-Saeh" kitabında (s.78) Mehdi ile ilgili haberlerin mütevatır olduğunu söylemiştir. O, kitabının bir yerinde şöyle der:

Üçüncü Bab: Büyük alametler ve kıyametin yakınlaştığının belirtileridir. Bunlar oldukça fazladır. Bunlardan biri Mehdi'dir. O, bu alamet ve belirtilerin ilkidir. Şunu bilmek gerekir ki onun hakkında farklı rivayetlerle gelmiş olan hadisler neredeyse toplanamayacak kadar çoktur. Kitabının başka bir yerinde ise şöyle der: Şunu anladım ki Mehdi'nin varlığı, ahir zamanda ortaya çıkışı, onun Peygamber'in (s.a.a) Ehlibeyt'inden ve Fatıma evlatlarından oluşu hakkında gelen hadisler mana açısından tevatür haddine ulaşmıştır. Dolayısıyla bunları inkâr etmek anlamsızdır. Sonra şöyle der: Manevi tevatür haddine ulaşmış birçok sahih ve meşhur hadislerde büyük alametlerin ortaya çıkacağı sabit olmaktadır. Bu alametlerin ilki Mehdi'dir. O, Fatıma evlatlarından

El-Hanbeli (ö:751), s.142, Dar'un-Neşr, Mekteb'ul-Matbuat'ul-İslamiyye-Halep 1403.

²²⁰ Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed b. Ebul Hasan El-Has'emi Es-Suheyli (ö:581), *Kitab'ur-Revz'ul-Enf fi Tefsir-i Siyret'in-Nebeviyye*, İbn Hişam, c.1, s.280, Dar'un-Neşr Dar'ul-Fikr-Beyrut 1989.

olup ahir zamanda gelecek; yeryüzü nasıl zulümle dolmuşsa onu adaletle dolduracaktır.²²¹

11- Ehlisünnet'in büyük müfessirlerinden olan Ebu Abdullah el-Kurtubi el-Maliki (ö:671) şöyle demiştir:

Beyhaki *el-Ba'su ve'n-Nuşur* kitabında şöyle der: Mehdi'nin çıkışına açık şekilde delalet eden hadisleri kabul etmiştir. Bu hadislerde Mehdi'nin Resulullah'ın (s.a.a) soyundan olduğu hususu senet bakımından daha sahihtir. Dedim: Biz bunu zikrettik ve kitabımızda (*Et-Tezkire* kitabı) onu uzun uzadıya açıkladık. Allah'a hamdolsun ki Mehdi hakkındaki hadisleri tamamıyla zikrettik.²²² Kurtubi de kendi "Tezkire"sinde Beyhaki ve Ebul Hasan el-Ebri Eş-Şafii'nin Mehdi hakkındaki sözüne işaret etmiştir.²²³

12- Muhammed b. Hasan el-Esfevi, *Menakib-i Şafii* kitabında şöyle der: Mehdi'nin zikrinde ve onun Peygamber'in (s.a.a) Ehli-beyt'inden olduğuna dair Resulullah'tan (s.a.a) tevatür haddinde hadisler gelmiştir.

²²¹ Muhammed b. Abdurresul El-Hüseyni El-Berzenci (ö:1103), *El-İşae Li Eşrat'is-Saeh*, s.87 ve 112 ve 189, Dar'un-Neşr: Kahire'de bulunan El-Meşhed'ul-Hüseyni Kütüphanesi.

²²² Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed El-Ensari El-Kurtubi "El-Cami Li Ahkam'il-Kur'an" isimli tefsirinde, c.8, s.122, Tevbe suresinin 33. ayetinin altında; *Et-Tezkire* kitabında ölümler ve ahiretle ilgili konulara işaret ederken, s.1205 Dar'un-Neşr: Riyad'da bulunan Dar'ul-Minhac li'n-Neşri ve't-Tevzi 1425 Birinci Baskı.

²²³ Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed El-Kurtubi El-Ensari, *Et-Tezkire*, s.1205.

13- Şeyh Muhammed Es-Sabban, *İs'afur-Rağibin* kitabında şöyle der: Peygamber'den (s.a.a) mütevatir olarak gelen hadislerde Mehdi'nin çıkışından ve onun Peygamber'in Ehlibeyt'inden olduğundan söz edilmiştir. O, zulümle dolmasının ardından yeryüzünü adaletle dolduracaktır; İsa (a.s) Filistin topraklarında bulunan Babu Ludd'da Deccal'i öldürmede ona yardım edecektir. O, ümmete imamlık edecek ve İsa da onun arkasında namaz kılacaktır.²²⁴

14- Ebul-Kasım Ali b. Hasan b. Asakir Eş-Şafii (ö:571), *Tarih-i Medineti Dimeşk* kitabında Beyhaki'den (ö:458) naklen şöyle demiştir: Mehdi'nin çıkışını açıkça ifade eden hadisler senet açısından en sahih hadislerdir. Bu hadislerde onun Peygamber'in soyundan olacağı beyan edilmiştir.²²⁵

15- Suveydi, *Sebaik'uz-Zeheb* kitabında şöyle der: Âlimler, ahir zamanda kıyam edecek ve yeryüzünü adaletle dolduracak olan Mehdi üzerinde ittifak etmiştir.²²⁶

16- Sıddık Hasan Han Kanuçi (ö:1307 Hicri), Resulullah (a.s) Ehlibeyt'ine, tabilerine ve sevenlerine karşı kin taşımakla; onların fazilet ve menkıbelerini inkâr çabası içinde olmakla tanıyan selefi ekolündendir. *el-İzâe* kitabında şöyle der: Farklı riva-

²²⁴ Ebul İrfan Muhammed b. Ali Es-Sabban, (ö:1206 Hicri Kameri), *İs'afur-Rağibin fi Siyret'il-Mustafa ve Fedail-i Ehlibeyti'hi't-Tahirin*, Mısır- Eş-Şabiyye baskısı, s.140.

²²⁵ İbn Asakir, *Tarih-i Medineti Dimeşk ve Zikri Fazliha*, c.47, s.518, Dar'un-Neşr Dar'ul-Fikr-Beyrut.

²²⁶ Es-Suveydi diye meşhur olan Ebul Fevz Muhammed Emin El-Bağdadi, *Sebaik'uz-Zeheb fi Marifeti Kabail'il-Arab*, s.78, El-Mektebet'ut-Ticariyye-Mısır.

yetlerle Mehdi hakkında gelen hadisler gerçekten çok fazladır ve mana açısından tevatür haddine ulaşmaktadır. Bu hadisleri sünen, mucem, müsned gibi İslam'ın divan kitabı niteliğindeki eserlerde görmektediriz. Daha sonra kitabının bir yerinde şöyle der:

Mehdi'nin ahir zamanda çıkacağına hiçbir şüphe bulunmamaktadır; ancak hangi ayda ve hangi yılda çıkacağı belirlenmemiştir. Bu konuda mütevatir hadisler gelmiştir. Ümmetin cumhuru – selefinden halefine – bu hususta ittifak etmiştir. Bu konuya muhalif olanın muhalefetine itina edilmez. Daha sonra İbn Haldun'a ve onun muhalefetine işaret ederek onu reddetmiş, şöyle söylemiştir:

Birçok delilin kendisine delalet ettiği vâdedilmiş Fatımi Muntazar konusunda şüpheyi düşmek anlamsızdır. Hatta bunu inkâr etmek tevatür haddine ulaşmış müstefiz ve meşhur naslara karşı büyük bir cürettir, küstahlıktır.²²⁷

17- Abdulaziz b. Baz (ö: 1420), ömrünün sonuna kadar Suudi Arabistan Başmüftüsü olarak görev yapmıştır. O, Vahhabiyetin en büyük unsurlarından ve âlimlerindendi. O, tekfircilikle tanınmış bir şahsiyetti. Nitekim tekfir anlayışı, Vahhabiyetin Muhammed b. Abdulvahhab eliyle tesis edildiği ilk günden itibaren vazgeçilmez bir alışkanlığı ve genel stratejisi olmuştur. Onlarda Resulullah (s.a.a) Ehlibeyt'ine karşı en ufak bir temayül görülmemiştir. Aksine Ehlibeyt'in faziletlerini inkâr etmek ve onları küçük düşürebilmek için özel bir çaba içine girmişler, yapabil-

²²⁷ Muhammed Sıddık El-Hüseyni El-Buhari El-Kannuci (ö:1307), *El-İzâe lima Kane ve ma Yekunu Beyne Yedey'is-Sae*, s. 112 ve 145 ve 146 Dar'un-Neşr; Neşr'ul Mektebet'ul-İlmiyye –Medine, Kahire baskısı 1391 Hicri ve 1971 Miladi, üçüncü baskı.

diklerini yapmışlardır. Emevileri savunmak adına da ne gerekiyorsa sonuna kadar yapmışlardır. Sanki onların Âl-i Ebu Süfyan'a olan inancı Âl-i Muhammed'e olan inançlarından daha fazladır! Nitekim inanç, ahlak ve amelindeki onca fesada rağmen Yezid b. Muaviye'yi savunmak için kitap yazmışlardır. Oysaki Yezid'in Hz. yaptığı zulüm ve cinayetler tarihin sayfalarını karartmıştır. Özellikle Resulullah'ın (s.a.a) torunu ve cennet gençlerinin efendisi, Peygamberimizin hoş kokulu reyhan çiçeği Hüseyin b. Ali'ye (a.s); onun evlatlarına, kardeşlerine ve yarenlerine karşı işlediği cinayetler apaçık şekilde ortadadır. Onlar Muhammed (s.a.a) ümmetinin en hayırlı insanlarıydı. Yezid, İmam Hüseyin'in (a.s) ailesini ve kızlarını esir etti. Oysaki onlar Peygamber'in (s.a.a) kızlarıydı. Onun Resulullah'ın (s.a.a) haremi olan Medine şehrinde Hirre vakası olarak tarihe geçen cinayetleri de bir utanç vesikasıdır. O, bu olayda Peygamber ashabından ve tabiinden birçok masum insanı öldürmüş, ordusundaki askerlere Medine kadınları ve kızlarının namuslarını helal/mubah kılmıştır. Onların yaptığı facia ve cinayetleri hatta şayet kâfirler bile işlememiş, bu çirkefliklerden hayâ etmişlerdir. Sonra Allah'ın beytini yıkmış ve Allah'ın haremine her türlü saygısızlığı yapmıştır... Vahhabiler bunca cinayetleri işlemiş olan birini temize çıkarmak için çaba sarf etmişlerdir. Oysaki küfür, bidat ve günahını izhar eden, sünneti öldüren, Allah'ın ayetlerini tahrif eden, Allah dostlarını ve onların evlatlarını öldüren, fey'i kendileri için sahiplenene, Müslümanların mallarını ve namuslarını yağmalayan; böylece Allah'ın, meleklerin ve Allah dostlarının lanetlerini üzerlerine alan Ümeyye oğullarının bu azgın canilerini temizlemek köpekleri ve domuzları temizlemekten daha zordur! Evet, Vahhabiyyet, selevin fesat ve zulümlerini haklı gösterecek gerekçeler bulmak için özel bir çaba içine girmiş bir güruttur. Sanki Vahhabilerin yanında zulüm ve cinayet iki kısma ayrılır: İyi ola-

nı... Selefin yaptığı, özellikle de tabiin veya Resulullah'ı (s.a.a) görenlerin işlediği zulüm ve cinayet bu kabildendir. Çirkin olanı... Bunların dışında kalanların işlediği zulüm ve cinayetler bu kabildendir. Elbette bunun da istisnası var. Eğer bu zulüm ve cinayetleri onların muhaliflerine karşı işlemişlerse bu da iyi zulüm sayılır! Allah'a yemin olsun ki bu anlayış açıktan açığa İslam dininin tahrifidir. Allah bizi onların şerrinden korusun. Kısacası Resulullah (s.a.a) Ehlibeyt'i ile hiçbir ilgisi olmayan ve onlara en ufak bir sevgisi bulunmayan [zira ayete göre Yüce Allah bir kalpte birinin sevgisiyle düşmanının sevgisini bir araya getirmez²²⁸] Vahhabi ekolünün Başmüftüsü olan Bin Baz bile Mehdi konusunu, onun çıkışını, adaletini ve bu mesele hakkında gelmiş olan hadisleri itiraf etmiştir. Elbette Bin Baz ve onun emsali kimselelerin bu itirafı Resulullah (s.a.a) Ehlibeyt'inden etkilendikleri ve mezheplerinin bir gereği olduğu için değildir. Aksine bu konuda gelmiş olan hadislerin kesret ve çokluğunun doğal sonucudur. Öyle ki artık bu mesele besbelli bedihi konulardan biri olmuştur. Dolayısıyla onu inkârın münkirine daha çok zararı vardır.

Abdulaziz b. Baz'dan Medine şehrinde yayımlanmış el-Camiet'ul-İslamiyye (İslam Üniversitesi) dergisinin 3. sayısında Ehlisünnet'in itikadını beyan ederken şöyle dediği nakledilmiştir:

Mehdi meselesi bilinen bir konudur. Onun hakkında müstefiz, hatta birbirini destekler nitelikte mütevatir hadisler vardır. Birçok ilim ehli kimse bu konudaki hadislerin mütevatir olduğunu ifade etmiştir. Bu konudaki hadisler mana cihetinden mütevatirdir; zira birçok kanaldan nakledilmiştir. Hadislerin mahreçleri, sahabeleri, ravileri ve lafızlarındaki çeşitlilik, açık bir gerçeğe

²²⁸ Ahzab 4.

delalet etmektedir. O da şudur: Vâdedilen şahıs konusu sabittir ve onun çıkacağı haktır...²²⁹

18- Vahhabi âlimlerinden Şeyh Hemud b. Abdullah Et-Tuveyceri “el-İhticac bil Eser Ala Men Enkere’l-Mehdiyy’il-Muntezer” kitabında şöyle demiştir: Bu babda gelen hadisler üzerinde düşündüğümde benim için onların çoğunun sahih olduğu ortaya çıktı. Nitekim Ebu Davud, Tirmizi, el-Hattabi, Muhammed b. Hüseyin el-Ebri, Şeyhül İslam İbn Kayyim, Şevkani gibi ilim ve dirayetlerine güven duyulan âlimler de bu gerçeği beyan etmiştir.²³⁰

19- Çağımızın büyük Vahhabi ulemasından olan Muhammed b. Nasiruddin Albani (ö:1420), “Silsilet’ul-Ahadis’is-Sahihe ve Şey’un Min Fıkhiha ve Fevaiduha” kitabında şöyle der: Bunların durumu, Hz. İsa’nın (a.s) ahir zamanda yeryüzüne ineceği inancını – ki hakkında mütevatir düzeyde sahih hadisler vardır – inkâr edenlerin durumuna benzemektedir... Sonra şöyle demiştir: Mehdi inancını inkâr edenlerin bunu da inkâr ettiklerine dair neredeyse bende kesin kanaat oluşacaktır. Hatta bazıları açık şekilde dillendirmeseler de sözlerinin arasından bu anlaşılmaktadır. Bana göre bu inkârcıların durumu, sırf Firavunlardan bazıları ilahlık iddiasında bulunduğu için Allah’ın ilahlığını inkâr edenlere benzemektedir. Acaba öğüt alan yok mu?!

²²⁹ Vahhabiyyetin Başmüftüsü Abdulaziz b. Baz (ö:1420), Medine-i Münnevver’e de yayımlanan *El-Camat’ul-İslamiyye* dergisinin 3. Sayısı, Ehlisünnet ve’l-Cemaat’ın itikatlarını beyan ederken.

²³⁰ Şeyh Hemud b. Abdullah b. Abdurrahman Et-Tuveyciri (ö:1413), *El-İhticac bil Eser Ala Men Enkere’l- Mehdiyy’il-Muntezer*, s.3, Dar’un-Neşr; İlmi Araştırmalar ve Fetva Dairesi Genel Başkanlığı-ı Riyad, El-Memleket’ul-Arabiyyet’us-Suudiyye 1403, birinci baskı.

Aynı şekilde “Et-Temeddun’ul-İslami” dergisinde (c.22, s.632-646) yayımlanan risalesinde şöyle demiştir: Mehdi meselesine gelince; şunun iyi bilinmesi gerekir ki onun çıkışı hakkında birçok sahih hadis vardır. Bunlardan büyük bir bölümünün senetleri de sahihtir. Kısaca sözün özü şudur: Mehdi’nin çıkışına inanmak, Resulullah’tan (s.a.a) mütevatir olarak gelmiş sabit bir akidedir. Ona iman etmek vaciptir; çünkü gaybi konulardandır ve gayba inanmak Yüce Allah’ın şu ayette buyurduğu gibi muttakilerin özelliklerindendir:

﴿الم، ذلك الكتاب لا ريب فيه هدى للمتقين الذين يؤمنون بالغيب﴾

“Elif, Lâm, Mim. İşte o kitap (Kur’an); onda bir kuşku yoktur. O, takvalı olanlar için yol göstericidir. Onlar, gayba inanırlar...”²³¹

Bu konuyu ancak cahil veya kibirli/inatçı kimse inkâr eder.²³²

Gördüğünüz gibi, tevatür naklinde bile tevatür vardır. Hadis alanında uzmanlaşmış olan bu âlimler, Yüce Peygamber’den (s.a.a) Mehdi’nin çıkışı ve onun Resulullah’ın Ehlibeyt’inden olacağı konusunda gelen hadislerin mütevatir olduğuna şahitlik etmektedirler. Şunu iyi bilmek gerekir ki mütevatir bir hadisin hücciyeti onun senedinin kuvvet ve sıhhatine bağlı değildir. Zira bu, ancak hücciyetin taabbudi olduğu yerde geçerlidir. Nitekim ahad haberlerinde²³³ durum böyledir. Onlardaki hücci-

²³¹ Bakara 2.

²³² Ebu Abdurrahman Nasiruddin b. Hacı Nuh b. Necati b. Âdem El-Eşkuvedri El-Albani (ö: 1420), *Silsilet’ul-Ahadis’is-Sahihe ve Şey’un Min Fıkhiha ve Fevaiduha*, c.1, s.43, Dar’un-Neşr, Mektebetu Dar’ul-Minhac li’n-Neşri ve’t-Tevzi- Riyad 1415.

²³³ Tek kişi tarafından gelmiş olan rivayetler(mütercim).

yet, ilim ve yakın getirdiği için değildir. Çünkü yakının hücciyeti taabbudi değil, zatidir. Bir hadis mütevatir olduğunda artık onun senedine, râvilerinin biyografisine, naklettikleri konuda uzmanlıklarının bulunması gibi şartlara bakılmaz. Mehdi ile ilgili hadisler Ehlisünnet nezdinde mütevatirdir; bunları ancak inatçı veya cahil ya da kalbinde hastalık olan biri eleştirebilir. Marifetle buluştuktan sonra sapkınlığa düşmekten, şeytanın vesveselerine kapılmaktan, lafazan yalancıların ilim hırsızlığından ve cahillerin tahrifinden kıyamete kadar Allah'a sığınırız.

Şimdi bu konuda İmamiye mezhebinin yalnız olmadığına dair güveninizi artırmak adına Ehlisünnet âlimlerinin naklettiği rivayetlerden bir kısmını getireceğiz. Mehdi ve onun ahir zamanda çıkacağı konusu tüm Müslümanlar nezdinde müsellemtan (yani kabulünde delile ihtiyacı bulunmayan konulardan) sayılmaktadır. Onu cahil ve dünyevi bir maksadı olan kimseden başkası inkâr etmemiştir. Bazı kimseler Ehlibeyt'in fazilet ve menkıbelerinden hiçbir şeyin yayılmasına tahammül edemez; zira Ehlibeyt'in devleti onlar için hüsrân ve şeytani devletlerinin yıkımı anlamına gelir. İşte bu tür kimseler ancak böylesine açık bir hakikati inkâr eder. Allah bizi böyle bir durumdan korusun ve bizi kendi yoluna hidayet etsin. Âmin.

Ehlisünnet Kitaplarında Mehdi Hakkındaki Rivayetlerden Bir Demet

Değerli okuyucu! Hadisin mütevatir oluşu, kesin ilim ve yakının yollarından sayılmıştır. Dolayısıyla mütevatir bir hadisin hücciyeti zatidir, taabbudi²³⁴ değildir. Onun içeriğinin kabulü,

²³⁴ Taabbudi, delili sunulmadığı halde teslim olmakla mükellef olduğumuz

râvisinin adil ve güvenilir olması koşuluna da bağlı değildir. Çünkü ona olan itimat, yakın ve kesin bilgi sağladığı içindir. Şu halde tevatürdeki yol, örfe ve vicdanen ilme ulaşma yollarındandır. Tevatür vuku bulduğunda hadisin mazmunu sabit olur. Hatta tevatürün oluşumunda katkısı olan yollardan bir kısmı zayıf olsa bile ona itina edilmez, dikkate alınmaz. Hatta bir kısmı tek kişi tarafından nakledilen ahad haberlerinden olsa dahi bunun tevatüre bir zararı olmaz. Lakin diğer hadisler ona eklendiğinde tevatür oluşturur ve onu şekillendirirse bunun sonucu ilim ve kesin kanaat ortaya çıkar. Şu da bir gerçektir ki İmam Mehdi (a.s) hakkındaki hadisler Müslümanlar arasında tevatürün de üstündedir. Çünkü tevatürün ölçütü belli bir sayı değildir. Bilakis tevatürün kıstası, muhatabın haberin içeriğine yakın etmesini sağlayacak düzeyde tekrarlanmış olmasıdır. Bu da çoğunlukla bir haberin farklı kanal ve râvilerle onun üzerinde bir sayıda tekrarlanmış olmasıyla gerçekleşir. Hatta daha az sayı ile de gerçekleşebilir. Hal böyle iken Peygamber'in (s.a.a) ashabından Ehlisünnet kanalıyla bize yirmi beşten fazla kişi tarafından nakledilmiş bir rivayet nasıl mütevatir olmaz ki?! Onlar yüzden fazla hadiste bu gerçeği rivayet etmiştir. Bu rivayetlerin çoğu da senet açısından sahih veya hasendir. Nitekim Ehlisünnet ulemasından bu işin uzmanı olanların konuyla ilgili sözlerini daha önce aktardık. Mehdi ile ilgili hadislerin Ehlisünnet kanalından gelen râvileri şunlardır:

- 1- Ali b. Ebutalib 12'den fazla rivayet
- 2- Ebu Said Hudri 20'den fazla rivayet
- 3- Cabir b. Abdullah Ensari 4 rivayet

konulardır. (Mütercim).

- 4- Abdullah b. Abbas 7 rivayet
- 5- Abdullah b. Ömer 6 rivayet
- 6- Ebu Hureyre Ed-Deysi 13 rivayet
- 7- Abdullah b. Mesud 6 rivayet
- 8- Huzeyfe b. Yeman 7 rivayet
- 9- Ümm'ül-Müminin Ümmü Seleme 4 rivayet
- 10- Enes b. Malik 2 rivayet
- 11- Abdurrahman b. Avf 1 rivayet
- 12- İmam Hüseyin b. Ali (a.s) 2 rivayet
- 13- Karra el-Muzeni 1 rivayet
- 14- Ebu Umame el-Bahili 3 rivayet
- 15- Ebu Eyyub el-Ensari 1 rivayet
- 16- Hilal b. Nafi 1 rivayet
- 17- Temim Ed-Dari 1 rivayet
- 18- Resulullah'ın (s.a.a) azat ettiği köle olan Sevban b. Becded 1 rivayet
- 19- Avf b. Malik 1 rivayet
- 20- Peygamber'in (s.a.a) en son vefat eden kıymetli sahabesi olan Ebu Tufeyl Amir b. Vasile el-Kenani (ö: 107 Hicri) 1 rivayet
- 21- el-Haris b. el-Cüz Ez-Zubeydi 1 rivayet
- 22- İbn Ubey Beyyi 1 rivayet
- 23- İbn Ertat 1 rivayet
- 24- Esmâ binti Yezid el-Ensariyye'nin azat ettiği köle olan Şehr b. Huşeb Et-Tabii 1 rivayet
- 25- Ümm'ül-Müminin Ayşe binti Ebubekir 1 rivayet
- 26- Muaviye b. Ebu Süfyan 1 rivayet

27- Ümm'ül-Müminin Ümmü Habibe 1 rivayet

Bu erkek ve kadın sahabilerin Ehlisünnet kanallarından Mehdi hakkında rivayet ettiği hadisler, gördüğünüz gibi tevatürün üstündedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi tevatürün hüccet oluşu, râvinin güvenilirliğine veya adaletine bağlı değildir. Çünkü onun hüccet oluşu taabduddan kaynaklanmamıştır. Bilakis onun itibarı vicdani olup verilen habere dair kesin bilgi ve kanaate dayanır. Bunlara ilave olarak Ehlibeyt kanalıyla gelmiş olan mütevatir hadisler ve gerçekleşen görüş ittifakı da eklendiğinde meselenin Peygamberimizden (s.a.a) sâdır olduğunda en ufak bir kuşkuyla mahal kalmamaktadır. Ayrıca Kur'an'ı Kerim'de Mehdi konusuna yorumlanmış olan apaçık ayetler mevcut iken buna ancak kibrine yenik düşmüş cahil kimse muhalefet eder, onu inkâra kalkışır. Bu tür insanların cehaletine de itina edilmemelidir. Aksine bizim mihenk taşımız ayetler ve rivayetler olmalıdır. Şimdi bu rivayetlerden az bir bölümünü istifadenize sunacağız.

Onun Yeryüzünü Adaletle Dolduracağına Delalet Eden Rivayetler

Bu alanda gelen rivayetler oldukça fazladır. Bunlardan biri Ebu Said el-Hudri'den muhtelif senetlerle rivayet edilmiş olan hadistir. Konuya girmeden önce bir noktayı hatırlatmakta yarar vardır. O da şudur: Bir konuda bir kişiden gelmiş olan rivayet, ancak bir senetle ve bir mazmunda nakledilmişse haberi vahid²³⁵ sayılır. Dolayısıyla bizim Ebu Said'den nakledeceğimiz rivayetlerin senetleri ve mazmunları birbirinden farklıdır. Bu yüzden sırf

²³⁵ Haberi Vahid, tek kişi tarafından nakledilen hadise denir.

bir kişiden nakledilmiş diye onu eleştirmeye ve haberi vahid saymaya çalışanların sözüne kulak verilmemelidir.

Ebu Said Hudri'den rivayet edilen hadisler:

Hâkim, kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

تملاء الارض جورا وظلما فيخرج رجل من عترتى يملك الارض سبعا او تسعا
فيملأ الارض قسطا وعدلا .

“Yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolacak; sonra benim itretim-den/soyumdan bir kişi yeryüzüne yedi yıl veya dokuz yıl hüküm-dar olup yeryüzünü adalet ve hakkaniyetle dolduracaktır.”²³⁶

Ahmed b. Hanbel, Müsned'inde kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den şöyle rivayet etmiştir:

لا تقوم الساعة حتى يملك رجل من اهل بيتى اجلى اقنى يملأ الارض عدلا
كما ملئت قبله ظلما يكون سبع سنين .

Resulullah (s.a.a) buyurdu: “Ehlibeyt'imden açık yüzlü ve kemerli burnu olan bir kişi hükümdar olup daha önce zulümle dolmuş olan yeryüzünü adaletle doldurmadıkça kıyamet kopmayacaktır. O, yedi yıl hükümet edecektir.”²³⁷

²³⁶ Muhammed b. Abdullah El-Hâkim Nişaburi, *El-Müstedrek Ala's- Sahiheyne* c.4, s.855; Hanbeli mezhebinin imamı olan Ahmed b. Hanbel Eş-Şeybani, *El-Müsne'd* c.3, s.82 ve 7; Ebu Naim İsfahani, *Kitab'ul-Erbain*, h.2; İbrahim b. Muhammed El-Himvini El-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c2, s.223; El-İmam El-Hafız Ez-Zehebi, *Telhis'ul-Mustedrek* c.4, s.855; Celaledin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c2, s.36.

²³⁷ Hanbeli mezhebinin imamı olan Ahmed b. Hanbel Eş-Şeybani, *El-Müsne'd* c.3, s.71; El-Himvini El-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.423; Şeyh Ziyauddin El-Gümüştanevi El-İstanbuli El-Hanefi, Es-Sufi (ö:1131),

Ebu Davud, Sünen’inde kendi isnadıyla Ebu Said Hudri’den Resulullah’ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

المهدى متى اجلى الجبهة اقنى الانف يملأ الارض قسطا وعدلا كما ملئت
ظلما وجورا ويملك سبع سنين.

“Mehdi bendendir; açık alınlı ve burnu kemerlidir. Zulüm ve haksızlıkla dolmuş olan yeryüzünü adalet ve hakkaniyetle dolduracaktır. O, yedi yıl hükümlanlık edecektir.”²³⁸

Ahmed b. Hanbel, Müsnedinde kendi isnadıyla Ebu Said Hudri’den şöyle rivayet etmiştir:

لا تقوم الساعة حتى تمتلى الارض ظلما وعدوانا، قال ثم يخرج رجل من
عترتى او من اهل بيتى يملأها قسطا وعدلا كما ملئت ظلما وعدوانا.

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolmadıkça kıyamet kopmayacaktır. Buyurdu: Sonra benim itre-timden veya Ehlibeyt’imden bir kişi çıkacak, yeryüzünü – haksız-

Ramuz’ul-Ahadis, s.774.

²³⁸ Ebu Davud Es-Secistani, *Süneni Ebu Davud* c.4, s.251; Hâkim Nişaburi, *El-Müstedrek* c.4, s.755; Hüseyin b. Mesud Ferra El-Buğavi, *Mesabih’us-Sunne* c.2, s.431; Ali b. Hüsamuddin El-Hindi El-Hanefi, Ahmed b. Hanbel’in Müsned’ine dipnot olarak basılmış *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.3; Mişkat’ul-Mesabih, Hatib Tebrizi Muhammed b. Abdullah c.3, s.42; İbni Sabbağ El-Maliki, *Fusul’ul-Muhimme*, s.572; Celaledin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.85; Celaledin Es-Suyuti, *El-Cami’us-Sağir fi Ahadis’il-Beşir’in-Nezir* c.2, s.975; Şeyh Süleyman Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.34; El-Münavi Muhammed Abdurrauf, *Feyd’ul-Kadir fi Şerhi Cami’us-Sağir* c.2, s.151; Şeyh İmam Ebul Feda İsmail b. Kesir, *El-Bidaye ve’n-Nihaye*, c.1, s.93; Yusuf Nebhani, *Feth’ul-Kebir fi Dammi’z-Ziyade il’el-Cami’is-Sağir* c.3, s.952 ve diğer başka kaynaklar.

lık ve zulümle dolduğu gibi – adalet ve hakkaniyetle dolduracaktır.”

Ahmed b. Hanbel, yine Müsned’inde kendi isnadıyla Ebu Said’den şöyle rivayet etmiştir:

ابشركم بالمهدى يبعث فى امتى على اختلاف من الناس وزلازل فيملا الارض قسطا وعدلا كما ملئت جورا وظلما، يرضى عنه ساكن السماء وساكن الارض، يقسم المال صحاحا فقال رجل: ما صحاحا؟ قال بالتسوية بين الناس قال: ويملا الله قلوب امة محمد صلى الله عليه وآله غنى ويسعهم عدله حتى يأمر مناديا فينادى فيقول: من له من مال حاجة؟ فما يقوم من الناس الا رجل فيقول ائت السدان – يعنى الخازن – فقل له ان المهدى يأمر ان تعطينى مالا، فيقول له: احث حتى اذا جعله فى حجره وابرزه ندم فيقول: كنت اجشع امة محمد نفسا او عجز عني ما وسعهم، قال: فبرده فلا يقبل منه، فيقال له: انا لا نأخذ شيئا اعطيناه فيكون كذلك سبع سنين او تسع سنين، ثم لا خير فى العيش بعده

Resulullah (s.a.a) buyurdu: “Sizlere Mehdi’yi müjdeliyorum. Halkın ihtilaf ve çekişme zamanında ümmetime gönderilecek ve yer-yüzü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi, onu adalet ve eşitlikle dolduracaktır. Gökte ve yerde olanlar ondan razı olacaklar ve o, malları sahih olarak taksim edecektir.” Adamın birisi: “Sahih olarak nasıl taksim edecek?” diye sordu. Buyurdu ki: “Halkın arasında eşit olarak (dağıtacak).” Sonra buyurdu ki: “O zamanda Allah, Muhammed ümmetinin kalbini zenginlikle dolduracaktır ve onun adaleti onların hepsini kapsayacaktır. Hatta bir tellal; “mala ihtiyacı olan var mıdır?” diye seslenecek, bir kişiden başka hiç kimse ayağa kalkmayacaktır. Bunun üzerine ona; git hazinedara Mehdi bana mal vermeni emrediyor de. Bunun üzerine hazinedar ona; seç diyecek, adam onu kendi evine getirip açınca pişman olup ben

Muhammed'in ümmetinin en ihtiraslısı mı oldum, yoksa onlara yeterli olan bana kifayet etmedi mi diyecek. Sonra şöyle buyurdu: "Bunun üzerine o malı geri getirecek, ancak ondan geri alınmayacak ve biz verdiğimiz bir şeyi geri almayız denilecektir." Böylece yedi veya dokuz sene devam edecektir, ondan sonra yaşantının bir hayrı yoktur."²³⁹

Ali b. Ebubekir Heytemi, *Mecme'uz-Zevaid* kitabında kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den şöyle rivayet etmiştir.²⁴⁰

²³⁹ Hanbeli mezhebinin imamı olan Ahmed b. Hanbel Eş-Şeybani, *El-Müsned* c.3, s.63; Hâkim Nişaburi, *El-Müstedrek* c.4, s.755; Şeyh Süleyman Hanefi Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* c.3, s.98; Müsnedi Ahmed c.3, s.73, h.2; Ebu Naim, *El-Erbain*, h.18; Muhammed b. Talha Genci Eş-Şafii, *El-Beyan fi Ahbari Sahibi'z-Zaman*, s.48; İbni Hacer Mekki Heytemi, *Sevaikul Muhrika* s.99; Leben Hacer Heytemi, *El-Kavlu'l-Muhtasar fi Alamatil Mehdiyy'il-Muntazar* s.65; İbrahim b. Muhammed El-Himvini El-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c2, s.13; Ali b. Ebubekir b. Süleyman Heytemi, *Mecmeu'z-Zevaid ve Menbeu'l-Fevaid*, c.7, s.313; İbni Sabbağ El-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme*, s.972; Ali b. Muttaki El-Hindi El-Hanefi, Ahmed b. Hanbel Eş-Şeybani'nin Müsnedi'nin dipnot olarak basılmış *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.92; Celaleddin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.85; Şemsuddin Zehebi (ö:847), *Mizan'ul-İtidal fi Nakd'ir-Rical* c.2, s.12; İbni Hacer Mekki Heytemi, *El-Fetava El-Hedise* s.92; El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.784; Şeyh Mumin b. Hasan Şeblenci, *Nurul Ebsar* s.32; Muhammed b. Ali Es-Sabban, *İs'afu'r-Rağibin* s.151; Şeyh Ahmed Ziyauddin El-Hanefi Es-Sufi El-Gümüşhanevi, *Ramuz'ul-Ahadis* s.7; Yusuf Nebhani, *Feth'ul-Kebir* c.1, s.61; İmam Ahmed b. Muhammed b. Yunus Abdunnebi *El-Kaşşasi El-Mukaddesi*, *Sünen'ul-Huda* s.275.

²⁴⁰ Ali b. Ebubekir Heytemi, *Mecmeu'z-Zevaid ve Menbeu'l-Fevaid* c.7, s.713; Tirmizi ve İbni Mace kendi Sahihlerinde bu hadisi rivayet etmişlerdir. Süleyman b. Ahmed Şami Taberani de *El-Evset'te* bu hadisi getirmiştir. Celaleddin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.26.

يخرج رجل من امتى يقول بسنتى، ينزل الله عزوجل له القطر من السماء وينبت الله له الارض من بركتها تملأ الارض منه قسطا وعدلا كما ملئت جورا وظلما، يعمل على هذه الامة سبع سنين وينزل بيت المقدس

Resulullah'tan (s.a.a) duydum, şöyle buyuruyordu: “Ümmetimden benim sünnetimle konuşan bir kişi çıkacak; Allah onun için gökten yağmur indirecek, yerden bereketlerini yeşertecek. Yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi onun sayesinde adalet ve eşitlikle dolacak. O, yedi yıl bu ümmeti yönetecek ve Beytül Mukaddes'e inecek.”²⁴¹

Ebu Naim Hafız Ahmed İsfahani, el-Erbain isimli kitabında Mehdi hakkında bir hadisi kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den şöyle rivayet etmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله لاتنقضي الساعة حتى يملك الارض رجل من اهل بيتي يملأ الارض عدلا كما ملئت قبله جورا يملك سبع سنين .

Resulullah (s.a.a) buyurdu: “Ehlibeyt’imden bir kişi yeryüzüne hükümrân olup daha önce zulümle dolmuş olan yeryüzünü adaletle doldurmadıkça kıyamet kopmayacaktır. O, yedi yıl hâkimiyet edecektir.”

Yine kendi isnadıyla Ebu Said’den şöyle rivayet etmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله لتملأن الارض ظلما وعدوانا ثم ليخرجن رجل من اهل بيتي حتى يملأها قسطا وعدلا كما ملئت جورا وعدوانا

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolacaktır. Sonra Ehlibeyt’imden bir kişi çıkacak; yeryüzünü, zu-

²⁴¹ Az önce zikri geçen kaynak.

lüm ve haksızlıkla dolduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracaktır.”²⁴²

Ali b. Ebubekir Heytemi, Mecme'uz-Zevaid'de kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den şöyle rivayet etmiştir:

لتؤمرنّ على امتى رجل من اهل بيتى يوسع الارض عدلا كما وسعت قبل ذلك
جورا يملك سبع سنين، قال عدئى وهو احد رواة هذا الحديث: ذكرت
الحديث لعامر الاحول فقال: سمعته من ابى الساح.

Resulullah (s.a.a) buyurdu: “Ümmetime Ehlibeyt'imden olan bir kişi emir olacak; yeryüzüne daha önce zulüm yayıldığı gibi adaleti yayacak ve yedi yıl hâkimiyet edecek. Hadisin râvilerinden biri olan Adiy şöyle der: Bu hadisi Amir el-Ahvel'e zikrettiğimde “Ben bunu (daha önce) Eb'us-Sah'tan duymuştum” dedi.”²⁴³

Şemsuddin Zehebi, *Tezkiret'ul-Huffaz*'da kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den şöyle rivayet etmiştir:

ذكر رسول الله صلى الله عليه وآله: بلاء يصيب هذه الامة حتى لا يجد الرجل
ملجأ يلجأ اليه من الظلم فيبعث الله رجلا من عترتى اهل بيتى فيملاء به الارض
قسطا وعدلا كما ملئت ظلما وجورا، يرضى عنه ساكن السماء وساكن الارض
لاتدع السماء من قطرها شيئا الا صبته مدرارا، ولا تدع الارض من نباتها شيئا

²⁴² Hafız Ahmed Ebu Naim İsfahani, *El-Erbain Hadisen fi'l-Mehdi*, Üçüncü Hadis; Cemaleddin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.36, *El-Erbain*'de ikinci hadis, sayı yirmi iki; Cemaleddin Es-Suyuti, *El-Cami'us-Sagır*, h.9227; El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.681.

²⁴³ Ali b. Ebubekir Heytemi, *Mecme'uz-Zevaid* ve *Menbe'ul-Fevaid* c.7, s.413; Altıncı asrın tanınmış büyük tarihçisi Er-Rafii El-Kazvini Abdulkarim b. Muhammed, *Kitab'ut-Tedvin fi Ahbari Kazvin* c.2, s.48.

الآ اخرجته حتى تتمنى الاحياء والاموات تعيش فى ذلك سبع او ثمانى سنين
او تسع سنين .

“Resulullah (s.a.a) bu ümmete ulaşacak bir beladan/imtihandan söz etti. Öyle ki kişi, zulümden kaçıp sığınacağı bir sığınak bulamayacaktır. İşte o zaman Allah, benim itretim ve Ehlibeyt’imden olan bir kişiyi gönderecektir. O, yeryüzünü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracaktır; göğün ve yerin sâkinleri ondan razı olacaktır. Gökyüzü damlalarından hiçbir şeyi esirgemeksizin bol miktarda yağmuru dökecektir. Yer, bitkilerinden hiçbir şeyi esirgemeksizin çıkaracaktır. Öyle ki diriler de ölüler de; yedi veya sekiz ya da dokuz yıl sürecek olan o zamanda yaşamak isterler.”²⁴⁴

Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* kitabında kendi isnadıyla Ebu Said Hudri’den (r.a) şu rivayeti nakletmiştir:

عن النبى صلى الله عليه وآله قال: يأوى الى المهدي امته كما تأوى النحل الى
يعسوبها، يملأ الارض عدلا كما ملئت جورا حتى يكون الناس على مثل
امرهم الاول، لا يوقظ نائما ولا يهريق دما .

Peygamber (s.a.a) buyurdu: “Bal arılarının kendi arıbeylerinin etrafına toplanması gibi ümmeti de Mehdi’nin yanında toplanır. Daha önce zulümle dolan dünyayı adaletle doldurur. Böylece insanlar

²⁴⁴ Şemsuddin Zehebi, *Tezkiret’ul-Huffaz* c.3, s.838; Ebu Muhammed Hüseyin b. Mesud El-Buğavi Eş-Şafii (ö:615), *Mesabih’us-Sunne* c.2, s.431; Hatib Tebrizi, *Mişkat’ul-Mesabih* c.3, s.42; İbni Hacer El-Mekki El-Heytemi Eş-Şafii, *Sevaik’ul Muhrika* s.79; Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.56; Kadı İyaz El-Yahsubi Es-Sebti (ö:445), *Meşarik’ul Envar Ala Sihah’ul Asar* s.251; Muhatasarı Tezkiret’ul Kurtubi s.62; Muhammed b. Yusuf Eş-Şafii El-Genci, *El-Beyan fi Ahbari Sahib’iz-Zaman* s.613; Muhammed b. Ali Sabban, *İs’afir- Rağibin* s.841; El-Kunduzi El-Hanefi, *Yenabiul Mevedde* s.134.

ilk halleri (tertemiz fitratları) üzerine olurlar. Uykuda olan kimseyi dahi uyandırmaz ve bir damla kan bile akıtmaz.”²⁴⁵

Süneni Tirmizi olarak bilinen *el-Câmi'u's-Sahih* kitabının sahibi Tirmizi, kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den (r.a) şöyle rivayet etmiştir:

خشينا ان يكون بعد نبينا حدث، فسالنا نبى الله صلى الله عليه وآله فقال: ان فى امتى المهدي يخرج يعيش خمسا او سبعا او تسعا (الشاك هو زيد احد الرواة) قال: قلنا: وما ذاك؟ قال: سنين، قال: فيجىء اليه رجل، فيقول: يا مهدي اعطني اعطني، قال فيحشى له فى ثوبه ما استطاع ان يحمله، قال ابو عيسى هذا حديث حسن، وقد روى من غير وجه عن ابى سعيد عن النبى صلوات الله عليه وآله.

“Peygamberimizden sonra bir hadise baş göstermesinden korktuk ve Resulullah’a (s.a.a) sorduk, buyurdu ki: Ümmetimde Mehdi vardır; çıkacak ve beş veya yedi veya dokuz – şüphe eden, ravilerden Zeydi’dir – yaşayacaktır.” Ebu Said diyor ki: “Bu müddet nedir?” diye sorduk ve Allah Resulü; “senedir!” buyurdu ve şöyle devam etti: “İnsan ona gelecek ve “ey Mehdi! Bana da ver, bana da ver!” diyecek; Mehdi de onun esvabını taşıyabildiği kadar dolduracaktır.” Ebu İsa, “bu hadis hasendir” demiş ve veçhini belirtmeksizin Ebu Said vasıtasıyla Peygamber’den rivayet etmiştir.²⁴⁶

²⁴⁵ Celaledin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.77.

²⁴⁶ Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sure et-Tirmizi (ö:792), *El-Cami'i's-Sahih Kitabu'l-Fiten* bab35, h.2322, s.116, Daru İhya'ut-Turas'ul-Arabi.

Cabir b. Abdullah Ensari'den Rivayet Edilen Hadis:

İbrahim b. Muhammed Himvini, kendi isnadıyla *Feraid'us-Simtayn*'de Cabir b. Abdullah Ensari'den (r.a) şu rivayeti getirmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: المهدي من ولد اسمي وكنيته كنيته
اشبه الناس بي خلقا وخلقا، يكون له غيبة وحيرة يضل فيها الامم ثم يقبل
كالشهاب الثاقب يملأها عدلا وقسطا كما ملئت جورا وظلما.

Cabir diyor: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Mehdi benim evlatlarımdandır; ismi benim ismim, künyesi benim künyemdir. O, yaratılış ve ahlak bakımından insanların bana en çok benzeyenidir. Onun için ümmetlerin sapacağı bir gaybet ve şaşkınlık/tereddüt (dönemi) olacak. Sonra gecenin karanlığını delen parlak bir yıldız gibi gelecek. Yeryüzünü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracaktır.”²⁴⁷

İbn Abbas'tan (r.a) Rivayet Edilen Hadis:

Himvini Cuveyni, kendi isnadıyla *Feraid'us-Simtayn*'de Said b. Cübeyr vasıtasıyla İbn Abbas'tan şu rivayeti nakletmiştir: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:

أنّ علي ابن ابيطالب امام امتي وخليفتي عليها بعدى، ومن ولده القائم المنتظر
الذى يملأ الارض قسطا وعدلا كما ملئت جورا وظلما، والذى بعثنى بالحق
بشيرا ونذيرا أنّ الثابتين على القول بامامته فى زمان غيبته لاعرّ من الكبريت
الاحمر، فقام اليه جابر ابن عبدالله الانصارى فقال: يا رسول الله وللقائم من
ولدىك غيبة؟ قال: اى ربّى ليمحص الله الذين امنوا ويمحق الكافرين، يا جابر

²⁴⁷ İbrahim b. Muhammed Himvini Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.433.

انّ هذا الامر من امر الله وسرّ من سرّ الله، علمه مطوّى عن عباده، فايّاك والشك
فى امر الله عزّ وجلّ كفر.

“Ali b. Ebutalib, ümmetimin imamı ve benden sonra onlar üzerindeki halifemdir. Yeryüzünü zulüm ve haksızlıkla dolduktan sonra adalet ve eşitlikle dolduracak olan beklenen Kâim onun evlatlarındandır. Beni hak üzere müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderene yemin olsun ki gaybeti zamanında onun imametine inançta sağlam duranlar kibrit-i ahmerden²⁴⁸ daha azizdir. Bunun üzerine Cabir b. Abdullah Ensari ayağa kalkarak şöyle dedi: Ey Allah'ın Resulü! Senin evlatlarından olan Kâim için gaybet mi var? Resulullah (s.a.a) buyurdu: Rabbime yemin olsun ki evet; Allah inananları imtihan edecek ve kâfirlerin kökünü kazıyacak. Ey Cabir! Bu, Allah'ın emrinden bir emir ve Allah'ın sırrından bir sırdır; bilgisi kullarına kapatılmıştır. Sakın Allah'ın emrinde şekke düşme ki bu, küfürdür.”²⁴⁹

İbn Esir olarak tanınan Ebul Hasan Ali b. Ebul Kerem, *Usd'ul-Gabe* kitabında kendi isnadıyla Kays b. Cabir'den, o da babası ve dedesi vasıtasıyla Resulullah'tan (s.a.a) şu hadisi nakletmiştir:

ستكون بعدى خلفاء ومن بعد الخلفاء امراء ومن بعد الامراء ملوك جبابرة، ثم
يخرج رجل من اهل بيتى يملأ الارض عدلا كما ملئت جورا

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Benden sonra halifeler olacak. Halifelerden sonra emirler olacak ve emirlerden sonra zorba hü-

²⁴⁸ Kırmızı kibrit veya kırmızı fosfor manasına gelen kibrit-i ahmer, değersiz taşları altına çeviren bir iksire verilen addır. (Mütercim).

²⁴⁹ İbrahim b. Muhammed Himvini Cuveyni, *Feraid-us Simtayn* c.2, s.533; Şeyh Süleyman El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabi-ul Mevedde* s.844.

kümdarlar olacak. Sonra Ehlibeyt'imden bir kişi çıkacak, yeryüzünü zulümle dolmuş olduğu gibi adaletle dolduracaktır.”²⁵⁰

İbn Hacer Mekki Heytemi, Sevaik'inde Ruyani'den, Tabera-ni'den diğerlerinden kendi isnatlarıyla Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

المهدى من ولدى وجهه كالكوكب الدرّى، اللون لون عربى، والجسم جسم
اسرائيلى، يملأ الارض عدلا كما ملئت جورا يرضى بخلافته اهل السماء
واهل الارض، والطير فى الجو، يملك عشرين سنة.

“Mehdi, benim evlatlarımdandır; yüzü inci gibi parlayan bir yıldıza benzer. Rengi Arapların rengindedir, cismi İsrailoğullarının cismi-ne benzer. Yeryüzünü zulümle dolmuş olduğu gibi adaletle dolduracaktır. Gök ehli, yer ehli ve hatta gökteki kuş bile onun hilafeti-ne razı olacaktır. Yirmi yıl hükümet edecektir.”²⁵¹

²⁵⁰ İbni Esir, *Usd'ul-Gabe fi Marifet'is-Sahabe* c.1, s.952; Ali b. El-Muttaki El-Hindi El-Hanefi, Ahmed b. Hanbel'in Müsned'ine dipnot olarak basılmış *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.3; İbn Hacer Mekki, *Sevaik-i Muhrika* s.99; Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.46; Suyuti, *El-Cami'us-Sağir* c.2, s.33; İbni Sabbağ El-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.82; Ahmed b. Ali b. Hacer Askalani (ö:258), *El-İsabe fi Temyiz'is-Sahabe* c.4, s.13; Ali b. Ebubekir Heytemi (ö:708), *Mecme'uz-Zevaid ve Menbe'ul-Fevaid* c.5, s.91; Şeblenci, *Nur'ul-Ebsar* s.132; Yusuf Nebhani, *Feth'ul Kebir fi Dammi'z-Ziyade ile'l-Cami'is-Sağir* c.2, s.461.

²⁵¹ İbni Hacer Mekki Heytemi, *Sevaik'ul-Muhrika* s.89; İbni Sabbağ El-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.572; Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.66; Suyuti, *Cami'us-Sağir* c.2, s.975; Muhibuddin Taberi Eş-Şafii (ö:496), *Zehair'ul-Ukba* s.631; İbni Hacer Askalani, *Lisan'ul-Mizan* c.5, s32; İbni Hecc'ul-Mekki El-Heytemi Eş-Şafii, *El-Fetava El-Hedise* s.82; Muhammed b. Yusuf Eş-Şafii El-Genci (ö:856); *El-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.8; El-Hafız Abdullah b. Ahmed Semhudi El-Mısri Eş-Şafii (ö:119), *Cevahir'ul-Akdeyn* s.334; Kadı İyad b.Musa (ö:445), *Meşarik'ul Envar Ala Sihah'il-Asar* s.251; Muhammed b. Ali Sabban, *İs'afur-Rağibin* s.941; Şeyh Mümin b. Hasan Eş-

Abdullah b. Ömer'den Rivayet Edilmiş Hadisler:

Sibt b. Cevzi, *Tezkiret'ul Havas* kitabında kendi isnadıyla Abdullah b. Ömer'in Resulullah'tan (s.a.a) rivayet ettiği şu hadisi getirmiştir:

يُخْرِجُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ رَجُلًا مِنْ وَلَدِي اسْمُهُ كَاسِمِي وَكُنْيَتُهُ كَكْنِيَّتِي يَمْلَأُ
الْأَرْضَ عَدْلًا كَمَا مَلَأْتُ جُورًا فَذَلِكَ هُوَ الْمَهْدِيُّ، ثُمَّ قَالَ: وَهَذَا حَدِيثٌ مَشْهُورٌ
وَقَدْ أَخْرَجَ أَبُو دَاوُدَ وَالزَّهْرِيُّ عَنْ عَلِيٍّ حَدِيثًا آخَرَ بِمَعْنَاهُ.

“Ahir zamanda benim evlatlarımdan ismi benim ismim ve künyesi benim künyem gibi olan biri çıkacak, yeryüzünü zulümle dolduğu gibi adaletle dolduracaktır. İşte o, Mehdi'dir. Sibt b. Cevzi diyor ki: Bu meşhur bir hadistir; Ebu Davud ve Zühri, bu manada bir hadisi Ali'den (a.s) rivayet etmiştir.”²⁵²

Süleyman b. Ahmed Tabarani, el-Evsat kitabında İbn Ömer'den şu rivayeti getirmiştir:

إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَخَذَ بِيَدِ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ: سَيُخْرِجُ مِنْ صُلْبِ
هَذَا فَتَى يَمْلَأُ الْأَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَعَلَيْكُمْ بِالْفَتَى التَّمِيمِيِّ
فَأَنَّهُ يَقْبَلُ مِنْ قَبْلِ الْمَشْرِقِ وَهُوَ صَاحِبُ رَايَةِ الْمَهْدِيِّ.

Peygamber (s.a.a), Ali'nin (a.s) elinden tutup şöyle buyurdu: “Gelecekte bunun sülbünden bir genç çıkacak, yeryüzünü adalet ve

Şeblenci, *Nur'ul-Ebsar* s.922; ve fazla uzatmaktan kaçındığımız için zikretmediğimiz diğer kaynaklar.

²⁵² Sibt b. Cevzi, *Tezkiret'ul-Havas* s.402; Ebu Naim İsfahani, *El-Erbain Hadisen fi Zikr'il-Mehdi* kitabında on dokuzuncu hadis olarak rivayet etmiştir; İbni Sabbağ El-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.472; Ebul Abbas b. Teymiye El-Harrani, *Minhac'us-Sünne* c.4, s.112.

eşitlikle dolduracak. Onu gördüğünüzde Temimli gence bakın. O doğu tarafından gelecek ve Mehdi'nin bayraktarı olacaktır.”²⁵³

Karra el-Muzeni'den Rivayet Edilen Hadis:

Bezzaz kanalıyla Tabarani'den Karra el-Muzeni'nin Resulullah'tan rivayet ettiği şu hadis gelmiştir:

لَتَمْلَأَنَّ الْأَرْضُ جُورًا وَظُلْمًا، فَإِذَا مَلَأَتْ جُورًا وَظُلْمًا يَبْعَثُ اللَّهُ رَجُلًا مَتَّى اسْمُهُ
اسْمِي وَاسْمُ أَبِيهِ اسْمُ أَبِي فَيْمَلَأُهَا عَدْلًا وَقِسْطًا كَمَا مَلَأَتْ جُورًا وَظُلْمًا، فَلَا
تَمْنَعُ السَّمَاءُ شَيْئًا مِنْ قَطْرِهَا وَلَا الْأَرْضُ مِنْ نَبَاتِهَا، يَمْكُثُ فِيكُمْ سَبْعًا أَوْ ثَمَانِيًا،
فَإِنْ أَكْثَرَ فَتَسْعَا

“Yeryüzü muhakkak ki zulüm ve haksızlıkla dolacaktır; zulüm ve haksızlıkla dolduğunda ise Allah, benden olan bir kişiyi gönderecektir: İsmi benim ismim ve babasının ismi de babamın ismi olan o kişi, yeryüzünü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracaktır. O zaman gök damlalarından ve yer bitkilerinden hiçbir şeyi esirgemeyecek. O, aranızda yedi veya sekiz, çok çok olursa dokuz vakit kalacak.”²⁵⁴

Ehlisünnet Kanalıyla İmam Ali'den (a.s) Rivayet Edilen Hadisler:

²⁵³ Celaleddin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava*, c.2, s.26; İbni Hacer Heytemi El-Mekki Eş-Şafii, *El-Fetave'l-Hedise* s.72.

²⁵⁴ Celaleddin Es-Suyuti, *El-Cami'us-Sağir fi Ahadis'il-Beşir'in-Nezir* c.2, s.543; Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.6; Ali b. Ebubekir b. Süleyman Heytemi (ö:708), *Mecme'uz-Zevaid ve Menbe'ul-Fevaid* c.7, s.413; Alau'd-Din Ali b. El-Muttaki El-Hindi El-Hanefi, Ahmed b. Hanbel Eş-Şeybani'nin Müsned'ine dipnot olarak basılmış *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.3; Şeyh Süleyman El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.681; Şeyh Ahmed Ziyauddin El-Hanefi Es-Sufi El-Gümüştanevi El-İstanbuli, *Ramuz'ul-Ahadis* s.643.

Secistani, Süneninde kendi isnadıyla Ali'nin (a.s), Peygamber'den (s.a.a) rivayet ettiği şu hadisi getirmiştir:

لَوْلَمْ يَبْقِ مِنَ الدَّهْرِ إِلَّا يَوْمَ لَبِثَ اللَّهُ رَجُلًا مِنْ أَهْلِ بَيْتِي يَمْلَأُهَا عَدْلًا كَمَا مَلَأَتْ جُورًا.

“Dünyanın sonuna bir gün kalmış olsa dahi, Allah benim Ehlibeyt'imden bir kişiyi gönderecektir; o yeryüzünü zulümle dolduğu gibi adaletle dolduracaktır.”²⁵⁵

Hanefi Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* kitabında Ali kerremelah vechehden şu rivayeti getirmiştir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: لَا تَذْهَبِ الدُّنْيَا حَتَّى يَقُومَ مِنْ أُمَّتِي مَنْ وَلَدَ الْحُسَيْنَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا كَمَا مَلَأَتْ ظُلْمًا.

“Ali (a.s) dedi ki: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: Ümmetimden ve Hüseyin'in (a.s) evlatlarından, yeryüzünü zulümle dolduğu gibi

²⁵⁵ Ebu Davud Süleyman b. Eş'as b. İshak Secistani, *Es-Sünen* c.4, s.151; Hanbeli mezhebinin imamı olan Ahmed b. Hanbel Eş-Şeybani, *El-Müsned* c.1, s.99; Ebu Davud Es-Secistani, *Süneni Ebu Davud* c.4, s.701; Celaleddin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.95; Celaleddin Es-Suyuti, *El-Cami'us-Sağir* c.2, s.773; Ebul Feda İsmail b. Ömer b. Kesir ed-Dımeşki el-Kureşi, *En-Nihaye fi'l-Fiten vel Melahim* c.1, s.73; İbni Sabbağ El-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.572; Kadı İyad b. Musa b. İyad Es-Sebti (ö:445), *Meşarik'ul-Envar ala Sihah'il-Asar* s.521; Abdulğani Nablusi, *Zehair'ul-Mevaris* c.2, s.391; Şeyh Süleyman El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* c.3, s.98; Muhammed b. Ali Sabban, *İs'afur-Rağibin* s.841; Yusuf Nebhani, *El-Feth'ul-Kebir fi Damm'iz-Ziyade il'el-Cami'is-Sağir* c.3, s.94; Muhammed b. Talha Eş-Şafii (ö:256), *Metalib'us-Su'ul* s.98; Sibte b. Cevzi diye tanınan Yusuf b. Kızıoğlu, *Tezkiret'ul-Havas* s.773; Allame Şeyh Ali b. Şeyh Ahmed El-Azizi, *Es-Sirac'ul-Munir fi Şerh'il-Cami'is-Sağir li's-Suyuti* c.3, s.122; Muhammed b. Yusuf Eş-Şafii El-Genci, *El-Beyan fi Ahbari Sahib'iz-Zaman* s.803; Şeblenci, *Nuru'l-Ebsar* s.922; Eimmet'ul-Hüda, s.41; Allame Şeyh Abdulhadi Abyari, *El-Arayis'ul-Vadiha* s.802.

adaletle dolduracak bir kişi kıyam etmeden dünya sona ermeyecektir.”²⁵⁶

Himvini, kendi isnadıyla Muhammed b. Ali el-Bakır’dan (a.s), babasından, dedesinden ve Ali b. Ebutalib’den (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صَلَّى الله عليه وآله: المهدي من ولدى تكون له غيبة وحيرة
تضل فيها الامم، يأتى بذخيرة الانبياء فيملأها قسطا وعدلا كما ملئت ظلما
وجورا

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Mehdi benim evlatlarımdandır. Onun için ümmetlerin sapacağı bir gaybet ve şaşkınlık/tereddüt (dönemi) olacak. O, peygamberlerin birikimiyle gelecek; yeryüzünü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracaktır.”²⁵⁷

Ebu Davud, Süneninde kendi isnadıyla Ali b. Ebutalib’den (a.s) şu rivayeti getirmiştir:

عن على ابن ابيطالب عليه الصلوة والسلام انه نظر الى ابنه الحسن فقال: انّ
ابنى هذا سيّد كما سمّاه النّبىّ صَلَّى الله عليه وآله وسيخرج من صلبه رجل
يسمى باسم نبيكم يشبهه فى الخلق ولا يشبهه فى الخلق ثم ذكر قصة يملأ
الارض عدلا

Ali (a.s), oğlu Hasan’a (a.s) bakarak şöyle dedi: “Benim bu oğlum seyyiddir; nitekim Peygamber (s.a.a) ona bu ismi vermiştir. Yakında onun sülbünden ismi Peygamberinizin ismi olan, ahlak yönünden ona benzeyen ama yaratılış yönünden ona benzemeyen bir kişi

²⁵⁶ Şeyh Süleyman El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.544; Mir Seyyid Ali El-Hemedani Eş-Şafii, *Meveddet’ul-Kurba* s.69.

²⁵⁷ Himvini El-Cuveyni, *Feraid’us- Simtayn* c.2, s.533.

çıkacak. Daha sonra onun yeryüzünü adaletle dolduracağını anlattı.²⁵⁸

Şeyh Süleyman el-Hanefi, *Yenabiul Mevedde* kitabında kendi isnadıyla Ali kerremellah vechehden şu rivayeti nakletmiştir:

على كرم الله وجهه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وآله: لا تذهب الدنيا حتى يقوم بامتي رجل من ولد الحسين عليه السلام يملأ الارض عدلا كما ملئت ظلما

Ali (a.s) dedi: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Hüseyin’in (a.s) evlatlarından bir kişi ümmetimle kıyam ederek, yeryüzünü zulümle dolduğu gibi adaletle doldurmadıkça dünya sona ermeyecektir.”²⁵⁹

Ebu Hureyre’den Rivayet Edilen Hadisler:

Mir Seyyid Ali el-Hemedani Eş-Şafii, merfu olarak Ebu Hureyre’den şu rivayeti getirmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: لو لم يبق من الدنيا إلا يوم واحد لطول ذلك اليوم حتى يبعث رجل من اهل بيتي يواطىء اسمه اسمي واسم ابيه اسم ابي يملأ الارض قسطا وعدلا كما ملئت ظلما وجورا

Ebu Hureyre diyor: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Dünyadan tek bir gün kalsa bile Allah o günü uzatacak; ta ki adı adıma, baba-

²⁵⁸ Ebu Davud Secistani, Süneni Ebu Davud c.4, s.351, Mısır baskısı; İbni Hacer Mekki Heytemi Eş-Şafii, *Sevaiki Muhrika* s.532; Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* s.95; Ali b. Husamuddin El-Muttaki El-Hanefi, *Muntehabu Kenzul Ummal* c.5, s.201; El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* c.3, s.88.

²⁵⁹ Şeyh Süleyman El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.544, İstanbul baskısı.

sının adı babamın adına uygun Ehlibeyt'imden bir kişiyi gönderecek; yeryüzünü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracaktır.”²⁶⁰

Heytemi, *Mecme'uz-Zevaid* kitabında kendi isnadıyla Ebu Hureyre'den şu rivayeti nakletmiştir:

ذکر الى رسول الله صلى الله عليه وآله المهدي فقال: ان قصر فسيع وآلا فثمان
وآلا فتسع، وليملأن الارض عدلا وقسطا كما ملئت جورا وظلما

Resulullah'a (s.a.a) Mehdi'den söz edildiğinde şöyle buyurdu: “Eğer kısaltırsa yedi, yoksa sekiz o da olmazsa dokuzdur. Yeryüzünü zulüm ve haksızlıkla dolduğu gibi adalet ve eşitlikle dolduracaktır.”²⁶¹

Abdurrahman b. Avf'dan Rivayet Edilen Hadis:

Muhammed b. Yusuf Genci Eş-Şafii, *el-Beyan* kitabında kendi isnadıyla Abdurrahman b. Avf'tan şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله ليعثن الله من عترتي رجلا افرق الثنايا اجلى
الجبهه يملاء الارض عدلا ويفيض المال فيضا

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Allah benim itretimden/soyumdan ön dişleri seyrek ve alını açık bir kişiyi kesin olarak gönderecektir. O, yeryüzünü adaletle dolduracak ve malları bereketlendirecek.”²⁶²

²⁶⁰ Mir Seyyid Ali El-Hemedani Eş-Şafii, *Meveddet'ul-Kurba* s.89; El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.952 ve *Ğaliyet'il-Mevaiz* c.1, s.613

²⁶¹ Heytemi, *Mecme'uz-Zevaid* ve *Menbe'ul-Fevaid* c.7, s.613.

²⁶² Muhammed b. Yusuf Genci Eş-Şafii, *El-Beyan fi Ahbari Sahib'iz-Zaman* s.69; Ebu Naim, *El-Erbein Hadisen fi'l-Mehdi* de on üçüncü hadis; Celaleddin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.36; İbrahim b. Muhammed Himvini El-

Abdullah b. Mesud'dan Rivayet Edilen Hadisler:

Tirmizi, Sahihinde kendi isnadıyla Zer b. Hubeyş vasıtasıyla Abdullah b. Mesud'dan şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: لاتذهب الدنيا حتى يملك العرب رجل من اهل بيتي يواطىء اسمه اسمي، ثم قال ابو عيسى وفي الباب عن على وابى سعيد وام سلمة وابى هريرة، وهذا حديث حسن صحيح

“Ehlibeyt'imden ismi benim ismime uyan bir kişi Arab'ın mâliki/hâkimi olmadıkça dünya sona ermeyecektir. Ebu İsa daha sonra bu babda Ali'den, Ebu Said'den, Ümmü Seleme'den ve Ebu Hureyre'den de rivayet olduğunu hatırlatarak “bu hadis hasen ve sahihtir” dedi.²⁶³

Tirmizi, İbn Mesud'dan bir başka hadis daha nakletmiştir. O rivayet şöyledir:

يلى رجل من اهل بيتي يواطىء اسمه اسمي، قال عاصم: واخبرنا ابو صالح عن ابى هريرة قال: لو لم يبق من الدنيا الا يوم لطوّل الله ذلك اليوم حتى يلى

İbn Mesud diyor: Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: “Ehlibeyt'imden ismi benim ismime uyan bir kişi gelecek. Asım şöyledir: Ebu Salih'in, Ebu Hureyre'den naklettiğine göre Peygamber

Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.33; El-Hafız Abdullah b. Ahmed Semhudi Eş-Şafii El-Misri (ö:119), *Cevahir'ul-Akdeyn* s.334; İbni Hacer Mekki, *Sevaiki Muhrika* s.89; Kadı İyad b. Musa Sebti El-Misri (ö:445); *Meşarik'ul-Envar ala Sihah'il-Asar* s.51; Muhammed b. Ali Sabban, *Nur'ul-Ebsar'a* dipnot olan İs'afur-Rağibin s.641; İbni Hacer Heytemi El-Mekki Eş-Şafii, *El-Fetav'el-Hedise* s.92; Numan b. Mahmud Alusi, *Ğaliyet'il-Mevaiz* c.1, s.38; Şeyh Süleyman El-Haneft El-Kunduzi, *Yenabi'ul Mevedde* s.715.

²⁶³ Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sure et-Tirmizi, *El-Cami'us-Sahih* (Sahih-i Tirmizi) c.4, s.25, Kitabu'l-Fiten.

şöyle buyurdu: Eğer dünyadan sadece bir gün kalmış olsa bile Allah, bu kişi gelinceye kadar o günü uzatacaktır...”²⁶⁴

Tirmizi, kendi isnadıyla Zer b. Hubeyş vasıtasıyla Abdullah b. Mesud’un şöyle dediğini nakletmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: لن تنقضى الدنيا حتى يخرج رجل من امتي يواطىء اسمه اسمى واسم ابيه اسم ابى فيملاء الارض قسطا وعدلا كما ملئت جورا وظلما

Resulullah (s.a.a) buyurdu: “Ümmetimden ismi benim ismime ve babasının ismi babamın ismine uyan bir kişi çıkmadıkça dünyanın sonu gelmeyecektir. O, zulüm ve haksızlıkla dolmuş olan yeryüzünü adalet ve eşitlikle dolduracaktır.”²⁶⁵

²⁶⁴ Aynı kaynak.

²⁶⁵ Ebu Bişr Muhammed b. Ahmed Hamad Ed-Dulabi (ö:13), *El-Kuna ve'l-Esma* c.1, s.481, h.277 ve 85; *Süneni Ebu Davud* c.4, s.151; Ebul Kasım Taberani Eş-Şami, *El-Mucem'us-Sağir* s.542; Celaleddin Suyuti, *El-Cami'us-Sağir* c.2, s.773; Diyarbekri, *Tarih'ul-Hamis fi Ahvali Enfüs'in-Nefis* c.2, s.882; İbni Sabbağ El-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.372; İbni Teymiye El-Harrani, *Minhac'us-Sunne* c.4, s.112; Ebu Naim, *El-Erbein Hadisen fi Zikri'l-Mehdi*, yirmi üçüncü hadis; Alaaddin Ali b. El-Muttaki El-Hindi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.3; Muhammed b. Talha Eş-Şafii, *Metalib'is-Su'ul* s.98; Hatib Tebrizi, *Mişkat'ul-Mesabih* c.3, s.42; Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.36; Kadı İyad, *Meşarık'il-Envar ala Sihah'il-Asar* s.251; Muhammed b. Ali Sabban, *İs'afir-Rağibin fi Siyret'il-Mustafa ve Fedaili Âlih'it-Tahirin* s.841; Ahmed Ziyaaddin El-Hanefi Es-Sufi El-Gümüshanevi, *Ramuz'ul-Ahadis* s.953; Teysir'il-Vusul İla Cami'il-Usul İbn'il-Esir li-Şeraheyhi Abdurrahman b. Ali ve İbni Diba Eş-Şeybani c.2, s.732; Yusuf Nehbani, *Fethu'l-Kebir* c.3, s.84; Ebu Muhammed b. Mesud El-Buğavi Eş-Şafii, *Mesabih'us-Sunne* c.2, s.431; İbni Hacer, *Sevaiki Muhrika* s.79; İbni Kesir Eş-Şami, *Nihayet'il-Bidaye ve'n-Nihaye* c.1, s.83; İbni Teymiye El-Harrani, *Minhac'us-Sunne* c.2, s.331 ve fazla uzatmaktan kaçındığımız için zikretmediğimiz diğer kaynaklar.

Daha sonra usta araştırmacı şeyh Ebutalib et-Teclil et-Tebrizi (r.a), bu hadisin isnatlarına ilişkin Ebu Naim İşfahani'nin "Menakibi Mehdi" isimli kitabından şunları nakletmiştir:

Hafız Ebu Naim, Menakibi Mehdi kitabında bu hadisin kanallarını büyük bir topluluktan toplamıştır. Onların hepsi Asım b. Ebu Necud'dan, Zer b. Hubeyş'ten, Abdullah b. Mesud'dan ve Peygamberden (s.a.a) nakletmişlerdir. Süfyan b. Uyeyne onlardandır. Daha önce kaynaklarını zikrettiğimiz gibi hadisin ondan olan kanalları muhtelifdir. Katar b. Halife de onlardandır ve onun kanalları da muhtelifdir. Onlardan biri de Ameş'tir. Onun kanalları da çeşitlidir. Ebu İşhak Süleyman b. Firuz Eş-şeybani de farklı kanallarla bu rivayeti getirmiştir. Hafs b. Ömer b. Ömer ve Sufyan Sevri de farklı kanalları onlardandır. şu'be de muhtelif kanalları olanlardandır. Vasit b. Haris de onlardandır. Ebu şeybe Yezib b. Muaviye de onlardandır ve onun bu rivayette iki kanalı vardır. Süleyman b. Kurem'in de kanalları müteaddittir. Cafer Ahmer, Kays b. Rabi, Süleyman b. Kurem ve torunları, hepsi tek müsnette yer almıştır. Selam Ebu Munzir de onlardandır. Onlardan biri de Ebu şahab Muhammed b. İbrahim el-Kettani'dir; onun kanalları da muhtelifdir. Muhtelif kanallarıyla Ömer b. Ubeyd Et-Tanafusi de onlardandır. Ebubekir b. Ayyaş da müteaddit kanallarıyla onlardan biridir. Ebu Cehaf Davud b. Avf da muhtelif kanallarla bu hadisi zikredenlerdendir. Osman b. şebreme çeşitli kanallarla bu hadisi rivayet etmiştir. Abdulmelik b. Uyeyne de onlardandır. Muhammed b. Ayyaş da hadisi Amr Amiri vasıtasıyla çeşitli kanallardan rivayet etmiş ve bir senet getirerek onda şöyle demiştir: "Haddesena Ebu şassan Haddesena Kays", ancak onların nispetini belirtmemiştir. Onlardan biri de Ömer b. Kays Mellai'dir. Ammar b. Zureyk, Abdullah b. Hukeym b. Hubeyr Esedi, Ömer b. Abdullah b. Bişr, Ebul Ahvas,

Yusuf b. Yunus, Ğalib b. Osman, Hamza b. Zeyyat, Şeyban ve Hekem b. Hişam muhtelif kanallarla bu hadisi rivayet edenlerdendir. Zer b. Hubeyş'ten bu hadisi Asım dışında biri daha rivayet etmiştir. O da Amr b. Murre'dir. Bunların hepsinin rivayet ettiği hadiste "ismi benim ismimdir" ifadesi yer almıştır. Sadece Ubeydullah b. Musa'nın Zaide vasıtasıyla Asım'dan rivayet ettiği hadiste buna ilave olarak Peygamber'in (s.a.a) "babasının ismi babamın ismidir" buyurduğu nakledilmiştir. Elbette akıl sahibi nezdinde bu ilavenin hiçbir itibarı yoktur; hele ki bu imamların onun aksi yönünde ittifakı varken sırf bu ifadeden dolayı kuşkuya kapılmamalıdır. Allah daha iyi bilendir.²⁶⁶

Alkame, İbn Mesud'dan şu rivayeti nakletmiştir:

بينما نحن عند رسول الله صلى الله عليه وآله اذ اقبل فتية من بنى هاشم فلما رآهم النبي صلى الله عليه وآله اغرورقت عيناه وتغير لونه، قال: فقلت: ما نزال نرى في وجهك شيئا نكرهه فقال: انا اهل بيت اختار الله لنا الاخرة على الدنيا وان اهل بيتي سيلقون بعدى بلاء وتشريدا وتطريدا حتى يأتي قوم من قبل المشرق معهم رايات سود فيسالون الخير فلا يعطونه فيقاتلون فينصرون فيعطون ما سألوه فلا يقبلونه حتى يدفعوها الى رجل من اهل بيتي فيملأها قسطا كما ملؤها جورا، فمن ادرك ذلك منكم فليأتهم ولو حبوا على الثلج

"Biz Resulullah'ın huzurundayken Haşimoğullarından bir grup genç geldi. Peygamber onları görünce gözleri doldu ve yüzünün rengi değişti. Ben; "Şu ana kadar yüzünüzde bizi rahatsız edecek bir şey görmüyorduk (şimdi ne oldu da gözleriniz doldu?)" diye merakımı ifade edince Hazret şöyle buyurdu: Biz Ehlibeyt'iz; Allah bizim için ahireti dünyaya seçmiştir. Benim Ehlibeyt'im benden

²⁶⁶ Şeyh Ebutalib et-Teclil et-Tebrizi, *Men Hüvel Mehdi* s.76.

sonra bela, sürgün ve horlanıp kovulma ile karşılaşacaktır. Ta ki doğu tarafından siyah sancakları olan bir kavim gelecektir. Onlar mal isteyecekler ama kendilerine verilmeyecek. Bunun üzerine savaşp zafer kazandıklarında istedikleri şey kendilerine verilecek. Fakat onlar bunu kabul etmeyecek. Ta ki onu, benim Ehli-beyt'imden olan ve zulümle dolan yeryüzünü adaletle dolduracak kişiye verecekler. Sizden kim o zamanı idrak edecek olursa, kar üzerinde sürünerek dahi olsa onlara gelsin.”²⁶⁷

Ehlisünnet ulemasından Şeyh Abdulhâdi Abyari, *el-Arais'ul-Vadiha* isimli kitabında İmam Sadık'tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

“O, bir veya üç veya beş veya yedi veyahut dokuz gibi tekli yıllardan birinde çıkacaktır. Ramazan ayının yirmi üçüncü gecesi “Kâim” ismiyle seslenecek ve Âşura günü kıyam edecektir. Sanki onu, Muharrem ayının onuncu gününde rûkn ile makam arasında durmuş halde görür gibiyim; bir şahıs insanları onun eliyle biyatleşmeye çağırarak. Bunun üzerine yeryüzünün etrafından yarenleri mesafeleri kat ederek ona gelip kendisine biyat edecekler. Allah, onun vasıtasıyla yeryüzünü adaletle doldurur. Sonra Mekke'den hareket edip Kufe'ye gelecek. Oradan hazırladığı orduları şehirlere dağıtacak.”²⁶⁸

²⁶⁷ Zehebi, *Mizan'ul İtidal* c.2, s.35; İbni Hacer Mekki Heytemi, *Sevaiki Muhrika* s.237; İbni Kesir Kureşi Dimeşki, *Nihayet'il-Bidaye ve'n-Nihaye* c.1, s.41; El-Genci Eş-Şafii, *El-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.314; İbni Sabbağ Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.276; Alauddin Ali b. Husamuddin El-Hindi El-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.30; Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.60; Ahmed Ziyaeddin El-Gümüşhanevi El-İstanbuli, *Ramuz'ul Ehadis* s.135; Şeyh Süleyman El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* c.3, s.89; Muhibbuddin Taberi Eş-Şafii, *Zehair'ul-Ukba fi Menakibi Zevi'l-Kurba* s.17; Ebu Naim, *El-Erbeun Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*; İbni Mace, *Sunen'ul-Mustafa* s.517.

²⁶⁸ Allame Şeyh Abdulhâdi Abyari, *el-Arais'il-Vadiha* s.209, Mısır baskısı, ayrıca Berzenci'nin Manzumesine şerh olarak yazdığı *Caliyet'ul-Keder* isimli kitabında s.208; İbni Sabbağ El-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.284.

، وكأني به في العاشر من المحرم قائما بين الركن والمقام وشخص ينادى على يده البيعة فيسير اليه انصاره من اطراف الارض تطوى لهم طيا حتى بايعوه فيملاؤ الله الارض به عدلا ثم يسير من مكة حتى يأتي الكوفة فيفرق الجنود منها الى الامصار

Ehli'sünnet Tarafından Mehdi Hakkındaki Bazı Hadisler

Mehdi'yi inkâr etmek Peygamber'i inkar gibidir.

Peygamberimizden (s.a.a) Mehdi'nin çıkışını inkâr edenin küfrüne dair muhtelif isnatlarla birçok rivayet gelmiştir. Mesela Cabir b. Abdullah Ensari'den şu rivayeti nakletmişlerdir: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله من انكر خروج المهدي فقد كفر بما انزل على محمد صلى الله عليه واله وسلم، ومن انكر نزول عيسى فقد كفر، ومن انكر خروج الدجال فقد كفر، ومن لم يؤمن بالقدر خيره وشره من الله فقد كفر، فان جبرائيل اخبرني بان الله عز وجل يقول في من لم يؤمن بالقدر خيره وشره: فليتخذ رباً غيري

“Mehdi'nin çıkışını inkâr eden, Muhammed'e indirilene kâfir olmuştur. İsa'nın inişini inkâr eden kâfir olmuştur. Deccal'in çıkışını inkâr eden kâfir olmuştur. Hayrı ve şerri ile kaderin Allah'tan olduğuna inanmayan kâfir olmuştur. Zira Cebrail bana Yüce Allah'ın şöyle buyurduğunu haber verdi: Hayrı ve şerri ile kadere inanmayan, benden başka bir Rab edinmelidir.”²⁶⁹

²⁶⁹ İbrahim b. Muhammed Himvini El-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.334; İbn Hacer Askalani, *Lisan'ul-Mizan* c.5, s.130, *El-Kavl'ul-Muhtasar fi Alamati'l-Mehdiyyi'l-Muntazar* s.59.

Mehdi, cennet ehlinin efendilerindendir.

İbn Mace kendi isnadıyla Enes b. Malik'ten şu rivayeti nakletmiştir:

عن انس ابن مالك قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وآله يقول: نحن ولد عبد المطلب سادة اهل الجنة انا وحمزة وعلي وجعفر والحسن والحسين والمهدي

Enes dedi: Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu duydum: “Biz Abdülmüttalib oğulları cennet ehlinin efendileriyiz; ben, Hamza, Ali, Cafer, Hasan, Hüseyin ve Mehdi.”²⁷⁰

Mehdi, cennet ehlinin tavusudur.

Ehlisünnet muhaddisleri kendi isnatlarıyla İbn Abbas'tan şu rivayeti nakletmişlerdir: İbn Abbas şöyle der:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: المهدي طاووس اهل الجنة

Resulullah (a.s) buyurdu: “Mehdi, cennet ehlinin tavusudur.”²⁷¹

²⁷⁰ İbni Mace Kazvini, *Süneni İbni Mace* c.2, s.519, Mısır, et-Tazi baskısı; İbni Kesir eş-Şami, *Nihayet'il-Bidaye ve'n-Nihaye* c.1, s.44; Hatib Bağdadi, *Tarihi Bağdad* c.9, s.434; Muhibbuddin Taberi, *Zehair'ul-Ukba* s.89; *Er-Riyad'un-Nadra* c.2, s.209; Ali b. Muttaki El-Hindi El-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.5, s.92; Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.57; İbni Hace Mekki El-Heytemi Eş-Şafii, *Sevaiki Muhrika* s.233; Nebhani, *El-Feth'ul-Kebir* c.3, s.261; *El-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.312; *Fusul'ul-Muhimme* s.276; Muhammed b. Ali Sabban, *İs'afur-Rağibin* s.127 ve fazla uzatmamak için zikretmediğimiz diğer kaynaklar.

²⁷¹ İbni Sabbağ El-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme fi Marifet'il-Eimme* s.275, *El-Ğariy* baskısı; *El-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.80; Şeblenci, *Nuru'l-Ebsar* s.157; *Kunuz'ul-Hakaik*, “mim harfi”.

Tavus tabiri, onun güzelliği, cemâli ve görkemine işarettir. O cennetin ziynetidir. Onda başkalarında görülmeyen bir letafet ve güzellik vardır. Nitekim tavus da böyledir; onda, diğer kuşlarda görülmeyen bir güzellik vardır.

Mehdi, Peygamber'in Ehlibeyt'indendir

Ahmed b. Hanbel, Müsnedinde kendi isnadıyla Hz. Ali'den (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: المهدي منّا اهل البيت يصلحه الله في ليلة

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Mehdi, biz Ehlibeyt'tendir; Allah onun işini bir gecede ıslah eder.”²⁷²

Celaledin Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* kitabında kendi isnadıyla Ebu Hureyre'den şu rivayeti nakletmiştir:

حدثني خليلي ابوالقاسم صلى الله عليه وآله قال: لا تقوم الساعة حتى يخرج عليهم رجل من اهل بيتي فيضربهم حتى يرجعوا الى الحق، قلت: وكم يملك؟ قال خمسا واثنين

“Dostum Ebul Kasım (s.a.a) bana şu hadisi buyurdu: Onların üzerine Ehlibeyt'imden bir kişi çıkmadıkça ve hakka dönecekleri

²⁷² Hanbeli mezhebinin imamı olan Ahmed b. Hanbel Eş-Şeybani, *Müsnedi Ahmed b. Hanbel* c.1, s.84, Mısır, El-Meymene baskısı; İbni Mace Kazvini, *Süneni İbni Mace* c.2, s.519; Muhammed b. İsmail el-Buhari, *et-Tarih'ul-Kebir* c.1, s.317; Ebu Naim, *Hilyet'ul-Evliya* c.3, s.177; Himvini El-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.1, s.331; Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.58; *El-Beyan fî Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.311; şeyh Ahmed Ziyaeddin El-Gümüşhanevi El-İstanbuli, *Ramuz'ul-Ehadis* s.237; Nebhani, *El-Feth'ul-Kebir* c.3, s.159; Ali b. Ebubekir El-Heytemi, *Mecme'uz-Zevaid ve Menbe'ul-Fevaid* c.7, s.315, Kahire baskısı ve fazla uzatmaktan kaçındığımız için zikretmediğimiz diğer kaynaklar.

zamana kadar kendilerini dövmedikçe kıyamet kopmayacaktır. “O ne kadar hâkim olacak?” diye sordum. Buyurdu: Beş ve iki.”²⁷³

Suyuti ve bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla Ebu Said Hudri’den şu rivayeti nakletmişlerdir:

النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ: الْمَهْدَى يَصْلُحُهُ اللَّهُ فِي لَيْلَةٍ وَاحِدَةٍ

Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: “Mehdi’nin işini, Allah bir gecede ıslah eder.”²⁷⁴

Şeyh Süleyman el-Hanefi el-Kunduzi, kendi isnadıyla Resu-lullah’tan (s.a.a) şu rivayeti nakletmiştir:

رسول الله صَلَّى الله عليه وآله أنه قال لعلى عليه السلام: يا على اتق الضغائن التي في صدور من لا يظهرها إلا بعد موتي، أولئك يلعنهم الله ويلعنهم اللاعنون، ثم بكى وقال: أخبرني جبرئيل أنهم يظلمونه بعدى وأن ذلك الظلم يبقى حتى إذا قام قائمهم وعلت كلمتهم واجتمعت الأمة على محبتهم، وكان الشانئ لهم قليلا والمكاره لهم ذليلا، وكثر المادح لهم، وذلك حين تغيرت البلاد وضعف العباد واليأس من الفرج فعند ذلك يظهر القائم المهدي من ولدى بقوم يظهر الله الحق بهم، ويخمد الباطل بأسيا فهم، ويتبعهم الناس راغبا اليهم او خائفا، ثم قال: معاشر الناس ابشروا بالفرج فإن وعد الله حق لا يخلف وقضائه لا يرده وهو الحكيم الخبير، وأن فتح الله قريب، اللهم أنهم اهلى

²⁷³ Celeleddin Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.26, Kahire baskısı; Ali b. Ebubekir el-Heytemi, *Mecmeu’z-Zevaid ve Menbe’ul-Fevaid* c.7, s.315.

²⁷⁴ Celeleddin es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.87, Mısır baskısı; er-Resail’ul-Kavvamiyye (el yazma).

فاذهب عنهم الرجس وطهرهم تطهيرا، اللهم اكلاهم وأعمهم وكن لهم
وانصرهم واعزهم ولا تدلهم واخلفني فيهم أنك على ما تشاء قدير

Peygamber (s.a.a) Ali'ye şöyle buyurdu: “Ya Ali! Ben öldükten sonra açığa vuracakları sinelerdeki kinler karşısında sakınasın. Allah ve tüm lanet okuyanlar onları lanetler. Daha sonra Peygamber (s.a.a) ağladı ve şöyle buyurdu: Cebrail, benden sonra ona zulmedeceklerini bildirdi ve bu zulüm onların Kâim'inin kıyam edeceği, sözlerinin üstün geleceği ve ümmetin onların muhabbeti üzerinde ittifak edeceği, düşmanlarının azalacağı, istemeyenlerinin zelil olacağı ve övenlerinin çoğalacağı zamana kadar sürecek. Beldeler değişecek, Allah kulları zayıf düşecek ve kurtuluştan ümitlerini yitireceklerdir. İşte tam o sırada benim evlatlarımdan olan Mehdiyi Kâim öyle bir kavimle birlikte zuhur edecektir ki Allah onlarla hakkı üstün kılacak, onların kılıçlarıyla batılı söndürecek ve insanlar rağbetle veya korktukları için onlara tabi olacaktır. Peygamber (s.a.a) daha sonra şöyle buyurdu: Ey insanlar! Sizlere, fereden/kurtuluştan dolayı müjde olsun! Zira Allah'ın vaadi haktır, ona aykırı davranmaz. O'nun kazası geri çevrilemez. O, hikmet sahibidir ve her şeyden haberdardır. Allah'ın fethi yakındır. Allah'ım; onlar benim Ehlibeyt'imdir. Onlardan her türlü kiri gider ve onları tertemiz kıl. Allah'ım; onları koruyup gözet; onlara yardım et, onları aziz eyle ve onları zillete düşürme. Onları bana halef kıl. Doğrusu sen, dilediğin her şeye kâdirsin.”²⁷⁵

Bir grup Ehlisünnet âlimi kendi isnatlarıyla İmam Ali b. Ebu-talib'den (a.s) şu rivayeti nakletmişlerdir:

²⁷⁵ Şeyh Süleyman El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.44, İstanbul baskısı.

روى عدة من علماء اهل السنة باسنادهم من الامام على ابن ابيطالب عليه السلام انه قال لرسول الله صلى الله عليه وآله: أمتا المهدي ام من غيرنا يا رسول الله صلى الله عليه وآله؟

فاجابه رسول الله بقوله: بل مّا، بنا يختم الله كما بنا فتح، وبنا يستقذون من الشرك، وبنا يؤلف الله بين قلوبهم بعد عداوة بيّنة كما ألف بين قلوبهم بعد عداوة الشرك، قال على عليه السلام: أمؤمنون ام كافرون؟ قال: مفتون وكافر

Ali (a.s), Resulullah'a (s.a.a): "Acaba Mehdi bizden mi yoksa başkasından mı, ey Allah'ın Resülü?" diye sorduğunda ona şu cevabı verdi: Kesinlikle bizdendir. Allah bizimle açtığı gibi bizimle sonlandıracaktır. Bizimle şirkten kurtulurlar. Allah bizimle şirk adave-tinin ardından onların kalplerinin arasını uzlaştırdığı gibi apaçık düşmanlık içindeki kalplerin arasını uzlaştıracaktır. Ali (a.s) "Müminler mi yoksa kâfirler mi?" diye sorduğunda buyurdu: "Mef-tun ve kâfirdir."²⁷⁶

²⁷⁶ Ali b. Ebubekir el-Heytemi, *Mecme'uz-Zevaid ve Menbe'ul-Fevaid* c.7, s.613, Kahire'de bulunan Kutsi kütüphenesi baskısı; İbni Hacer, *Sevaiki Muhrika* s.235; Ebu Naim, *El-Erbeun Hedisen fi Zikri'l- Mehdi*, 34. Hadis; Es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.61; Ali b. Muttaki El-Hanefi El-Hindi, *Kenzul Ummal* c.7, s.263; İbn Sabbağ el-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.279; Allame Abdulhadi Abyari, *El-Arais'ul-Vadiha* s.208; Abdurrahman b. Diba, *Temyiz'it-Tayyib min'el-Habis fima Yeduru ala Elsinet'in-Nas min'el-Hadis* s.220; Şemsuddin Ebul Hayr es-Sehavi (ö:902), *Mekasid'ul-Hasene fi Beyanı Kesir'im-Minel-Ehadis el-Muştehere al'el-Elsine* s.435; İmam Munavi Abdurrauf, *Kunuz'ul-Hakaik fi Hadisi Hayr'il-Halaik* s.164; Muhammed b. Ali Sabban, *İs'afir-Rağibin* s.148; Kadı İyad es-Sebti el-Mısri (ö:544), *Meşarik'il-Envar ala Sihah'il-Asar* s.151; Şeblenci, *Nur'ul-Ebsar* s.158 ve diğer Ehlisünnet kaynakları.

İbn Hacer, *Sevaiki Muhrika* kitabında ve bir grup Ehlisünnet âlimi Nesir b. Hammad'dan merfu olarak şu hadisi nakletmişlerdir:

: قال رسول الله صَلَّى الله عليه وآله : المهدي رجل من عترتي يقاتل على سبتي
كما قاتلت انا على الوحي

Resulullah (s.a.a) buyurdu: “Mehdi, benim itretimden/soyumdan bir kişidir; ben nasıl vahiy üzerinde savaştıysam o da benim sünnetim üzerinde savaştacaktır.”²⁷⁷

Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* kitabında ve bir grup Ehlisünnet âlimi kendi isnatlarıyla İbn Abbas'tan şu rivayeti nakletmişlerdir:

: قال رسول الله صَلَّى الله عليه وآله : ملك الارض اربعة، مؤمنان وكافران،
فالمؤمنان ذوالقرنين وسليمان، والكافران نمروذ وبخت النصر، وسيملكها
خامس من اهل بيتي

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:”Yeryüzüne ikisi mümin ve ikisi kâfir olmak üzere dört kişi malik olmuştur. İki mümin; Zulkarneyn ve Süleyman’dır. İki kâfir ise Nemrud ve Buhtunnasr’dır. Gelecekte Ehli-beytimden olan beşinci bir kişi de yeryüzüne malik olacaktır.”²⁷⁸

Yeryüzüne malik olmaktan maksat, yeryüzünün doğuları ve batılarını kapsayacak şekilde her tarafının yönetimidir.

²⁷⁷ İbni Hacer el-Mekki el-Heytemi eş-Şafii, *Sevaiki Muhrika* s.89, Mısır'da bulunan Abdullatif baskısı; es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.74, Mısır baskısı; El-Hafız Semhudi el-Mısri eş-Şafii, *Cevahir’ul-Akdeyn*; Şeyh Süleyman el-Hanefi el-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.433.

²⁷⁸ Celaleddin Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* s.18, Mısır baskısı, İbni Cevzi'nin tarihinden naklen; İbni Hacer el-Heytemi, *el-Fetava el-Hedise* s.28; el-Kurtubi, *et-Tezkire* c.2, s.321.

Mehdi, Resulullah'ın (s.a.a) evlatlarındandır.

Ali b. Husameddin el-Muttaki el-Hindi, *Muntehebu Kenzul Ummal* kitabında kendi isnadıyla Huzeyfe Yemani'den şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صَلَّى الله عليه وآله: المهدي رجل من ولدي وجهه كالكوكب الدري

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Mehdi benim evlatlarından bir kişidir; yüzü parlak bir yıldız gibidir.”²⁷⁹

Mehdi, Fatıma'nın (s.a) evlatlarındandır.

Ehlisünnet âlimlerinin birçoğu kendilerine ait hadis kitaplarında kendi isnatlarıyla müminlerin annesi Ümmü Seleme'den şu rivayeti nakletmişlerdir:

قالت سمعت رسول الله صَلَّى الله عليه وآله يقول: المهدي من عترتي من ولد فاطمة عليها السلام

Ümmü Seleme diyor ki: Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu duydum: “Mehdi, benim itretimden/soyumdan ve Fatıma'nın evlatlarındandır.”²⁸⁰

²⁷⁹ Ali b. Hüsameddin el-Muttaki el-Hanefi el-Hindi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.30, Mısır, el-Meymene baskısı; Ebu Naim İsfahani, *el-Erbeun Hedisen fi Zikri'l-Mehdi*, Sekizinci Hadis.

²⁸⁰ İbni Mace Kazvini, *Süneni İbni Mace* c.2, s.519; el-Hafız Ebu Davud Secistani, *Süneni Ebu Davud* c.4, s.151, Mısır-es-Saadet yayınları; Muhammed b. İsmail Buhari, *et-Tarih'ul-Kebir* c.2, s.346; Hatib Tebrizi, *Mışkat'ul-Mesabih* c.3, s.24; Zehebi, *Mizan'ul-İtidal* c.1, s.355; İbni Hacer el-Mekki, *Sevaiki Muhrika* s.97; Ebu Muhammed el-Buğavi eş-Şafii, *Mesabih'us-Sunne* c.2, s.134; Ali b. El- Muttaki, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.30; İbni Hacer, *el-Fetava el-Hedise* s.29; İbni Kesir, *Nihayet'ul-Bidaye ve'n-Nihaye* c.1, s.40; Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.58 ve 74; El-

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla Ebu Abdullah Hüseyin b. Ali'den (a.s) şu rivayeti nakletmişlerdir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله لفاطمة: ابشري يا فاطمة فإن المهدي منك

Resulullah (s.a.a) Fatıma'ya (s.a) şöyle buyurdu: "Müjde sana ey Fatıma! Zira Mehdi sendendir."²⁸¹

Ehlisünnetten bir grup âlim, kendi isnatlarıyla Ebu Eyyub Ensari'den şu hadisi nakletmişlerdir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله لفاطمة عليها السلام:

نبينا خير الانبياء وهو ابوك، وشهيدنا خير الشهداء وهو عمّ ابيك حمزة، ومنا من له جناحان يطير بهما في الجنة حيث يشاء وهو ابن عم ابيك، ومنا سبطا هذه الامة الحسن والحسين عليهما السلام وهما ابناك، ومنا المهدي عليه السلام

Resulullah (s.a.a) Fatıma'ya (s.a) şöyle buyurdu: "Peygamberimiz, peygamberlerin en hayırlısıdır ve o senin babandır. Şehidimiz şehitlerin en hayırlısıdır ve o senin babanın amcası Hamza'dır. İki

Cami'us-Sağır c.2, s.579; İbni Teymiye el-Harrani, *Minhac'us-Sunne* c.4, s.211; el-Münavi, *Kunuz'ul-Hakaik fi Hadisi Hayri'l-Halaik* s.164; Ahmed Ziyauddin, *Ramuz'ul-Ehadis* s.236; Nebhani, *el-Feth'ul-Kebir* c.3, s.259 ve diğer Ehlisünnet kaynakları.

²⁸¹ Muhibbuddin Taberi (ö:694), *Zehair'ul-Ukba* s.136; Ebu Naim, *el-Erbeun Hedisen*, dördüncü hadis; Ali b. El-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *Kenzul Ummal* c.7, s.259 ve *Muntehebu Kenzul Ummal* c.5, s.96; Kadı İyad, *Meşarik'ul-Envar* s.125; Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.66; el-Münavi, *Kunuz'ul-Hakaik fi Hadisi Hayri'l-Halaik* s.3; Nebhani Yusuf, *el-Fethu'l-Kebir* c.1, s.17; Hanefi mezhebinin imamı olan Ebu Hanife Numan b. Sabit b. Zuti, *el-Fıkh'ul-Ekber* c.2, s.70.

kanadı olan ve onlarla cennette istediği tarafa uçan kişi bizdendir ve o, senin babanın amcası oğludur. Bu ümmetin iki peygamber torunu olan Hasan ile Hüseyin bizdendir, onlar senin oğullarıdır ve Mehdi bizdendir.”²⁸²

el-Futuhât’ul-Kebire kitabında mürsel olarak Peygamber’den (s.a.a) şöyle rivayet edilmiştir:

عن النبي صلى الله عليه وآله أنه قال: إنّ الله خليفة يخرج من عترته من ولد فاطمة يواطىء اسمه اسم رسول الله ويؤشبهه رسول الله في الخلق والخلق

Resulullah şöyle buyurdu: “Allah’ın, Peygamber’in soyundan ve Fatıma evlatlarından olan bir halifesi çıkacaktır; onun ismi Resulullah’ın ismine uyar; yaratılış ve huy olarak da Resulullah’a benzer.”

İbn Hacer el-Mekki, *el-Kavl’ul Muhtasar fi Alamati’l-Mehdiyyi’l-Muntazar* isimli kitabında şu rivayeti nakletmiştir:

جاء الخبر في عدة طرق أنّه اى المهدي من ولد فاطمة

“Müteaddit kanallarla gelen hadise göre Mehdi, Fatıma’nın evlatlarındandır.”²⁸³

Mehdi’nin Hasan ile Hüseyin’in soyundan olduğuna delalet eden rivayetler.

²⁸² Ali b. El-Muttaki el-Hindi, *el-Beyan fi Ahbari Ahir’iz-Zaman* s.310, Necef baskısı; Taberani, *el-Mucem’us-Sağır fi Tercümeti Ahmed*; *el-Futuhât’ul-Kebire*, Mısır baskısı ve diğer kaynaklar.

²⁸³ Ebul Abbas İbni Hacer el-Mekki el-Heytemi eş-Şafii, *el-Kavl’ul-Muhtasar fi Alamati’l-Mehdiyyi’l-Muntazar* s.56, Dımeşk’te bulunan ez-Zahiriyye kütüphanesi nüshası.

Bir grup Ehlisünnet âlimi kendi isnatlarıyla Ali b. Hilal'den, o da babasından şu rivayeti nakletmiştir:

دخلت على رسول الله صلى الله عليه وآله وهو في الحالة التي قبض فيها، فاذا فاطمة عند رأسه فبكت حتى ارتفع صوتها فرفع رسول الله صلى الله عليه وآله إليها وقال: حبيتي فاطمة مايبكيك؟ فقالت أخشى الضيعة من بعدك، فقال: يا حبيتي اما علمت انّ نبينا خيرا لانياء وهو ابوك... الى ان قال ومنا سبطا هذه الامة وهما ابناك الحسن والحسين وهما سيّدا شباب اهل الجنة، وابوهما والذي بعثني بالحق خير منهما، يا فاطمة والذي بعثني بالحق انّ منهما مهديّ هذه الامة اذا صارت الدنيا هرجا ومرجا وتظاهرت الفتن وانقطعت السبل واغار بعضهم على بعض، فلا كبير يرحم صغيرا ولا صغير يوقر كبيرا، فيبعث الله عند ذلك منهما من يفتح حصون الضلالة وقلوبا غلفا، يقوم بالدين في آخر الزمان كما قمت به في آخر الزمان ويملاء الارض عدلا كما ملئت جورا

الحديث

“Resulullah (s.a.a) ölüm halinde iken yanına girdiğimde Fatıma'nın, onun başucunda ağladığını gördüm. Sesi o kadar yükseldi ki Resulullah (s.a.a) ona sesini yükselterek şöyle buyurdu: Ey habibem Fatıma, seni ağlatan şey nedir? Fatıma dedi: Senden sonra zayı olmaktan korkuyorum. Bunun üzerine Peygamber ona şöyle buyurdu: Ey habibem! Bilmez misin ki peygamberimiz, peygamberlerin en hayırlısıdır ve o, senin babandır.... Bu ümmetin iki torunu bizdendir; onlar senin oğulların olan Hasan ile Hüseyin'dir. O ikisi cennet gençlerinin efendileridir. Beni hak olarak seçen Allah'a yemin olsun ki o ikisinin babası onlardan daha hayırlıdır. Ey Fatıma! Beni hak olarak gönderene yemin olsun ki bu ümmetin Mehdi'si o ikisinden olacaktır. Dünya hercümerç bir duruma dönüştüğü, fitneler boy gösterdiği, yollar kesildiği ve insanlar birbirini yağmaladığı, büyük küçüğe merhamet ve küçük büyüğe hür-

met etmediği bir zamanda Allah o ikisinden; sapkınlık kaleleri ve kilitlenmiş kalpleri fethedecek kişiyi gönderecektir. O, benim gibi ahir zamanda din ile kıyam edecek, zulümle dolmuş olan yeryüzünü adaletle dolduracaktır.”²⁸⁴

Mehdi'nin Hüseyin'in evlatlarından olduğuna delalet eden rivayetler.

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla kendi kaynaklarında Huzeyfe Yemani'den şu rivayeti nakletmiştir:

لو لم يبق من الدنيا إلا يوم واحد لطول الله ذلك اليوم حتى يبعث رجلا من ولدى اسمه كاسمى، فقال سلمان: من ائى ولدك يا رسول الله؟ قال: من ولدى هذا وضرب بيده على الحسين عليه السلام

Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: “Eğer dünyanın ömründen bir gün bile kalsa Allah o günü uzatacak ve benim evlatlarımdan ismi benim ismim gibi olan bir kişiyi gönderecektir. Bunun üzerine Selman sordu: Hangi evlatlarından ey Allah'ın Resulü? Peygamber (s.a.a) eliyle Hüseyin'e dokunarak “Bu evladımdan” buyurdu.”²⁸⁵

²⁸⁴ Muhibbuddin Taberi, *Zehair'ul-Ukba* s.135; Ebu Naim, *el-Erbeun Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*, beşinci hadis; Ali b. El-Muttaki el-Hindi, *el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.305; Celaleddin es-Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* c.2, s.66; Şeyh Süleyman el-Hanefi el-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.426; on ikinci asırda Hindistan'ın ileri gelen âlimlerinden el-Harisi el-Bedeşî, *Miftah'un-Neca* s.18.

²⁸⁵ Muhibbuddin Taberi, *Zehair'ul-Ukba* s.631; Kurtubi, *et-Tezkire* s.615; Ali b. El-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.90 ve 91; el-Himvini el-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.325; İmam Zehebi, *Mizan'ul-İtidal* c.2, s.18; el-Hanefi el-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.224 ve 435; İbni Sabbag el-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.277; Ebul A'la el-Attar, *el-Erbain* s.301; el-Hafız Semhudi, *Cevahir'ul-Akdeyn*; Allame el-Abyari, *el-Arais'ul-Vadiha* s.208; Şeblenci, *Nur'ul-Ebsar* s.158; Ebu Naim, *el-Erbeun Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*, altıncı hadis.

Abdullah eş-Şafii, Menakibinde kendi isnadıyla İbn Abbas'tan, o da Hüseyin b. Ali'den (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

سمعت رسول الله صلى الله عليه وآله يقول: أنه مني، يعني المهدي عليه السلام
من ولد الحسين بن علي عليهما السلام

“Resulullah’tan (s.a.a) “onun benden olacağını” (yani Mehdi’nin Hüseyin’in evlatlarından olacağını) duydu.”²⁸⁶

Mehdi’nin isminin Resulullah’ın ismine mutabık olacağına delalet eden rivayetler.

Ehlisünnet ulemasından kalabalık bir grup, birçok isnatla kendi hadis kitaplarında Abdullah b. Mesud’dan şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: لا تذهب الدنيا حتى يملك العرب رجل من
اهل بيتي يواطىء اسمه اسمي، قال ابو عيسى الترمذی فی صحيحه: وفي الباب
عن علي عليه السلام و ابى سعيد وام سلمة و ابى هريرة، ثم صحّح الحديث
بقوله: هذا حديث حسن صحيح، ثم قال: وحدثنا عبد الجبار ابن العلاء عن
عبد الجبار العطار حدثنا سفيان ابن عيينة عن عاصم عن زرّ عن عبد الله ابن
مسعود عن النبي صلى الله عليه وآله قال: يلي رجل من اهل بيتي يواطىء اسمه
اسمي، قال عاصم: حدثنا صالح عن ابى هريرة قال: لو لم يبق من الدنيا الا يوم
لطوّّل الله ذلك اليوم حتى يلي ... ثم صحّح الترمذی الحديث بقوله: هذا
الحديث حسن صحيح

²⁸⁶ Abdullah eş-Şafii, *Kitab’ul-Menakib* s.215.

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:”Ehlibeyt’imden ismi benim ismime mutabık olan bir kişi Arap’a malik olmadıkça dünya sona ermeyecektir. Ebu İsa et-Tirmizi, Sahihinde şöyle der: Bu babda Ali’den (a.s), Ebu Said’den, Ümmü Seleme’den ve Ebu Hureyre’den de rivayet vardır. Daha sonra hadisi şu sözıyla sahih saydığını ifade eder: Bu hasen ve sahih bir hadistir. Ardından şöyle devam eder: Abdulcebbar b. Âla, Abdulcebbar Attar’dan bize rivayet etti; Sufyan b. Uyeyne Asım’dan, Zer’den, o da Abdullah b. Mesud’dan Resulullah’ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu bize rivayet etti: Ehlibeyt’imden ismi benim ismime uygun olan bir kişi gelecek. Asım şöyle dedi: Salih Ebu Hureyre’den bize şu hadisi nakletti: Resulullah (s.a.a) buyurdu: Eğer dünyanın ömründen bir gün bile kalsa Allah o günü uzatacak ve Ehlibeyt’imden ismi benim ismim ve künyesi de benim künyem olan birisini gelecektir... Tirmizi bu hadisi de şu sözıyla sahih saymıştır: Bu hadis hasendir, sahihtir.”²⁸⁷

Ehlisünnet âlimlerinden bir kısmı, kendi hadis kaynaklarında kendi isnatlarıyla Ebu Tufeyl vasıtasıyla Ali b. Ebutalib’den (a.s) Peygamber’in (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet etmişlerdir:

لو لم يبق من الدنيا إلا يوم واحد لطول الله ذلك اليوم حتى يبعث رجلا من اهل بيتي يواطىء اسمه اسمي

²⁸⁷ Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sure et-Tirmizi, *el-Cami’us-Sahih* c.9, s.74, Mısır- es-Savi baskısı; Ebu Davud es-Secistani, *Süneni Ebu Davud* c.4, s.151; Ahmed b. Hanbel eş-Şeybani, *Müsnedi Ahmed* c.1, s.376, 377, 430 ve 448; Taberani, *el-Mucem’us-Sağir* c.2, s.148; Hatip Bağdadi, *Tarih-i Bağdad* c.1, s.370; İbni Hacer el-Mekki, *Savaiki Muhrika* s.97 ve daha birçok Ehlisünnet kaynakları, ravileri ve âlimleri tarafından nakledilmiştir.

“Eğer dünyanın ömründen bir gün bile kalsa Allah, Ehlibeyt’imden ismi benim ismim olan birisini göndermek için o günü uzatacaktır.”²⁸⁸

Zehebi, kendi isnadıyla Temim Daremi’den şu rivayeti nakletmiştir:

قلت: يا رسول الله ما رأيت للروم مدينة مثل مدينة يقال لها انطاكية، وما رأيت أكثر مطرا منها، فقال النبي صلى الله عليه وآله: نعم وذلك أنّ فيها التوراة وعصا موسى ورضاض الالواح ومائدة سليمان في غار... الى ان قال: فلا تذهب الايام والليالى حتى يسكنها رجل من عترتى، اسمه اسمى واسم ابيه اسم ابي، خلقه خلقى وخلقته خلقى، يملأ الارض قسطا وعدلا كما ملئت ظلما وجورا

“Resulullah’a (s.a.a) dedim ki: Rumlara ait Antakya denilen şehir gibi bir şehir görmedim. Ondan daha fazla yağmur alan bir şehir de görmedim. Peygamber (s.a.a) buyurdu: Evet; bunun sebebi Tevrat’ın orada olmasıdır. Musa’nın âsası, levhaların kırıntıları ve Süleyman’ın sofrası oradaki mağaradadır... Peygamber (s.a.a) sözünü şöyle sürdürdü: Geceler ve günler sona ermeden soyumdan; ismi benim ismim, babasının ismi babamın ismi olan, yaratılışı benim yaratılışıma ve ahlakı benim ahlakıma benzeyen bir kişi oraya yerleşecektir. O zulüm ve haksızlıkla dolan yeryüzünü adalet ve eşitlikle dolduracaktır.”²⁸⁹

²⁸⁸ Ebubekir Ahmed b. Hüseyin el-Beyhaki, *Kitab’ul-İtikad ve’l-Hidaye ila Sebil’ir-Reşad* s.105, Kamil Misbah baskısı.

²⁸⁹ Şemseddin Ebu Abdullah ez-Zehebi (ö:748), *Tezkiret’ul-Huffaz* c.1, s.765, Haydarabad baskısı.

Aralarında Tirmizi'nin de bulunduğu bir grup Ehlisünnet âlimi kendi isnatlarıyla Ebu Hureyre'den şu rivayeti nakletmişlerdir:

عن رسول الله صلى الله عليه وآله قال: لو لم يبق من الدنيا إلا يوم لطول الله ذلك اليوم حتى يلى رجل من اهل بيتي يواطىء اسمه اسمي

“Eğer dünyanın ömründen bir gün bile kalsa Allah o günü uzatacak ve Ehlibeyt'imden ismi benim isimim olan bir kişi gelecektir.”²⁹⁰

Peygamberimizle (s.a.a) İsa peygamber (a.s) arasında sadece Mehdi olduğuna delalet eden rivayetler

Taberani, *el-Mucem'us-Sağir* kitabında kendi isnadıyla Said b. Müseyyib vasıtasıyla Ebu Hureyre'den şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: الا ان عيسى ابن مريم ليس بيني وبينه نبى الا خليفتي فى امتى من بعد ان يقتل الدجال ويكسر الصليب ويضع الجزية وتضع الحرب اوزارها، الا من ادركه فليقرء عليه السلام

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Meryem oğlu İsa ile benim aramda hiçbir peygamber yoktur. Ancak ümmetim içinde Deccal'i öldürecek, haçı kıracak, cizyeyi kaldıracak ve savaş sona erdirecek halifem vardır. Kim onunla buluşursa kendisine selam söylesin.”²⁹¹

²⁹⁰ Ebu İsa b. Sure et-Tirmizi, *el-Cami'us-Sahih* c.9, s.74, Mısır-es-Savi baskısı; Ebu Naim, *el-Erbeun*; Ali b. El-Muttaki El-Hanefi El-Hindi, *El-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.307; Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* s.59 ve 64; Yusuf Nebhani, *El-Feth'ul-Kebir* c.3, s.435.

²⁹¹ Süleyman b. Ahmed eş-Şami et-Taberani (ö:360), *el-Mucem'us-Sağir* s.15, Dehli baskısı; Ebu İsa b. Sure et-Tirmizi, *el-Cami'us-Sahih* c.3, s.232.

Mehdi'nin ümmetin ortasında ve İsa'nın ümmetin sonunda olacağına delalet eden rivayetler

Ehlisünnet âlimlerinden kalabalık bir grup, kendi isnatlarıyla İbn Abbas'tan şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله كيف تهلك أمة أنا في أولها وعيسى ابن مريم في آخرها والمهدى من ولدى في وسطها

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Başında benim, sonunda Meryem oğlu İsa'nın ve ortasında evlatlarımdan Mehdi'nin olduğu bir ümmet nasıl helak olur?”²⁹²

Aralarında *Sahih-i Müslim* kitabının sahibi olan Müslim b. Haccac'ın da bulunduğu bir grup Ehlisünnet âlimi kendi isnatlarıyla Cabir b. Abdullah Ensari'den şu rivayeti nakletmişlerdir: Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu işittim:

سمعت رسول الله صلى الله عليه وآله يقول: لا تزال طائفة من امتي يقاتلون على الحق ظاهرين الى يوم القيامة، قال: فينزل عيسى ابن مريم فيقول اميرهم: تعال صل، فيقول: لا ان بعضكم على بعض امراء تكرمه الله هذه الامة

“Ümmetimden hak üzere bir taife kıyamete kadar galip olarak sa-vaşır. Peygamber (s.a.a) sonra şöyle buyurdu: Meryem oğlu İsa

²⁹² İbni Hacer el-Mekki el-Heytemi eş-Şafii, *Sevaiki Muhrika* s.99; İbni Meğazili eş-Şafii, *Kitab'ul-Menakib* s.593; Ebu Naim, *el-Erbain*, kırkinci hadis; Ali b. Hüsameddin el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman*; Muntehebu Kenzul Ummal, Müsnedi Ahmed'in dipnotu c.6, s.30 ve 31; el-Kadı İyad es-Sebti, *Meşarık'il-Envar* s.125; el-Himvini el-Cuveyni, *Feraid'u-Simtayn* c.2, s.339; Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.156; el-Cami'us-Sağir s.223; Nebhani, *el-Feth'ul-Kebir* c.3, s.36, Ahmed Ziyaeddin es-Sufi el-Gümüşhanevi, *Ramuz'ul-Ehadis* s.244 ve diğer âlimlerden nakledilenler ki biz sadece bunları zikretmekle yetindik.

inecektir. (Müminlerin) emiri ona “Gel bize namaz kıldır” der. O da şöyle der: Hayır. Muhakkak sizin bazınız, Allah’ın bu ümmete olan ikramı ile bazınız üzerine emirlersiniz.”²⁹³

Yine kendi isnatlarıyla Huzeyfe b. Yemani’den şu hadisi nakletmişlerdir:

قال رسول الله صَلَّى الله عليه وآله: يلتفت المهدي وقد نزل عيسى ابن مريم
كأنما يقطر من شعره الماء فيقول المهدي: تقدّم صلّ بالناس، فيقول عيسى:
إنّما اقيمت الصلاة لك فيصلي خلف رجل من ولدي

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Mehdi, Meryem oğlu İsa’nın in-
diğini fark eder; sanki onun saçından su damlıyordur. Mehdi ona:
“Öne geçip insanlara namaz kıldır” der. İsa: “Namazın kameti senin
için getirilmiştir der ve benim evlatlarından olan kişinin arkasında
namaz kılar.”²⁹⁴

²⁹³ Müslim b. Haccac Nişaburi, *Sahih-i Müslim* c.1, s.59, Mısır-Muhammed Ali Subeyh baskısı; Yahya b. Abdulaziz Yahya, *el-Cem Beyn’es-Sahihayn* c.2, s.423; Ebu Naim, *el-Erbain*, otuz dokuzuncu hadis; Ebu Muhammed el-Buğavi eş-Şafii, *Mesabih’us-Sunne* c.2, s141; Ali b. El-Muttaki el-Hanefi el-Hindi, *el-Beyan fi Ahbari Ahir’iz-Zaman* s.76 ve 86; İbni Hacer el-Mekki, *Sevaiki Muhrika* s.98; İbni Sabbağ el-Maliki, *Fusul’ul-Muhimme* s.277; Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.64; Şeblenci, *Nur’ul-Ebsar* s.230; Abdurrahman b. Ali ve İbni Diba eş-Şeybani, *Teysir’ul-Vusul ila Ehadis’ir-Resul* c.2, s.237 ve diğer kaynaklar.

²⁹⁴ İbni Mace Kazvini, *Süneni İbni Mace* c.9, s.519; İbni Hacer el-Mekki el-Heytemi, *Sevaiki Muhrika* s.98; Celaleddin es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* s.18, Mısır baskısı; el-Hafız Semhudi el-Mısri, *Cevahir’ul-Akdeyn* s.433; Abdullah eş-Şafii, *el-Menakib* s.229; Nur’ul-Ebsar’ın Dipnotunda Muhammed b. Ali Sabban, İsa’afur-Rağibin s.149; Ali b. El-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *El-Beyan fi Ahbari Ahir’iz-Zaman* s.76 ve 199; Ebu Naim, *el-Erbain*, on dördüncü hadis; İbni Sabbağ, *Fusul’ul-Muhimme* s.277; Şeblenci, *Nur’ul-Ebsar* s.230 ve fazla uzatmamak için zikretmediğimiz diğer kaynaklar.

Yevm'il-Halas hadisi

İbn Mace Kazvini ve bir grup Ehlisünnet âlimi, kaynaklarında kendi isnatlarıyla Ebu Ümame Bahili'den şu rivayeti nakletmiştir:

خطبنا رسول الله صلى الله عليه وآله وذكر الدجال وقال فيه: إنّ المدينة لتنقى خبثها كما ينقى الكير خبث الحديد، ويدعى ذلك اليوم يوم الخلاص، قالت ام شريك بنت العسكر: يا رسول الله فأين العرب يومئذ؟ قال عليه الصلوة والسلام: هم يومئذ قليل وجلّهم فى بيت المقدس وامامهم المهدي قد تقدّم اذ صلى بهم اذ نزل عيسى ابن مريم فرجع ذلك الامام ينكص عن عيسى القهقري ليتقدّم عيسى يصلى بالناس الظهر فيضع عيسى يده بين كتفيه ثم يقول: تقدم... الحديث وهو طويل وصحيح سنداً

Resulullah (s.a.a), bize hutbe okudu ve sözü Deccal'e getirip onun hakkında şöyle buyurdu: "Bir demirin pislği nasıl körükle temizlenirse Medine şehri de onun pislğinden temizlenecek. O güne "Yevm'il-Halas" (kurtuluş günü) denilecek. Ümmü Şerik binti Asker; "Ey Allah'ın Resülü, o gün Arap nerededir?" diye sordu. Buyurdu: Onlar azdır ve çoğu Beytul Mukaddes'tedir. Onların imamı Mehdi'dir. Öne geçmiş, onlara namaz kıldıracakken Meryem oğlu İsa inecektir. Bunun üzerine o imam geri çekilecek; İsa cemaate öğlen namazını kıldırın diye kararından vazgeçerken İsa eliyle onun omuzlarına vurup "sen öne geç..." diyecek. Oldukça uzun olan bu hadis senet açısından sahihtir."²⁹⁵

İsa (a.s) indiğinde Mehdi'nin (a.s) imameti

²⁹⁵ İbni Mace Kazvini, Ehlisünnet nezdinde siyah-ı sitteden (altı sahih hadis kaynağından) biri olan Süneni İbni Mace c.9, s519, Mısır-et-Tazi baskısı.

Bir grup Ehlisünnet âlimi ve Muhammed b. İsmail Buhari, *Sahih-i Buhari*'de kendi isnadıyla Ebu Hureyre'den şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صَلَّى الله عليه وآله: كيف انتم اذا نزل ابن مريم فيكم وامامكم منكم؟.

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Meryem oğlu aranızda indiğinde ve imamınız sizden olduğunda nasıl olacaksınız?”²⁹⁶

Ali b. el-Muttaki, *Muntehebu Kenzul Ummal*'da ve diğer Ehli-sünnet âlimleri kendi isnatlarıyla Ebu Said Hudri'den şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صَلَّى الله عليه وآله: مَنَّا الذي يصلى عيسى ابن مريم خلفه

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Meryem oğlu İsa'nın arkasında namaz kılacağı kişi bizdendir.”²⁹⁷

²⁹⁶ Muhammed b. İsmail Buhari, *Sahihi Buhari* c.4, s.502, Beyrut baskısı, *Kitabu Bed'ul-Halk*, Babı “vezkur fi'l-kitabi Meryem”; Müslim b. Haccac, *Sahihi Müslim* c.1, s.94, Mısır baskısı, iki kanalla Ebu Hureyre'den aynı hadis Muhammed Fuad Abdalbaki'nin düzenlemesiyle Kahire-Daru İbni Hazm baskısında da getirilmiştir s.53; Şeblenci, *Nur'ul-Ebsar* s.230; Ebu Muhammed el-Buğavi eş-Şafii, *Mesabih'us-Sunne* c.2, s.141; Muhammed b. Talha eş-Şafii, *Metalib'is-Suul* s.89; Ali b. El-Muttaki El-Hindi El-Hanefi, *El-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.75; Yahya b. Abdulaziz Yahya, *El-Cem'u Beyn'es-Sahiheyn* c.1, s.105; İbni Sabbag, *Fusul'ul-Muhimme* s.274; Suyuti, *El-Cami'us-Sagir*, Kaf harfi; El-Hanefi El-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.449.

²⁹⁷ Müsnedi İbni Hanbel'in dipnotundan naklen Ali b. Husameddin el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.30; Ali b. Husameddin el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *El-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.79; Celaledin Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* s.64; Ebu Naim, *El-Erbain*, otuz sekizinci hadis; Suyuti, *El-Cami'us-Sagir fi Ehadis'il-Beşir'in-Nezir* c.2, s.472; İmam Munavi, *Kunuz'ul-Hakaik*, Mim harfi ve diğer Ehlisünnet

Mehdi ortaya çıktığında, insanların ona biyat etmesi vaciptir

İbn Mace Kazvini, Süneninde kendi isnadıyla Sevban'dan şu rivayeti nakleder: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: Sizin hazinenizin yanında üç kişi öldürülür ki onların hepsi halife oğludur. Onlardan hiç birine hilafet geçmez.

Sonra doğu tarafından kara sancaklar yükselir. Sizinle hiçbir kavmin savaşmadığı şekilde savaşır. Sonra ezberleyemediğim bir şey zikretti. Onları gördüğünüz vakit buzlar üzerinde sürünerek de olsa gelip biat ediniz. Çünkü o, Allah'ın halifesi Mehdi'dir.²⁹⁸

Mehdi'nin Allah'ın halifesi olduğunu gösteren Peygamber'in açık ifadesi

Mehdi'nin Allah'ın yeryüzündeki halifesi olduğuna delalet eden deliller daha önce geçmişti ve tarihte sözü geçen bazı fetihlerin ona tatbik edilemeyeceğini açıklamıştık. Bu çok ciddi bir konudur. Zira Yüce Allah'ın yeryüzünde halife kılmak muradının

âlimleri kendi kaynaklarında bu hadisi zikretmiştir.

²⁹⁸ İbni Mace Kazvini, Ehlisünnet nezdinde siyah-ı sitteden (altı sahih hadis kaynağından) biri olan *Süneni İbni Mace* c.9, s.815; Hanbeli mezhebinin imamı Ahmed b. Hanbel eş-Şeybani, *Müsnedi Ahmed b. Hanbel* c.5, s.277; İbni Hacer el-Mekki, *Sevaiki Muhrika* s.98; Müsnedi İbni Hanbel'in dipnotundan naklen Ali b. Husameddin el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.29; Ali b. Husameddin el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *El-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.101 ve 213; Ebu Naim, *El-Erbain*, yirmi altıncı hadis; Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* s.63; *Cami'us-Sağir*, Elif harfi; İbni Sabbağ el-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.277; Allame Kurtubi, *et-Tezkire* c.2, s.328; Nebhani, *el-Feth'ul-Kebir* c.3, s.429 ve c.1, s.113; İbni Kesi eş-Şami, *Nihayet'il-Bidaye ve'n-Nihaye* c.1, s.42 ve zikretmediğimiz diğer kaynaklar.

ancak Mehdi'yi ayetin mısdağı saydığımızda gerçekleştiğini görmekteyiz. O, Allah'ın hüccetidir, insanların imamıdır, Allah'ın geriye bıraktığıdır, O'nun halifesidir. Yeryüzü asla ondan boş olmaz. Şimdi bu hakikate temas eden rivayetlerden bazılarını sunuyoruz:

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla Abdullah b. Ömer'den şu hadisi rivayet etmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: يخرج المهدي وعلى رأسه غمامة فيها مناد ينادى: هذا المهدي خليفة الله فاتبعوه

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Mehdi başı üzerinde bir bulut olduğu halde çıkacak, o bulutta bir münadi, “Bu Allah'ın halifesi Mehdi'dir O'na tabi olun” diye nida edecektir.”²⁹⁹

Ebu Naim, *el-Erbain* kitabında on yedinci hadiste kendi isnadıyla Abdullah b. Ömer'den şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: يخرج المهدي وعلى رأسه ملك ينادى: هذا المهدي خليفة الله فاتبعوه

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Mehdi çıktığında başının üzerindeki bir melek şöyle nida edecektir: Bu Allah'ın halifesi Mehdi'dir; ona tabi olun.”³⁰⁰

²⁹⁹ Âlauddin Ali b. El-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *El-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.93; Ebu Naim, *el-Erbain Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*, hadis 61; İbni Sabbağ el-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.280; el-Himvini el-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.316; İmam Zehebi, *Mizan'ul-İtidal* c.1, s.30 ve c.2, s.161; İbni Hacer Askalani, *Lisan'ul-Mizan* c.1, s.105; Diyarbekri, *Tarih'ul-Hamis fi Ahval Enfesi'n-Nefis* c.2, s.288; el-Hafız Semhudi el-Mısri, *Cevahir'ul-Akdeyn* s.435.

³⁰⁰ el-Hafız Ebu Naim İsfahani, *el-Erbain Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*, on yedinci

Ali b. el-Muttakiel-Hanefi el-Hindi, *Muntehebu Kenzul Ummal* kitabında senetleriyle Huzeyfe b. Yemani'den naklettiği rivayetin bir bölümünde Resulullah'ın (s.a.a) şu sözlerini getirmiştir:

فان رأيت فيهم يومئذ خليفة الله في الارض فالزمه وان نهك جسمك واخذ مالك

“O gün yeryüzünde Allah'ın halifesini gördüğünde – cismini sıkıntıya soksa ve malını alsa da – asla onu bırakma.”³⁰¹

Mehdi'ye itaatin vacip olduğuna delalet eden rivayetler

Celeleddin es-Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* kitabında et-Taberani eş-Şami'nin Avf b. Malik'ten rivayet ettiği şu hadisi getirmiştir:

انّ النبي صلوات الله عليه وآله قال: تجيء فتنة غبراء مظلمة ثم يتبع الفتن بعضها بعضا حتى يخرج رجل من اهل بيتي يقال له المهديّ فان ادركته فاتبعه وكن من المهتدين

Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: “Fitne kapkaranlık toz-duman halinde gelecek. Sonra Ehlibeyt'imden kendisine “Mehdi” denilen bir kişi çıkıncaya kadar fitneler hep birbirini takip edecek. Ona ulaştığında kendisine uyup hidayeti bulanlardan ol.”³⁰²

hadis.

³⁰¹ Müsnedi İbni Hanbel'in dipnotundan naklen Ali b. el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.31, rivayet Taberani, Ahmed b. Hanbel, Ebu Ye'la, Said b. Mensur kanalıyla Huzeyfe el-Yemani'den nakledilmiştir.

³⁰² Celeleddin es-Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.76, Mısır baskısı; Mir Seyyid Hemedani, *El-Meveddet'ul-Kurba* s.98.

Fatih Ali'dir, Muslih ise Mehdi'dir

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla İbn Abbas'tan şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: إنّ الله فتح هذا الدين بعلى عليه السلام واذا
قتل فسد الدين ولا يصلحه إلا المهدى عليه السلام

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Allah, bu dini Ali'yle fethettirdi (önünü açtı) ve o öldürülünce din bozuldu. Onu ancak Mehdi ıslah edecektir.”³⁰³

Ehlisünnet ulemasından bir grup, kendi isnatlarıyla Ebu Tu-feyl'den şu rivayeti nakletmiştir:

سمعت عليًا عليه السلام يقول: اذا قام قائم آل محمد صلوات الله عليه وآله جمع
الله له اهل الشرق واهل الغرب فيجتمعون له كما يجتمع قرع الخريف

“Ali'nin (a.s) şöyle dediğini duydum: Âl-i Muhammed'in (s.a.a) Kâimi kıyam ettiğinde Allah onun için doğu ve batı halkını bir araya toplayacaktır; onlar sonbahar bulutlarının toplandığı gibi onun etrafına toplanacaklardır.”³⁰⁴

Sonbahar mevsiminde bulutlardaki dağınıklık çok net olarak gözlemlendiği için özellikle bu benzetmeyi yapmıştır.

Mehdi'nin kerametleri ve bereketleri

³⁰³ Şeyh Süleyman el-Hanefi el-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.445 ve azıcık farkla s.259, İstanbul baskısı.

³⁰⁴ İbni Asakir, *Tarihi Dimeşk* c.5, s.482, Ravzatu's-Şam baskısı; İbni Hacer el-Mekki el-Heytemi eş-Şafii, *Sevaiki Muhrika* s.98; Celaleddin Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.244.

Bir grup Ehlisünnet âlimi ve Hâkim Nişaburi Müstedrek'inde kendi isnadıyla Ebu Said Hudri'den şu rivayeti nakletmiştir:

انّ رسول الله صلّى الله عليه وآله قال: يخرج فى آخر امتى المهديّ يسقيه الله الغيث وتخرج الارض نباتها ويعطى المال صحاحا وتكثر الماشية وتعظم الامة يعيش سبعا او ثمانيا يعنى حججا، ثم قال الحاكم هذا حديث صحيح الاسناد ولم يخرجاه اى البخارى ومسلم فى صحيحيهما

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Ümmetimin sonunda Mehdi zuhur edecek, Allah ona yağmurunu gönderecek ve yeryüzü mahsullerini çıkaracak. Malı sahih olarak verecek (eşit şekilde paylaştıracak). Hayvanlar çoğalacak, ümmet yücecek ve o yedi veya sekiz yıl yaşayacaktır. Hâkim daha sonra şöyle diyor: Bu, senedi sahih bir hadis olmakla birlikte Buhari ve Müslim, Sahihlerinde onu getirmemiştir.”³⁰⁵

Mehdi zuhurundan sonra kaç yıl yaşayacak?

Aralarında Tirmizi ve İbn Mace'nin de yer aldığı bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla Ebu Said Hudri'den şu rivayeti nakletmişlerdir:

قال: خشينا ان يكون بعد نبينا حدث فسالنا نبى الله صلوات الله عليه وآله قال: انّ فى امتى المهديّ يخرج يعيش خمسا او سبعا او تسعا، زيد الشاك (يعنى انّ الشك من احد الرواة من ابى سعيد) قال: قلنا وما ذاك؟ قال: سنين، قال:

³⁰⁵ Muhammed b. Abdullah el-Hâkim en-Nişaburi, *el-Mustedrek ala's-Sahihayn* c.5, s.755, Haydarabad baskısı, Ebu Naim, *el-Erbaun Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*, on beşinci hadis; *el-Himvini el-Cuveyni, Feraid'us-Simtayn* c.2, s.315; Celaleddin Suyuti, *El-Havi Lil-Fetava* c.2, s.36, Şeyh Ahmed Ziyaeddin es-Sufi el-Gümüşhanevi el-İstanbuli, *Ramuz'ul-Ehadis* s.508.

فيجيء اليه الرجل فيقول: اعطني اعطني قال: فيحشى له في ثوبه ما استطاع ان يحمله، ثم قال الترمذى في صحيحه بعد تحسين الحديث: قد روى هذا الحديث من غير وجه عن ابي سعيد الخدرى ره عن النبي صلوات الله عليه وآله

“Peygamberimizden sonra bir hadise baş göstermesinden korktuk ve Resulullah’a (s.a.a) sorduk, buyurdu ki: Ümmetimde Mehdi vardır; çıkacak ve beş veya yedi veya dokuz – şüphe eden, ravilerden Zeydi’dir – yaşayacaktır.” Ebu Said diyor ki: “Bu müddet nedir?” diye sorduk ve Allah Resulü; “senedir!” buyurdu ve şöyle devam etti: “İnsan ona gelecek ve “ey Mehdi! Bana da ver, bana da ver!” diyecek; Mehdi de onun esvabını taşıyabildiği kadar dolduracaktır.” Tirmizi, Sahih’inde “bu hadis hasendir” demiş ve veçhini belirtmeksizin Ebu Said vasıtasıyla Peygamber’den rivayet etmiştir.”³⁰⁶

Ümmet bozulduktan sonra Mehdi’nin eliyle ıslah olacaktır

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla Huzeyfe Yemani’den şu hadisi nakletmiştir:

³⁰⁶ Ebu İsa b. Sure et-Tirmizi, *el-Cami’us-Sahih* c.9, s.57, Mısır-es-Savi baskısı; İbni Mace Kazvini, *Süneni İbni Mace* c.9, s.518; el-Hâkim, *el-Müstedrek ala’s-Sahihayn* c.4, s.558; Ahmed b. Hanbel eş-Şeybani, *Müsnedi Ahmed b. Hanbel* c.3, s.21; Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* c.2, s.59; Ali b. Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.32; *el-Beyan fi Ahbari Ahir’iz-Zaman* s.100 ve s.316; el-Buğavi eş-Şafii, *Mesabih’us-Sunne* c.2, s.134; İbni Hacer el-Mekki el-Heytemi, *Sevaiki Muhrika* s.98; el-Hatib et-Tebrizi, *Mışkat’ul-Mesabih* c.3, s.24; Ali b. Ebubekir el-Heytemi, *Mecme’uz-Zevaid ve Menbe’ul-Fevaid* c.7, s.317; Nebhani, *el-Feth’ul-Kebir* c.1, s.401; Şeyh Ahmed Ziyauddin es-Sufi el-Gümüşhanevi el-İstanbuli, *Ramuz’ul-Ehadis* s.508; Kadı İyad es-Sebtî el-Mısri, *Meşarık’ul-Envar* s.155 ve diğer Ehlisünnet âlimleri ve kaynakları ki; biz fazla uzatmamak için onları zikretmiyoruz.

سمعت رسول الله صلى الله عليه وآله يقول: ويح هذه الامة من ملوك جابرة كيف يقتلون ويخيفون المطيعين الا من اظهر طاعتهم، فالمؤمن التقى يصانعهم بلسانه ويقومهم بقلبه، فاذا اراد الله ان يعيد الاسلام عزيزا قسم كل جبار عند وهو القادر على ما يشاء ان يصلح امة بعد فسادها، يا حذيفة لو لم يبق من الدنيا الا يوم واحد لطول الله ذلك اليوم حتى يملك رجل من اهل بيتي تجرى الملاحم على يديه ويظهر الاسلام لا يخلف وعده وهو سريع الحساب

Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu işittim: “Zalim hükümdarlar elinden bu ümmetin vay hâline! Kendilerine itaat edenler hariç, Müslümanları katledecekler, sürgün edecekler. Mümin kimse onları mülakat ettiğinde diliyle onlara yağcılık yapacak, ama kalbiyle onlardan kaçacaktır. Ancak Allah İslâm dinini tekrar izzetine kavuşturmak istediğinde bütün tuğyancı zalimleri helâk edecek ve ümmeti fesadından sonra tekrar ıslâh edecektir. Allah dilediğine kâdirdir. Ey Huzeyfe, eğer dünyanın ömründen sadece bir gün kalmış olsa dahi, Allah o günü o kadar uzatacak ki, benim Ehlibeyt'imden bir kişi, hükûmete kavuşup İslâm'ı muzaffer kılacaktır. Allah vaadine aykırı davranmaz. O, vaadini gerçekleştirmeye kâdirdir.”³⁰⁷

Mehdi'nin zuhuru fitnelerden sonra gerçekleşecektir

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla Ebu Said Hudri'den şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: يكون عند انقطاع من الزمان وظهور من الفتن رجل يقال له المهدي عليه السلام يكون عطائه هنيئا

³⁰⁷ Celaledin Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* s.46, Mısır baskısı; Şeyh Süleyman el-Hanefi el-Kunduzi *Yenabiul Mevedde* s.448.

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Zaman sona erip fitneler baş gösterdiğinde kendisine Mehdi denilen kişi ortaya çıkacaktır. Onun bağıışı hoş olacaktır.”³⁰⁸

Mehdi'nin zuhurunun ön hazırlıklarında çıkacak olaylar

Bir grup Ehlisünnet âlimi kendi isnatlarıyla, kendi kaynaklarında Abdullah b. Haris b. Cuz ez-Zubeydi'den şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله يخرج ناس من المشرق فيوطنون للمهدي –
يعنى سلطانه

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Doğu tarafından birtakım insanlar çıkıp, Mehdi'nin saltanatını hazırlayacaklardır.”³⁰⁹

Yani beklenen Mehdi'nin hükümeti için gerekli olan koşulları sağlayacaklardır. Onların çıkışı ve cihadının ardından Allah'ın izni ile Mehdi ortaya çıkacaktır.

Konstantiniyye ve deylem dağımı fethedecektir

³⁰⁸ Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* s.64; Ali b. el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi; *el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.85; İbni Sabbag el-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme fi Marifet'il-Eimme* s.279; Ebu Naim İsfahani, *el-Erbaun Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*, yirmi dördüncü hadis; eş-Şablenci, *Nur'ul-Ebsar* s.158; *Kitabu Fezail'ul-Kufe* s.3; *Eimmet'ul-Hüda* s.140.

³⁰⁹ İbni Mace Kazvini, *Süneni İbni Mace* c.9, s.915, Mısır-et-Tazi baskısı; el-Himvini el-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.333; Ali b. Ebubekir el-Heytemi, *Mecme'uz-Zevaid ve Menbe'ul-Fevaid* c.7, s.318; Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* c.2, s.60; Muhammed b. Osman Bağdadi, *el-Munteheb min Sahihay'il-Buhari ve Muslim* s.183; en-Nebhani, *el-Feth'ul-Kebir* c.3, s.420; el-Kurtubi, *et-Tezkire* c.2, s.328; Ali b. el-Muttaki el-Hanefi el-Hindi, *el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.314; *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.29; İbni Hacer el-Mekki el-Heytemi eş-Şafii, *Sevaiki Muhrika* s.98; Abdullubbi el-Kuddusi, *Sünen'ul-Hüda* s.575.

Ehlisünnet ulemasından kalabalık bir cemaat, kendi isnatlarıyla Ebu Hureyre'den şu rivayeti nakletmişlerdir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: لو لم يبق من الدنيا إلا يوم لوطه الله عزوجل حتى يملك رجل من اهل بيتي جبل الديلم والقسطنطينية

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Eğer dünyanın ömründen sadece bir gün kalmış olsa dahi, Allah o günü o kadar uzatacak ki, benim Ehlibeyt'imden bir kişi Deylem dağı ve Konstantiniyye'ye malik olacaktır.”³¹⁰

Peygamber'in (s.a.a) kendisinden sonra Ehlibeyt'ine yapılacak zulmü, onların hakkının gasbedilmesini ve Kâimlerinin zuhuru ile zulmün onlardan kalkacağını bildirmesi

Fakih Muvaffak b. Ahmed el-Harezmi, *Menakib*'inde kendi isnadıyla İbn Ebu Beyyi'den Peygamber'in (s.a.a) Ali (a.s) hakkındaki bir hadisinde şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

حديث أنه قال في علي عليه السلام: اخبرني جبرئيل أنهم يظلمونه ويغصبونه حقه ويقاتلون ولده ويظلمونهم بعده، واخبرني جبرئيل عن الله عز وجل أن ذلك يزول اذا قام قائمهم وعلت كلمتهم واجتمعت الامة على محبتهم - الى ان قال: - وذلك عند تغير البلاد وضعف العباد والياس من الفرج فعند ذلك يظهر القائم فيهم، هو من ولد ابنتي فاطمة، يظهر الله بهم الحق ويخمد الباطل باسيافهم

³¹⁰ Ali b. el-Muttaki el-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.30; *el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.97; Suyuti, *el-Cami'us-Sagir* c.2, s.377; *el-Havi Lil-Fetava* s.64; İbni Hacer el-Mekki eş-Şafii, *Sevaiki Muhrika* s.99; Ebu Naim, *el-Erbain*, otuz altıncı hadis; Nebhani, *el-Feth'ul-Kebir* c.3, s.48; el-Himvini el-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.318 ve diğer kaynaklar.

“Cebrail bana ona zulmedeceklerini, hakkını gaspedeceklerini, evlatlarıyla savaşıacaklarını ve ondan sonra onlara zulmedeceklerini bildirdi. Cebrail bana bu durumun; onların Kâimi kıyam edinceye, sözleri üstün gelinceye ve ümmet sevgilerinde birleşinceye kadar devam edeceğini haber verdi. – Sözlerine şöyle sürdürdü: – Bu, ülkelerin değiştiği, Allah kullarının zayıf düşüp kurtuluştan ümitlerini kestiği bir zamanda olacaktır. İşte o zaman onların arasında Kâim zuhur edecektir. O, benim kızım Fatıma’nın evlatlarından-
dır. Allah, onlarla hakkı galip edecek ve onların kılıçlarıyla batılı söndürecek-
tir.”³¹¹

Mehdi’nin cömertliği ve âlicenaplığı

Bir grup Ehlisünnet âlimi kendi kitaplarında ve onlardan biri olan Kurtubi Tezkiresinde Peygamberimizden şu rivayeti nakletmişlerdir:

لو لم يبق من الدنيا إلا يوم واحد لطَوَّلَ اللهُ ذلك اليوم حتى يليهم رجل من اهل بيتي تكون الملائكة بين يديه ويظهر الاسلام ويكثر المال، فيأتيه الرجل فيقول:
يا مهدى اعطني، فيحسني له في ثوبه ما استطاع ان يحمله

“Dünyada ancak tek bir günden başka hiçbir zaman kalmamış olsa bile Ehlibeyt’imden bir kişinin insanların başına geçmesi için muhakkak Allah o günü uzatır. Onun önünde (yardımcı) melekler bulunacak ve İslam (dini bütün haşmetiyle) ortaya çıkacaktır. Mehdi’nin hazinesinde mal, servet o derece çok olacak ki, bir kişi yanına gelerek: Ey Mehdi bana yardım et, diye rica edince Mehdi onun elbisesinin içinde taşıyabileceği parayı avuçlayıp verecektir.”³¹²

³¹¹ el-Fakih el-Bari el-Muhaddis el-Muverrih eş-Şair el-Edib Muvaffak b. Ahmed el-Harezmi (ö:568), *Menakibi Emîru’l Müminin*.

³¹² Ehlisünnet arasında müfessirlerin önderi olarak nam salmış olan Ebu

Mehdi'nin zuhur edeceği şehrin ismi

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla Abdullah b. Ömer'den şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: يخرج المهدي عليه السلام في قرية يقال لها
كريمة

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Mehdi, “Kerime” denilen bir şehirden çıkacaktır.”³¹³

Ashabı kehf mehdi'nin yardımcılarıdır

Allame Şeyh Abdurrahman b. Ebubekir Suyuti eserlerinden birinde kendi isnadıyla İbn Abbas vasıtasıyla Peygamberimizin (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

أنه قال: أصحاب الكهف أعوان المهدي عليه السلام

“Ashabı Kehf, Mehdi'nin yardımcıları olacaktır.”³¹⁴

Zuhurundan önce yalancı peygamberler çıkacak

Abdulah Muhammed b. Ahmed b. Ebubekir el-Ensari el-Endülüsi el-Kurtubi (ö:671), *et-Tezkire* s.127, Mısır baskısı.

³¹³ İbni Sabbağ el-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.277; Ali b. el-Muttaki el-Hanefi el-Hindi, *el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman* s.91; Ebu Naim, *el-Erbaun Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*, yedinci hadis; Şeyh Süleyman el-Hanefi el-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.449; Allame Abdulhadi Abyari, *Caliyet'il-Keder fi Şerhi Menzumat'il-Berzenci* s.208.

³¹⁴ Abdurrahman b. Ebubekir Suyuti (ö:119), *Neşr'ul-Âlemin* s.13, Haydar Abad baskısı; bu rivayeti İbni Asakir tarihinde ve İbni Merdeveyh tefsirinde nakletmiştir.

Yusuf b. Yahya el-Mukaddesi eş-Şafii, Akd'ud-Durer'de kendi isnadıyla Abdullah b. Ömer'den şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله لا تقوم الساعة حتى يخرج المهدي، ولا يخرج المهدي حتى يخرج ستون كذابا كلهم يقول: انا نبي

“Mehdi çıkmadıkça kıyamet kopmayacaktır ve hepsi de “ben peygamberim” diyen altmış yalancı çıkmadıkça Mehdi ortaya çıkmayacaktır.”³¹⁵

Fereci beklemenin faziletine dair rivayet ettikleri

Ehlisünnet âlimlerinden bir grup ve onlardan biri olan el-Himvini e-Cuveyni, Feraid'us-Simtayn kitabında kendi isnadıyla Emîrül Müminin Ali b. Ebutalib'den (a.s) şu rivayeti nakletmiştir: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: افضل العباداة انتظار الفرج

“En faziletli ibadet, fereci/kurtuluşu beklemektir.”³¹⁶

Elbette şu gerçeği gözardı etmemek gerekir: Fereci beklemek, müntezir olduğunu iddia eden birçoklarının yaptığı gibi her türlü hareketi bırakıp tamamen pasif bir pozisyona geçerek sıkıntı ve fitnelerin ortadan kalkması için Allah'ın emrinin gelmesini beklemek değildir. Aksine intizar, fereciden sonra kâmil olacak maksadın gerçekleşmesi için imkânın elverdiği ölçüde çaba ve gayret içinde olmaktır. Birisi sevdiği dostunun gelişini

³¹⁵ Yusuf b. Yahya b. Ali b. Abdulaziz el-Mukaddesi eş-Şafii es-Sulemi (ö: 658'den sonra), *Kitabu Akd'ud-Durer fi Ahbari'l-Muntezer Huve'l-Mehdi* (a.s), el yazısı ile telif edilmiştir.

³¹⁶ İbrahim b. Muhammed el-Himvini el-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.335.

beklerken onun sevdiği şeyleri hazırlar; onun sevdiği, hoşuna giden ve tercihinine uygun bir ortamı sağlamaya çalışır. Dolayısıyla fereci beklediği iddiasıyla amel ve çabayı bırakan kimse gerçekte bekleyenlerden değildir; aksine nefsinin ve şeytanın ayartmasına müptela olmuştur. Allah, bizi ve tüm müminleri lütfu ve rahmetiyle böyle bir durumdan kurtarsın.

Zuhurunun zamanı ile ilgili rivayetler

Abdunnebi el-Kuddusi, *Sünen'ül-Hüda* kitabında şu manada bir rivayet nakletmiştir ki Peygamber (s.a.a) buyurdu:

انه سوف تكون السنة كالشهر والشهر كالجمعه والجمعة كالיום واليوم كالساعة، وذلك زمان خروج المهدي وبسط العدل وكمال البذل

“Gelecekte bir sene bir ay gibi olacak; bir ay bir Cuma (hafta) gibi, bir Cuma bir gün gibi ve bir gün bir saat gibi olacak. İşte o, Mehdi'nin çıkması, adaletin yayılması ve bağışın kemale ulaşmasının zamandır...”³¹⁷

Ehlisünnte Kaynaklarında Mehdi'nin Özellikleri ve Zuhur Alametleri

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kaynaklarında kendi isnatlarıyla Ebu Said Hudri'den şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: المهدي منّا اجلى الجبين اقنى الانف

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: Mehdi bizdendir; alını açık ve kemer burunludur.³¹⁸

³¹⁷ Abdunnebi el-Kuddusi, *Sünen'ül-Hüda* s.474, el yazısı ile telif edilmiştir.

³¹⁸ İbni Esir, *en-Nihaye* c.1, s.302; el-Himvini el-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn*

Ehlisünnet kanalıyla Ebu Ümame el-Bahili'den şöyle rivayet edilmiştir:

: قال رسول الله صلى الله عليه وآله: بينكم وبين الروم أربع هدن في يوم، الرابعة على يد رجل من آل هرقل يدوم سبع سنين، فقال له رجل من عبد القيس يقال له المستورد بن غيلان: يا رسول الله صلى الله عليه وآله من امام الناس يومئذ؟ قال: المهدي من ولدى ابن اربعين سنة كأن وجهه كوكب دري في خده الايمن خال اسود عليه عبائتان قطوانيتان كأنه من رجال بني اسرائيل يستخرخ الكنوز ويفتح مدائن الشرك

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Yakında, sizinle Rumlar arasında dört sulh anlaşması olur. Dördüncü Âl-i Hırkel'den birinin eliyle gerçekleşir ve bu yedi sene devam eder. Bunun üzerine Abdulkays kabilesinden Mustevrid b. Giylan isminde bir kişi ona; “Yâ Rasûlallah, o gün insanların imamı kimdir?” diye sordu. Peygamber buyurdu: “İmam, benim evlâdımdan kırk yaşında, yüzü parlak bir yıldız gibi olan, sağ yanağında siyah bir beni bulunan ve üzerinde iki kutvânî aba olan bir kimsedir. Tavrı Benî İsrâil ulemasına benzer. Yirmi sene hüküm sürer. Arzdaki hazineleri çıkarır ve şirk beldelerini fetheder.”³¹⁹

c.2, s.330; Ebu Naim, *el-Erbaun Hedisen fi Zikri'l-Mehdi*, onuncu hadis; İmam el-Münavi, *Kunuz'ul-Hakaik* s.164; Ebul Âla Hasan b. Ahmed el-Attar el-Hemedani s.301; İbni Hacer el-Mekki, *el-Fetava el-Hedise* s.29; *Ğaliyet'ul-Mevaiz* ve *Mısbah'ul-Mutteiz ve'l-Vaiz* c.1, s.83; el-Kavl'ul-Muhtasar s.56; el-Hanefi el-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.181; *Mecmeu Bihar'ul-Envar* c.1, s.204.

³¹⁹ Âlauddin Ali b. el-Muttaki el-Hanefi el-Hindi, *Kenzul Ummal* c.7, s.186; *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.30; el-Beyan fi Ahbari Ahir'iz-Zaman s.95; İbni Hacer el-Mekki el-Heytemi eş-Şafii, *Sevaiki Muhrika* s.98, el-Himvini el-Cuveyni, *Feraid'us-Simtayn* c.2, s.330; İbni Sabbağ el-Maliki, *Fusul'ul-Muhimme* s.280; Suyuti, el-Havi Lil-Fetava c.2, s.66; Ebul Âla el-Attar, el-

Aralarında Celaledin Suyuti'nin de bulunduğu bir grup Eh-lisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla İbn Ertat'dan şu rivayeti nakletmişlerdir:

يدخل السفينانى الكوفة فيستحلها ثلاثة ايام ويقتل من اهلها ستين الفا، ثم يمكث فيها ثمان عشرة ليلة يقسم اموالها، ودخول الكوفة بعد ما يقاتل الترك والروم بقدفنسياء، ثم يبعث عليهم خلفهم فتن فترجع طائفة منهم الى خراسان فيقتل السفينانى ويهدم الحصون حتى يدخل الكوفة ويطلب اهل خراسان، ويظهر بخراسان قوم تزعن الى المهدي، ثم يبعث السفينانى الى المدينة فيأخذ قوما من آل محمد صلوات الله عليه وآله حتى يؤدبهم الى الكوفة ثم يخرج المهدي ومنصور هاربيين ويبعث السفينانى فى طلبهما، فاذا بلغ المهدي ومنصور الكوفة نزل جيش السفينانى اليهما فيخسف بهم، ثم يخرج المهدي حتى يمر بالمدينة فيستنقذ فيها من كان من بنى هاشم وتقبل الرايات السوداء حتى تنزل على الماء فيبلغ من بالكوفة من اصحاب السفينانى نزولهم فيهربون، ثم ينزل الكوفة حتى يستنقذ من فيها من بنى هاشم، ثم يخرج قوم من سواد الكوفة يقال لهم العصب ليس معهم سلاح الا قليل وفيهم بعض اهل البصرة قد تركوا اصحاب السفينانى فيستنقذون ما فى ايديهم من سبى الكوفة وتبعث الرايات السود بالبيعة الى المهدي عليه السلام

“Süfyani Kufe'ye girer ve üç günlük bir işgalden sonra altmış bin kişiyi öldürür. Burada on sekiz gece kalır. Kufe'nin mallarının hepsini paylaşır. Ancak Süfyani'nin Kufe'ye girişi Türkler ve Rumlarla Kadafnisa'da çarpışmasından sonradır. Sonra onların ara-

Erbain s.300; Süleyman el-Hanefi el-Kunduzi, *Yenabiul Mevedde* s.447; Ebu Naim el-Hafız İsfahani, *el-Erbaun Hedisen fi Zikr'il-Mehdi*, on ikinci hadis.

larına fitneler sokar ve onlardan bir grup Horasan'a döner. Süfyani öldürür, kaleleri yıkar, Kufe'ye girer. Sonra Horasan ehlini arar. Horasan'dan Mehdi'ye itaat edecek bir grup zuhur eder. Sonra Süfyani Medine'ye bir ordu gönderir, Peygamberimizin (s.a.a) soyundan bazı insanları Kufe'ye getirir. Sonra, Mehdi ve Mansur çıkıp kaçar ve Süfyani'de onları araştırır. Mehdi ve Mansur Kufe'ye vardığında onların peşinden gelen Süfyani'nin ordusu yere batmış olur. Sonra Mehdi, Medine'ye gelerek Beni Haşim'den hapiste olanları kurtarır. Bu meyanda siyah bayraklılar çıkarak bir su kenarına varırlar ve bunu duyan Süfyani ile yakınları kaçarlar. Mehdi, bilahare Kufe'ye inerek buradaki Haşimileri kurtarır. Sonra Kufe havalisinden kendilerine 'Usub' adı verilen çok az silaha sahip bir cemaat çıkar. Onların arasında bir kısım Basrahlılar da bulunur. Böylece onlar Kufe halkından esir bulunanları Süfyanilerin elinden kurtarırlar ve ardından siyah bayraklı ordu biat için Mehdi'ye gelir.³²⁰

Kurtubi, *Tezkire*'sinde kendi isnadıyla Huzeyfe Yemani'den şu rivayeti nakletmiştir:

قال: ثم يخرجون (ای السفیانی واصحابه) متوجهين الى الشام فتخرج رأية المهدي من الكوفة فيلحق ذلك الجيش منها على ليلتين فيقتلونهم وروى ايضا عن رسول الله صلى الله عليه وآله قال: تكون وقعة في الزوراء ... فساق الحديث بما يشتمل على ذكر خروج السفیانی ثم خروج المهدي وخروج الدابة وخروج يأجوج ومأجوج

Resulullah (s.a.a) buyurdu: "(Süfyani ve yarenleri) Şam'a doğru yola çıkarlar. Mehdi'nin sancağı ise Kufe'den yola çıkar ve Kufe'ye iki gecelik mesafede bu orduyu yakalayıp öldürürler. Yine Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Zura'da çatışma

³²⁰ Celaledin Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* c.2, s.676, Kahire baskısı.

olacak... Hadisin devamında Süfyani'nin çıkışı ve sonrasında Mehdi'nin zuhuru, Dabbet'ul-Arz'ın çıkışı, Yecüc ile Mecüc'ün çıkışından söz edilmiştir.”³²¹

Ali b. el-Muttaki el-Hanefi, *Kenzul Ummal*'da kendi isnadıyla Ebu Hureyre'den şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: يحبس الروم على وال من عترتى يواطىء اسمه اسمى فيقبلون بمكان يقال له العماق، فيقتلون فيقتل من المسلمين الثالث او نحو ذلك، ثم يقتلون يوما آخر فيقتل من المسلمين نحو ذلك، ثم يقتلون اليوم الثالث فيكون على الروم فلا يزالون حتى يفتحوا القسطنطينية فينا هم يقتسمون فيها بالاترسة اذ اتاهم صارخ: ان الدجال قد خلفكم فى ذرايكم

“Rumlar, benim soyumdan ve ismi ismime uygun bir valiye gadr ettikten sonra Amak denilen yerde sizinle savaşıacaklardır. Burada Müslümanların üçte bir kadarı öldürülür, sonra bir gün yine o kadar insan öldürülür. Üçüncü gün (seferde) ise savaş Rumlar aleyhine döner. Müslümanlar böylece savaşa devam eder ve Konstantiniyye'yi feth eder ve oradaki malları taksim ederler. Tam bu sırada bir münadi: Deccal ailelerinizde sizin yerinizi aldı” şeklinde bağıırır.”³²²

Ali b. el-Muttaki el-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* kitabında kendi isnadıyla Peygamber'in (s.a.a) şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

³²¹ Ehlisünnet nezdinde müfessirlerin imamı olarak nitelenen Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebubekir b. Ferah el-Ensari el-Endülüsi el-Kurtubi (ö: 671), et-Tezkire c.2, s.323 ve 326.

³²² Ali b. el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *Kenzul Ummal* c.7, s.260, Haydar Abad baskısı.

قال: يكون في رمضان صوت وفي شؤال همهمة وفي ذى القعدة تتحارب القبائل وفي ذى الحجة ينهب الحاج وفي المحرم ينادى مناد من السماء: الا ان صفوة من خلقه فلان فاسمعوا له واطيعوا

“Ramazan’da bir seda olur. Şevval’de de bir uğultu olur. Zilkade’de kabileler birbiriyle çarpışır. Zilhicce’de hacılar talana uğrar. Muharrem’de bir münadi gökten şöyle nida eder: “Dikkat ediniz. Bu, Allah’ın kullarının en seçkinidir. Onu dinleyiniz ve ona uyunuz.”³²³

Bir grup Ehlisünnet âlimi ve onlardan biri olan Ali b. el-Muttaki *Muntehebu Kenzul Ummal*’da Huzeyfe Yemani’den şu rivayeti nakletmiştir:

قال: تكون هدنة على دخن، قيل يا رسول الله ما هدنة على دخن؟ قال: قلوب لا تعود على ما كانت عليه ثم تكون دعاة الضلالة، فان رأيت يومئذ خليفة الله في الارض فالزمه وان نهك جسمك واخذ مالك، وان لم تره فاضرب في الارض ولو ان تموت وانت عاض بجذل شجرة

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Bir tütsü üzerinde (sonu belli olmayan) sükûnet olacaktır. “Bir tütsü üzerinde sükûnet nedir, ey Allah’ın Resulü?” diye sorulunca şöyle buyurdu: Daha önceki haline dönmeyecek olan kalplerdir. Sonra da delaletle çağıran kimseler olacaktır. O gün Allah’ın halifesini yeryüzünde görürsen bedenini çiğnese de malını alsa da ona tabi ol. Şayet onu göremezsen, sonu

³²³ Ali b. el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.32, Mısır-el-Meymene baskısı; Ebu Naim, Esmâ binti Yezid el-Ensariyye es-Sahabiyye’nin azat ettiği bir köle ve Tabiinin saygın bir şahsiyetlerinden biri olan Şehr b. Huşeb’den naklen.

ölüm de olsa başka bir yere git ve bir ağacın köküne iyice yapış oradan ayrılma.”³²⁴

Bir grup Ehlisünnet âlimi ve onlardan biri olan İbn Sabbağ el-Maliki, *Fusul’ul- Muhimme* kitabında Mehdi’nin zuhuruna dair şu alametleri rivayet etmişlerdir:

ولظهوره علامات: منها خروج السفينى، وكسوف الشمس فى النصف من شعبان وخسوف القمر فى آخر الشهر على خلاف ما جرت به العادة وحساب المنجمين - الى ان قال: - ومن ذلك خروج اليمانى، وظهور المغربى بمصر وطلوع نجم بالشرق مضىء كالقمر ثم يعطف حتى يكاد يلتقى طرفاه، وحمرة تظهر فى السماء وتلبث فى آفاقها، ونار تظهر بالشرق طولا وتبقى فى الجو ثلاثة ايام او سبعة وخروج العرب عن سلطان العجم وتملكها البلاد، وقتل اهل مصر اميرهم، ودخول رايات قيس والعرب الى مصر، وخروج ستين كذابا كلهم يدعى النبوة، وموت ذريع، وخسف قرية من قرى الشام يقال لها الجابية.

“Onun zuhurunun birtakım alametleri vardır: Süfyani’nin çıkışı, Güneşin Şaban ayının ortasında tutulması ve müneccimlerin alışılan öngörülerine aykırı olarak bu ayın sonunda ay tutulması bu alametlerdendir. Yemani’nin çıkışı, Mısır’da Mağribi’nin ortaya çıkması, doğuda ay gibi ışık saçan bir yıldızın doğması, ardından neredeyse iki tarafı bitişecek şekilde bükülmesi, gökyüzünde bir kızılığın ortaya çıkması ve ufuklarda kalmaya devam etmesi, doğuda uzunlamasına bir ateşin ortaya çıkması ve havada üç veya yedi gün kalması, Arabın Acemin egemenliğinden çıkıp ülkelere

³²⁴ Ali b. el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, bu hadisi Taberani, Ahmed b. Hanbel, Ebu Ye’la ve Said b. Mensur kanalıyla Huzeyfe Yemani’den rivayet etmiştir; *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.31, Mısır-el-Meymene baskısı.

malik olması, Mısır halkının kendi emirlerini öldürmesi, Kays ve Arap sancaklarının Mısır'a girişi, peygamberlik iddiasında bulunan altmış yalancının ortaya çıkması, ani ve hızlı ölüm, Şam'da Cabiye denen bir şehrin yere batması... bu alametlerdendir.”

İbn Hacer el-Mekki, *el-Kavl'ul Muhtasar* kitabında kendi isnadıyla Resulullah'ın (s.a.a) şu sözünü nakletmiştir:

ستكون فتنة لا يهدأ منها جانب إلا جاش منها جانبان حتى ينادى مناد من السماء: إن أميركم فلان إى المهدي عليه السلام

“Hiçbir tarafın ondan mahfuz kalmayacağı bir fitne zuhur edecek, bu fitne kaldığı yerden hemen başka bir tarafa yayılacak ve bu durum bir münadinin semadan seslenerek: “Ey insanlar, emiriniz artık Mehdi'dir” demesine kadar devam edecektir.”³²⁵

İbn Hacer aynı kitapta kendi isnadıyla Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

: يسعهم عدله ويعمل فيهم بسنة نبئهم صلوات الله عليه وآله حتى أنه يأمر مناديا فينادى: من له حاجة إلى؟ فلا ياتيه إلا واحد ... الحديث

“Adaleti onları kuşatacak ve aralarında peygamberlerinin sünnetiyle amel edecektir. Hatta o, bir münadinin şöyle bir çağrıda bulunmasını emredecek: Acaba birinin bana ihtiyacı var mı? Bunun üzerine bir kişiden başkası gelmeyecek...”

Bir grup Ehlisünnet âlimi, kendi isnatlarıyla Abdullah b. Mesud'dan Peygamberimizin (s.a.a) Mehdi'nin zuhurundan önce Süfyani'nin çıışıyla ilgili şu sözlerini nakletmişlerdir:

³²⁵ Ahmed b. Muhammed b. Hacer el-Heytemi eş-Şafii el-Mekki (ö:909), *el-Kavl'ul Muhtasar fi Alamati'l- Mehdiyy'il-Muntazar* s.56.

عن النبي صلوات الله عليه وآله فى حديث خروج السفينانى قبيل ظهور المهدي عليه السلام قال فيه : انه اى السفينانى يبعث جيشا الى الكوفة وخمسة عشر الف راكب الى مكة والمدينة لمحاربة المهدي عليه السلام ومن معه، وذكر الحرب فى الكوفة والمدينة – الى ان قال – ثم يسرون نحو مكة لمحاربة المهدي ومن معه، فاذا وصلوا الى البيداء مسخهم الله اجمعين فذلك قوله تعالى :

ولو ترى اذ فرعوا فلا فوت واخذوا من مكان قريب .

“Süfyani, Mehdi ve beraberindekilerle savaşması için Kufe’ye bir ordu gönderecek; Mekke ve Medine’ye on beş bin süvari gönderecek. Daha sonra Kufe ve Medine’deki savaştan söz etmiş ve ardından sözlerini şöyle sürdürmüştür: Sonra Mehdi ve beraberindeki-lerle savaşmak için Mekke’ye doğru yola çıkacaklar. Beyda’ya vardıklarında Allah onların tümünü mesh edecek (veya yere batıraca-³²⁶) İşte Yüce Allah’ın şu sözü de buna işaret etmektedir:

“Onları korkuya kapıldıkları zaman bir görsen! Artık bir kurtuluş ve kaçış yoktur. Yakın bir yerden yakalanırlar.”³²⁷

Hâkim Nişaburi, Müstedrekinde kendi isnadıyla Ebu Hureyre’den şu rivayeti nakletmiştir: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله: يخرج رجل يقال له السفينانى فى عمق دمشق وعامة من يتبعه من كلب (وهو قبيلة فى العرب) فيقتل حتى يقرر بطون

³²⁶ Mesh etmek, hayvana veya acayip varlıklara dönüştürmek anlamına gelir. Bazı nüshalarda “meseha” fiili yerine “yere batırmak” manasına gelen “hasefe” fiili geçmiştir. (Mütercim).

³²⁷ Sebe 51; bu hadisi bir grup Ehlisünnet âliminin yanı sıra Ehlisünnet nezdinde müfessirlerin öncüsü olarak anılan Allame Kurtubi el-Endülüsi, *et-Tezkire* kitabında (c.2, s.324) getirmiştir.

النساء ويقتل الصبيان فتجمع لهم قيس فيقتلها حتى لا يمنع ذنب تلعة، ويخرج رجل من اهل بيتى فى الحرة فيبلغ السفينان فيبعث اليه جندا من جنده فيهزمهم، فيسير اليه السفينان بمن معه حتى اذا صار بيضاء من الارض خسف بهم، فلا ينجوا منهم الا المخبر عنهم، ثم قال الحاكم انّ هذا حديث صحيح الاسناد

“Şam’ın ortasından adına Süfyani denilen ve kendisine tabi olanların çoğunun Kelb kabilesinden olacağı birisi çıkar. O insanları öldürür, hatta kadınların karınlarını deşip çocuklarını katleder. Kendisine karşı toplanan Kays kabilesini de öldürüp yok eder. (İşte o zaman) Ehlibeyt’imden Hirre’de bir kişi çıkar. Onun haberi Süfyani’ye ulaşınca, Süfyani ona karşı ordusundan bir ordu gönderir. Ancak Mehdi, bu orduyu hezimete uğratar ve bunun üzerine Süfyani yanındaki-lerden bir orduyu, ona karşı tekrar gönderir. Ancak bu ordu yeryüzünden Beyda’ya vardıklarında yere batırılır ve kendilerinden haber getirecekler dışında kimse sağ kalmaz. Hâkim daha sonra şöyle demiştir: Bu, senedi sahih bir hadistir.”³²⁸

Hafız Nureddin Ali b. Ebubekir el-Heytemi, *Mecme’uz-Zevaid*’de kendi isnadıyla müminlerin annesi Ümmü Seleme’den şu hadisi nakletmiştir:

قال رسول الله صَلَّى الله عليه وآله: يسير ملك المغرب الى ملك المشرق فيقتله، فيبعث جيشا الى المدينة فيخسف بهم، ثم يبعث جيشا فيسبى ناسا من

³²⁸ el-Hâkim Ebu Abdullah Muhammed b. Abdullah en-Nişaburi (ö:405), *el-Mustedrek ala’s-Sahihayn* c.4, s.520, Haydar Abad baskısı; Suyuti, *el-Havi Lil-Fetava* c.2, s.65, Mısır baskısı; Ali b. el-Muttaki el-Hindi el-Hanefi, *Muntehebu Kenzul Ummal* c.6, s.31, Mısır- el-Meymene baskısı, buna benzer bir rivayeti Hafız Nureddin Ali b. Ebubekir el-Heytemi de *Mecme’uz-Zevaid* ve *Menbe’ul-Fevaid*’de (Kahire el-Kuddusi kütüphanesi baskısı c.7, s.315) getirmiştir.

اهل المدينة، فيعود عائد من الحرم فيجتمع الناس اليه كالطير الواردة المتفرقة
حتى يجمع اليه ثلاثمائة واربعة عشر رجلا فيهم نسوة، فيظهر على كل جبار
وابن جبار ويظهر من العدل ما يتمنى له الاحياء امواتهم فيحيا سبع سنين، ثم
ما تحت الارض خير مما فوقها

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Batı meliki doğu melikine doğru gider ve onu öldürür. Ondan sonra Batı meliki, Medine’ye bir ordu gönderir, ancak bu ordu yere batırılır. Sonra ikinci bir ordu gönderir. Bu ordu Medine halkından bir grup insanı esir alır. Sonra insanlar Harem’den çıkan bir kimsenin etrafında, dağınık olarak, gelen kuşlar gibi toplanırlar. Öyle ki aralarında kadınların da bulunduğu üç yüz ondört kişilik bir grub oluştururlar. Onlar her zalime ve Cebbar oğlu Cebbar’a galip gelir. O’nun devrinde, ölümlerin dirilere imreneceği bir adalet görülür. O yedi yıl kalır. Sonra ise yerin altı, üstünden daha hayırlı olur.”³²⁹

Burada zikrettiklerimiz, Ehlisünnet âlimleri ve muhaddisleri tarafından rivayet edilmiş olan hadislerin sadece küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bunları getirmemizdeki gaye, gerçekten hakikati arayanlara delil sunmanın yanı sıra bu konudaki her türlü şüpheyi izale edip körlüğü gidermektir. Dolayısıyla peygamberler, hüccetler, açık deliller ve birtakım cahil veya inatçı kimselerin vesveselerine cevap verdikten sonra artık bu konuda hiç kimsenin bir bahanesi kalmaz. Maalesef cahiller veya kendini beğenmiş inatçı kimseler tarafından bu meselenin son zamanlarda tartışma konusu olduğunu ve hatta inkâr edildiğini görmekteyiz. Nitekim vakiyle Ümeyyeoğulları da bu konuyu inkâr etmek için çok ça-

³²⁹ el-Hafız Nureddin Ali b. Ebubekir el-Heytemi, *Mecme’uz-Zevaid ve Menbe’ul-Fevaid* c.7, s.315, Kahire- el-Kuddusi Kütüphanesi baskısı; Taberani da bu rivayeti Mucem’ul-Evsat’ında zikretmiştir.

lşmış, hatta bazı kitaplara “Mehdi yoktur, sadece Mesih vardır” şeklinde uyduruk rivayetler bile sokuşturmışlardır. Fakat onların çabası amacına ulaşmamış ve batıla uyanlar ziyan etmişlerdir. Hak, onların kör yamalarının arkasında kaybolmamış, tüm çıplaklığıyla kendisini ortaya koymuş ve hak ettiği yerde hep sabit kalmıştır. Kuşaktan kuşağa tüm İslam âlimleri, Peygamberimizin (s.a.a) Mehdi hakkındaki hadislerini rivayet etmiş, Mehdi hakkında birçok kitaplar yazmışlardır. Onların çoğu bu konuda tevatür veya istifaze idiasında bulunmuşlardır. Bu rivayetlerin çoğu sahih veya hasendir; zayıf olanların zaafı da meselenin kabulü ve şöhreti sebebiyle telafi edilmiştir.

Bununla birlikte biz daha önce arz ettik ki: Tevatür, haddizatında vicdani bir yoldur ve bir hadis mütevatir olduğunda artık onun kanal veya senedinin sahih olmasına ihtiyaç kalmaz. Çünkü bu, hadisin kabulünün taabbudi olduğu durumda geçerlidir, vicdani olduğu durumda değil. Dolayısıyla dinleriyle geçinen ve ahiretlerini dünyaları karşılığında satmış olan bu sapkın cahillerin vesveselerine kulak vermemek gerekir. Nitekim Yüce Rabbimiz de bu hususa şu şekilde dikkat çekmiştir:

﴿وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَضَلُّوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ﴾

“Önceden sapmış olan, birçoklarını da saptıran ve doğru yoldan çıkmış olan bir topluluğun isteklerine uymayın.”³³⁰

³³⁰ Mâide 77.

Şia Rivayetlerinde Mehdi

Mehdi konusunda Şia kanalıyla gelen hadisler sayılamayacak kadar çoktur. Dolayısıyla bu rivayetlerden meselenin aslına delalet edenleri getirmeyeceğiz. Değerli okuyucu bunlar hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak için, bu alanda yazılmış çok sayıda kitaba müracaat edebilir. Biz burada sadece konuyla ilgili bazı şüphelerin cevabını sunacağız. Bunların en önemlisi ve en faydalısı gaybet meselesi ve onun hikmetidir. Biz de Allah'ın yardımıyla buradan söze başlıyoruz:

Allah'ın Yeryüzündeki Halifesi Olan İmam'ın Gaybetinin Sebepleri

Allah'ın geriye bıraktığı hüccetinin hizmeti ile şereflenmenin, Yüce Allah'ın kulları üzerindeki en büyük nimetlerinden olduğunda hiç şüphe yoktur. Onun insanlar arasında hükmedip adaleti yayması, onları eğitip arındırması gerçekten son derece büyük bir nimettir. Buna karşılık onu kaybetmiş olmak; onun yerinde – daha önce Firavun, Haman, onların orduları ve Nemrud'un yaptığı gibi – zalimlerin, cahillerin, fasitlerin, azgın şeytanların ve tağutların uşaklarının hüküm sürmesi, bize zulmet-

meleri, bizi öldürmeleri, sürgün etmeleri, oğullarımızı öldürüp kadınlarımızı sağ bırakmaları en büyük hüsrandır. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyen herkes tağuttur, Firavun'dur, Haman'dır, Nemrud'dur. Hepsinin de mantığı, huyu ve yöntemi birbirinin aynıdır. Şu halde – varlığı her türlü bereketin kaynağı ve yokluğu hiçbir şeyle telafi edilemeyecek bir hüsrana olan – bu nimetin aramızdan çekilmesi ve bizim ondan mahrum kalışımızın sebep veya sebepleri nelerdir?

Burada meselenin sebeplerini açıklayan çok sayıda rivayetler vardır. Bu rivayetlerde ondan fazla nedenden söz edildiğini görmekteyiz. Elbette bu, gaybetin sebebi hakkında ihtilaf olduğu anlamına gelmez. Çünkü gaybetin çeşitli nedenleri vardır. Bunlardan bir kısmı zahiri ve şekilsel nitelikte olup olayın derinliği ve gerçek sırrını dikkate almaz. Bazıları ise daha derin olup, asıl sebebe kadar uzanmaktadır. Burada vereceğimiz cevaplar, soru soranın marifetinin derinliği ve imanının derecesine göre sahip olduğu istidada göre değişmektedir. Şimdi bu sebepleri ve onlarla ilgili rivayetleri sunacağız. Başarı Allah'tandır.

1. Sebep: Allah'ın Velisinin Öldürülmekten Korunması

Muhammed b. Ali b. Babaveyh es-Saduk, *İlel'uş-Şerayi* kitabında kendi isnadıyla ve Eban vasıtasıyla İmam Sadık'tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

قال رسول الله صلى الله عليه وآله لا بد للغلام من غيبة فقيل له: ولم يارسول الله؟ قال: يخاف القتل

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: “Bu genç için bir gaybet kaçınılmazdır. “Neden, ey Allah’ın Resülü?” diye sorulunca buyurdu: Öldürülmesinden korkulmaktadır.”³³¹

Şeyh Saduk, *Kemal’ud-Din* kitabında kendi isnadıyla Zürene b. A’yün’den şu rivayeti nakletmiştir:

عن زرارة ابن اعين قال سمعت ابا جعفر الباقر عليه السلام يقول: انّ للغلام غيبة قبل ظهوره، قلت ولم؟ قال: يخاف واوماً بيده الى بطنه، قال زرارة يعنى القتل

Zürene şöyle der: “Ebu Cafer’in (İmam Bakır’ın) şöyle söylediğini işittim: Bu gencin zuhurundan önce gaybeti olacaktır. “Neden?” diye sordum. Eliyle karnına işaret ederek “korkulduğu için” buyurdu. Zürene diyor: Yani öldürülmesinden korkulmaktadır.”³³²

Şeyh Saduk, *Kemal’ud-Din* kitabında kendi isnadıyla Zürene b. A’yün’den şöyle rivayet etmiştir:

عن زرارة ابن اعين قال سمعت الصادق جعفر بن محمد عليهما السلام يقول: انّ للغلام غيبة قبل ان يقوم، قلت: ولم ذلك؟ قال: يخاف و اشار بيده الى بطنه وعنقه، ثم قال: وهو المنتظر الذى يشكّ الناس فى ولادته فمنهم من يقول: اذا مات ابوه مات ولا عقب له، ومنهم من يقول: قد ولد قبل وفات ابيه بستانين لانّ الله عزّ وجلّ يحبّ ان يمتحن خلقه فعند ذلك يرتاب المبطلون

³³¹ Şeyh Saduk olarak tanınmış Muhammed b. Ali b. Babaveyh Kummi (r.a), *İlel’uş-Şerayi* c.1, s.234; Meclisi, *Biharu’l-Envar* c.52, s.90.

³³² Şeyh Saduk, bu rivayeti senetleriyle *İlel’uş-Şerayi* ve *Kemal’ud-Din* kitaplarında getirmiştir. Hadisin çeşitli senetleri vardır. Bunlardan bir kısmına Şeyh Saduk işaret etmiş, bir kısmına ise Allame Meclisi *Biharu’l-Envar*’da c.52, s.91 işaret etmiştir ve *Gaybet-i Numani* s.93.

Zürare şöyle der: “Ben İmam Sadık’ın (a.s) şöyle buyurduğunu işittim: Bu gencin kıyamından önce gaybeti olacaktır. “Neden böyle bir şey olacak?” diye sordum. Eliyle karnına ve boğazına işaret ederek “korkulmaktadır” buyurdu. Daha sonra şöyle buyurdu: O, insanların doğumunda şek ettiği beklenen zattır. İnsanlardan bazıları şöyle der: “Babası öldüğünde o da öldü ve ondan geriye kalan hiçbir çocuk yoktur.” Bazıları ise şöyle der: “Babasının vefatından iki yıl önce dünyaya gelmiştir. Zira Allah, kullarını imtihan etmeyi sever.” İşte tam da burada batıla uyanlar kuşkuya düşer.”³³³

Şeyh Saduk, *Kemal’ud-Din ve Temam’un-Nime* kitabında kendi isnadıyla Zürare’den şu rivayeti nakletmiştir:

عن زرارة قال: قال ابو عبد الله عليه السلام: يا زرارة لا بد للقائم عليه السلام من غيبة، قلت ولم؟ قال: يخاف على نفسه واوماء بيده الى بطنه

İmam Sadık (a.s) şöyle buyurdu: “Ey Zürare! Kâim (a.s) için gaybet kaçınılmazdır. “Neden?” diye sordum. İmam eliyle karnına işaret ederek şöyle buyurdu: Canından korkulmaktadır.”³³⁴

Burada çeşitli tabirlerle gaybetin sebebinin öldürölme korkusu olduğuna delalet eden başka rivayetler de vardır; boğazlanmak, öldürölme ve canından korkulması bunlardan bazılarıdır. Bazı rivayetlerde “eğer insanlar onu tanısaydı onu paramparça etmek için heveslenirlerdi” ifadesi geçmiştir. Veya İmam, onun gaybetinin sebebinin soran kişiye karnına ya da boğazına işaret ederek cevap vermek suretiyle öldürölme korkusunu kastetmiş-

³³³ Şeyh Saduk, *Kemal’ud-Din ve Temam’un-Nime*; Meclisi, *Biharu’l-Envar* c.52, s.95.

³³⁴ Muhammed b. Ali b. Babaveyh, *Kemal’ud-Din* c.2, s.157; *Gaybet-i Numani*, 21 sayısının altında ve *Kemal’ud-Din* s.92’de İbni Bukeyr’den ve birincide Halid b. Nuceyh Zürare’den.

tir. Elbette şu husus gözardı edilmemelidir ki Allah yolunda öldürölmek Allah dostları ve imamların kaçınacakları bir şey değildir. Aksine buradaki korku, tam da İmam Ali'nin (a.s) Yüce Allah'ın Hz. Musa hakkındaki, “Musa, içinde bir korku hissetti”³³⁵ sözüne ilişkin şu açıklamasıdır:

انه لم يوجس موسى خيفة على نفسه بل اشفق من غلبة الجهال ودول الضلال

“Musa kendi canı için korkmadı. Aksine cahillerin galip gelmesi ve sapkınlığın egemen olmasından korktu.”³³⁶

Elbette onun ümmet içinde öldürölme korkusu gerçekten üzerinde düşünölmesi ve tefekkür edilmesi gereken bir konudur. Nasıl oluyor da diğeri yöneticiler, imamların nezdinde bulunan ilim ve faziletlerden yoksun oldukları halde böyle bir korku yaşamıyorlar? Nasıl oluyor da insanlar Allah dostları için birer tehlike olarak sayılıyorlar ama diğeri yöneticiler için tehlike teşkil etmiyorlar? Kısaca şu cevabı verebiliriz:

Yöneticiler ve politikacılar, gücü dünyaları ve çıkarları doğrultusunda kullandıkları için insanları kendilerine yem olarak görürler. Bu yüzden insanları ikna etmek için ellerindeki tüm araçlardan yararlanırlar. Onlar üzerinde baskı, zorbalık, yalan, hıyanet, gaddarlık gibi tüm yöntemleri kullanırlar. Bazılarını kendi yanlarına çekmek için Allah'ın fakirler için kılmış olduğı mallardan onlara peşkeş çekerler. Hak etmedikleri halde, ehliyet ve liyakatten yoksun olmalarına rağmen onları birtakım mevkilere getirirler. Bu şekilde onları kendi etraflarına toplayıp hep birlikte zayıfların haklarını yerler, hakları olmadığı halde onların

³³⁵ Taha 67.

³³⁶ Seyyid Razi (r.a), *Nehcöl Belaga*, dördüncü hutbe.

fırsatlarını ellerinden alırlar. İmam Ali'nin (a.s) ifade ettiği gibi Allah malını ilkbaharda devenin otları, çayı-çımeni yiyip sömürmesi gibi yerler, sömürürler... Kurdukları tuzakta onlara katılmayan, aksine muhalefet edip karşı gelenleri ise öldürürler, hapse atarlar, yurtlarından sürgün ederler, idam ederler... Böylece onların sesini kesip yerlerine oturturlar ve teslim olmaları için ne gerekiyorsa onu yaparlar. Sonra da onların çıkıp insanlara söyledikleri yalana birçokları aldanır. Onlara yönelik birtakım hizmetler de yaparlar, düşmanlarını uzaklaştırırlar ve onları düşmanlarına karşı savunurlar, böylece devletleri sağlamlaşır. Fakat imamlar ve Allah dostları, bu günahkârların başvurduğu cinayet, hıyanet, yalan, gaddarlık ve zorbalık gibi yöntemlere asla tevessül etmezler. Onlar sadece hak ve adalete tutunurlar. Dola- yısıyla eğer insanlar marifet ve iman ehli ise onlara yardım eder, malları ve canları ile onları korurular. Onların yolunda şehit oluncaya kadar itaatlerinden çıkmazlar. Böylece onların devleti sağlamlaşır. Ancak halk farklı istek ve arzulara sahip olur, dün- yayı ahirete tercih ederse, üstün düzeyde bir marifet ve imandan yoksun olursa onlara en şiddetli şekilde karşı çıkarlar. Onları öldürürler ve yerlerine otururlar; onların sahibi oldukları maka- mı gasp ederler. Böyle bir tepki, aslında içinde dünyevilik olan ve dünyayı ahirete tercih eden herkesten beklenebilecek bir şeydir. Bu tür insanların sayısı ise ciddi anlamda fazladır. Hal böyle iken inananların arasında haklarında **“Allah onların kalplerini takva ile imtihan etmiştir”** denilecek seviyede Aşura günü İmam Hü- seyin'in huzurunda şehadete ulaşanlar gibi marifet ehli müminler bulunmadıkça imamların devleti oluşmayacaktır.

Bu konuda İmam Sadık'ın (a.s), kendisinden kıyam ederek hakkını almasını isteyen Sudeyr Sayrufi ve Hasan b. Sehl Horsa- ni'ye verdiği ameli cevap gerçekten ibret vesikasıdır. Onlar kıyam

etmesi halinde Horasan'da İmama yardım edecek çok sayıda insan olduğunu iddia edince hazret onlara, oracıkta yanmakta olan tandıra girmelerini emretti. Fakat onlar canlarına bir zarar gelmesinden korktukları için bunu yerine getiremeyeceklerini söylediler. Bunun üzerine İmam tam da o sırada içeriye giren Harun Mekki'ye aynı emri verdi. O, hiçbir şey sormadan tandıra girdi. İmam onlara sordu: Horasan'daki Şiilerden kaç tane bu düzeyde iman ve yakine sahip kişi bulunur? Onlar, olmadığını söyleyince hazret şöyle buyurdu: Eğer şu kavmin yanındaki koyunların sayısı kadar yanımda Harun Mekki gibi adamım olsaydı, beklemezdim; kıyam eder ve hakkımı alırdım. Rivayete göre o civardaki koyunlara baktıklarında onların sayısının on üç veya on yedi olduğunu gördüler. Bunun anlamı şudur: İlahi bir devletin gerçekleşmesi için hiçbir şekilde dünyayı ahirete tercih etmeyecek mümin erkek ve kadınlara ihtiyaç vardır. Diğer insanlardan herbiri dünyayı ahirete tercih ettiği için İmamın katili olabileceği gibi bir şekilde onun devletine muhalifet edecektir. Bazıları mal için, bazıları makam ve mevki için, bazıları da nefsani arzuları için ona karşı gelecektir.

Dolayısıyla nefsini arındırmamış olan herkes İmam için gizli ve potansiyel bir düşmandır. Davranışında ve ahlakında onlardan ayrışan herkes aslında kendisini arındırmamıştır ve bu yönüyle onda hakikate ve ilahi devlete karşı gizli bir düşmanlık vardır. Allah lütfu ve keremiyle bizi böyle bir şeyden korusun. Binaenaleyh nefisleri tamamen arındırılmış ve şeytanın kendilerine hiçbir şekilde nüfuz edemediği tam anlamıyla ihlase erdirilmiş havastan bir topluluk oluşmadıkça onlar asla zuhur etmezler ve kıyama kalkışmazlar. Onlar halkın arasında kendilerine müracaat edilip danışıldığı halde onlardan korkarlar ve uygun zamanın gelmesini beklerler. Gerçekten dinde bundan daha büyük bir musibet ola-

maz! Bazı dini etkinliklerde insanlardan gördüğümüz heyecan ve muhabbet bizi aldatmamalıdır. Çünkü Ferezdek, Kufe halkının durumunu İmam Hüseyin'e anlatırken şöyle demişti: “Onların kalpleri seninledir ama kılıçları sana karşıdır.”

İnsanlar, fıtratlarının gereği olarak onları severler, onların muhabbetinin cezbisine kapılırlar ve onları tasdik ederler. Fakat nefsanî eğilimlerinin esirleri olmaları hasebiyle onların karşısında dururlar. Çünkü insanlara hâkim olan nefis, sürekli kötülüğü emreder. Bu yüzden onların önüne geçerler; onlardan bir kısmını öldürürler ve bir kısmını da esir ederler. Yaşamları refah içinde olduğu sürece onların takipçilerinden ve Şiilerinden olurlar. Ama ne zaman ki bir bela ile imtihan edilecek olurlarsa, işte o zaman gerçek dindarlar azalır. Nitekim İmam Hüseyin (a.s) bu gerçeğe şu sözlerle temas etmiştir:

“İnsanlar dünyanın kullarıdır, din ise onların dillerinde bir lakırtıdan ibarettir. Bela ile başbaşa kaldıklarında dindarlar azalır.”

Bu yüzden Allah, bizleri zor imtihanla sınamadan önce imanımızı derinleştirmek ve nefsimizi tezkiye edip arındırmak için çabuk davranmalıyız. Yoksa imtihanla karşılaştığımızda başarı ve kurtuluş için çok geç olabilir.

2. Sebep: Sünnetullahta Nimete Nankörlük Onun Elden Alınmasına Sebep Olur

Şükürü yerine getirildiğinde arttığı gibi nankörlük edildiğinde de nimetin elden çıkması, Allah katındaki kesin kurallardan (sünnetullahtan) biridir. Nitekim Yüce Allah ayette şöyle buyurmuştur:

﴿لئن شكرتم لازيدنكم ولئن كفرتم إن عذابی لشديد﴾

“Şükrederseniz, nimetinizi artırırım; nankörlük ederseniz, (bilin ki) azabım çok şiddetlidir.”³³⁷

Azabın başlangıcı, Yüce Allah'ın kullarına sunduğu bu nime-
tin elden çıkmasıyla-
dır. İmamet ve velayetin üstünde tasavvur
edilecek bir nimet yoktur. Bununla birlikte İslam ümmetinin ön-
derliği onlardan kapması, velayetlerini çalması, saygınlıklarını
çığnemesi, karşılarına diktikleri putlara tapınması, bunların ilim-
lerini bırakıp başkalarının cehaletini alması, Resul evlatlarının
adaletli yönetimini bırakıp Emevi ve Abbasilerini zulüm saltanat-
larına razı olmasından daha büyük bir nankörlük var mıdır? Üm-
met sadece bununla da yetinmemiş; Peygamber evlatlarını öldür-
müş, sürgün etmiş, onları esir almış, başlarına türlü-türlü felaket-
ler getirmiş; o yüce önderleri zından, zehirleme ve yaralama gibi
musibetlere maruz bırakmış, mallarını yağmalamış ve canlarına
kıymıştır. Bu durum Allah'ın onları zalimlerin şerrinden korunaklı
hoş bir hayata kavuşturacağı ve adalet devletlerini yeryüzüne
hâkim kılacağı zamana kadar hep devam edecektir. Ta ki nihaye-
tinde Allah onları yeryüzüne yerleştirecek; Firavun'a, Haman'a ve
onların ordularına korktukları şeyi gösterecektir. Hüccetullah ve
Bakiyyetullah'ın gaybetinin sebebine dair zikredilen bu delil hak-
kında rivayetler vardır. Onlardan biri Şeyh Saduk'un *İlel'uş-Şerayi*
kitabında kendi isnadıyla Mervan el-Enbari vasıtasıyla İmam Mu-
hammed Bakır'dan (a.s) naklettiği şu rivayettir:

اِنَّ اللهَ اِذَا كَرِهَ لَنَا جُورًا قَوْمٍ نَزَعْنَا مِنْ بَيْنِ اَظْهَرِهِمْ

“Allah bizim için bir kavmin komşuluğunu istemediğinde bizi on-
ların arasından çekip alır.”³³⁸

³³⁷ İbrahim 7.

Allah'ın onlarla komşu olmamızı ve onların bizim aramızda bulunmasını istemeyişinin tek bir nedeni olabilir. O da şudur: Yüce Allah bizim bu nimete nankörlükte bulunacağımızı, onu zayı edeceğimizi ve hakkını veremeyeceğimizi bilmektedir. Bu yüzden onu daha önce bize verdikten sonra çekip almıştır. Yazıklar olsun bize ki hakkı batıl ile değiştirdik! Nitekim Yüce Allah, İsrailoğulları hakkında şöyle buyurmuştur:

﴿تَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ.... وَضَرَبْتَ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةَ وَالْمَسْكَنَةَ

وَبَاثُوا بَغْضَبَ اللَّهِ ذَلِكَ بَأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ

الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾

“İyi olanı daha düşük şeyle mi değiştirmek istiyorsunuz?..... (Nankörlükleri yüzünden) zillet ve yoksulluğa mahkûm oldular ve Allah'ın gazabına uğradılar. Bu, onların Allah'ın ayetlerini inkâr etmeleri ve haksız yere peygamberleri öldürmelerindendi. Bu da, onların (emrimize) karşı gelmeleri ve sınırları aşmalarındandı.”³³⁹

Ayete dikkat edildiğinde şunu görüyoruz: İlahi sofradaki nimetleri; sarımsak, salatalık, mercimek ve soğanla değiştirme talebi zillete, yoksulluğa ve Rabbin gazabına yol açmıştır. Hal böyle iken Allah'ın salih ve muhles kullarından olan dostlarını cahiller ve tağutlarla değiştiren bir kavmin durumu nasıl olur?! Acaba böyle bir şey zillete, yoksulluğa ve Rabbin gazabına yol açmaz mı?! Ne yazık ki kabul etmek gerekir; İsrail oğulları nasıl

³³⁸ Muhammed b. Ali b. Babaveyh Kummi, *İlel'uş-Şerayi* c.1, s.234; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.90, no.2.

³³⁹ Bakara 61.

nankörlükleri yüzünden zillet ve yoksulluğa mahkûm edildiyse bizler de zillet ve yoksulluğa mahkûm edilmişiz. Fakat maalesef bunun sebep ve nedenleri üzerinde düşünmüyoruz; onları gidermek için hiçbir çaba ortaya koymuyoruz; içinde bulunduğumuz bela ve musibetlerden Âl-i Muhammed'in ferecini çabuklaştırtıp aramızdaki hüccetini ortaya çıkarmasıyla bizi kurtarması için Allah'a iltica etmiyoruz.

Aslında bu çok da yadırganacak bir durum değildir. Zira daha önce zikredildiği gibi bu, Yüce Allah'ın Kur'an-ı Kerim'de farklı tabirlerle beyan ettiği sünnetlerinden/kurallarından biridir. Buna örnek olarak aşağıdaki iki ayeti gösterebiliriz:

﴿وَأَن تَتَوَلَّوْا يَسْتَبَدِلَ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ﴾

“Eğer haktan yüz çevirirseniz, yerinize başka bir toplum getirir de, artık onlar sizin gibi olmazlar.”³⁴⁰

﴿لَا تَنْفَرُوا يَعْذِبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبَدِلَ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى

كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

“Eğer (cihad için) hareket etmezseniz, O, sizi acı bir azapla cezalandırır ve başka bir kavmi yerinize getirir. Siz ise O'na hiçbir zarar veremezsiniz. Allah'ın her şeye gücü yeter.”³⁴¹

İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur:

“Bizim için bir hak vardır, verirlerse (alırız onu); aksi takdirde gece yolculuğu her ne kadar uzun da olsa deve sırtına bineriz..”³⁴²

³⁴⁰ Muhammed 38.

³⁴¹ Tevbe 39.

Elbette bu sözün manası; “hakkımızı almak için deve sırtına binip harekete geçeriz” değildir. Hazretin maksadı şu da değildir: “Eğer hakkımızı vermezseniz yüzüstü bırakılmış ezik bir duruma düşeriz.” Burada kastedilen mana şudur: “Bizden yüz çevirip başkasına yöneldiğinizi gördüğümüzde biz de sizi başkaları ile değiştiririz; sizi kendi halinize bırakıp aranızdan gideriz. Böylece gündüzleriniz geceler gibi olur. Bu durum çok uzun sürer. Sonunda pişman olursunuz ama pişmanlığın size bir faydası olmaz; artık bize ulaşamazsınız. Büyük ölçüde ihtiyaç duyduğunuz halde bizi bulamazsınız.” Bu, tam da üzerinde konuştuğumuz gaybet konusuna işaretir.

Allah dostları, kavimlerinin muhalefeti, Allah’a teslim olmayışı ve hakka boyun eğmeyişi karşısında iki tutum sergilemiştir: Birinci tutum, Rabbimizin Hz. Nuh’un dilinden naklettiği kavmine yönelik şu sözünde görülmektedir:

﴿يَا قَوْمِ إِنْ كُنْ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَتَذِكْرِي بآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ

فَاجْمَعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَائَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرَكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا

تَنْظُرُونَ﴾

“Ey kavmim! Eğer sizin aranızda bulunmam ve Allah’ın ayetlerini hatırlatmam size ağır geliyorsa, (şunu bilin ki,) ben Allah’a tevekkül ettim. Siz de Allah’a koştuğunuz ortaklarla birlikte tavrınızı kesinleştirin, artık işiniz size örtülü kalsın. Sonra benim hakkımda yapacağınızı yapın ve bana göz açtırmayın.”³⁴³

³⁴² *Nehcül Belaga* 22. Söz.

³⁴³ Yunus 71.

İkinci tutum ise az önce İmam Ali'den (a.s) naklettiğimiz “gece yolculuğu her ne kadar uzun da olsa deve sırtına bineriz” sözüdür. Yani aranızdan ayrılır, sizi kendi halinize bırakır ve başka bir kavmi seçeriz. Nitekim Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmuştur:

فان يكفر بها هؤلاء فقد وكلنا بها قوما ليسوا بها بكافرين

“Eğer bunlar, bu hakikatleri inkâr ederlerse, (hiçbir zararı yok; çünkü) biz, onları inkâr etmeyen (başka) bir kavmi onlara koruyucu kılmışızdır.”³⁴⁴

Bu iki tutum bir yönüyle birbirinden ayrışırken bir noktada da birleşmektedir. Ayrıştığı nokta şudur: Cihadın birtakım şartları vardır; bunlar olmadıkça cihad yapılmaz. Özetle şunu söyleyebiliriz: Eğer Allah dostları her taraftan kuşatılır ve cihad edip savaşmaktan başka seçenekleri olmazsa cihad ederler. Eğer bir topluluk üzerlerine hücum eder ve onlara kendilerini savunmak veya şehit olmaktan başka yol kalmazsa bunu yapmak zorunda kalırlar. Kısacası cihad bir zorunluluğun getirdiği durumdur. Yani Allah dostları başka seçenek olması durumunda bunu diğer yollara tercih etmezler.

Ancak kavimlerinden yüz çevirmeleri ve onları terk etmeleri, Allah dostlarının bir geleneğidir. Nitekim Peygamberimiz (s.a.a) Mekke'den Medine'ye gitmiştir. İmam Ali'nin (a.s) “gece yolculuğu her ne kadar uzun da olsa deve sırtına bineriz” sözü de bu geleneğe işarettir. Bu tutum genel olarak Allah dostlarında görülmektedir.

³⁴⁴ En'am 89.

Bu iki tutumun birleştiği nokta ise şudur: Elçilerin ümitleri tükendiğinde ister kavimlerinden yüz çevirerek onları terk etsinler, ister onlarla savaşsınlar; her iki tutumun sonunda o kavim gökten veya yerden gelecek çeşitli bela ve musibetlerin hedefi olur. Nitekim Yüce Allah bu konuda şöyle buyurmuştur:

﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبَسَكُمْ شِيعًا وَيُزَيِّقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ أَنْظِرْ كَيْفَ نَصَرَفَ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ، وَكَذَبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ قُلْ لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ، وَلِكُلِّ نَبَأٍ مُسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾³⁴⁵

“De ki: “O üzerinizden veya ayaklarınızın altından size bir azap göndermeye veya sizi gruplara bölerek birbirinizle uğraştırmaya ve kiminizin çıkaracağı zorlukları kiminize tattırmaya kadirdir.” Bak, belki anlarlar diye nasıl ayetlerimizi çeşitli şekillerde açıklıyoruz! Hak olduğu hâlde senin kavmin onu inkâr etti. De ki: “Ben size koruyucu değilim.” “Her haberin gerçekleşeceği bir zaman vardır ve siz yakında bileceksiniz.”³⁴⁵

İmam Ali’nin (a.s) konuşmasında işaret ettiği bu ikinci tuma kadınların hanımefendisi olan Hz. Fatıma (s.a), tasavvur edilemeyecek düzeyde istidlal içeren konuşmasında şöyle temas etmiştir:

الا وقد قلت ما قلت هذا على معرفة متى بالجدلة التي خامرتكم، والغدرة التي استشعرتها قلوبكم، ولكثها فيضة النفس، ونفثة الغيظ، وخور القناة، وبثّة الصدر، وتقدمة الحجة، فدونكموها فاحتقبوها دبرة الظهر، نقبة الخفّ، باقية

³⁴⁵ En’am 65, 66, 67.

العار، موسومة بغضب الجبار، وشنار الابد، موصولة بنار الله الموقدة التي تطلع على الافئدة، بعين الله ما تفعلون، وسيعلم الذين ظلموا اى منقلب ينقلبون، وانا ابنة نذير لكم بين يدي عذاب شديد، فاعملوا انا عاملون، وانتظروا انا منتظرون.

“Bilin ki gerekeni söyledim, alçaldığınızı (geçici sarhoşluğunuzu) da, kalplerinizin gizlediği hıyaneti de biliyordum. Ama bütün bunlar, dertli ruhun taşması, öfkenin dışarı dökülmesi, kalp çeşmesinin coşması, gönlün derdi ve hücceti tamamlamaktı. (Mesele yağmalamaksa) bunu da (Fedek’i de) alın ve onu da hilafet devesinin arkasına yükleyip götürün. Fakat şunu bilin ki, onun sırtı yağır olacak, ayakları da aşınacak, kusuru ise kalacak (sizin için yüzkarası olacak)tır. O (hilafet devesi), Allah’ın gazabıyla damgalanmıştır, ebedi bir utanç dağı olarak sizi; Allah’ın kalplere işleyen yakılmış ateşine götürecektir. Bilin ki, yaptıklarınız Allah’ın gözü önündedir. “Zulmetmekte olanlar, nasıl bir inkılaba uğrayıp devrileceklerini pek yakında bileceklerdir.” Ben, sizi “şiddetli bir azabın öncesinde uyarıp-korkutan” Peygamber’in kızıyım. Artık “Yapabileceğinizi yapın; kuşkusuz biz de (bir şeyler) yapmaktayız. Ve gözleyip durun; gerçekten biz de gözleyip-durmaktayız.”

Hiz. Fatıma (s.a), konuşmasının bir diğer yerinde şöyle bu-yurdu:

فيا حسرتا لكم، وائی بكم، وقد عميت عليكم، انلزمكموها واتم لها كارهون

“Yazıklar olsun size; ben karşınızdayım ama siz bunu anlayamamışsınız. Siz (anlamak ve inanmak) istemediğiniz halde biz sizi ona zorlayabilir miyiz?”³⁴⁶

³⁴⁶ Peygamberimizin kızı ve tüm kadınların hanımefendisi olan Hiz. Fatıma’ya (s.a) ait Fedek Hutbesi, Ebu Mansur Ahmed b. Ali b. Ebutalib et-Tabersi, el-İhticac s.104 ve 109.

Değerli okuyucu! Hz. Fatıma'nın (s.a) bu konuşması, o insanlardan yüz çevirdiğini, onların hidayet olmasından ve hakka teslimiyet göstermelerinden ümidini kestiğini göstermektedir. Allah dostlarının böyle zaman ve zeminlerde takip ettiği sünnet, yüz çevirmek, işi Allah'a bırakmak ve O'na şikâyetçi olmaktır. Ancak dünya erbabı olanlar böyle yapmazlar. Onlar tam aksine yapabildikleri kadar gaddarlık, hıyanet, baskı ve galebe gibi yöntemlere sarılarak egemenliklerini korumaya çalışırlar. İşte dünya ile ahiret erbabı arasındaki temel fark budur. Bu, aynı zamanda Yüce Allah'ın Kur'an-ı Kerim'de geçen "لا اكره فى الدين / Dinde zorlama yoktur." ayetinin tefsiridir. Esasen dinin temel eksenini delil, marifet, ihtiyar, rağbet ve muhabbet oluşturmaktadır. Cihad ve zor kullanılan yerlere dikkat edilirse oradaki amacın dünya erbabının alevlendirdiği fitne ve felaketleri def etmek olduğu görülür. Dolayısıyla bunlar dinde cebir ve zorlamanın caiz olduğu mantığına dayandırılmaz. Peygamberlerin silahı semavi kitap, açık deliller, mucizeler, nasihatler, hikmet, burhan, güzel ahlak ve muhabbettir. Fakat şu da bir gerçektir ki akıl; fitne, zorbalık ve baskı kurmak isteyenlerin kötülüğünü def etmeyi caiz saymıştır.

İmamın gaybetinin ikinci sebebi de budur. Hacı Nasiruddin Tusi (r.a), *Tecrid'ul-İtikad* kitabında buna şu cümlesi ile işaret etmiştir: Onun vücudu lütuftur, idare etmesi başka bir lütuftur; gaybeti ise bizdendir.³⁴⁷

³⁴⁷ *Keşful-Murad fi Şerh-i Tecrid'il-İtikad* s.182, Kum, İmam Sadık (a.s) Müessesesi yayınları; bazı nüshalarda "gaybeti ise bizdendir" ibareti yerine "yokluğu bizdendir" şeklinde gelmiştir; her ikisi de bir manaya gelir. Bununla birlikte bize göre birincisi daha sahihtir. Çünkü imamın gaybeti onun yokluğu anlamına gelmez, aksine hazır bulunmasındaki yokluktur.

3. Sebep: Peygamberlerin Sünnetleri Bakıyyetullah Hakkında Geçerlidir

Muhammed b. Babaveyh Kummi, *İlel'uş-Şerayi* kitabında ve *Kemal'ud-Din* kitabında kendi isnadıyla Hennan b. Sudeyr'den, babasından, İmam Sadık'tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

أَنَّ لِلْقَائِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنَّا غِيْبَةً يَطْوِلُ اَمْدَهَا فَقُلْتُ لَهُ: وَلَمْ ذَاكَ يَا ابْنَ رَسُوْلِ
اَللّٰهِ؟ قَالَ: اِنَّ اَللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ اَبَى الْاَنْ يَجْرَى فِيْهِ سَنَنُ الْاَنْبِيَاءِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ فِيْ
غِيْبَتِهِمْ وَاَنْهٗ لَا بَدَّ لَهُ يَا سَدِيْرُ مِنْ اسْتِيفَاءٍ مَّدَدَ غِيْبَتِهِمْ قَالَ اَللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ: لَتَرْكِبَنَّ
طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ، اَي سَنَّا عَلَى سَنَنِ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ

“Bizden olan Kaim’in uzun sürecek bir gaybeti olacak. Ben; “Neden böyle bir şey olacak ey Resulullah’ın evladı?” diye sordum. Buyurdu: Yüce Allah onda peygamberilerin gaybetleri hususundaki sünnetleri cari edecektir. Ey Sudeyr! O da peygamberlerin gaybetlerinin süresini tamamlamalıdır. Allah şöyle buyurmuştur: Muhakkak sizler, hâlden hâle geçeceksiniz³⁴⁸. Yani sizden öncekilerin sünnetlerinden geçeceksiniz.”³⁴⁹

Hadisi şu şekilde açıklayabiliriz: Gaybette evliyanın korunmasına ilave olarak birtakım sırlar ve müstağni olamayacağımız faydalar saklıdır. Peygamberlerden birçoğu hakkında bu sünnet gerçekleşmiştir. Bunun en bariz örneği Ruhullah ve Kelimetullah olan Hz. İsa Mesih’tir. Zira o, Kur’an’ın da açık şe-

³⁴⁸ İnşıkak 19.

³⁴⁹ Muhammed b. Ali b. Babaveyh Kummi es-Saduk, *İlel'uş-Şerayi* c.1, s.234, aynı rivayeti *Kemal'ud-Din* kitabında İmamın gaybetinin nedenleri bölümünde getirmiştir. Allame Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.90, üçüncü hadis.

kilde ifade ettiği gibi ölmeksizin Allah katına yükseltilmiştir. İslam, Hristiyan ve Yahudi ümmetleri, onun ahir zamanda ortaya çıkacağı konusunda ittifak içindedir. Bir Müslüman, İsa'nın gaybeti ve iki bin yılı aşkın bir süreden beri hayatta olduğunda terettüt etmezken Allah'ın en büyük velisi ve geriye bıraktığı hüccetinin daha az bir süreden beri gaybette olduğu konusunda şüphe duyması ne kadar da gariptir. Biz şunu diyoruz: Bakiyyetullah'ın gaybetinin gerekçesi, Meryem oğlu İsa'nın gaybetinin gerekçesiyle tamamen aynı şeydir. Dolayısıyla bu mesele Allah dostları, peygamberler ve Salihler hakkında ilk defa vuku bulmuş ve denenmiş bir olay değildir. Bize düşen şey peygamberlerle ilgili maariften ibret ve dersler almaktır. Rivayette geçtiği gibi (Hz. Mehdi hakkında) onların gaybetlerinin süresinden sadece bir kısmının tamamlandığı anlaşılmaktadır. Konuya daha fazla uzatmıyoruz.

4. Sebep: Evliya İçin Açıklanmasına İzin Verilmemiş Gizli Neden

İmamlardan gelmiş olan bazı rivayetlerde, Kâim'in gaybetindeki sebebin sırlardan bir sır olduğuna belirtilmiştir. Elbette bu rivayetler, gaybet için birtakım sebepler belirten rivayetlerle çelişmez. Çünkü batını yönleri olan bir hakikatin – tümünün değil – bazı yönlerinin herkese açıklanmış olması mümkündür. Ya da herkese nispetle değişkenlik gösterebilir. Şöyle ki bir kısmı bazılarına aşikâr olduğuna halde bazılarından gizli tutulabilir. Nitekim bunu biz günlük hayatımızdaki işlerimizde de görmekte ve yaşamaktayız. Eğer birisi bu konuda soru sormuş ve cevap almışsa, şayet batını sebeplerden birini bilmesi onun için yeterlidir. Fakat bu meseleyi soranlara cevap verdiklerinde bunun sırlardan bir sır olduğunu söylemişlerse, demek ki soruyu soranın amacı konunun asıl sebebini öğrenmekmiş; onlar da bu meselenin asıl nede-

ninin bir sır olduğunu ve kendilerinde onu açıklama izni bulunmadığını beyan etmişlerdir. Şimdi bu hususta gelmiş rivayetlerden bazılarına bakalım:

Muhammed b. Ali b. Babaveyh es-Saduk (r.a), *İlel'uş-Şerayi* kitabında ve *Kemal'ud-Din* kitabında kendi isnadıyla Abdullah b. Fazl Haşimi'den şu rivayeti nakletmiştir:

سمعت الصادق جعفر ابن محمد عليهما السلام يقول: انّ لصاحب هذا الامر غيبة لا بدّ منها يرتاب فيها كل مبطل، فقلت له: ولم جعلت فداك؟ قال: لامر لم يؤذن لنا في كشفه لكم قلت: فما وجه الحكمة في غيبته؟ فقال: وجه الحكمة في غيبته وجه الحكمة في غيبات من تقدمه من حجج الله تعالى ذكره، انّ وجه الحكمة في ذلك لا ينكشف الاّ بعد ظهوره كما لا ينكشف وجه الحكمة لما اتاه الخضر عليه السلام من خرق السفينة، وقتل الغلام، واقامة الجدار لموسى عليه السلام الاّ وقت افتراقهما، يا اباالفضل انّ هذا الامر امر من امر الله، وسرّ من سرّ الله، وغيب من غيب الله، ومتى علمنا انه عزوجلّ حكيم صدّقنا بانّ افعاله كلّها حكمة، وان كان وجهها غير منكشف لنا

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğunu duydum: “Bu işin sahibi için batıl ehlinin şüpheyne düşeceği kaçınılmaz bir gaybet vardır. Ben: “Canım size feda olsun, bunun sebebi nedir?” diye sordum. Şu cevabı verdi: Size açıklamamız konusunda bize izin verilmemiş bir şeyden dolayı... “Peki, onun gaybetindeki hikmet nedir?” diye sordum. Buyurdu: Onun gaybetindeki hikmet, kendisinden önce gelmiş olan Allah hüccetlerinin gaybetlerindeki hikmetin ta kendisidir. Onun gaybetindeki hikmet, ancak zuhur ettiğinde ortaya çıkacaktır. Nitekim Hızır'ın yaptığı işlerin – gemiyi delmesi, genci öldürmesi ve duvarı doğrultmasının – hikmeti de ancak Hz. Musa'dan ayrıldıkları zaman ortaya çıkmıştı. Ey Fazl'ın oğlu! Bu, Allah'ın işinden bir iş ve O'nun sırrından bir sırdır,

O'nun gaybından bir gaybdır. Biz Allah'ın hikmet sahibi olduğunu tasdik ettikten sonra O'nun tüm işlerini – bizim için aşikâr olmasa bile – hikmet üzere biliriz.”³⁵⁰

Muhammed b. Yakub el-Kuleyni, İshak b. Yakub'tan, ona Hz. Mehdi tarafından Muhammed b. Osman'ın eliyle şu rivayetin ulaştığını nakletmiştir:

واما علة ما وقع من الغيبة فإنّ الله عزّوجلّ يقول: يا ايها الذين امنوا لا تسئلوا عن اشياء ان تبد لكم تسؤكم، ثم اشار الى علة اخرى ظاهرة وهى عدم بيعة طاغية فى عنقه فقد يأتى فى ضمن بيان العلة الخامسة، فكما ترى أنّ الامام قد امتنع عن ذكر السبب الاصلى، وانّما اشار الى بعض ثمرات الغيبة وفوائده، ولكن فى الاستناد الى الاية شىء من الاشارة الى أنّ السبب متا ولعلّ فى ذكره ما يسوئنا ولا يسرّنا اذ لو لم يكن سبب غيبته عائدة الينا لا يلزم من كشفه ان نسوء ونحزن، فنستجير بالله مما كسبت ايدينا.

“Vuku bulmuş gaybetin sebebine gelince; Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: “Ey iman edenler! Size açıklandığı takdirde hoşunuza gitmeyecek olan şeyler hakkında soru sormayın.”³⁵¹ İmam daha sonra zahir olan başka bir sebebe işaret etmiştir. O da boynunda hiçbir tağutun biyatının bulunmamasıdır ki buna dair açıklama beşinci sebebin zımında gelecektir.”³⁵²

³⁵⁰ Muhammed b. Ali b. Babaveyh el-Kummi, *İlel'uş-Şerayi* c.1, s.235 ve *Kemal'ud-Din ve Temam'un-Nime*, Gaybetin Sebebinin Beyanı bölümü; Allame Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.91, h.4.

³⁵¹ Mâide 101.

³⁵² Ahmed b. Ali b. Ebutalib et-Tabersi, *el-İhticac* s.263; Şeyh Saduk, *Kemal'ud-Din* c.2, s.162; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.92.

Gördüğünüz gibi İmam gaybetin asıl sebebini açıklamaktan kaçınmış, onun bazı sonuçları ve faydalarına işaret etmiştir. Ancak ayeti referans almasında gaybetin sebebinin bizden kaynaklandığına dair işaret vardır. Belki de bu konuda açıklanması hoşumuza gitmeyecek bir durum söz konusudur. Zira eğer gaybetin sebebi bize ait değilse onun açıklanmasının bizi rahatsız etmesi ve üzmesi gerekmez. Ellerimizle kazandığımız(günahlar)dan Allah'a sığınırız.

5. Sebep: Tağutların Biyatından Beraat

İmamlardan gelen bazı rivayetlerde gaybetin sebebi; o Hazretin boynunda hiçbir tağutun biyatının bulunmaması şeklinde açıklanmıştır. Şayet bu, gaybetin faydaları ve neticelerinden biri olarak beyan edilmiştir. Çünkü gaybetin sebebinin sadece bununla sınırlı olduğu ve bunun, gaybetin asıl sebebini oluşturduğu düşünülemez. Zira o Hazretin gaybeti sebebiyle müminlerin yaşadığı büyük mahrumiyet ve zor imtihan sırf bu sebeple izah edilemez. Yani gaybet sonucu o Hazretin boynunun tağutların biyatından azat olmasıyla elde edilecek fayda bu süreçte iman ehlinin yaşadığı hüsrânı telafi edemez. Ancak şunu diyebiliriz: Burada saklı bir sebep ve gizli birtakım sırların yanı sıra zahir olan başka sebepler de vardır. Böylece bunu gaybetin faydalarından biri olarak zikretmekte bir sakınca yoktur. Binaenaleyh bunu, birkaç satır önce gaybetin birinci sebebi olarak zikrettiğimiz o Hazretin canının öldürülmekten korunmasına atfederek değerlendirebiliriz. Yani şöyle diyebiliriz: Buna ilave olarak gaybetin aşikâr olan sebeplerinden biri de o hazretin boynunda tağutlardan hiçbirinin biyatının bulunmamasıdır. Şimdi bu hususta nakledilmiş olan bazı rivayetleri getiriyoruz:

Tabersi (r.a), kendi isnadıyla Hz. Mehdi'den (a.s) gelmiş olan “tevki”de (yazılı metinde) geçen şu ifadeleri nakletmiştir:

انه لم يكن احد من آبائي الا وقعت في عنقه بيعة لطاغية زمانه، واني اخرج حين اخرج ولا بيعة لاحد من الطواغيت في عنقي، واما وجه الانتفاع بي في غيبتى فكالانتفاع بالشمس اذا غيبتها عن الابصار السحاب، واني لامن لاهل الارض كما ان النجوم امان لاهل السماء، فاغلقوا ابواب السؤال عما لا يعينكم ولا تتكلفوا على ما قد كفيتم، واكثرُوا الدعاء بتعجيل الفرج فان ذلك فرجكم والسلام عليكم يا اسحاق ابن يعقوب وعلى من اتبع الهدى

“Babalarımдан hiçbirini yoktur ki yaşadığı zamanın tağutunun biati onun boynunda bulunmamış olsun. Oysaki ben zuhur ettiğimde boynumda tağutlardan hiçbirinin biati bulunmayacak. Benim gaybetim döneminde benden faydalanmaya gelince; bu dönemde benden faydalanmak, bulutlarla örtülen güneşten yararlanmaya benzer. Ben yeryüzü ehli için kurtuluş ve emniyet vesilesiyim. Nitekim yıldızlar da gök ehli için emniyet vesileleridir. Öyleyse sizi ilgilendirmeyen şeyleri sormayın. Sizden istenilmeyen şeyleri bilmek için kendinizi zahmete düşürmeyin. Ferecin yakın olması için çok dua ediniz. Çünkü bu dua sizin kurtuluş vesilenizdir. Selam olsun sana ey İshak b. Yakub ve selam olsun doğru yola uyana.”³⁵³

Şeyh Saduk kendi isnadıyla ve Ebu Besir vasıtasıyla İmam Sadık'tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

صاحب هذا الامر تعمى ولادته على الخلق لئلا يكون لاحد في عنقه بيعة اذا خرج

³⁵³ Ahmed b. Ali b. Ebutalib et-Tabersi, *el-İhticac* s.263; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.92, h.7, Kuleyni'den.

“Ortaya çıktığında boynunda kimsenin biati olmasın diye bu işin sahibinin doğumu insanlardan gizlenmiştir.”³⁵⁴

Şeyh Saduk, *Kemal’ud-Din* kitabında kendi isnadıyla ve Cemil b. Salih vasıtasıyla İmam Sadık’tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

يَبْعَثُ الْقَائِمُ وَلَيْسَ فِي عُنُقِهِ لَاحِدٌ بَيْعَةٌ

“Kâim gönderildiğinde boynunda hiç kimsenin biati bulunmayacaktır.”³⁵⁵

Aynı kitapta kendi isnadıyla İbn Ebu Umeyr’den, Hişam b. Salim’den, İmam Sadık’tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

يَقُومُ الْقَائِمُ وَلَيْسَ لَاحِدٌ فِي عُنُقِهِ بَيْعَةٌ

“Kâim, boynunda hiç kimsenin biati bulunmadığı bir halde kıyam edecektir.”³⁵⁶

Yine kendi isnadıyla İmam Rıza’dan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

كَانَ الشَّيْخُ عِنْدَ فَقْدَانِهِمُ الثَّالِثُ مِنْ وَلَدِي (وَالْمُرَادُ مِنْ ذَلِكَ شَهَادَةُ الْإِمَامِ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْعَسْكَرِيِّ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ) يَطْلُبُونَ الْمَرْعَى فَلَا يَجِدُونَهُ، قُلْتُ لَهُ: وَلَمْ ذَلِكَ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ؟ قَالَ: لِأَنَّ أَمَامَهُمْ يَغِيبُ عَنْهُمْ، فَقُلْتُ وَلَمْ؟ قَالَ: لِئَلَّا يَكُونَ لَاحِدٌ فِي عُنُقِهِ بَيْعَةٌ إِذَا قَامَ بِالسَّيْفِ

³⁵⁴ Muhammed b. Ali b. Babaveyh el-Kummi es-Saduk (r.a), *Kemal’ud-Din* c.2, s.9; Meclisi, *Biharu’l-Envar* c.52, s.95, h.11.

³⁵⁵ Aynı kaynak.

³⁵⁶ Aynı kaynak.

“Sanki benim üçüncü evladımı kaybetmelerinin (yani İmam Hasan Asker’inin şehadetinden sonra) Şiileri bir çimenlik aradıkları halde bulamadıklarını görür gibiyim. Ravi diyor: “Neden böyle olacak, ey Resulullah’ın evladı?” diye sordum. Buyurdu: Çünkü imamları onlardan gizli kalacak. “Neden?” diye sorduğumda buyurdu: Kılıçla kıyam ettiğinde boynunda kimsenin biati bulunmasın diye.”³⁵⁷

Şeyh Saduk, kendi isnadıyla ve Ebu Besir vasıtasıyla İmam Sadık’tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

صاحب هذا الامر تغيب ولادته عن هذا الخلق لئلا يكون في عنقه بيعة اذا خرج، ويصلح الله عزوجل امره في ليلة

“Zuhur ettiğinde boynunda hiç kimsenin biati olmasın diye bu işin sahibinin doğumu bu halktan gizli olacaktır. Allah bir gecede onun işini ıslah eder.”³⁵⁸

6. Sebep: Şiddetle Allah Düşmanlarından Uzaklaşp O’nun Rızasına Nail Olma

Muhammed b. Ali b. Babaveyh el-Kummi (r.a), *Kemal’ud-Din* kitabında kendi isnadıyla Muhammed b. Numan’dan şu rivayeti nakletmiştir:

قال ابو عبد الله عليه السلام: اقرب مايكون العبد الى الله عزوجل وارضى ما يكون عنه اذا افتقدوا حجة الله فلم يظهر لهم وحجب عنهم فلم يعلموا بمكانه،

³⁵⁷ Muhammed b. Ali b. Babaveyh el-Kummi, *Kemal’ud-Din* c.2, s.41, İmam Rıza’dan (a.s) nakledilen hadisler bölümü 3 ve 4. Hadisler ve s.156, Gaybetin Sebepleri bölümü, 4. Hadis; *Uyunu Ahbari’r-Rıza*, c.1, s.273, h.6; *İlel’uş-Şerayi* c.1, s.233, Gaybetin Sebebi bölümü; Meclisi, *Biharu’l-Envar* c.52, s.96, h.14.

³⁵⁸ Aynı kaynaklar ve Meclisi, *Biharu’l-Envar* c.52, s.96, h.15.

وهم فى ذلك يعلمون أنّه لم تبطل حجج الله ولا بيناته، فعندها فليتوّفّعوا الفرح صباحا ومساء، وإنّ اشدّ ما يكون غضبا على اعدائه اذا افقدهم حجّته، فلم يظهر لهم، وقد علم أنّ اوليائه لا يرتابون، ولو علم أنّهم يرتابون ما افقدهم حجّته طرفة عين

İmam Sadık (a.s) şöyle buyurdu: “Kulun Allah’a en yakın ve Allah’ın kendisinden en hoşnut olduğu durum, zahir olmadıkları, onlardan gizli kaldıkları ve yerini bilmedikleri halde Allah’ın hüccetlerine ıktıda etmesidir. Çünkü onlar böyle bir durumda Allah’ın hüccetleri ve delillerinin geçersiz olmadığını biliyorlar. İşte o zaman sabah-akşam fereci beklemelidirler. Onların Allah düşmanlarına gazabının en şiddetli olduğu durum, hüccetini onlardan kaybettirdiği ve onlara aşikâr etmediği zamandır. Zira Allah, dostlarının şüpheye düşmeyeceklerini bilir. Eğer şüpheye düşeceklerini bilseydi bir göz kırpmaya süresi kadar dahi hüccetini onlardan kaybettirmezdi.”³⁵⁹

Hadiste kıymetli nükteler vardır ki onlardan bir kısmına işaret edeceğiz:

Birincisi; İmamın, Allah’ın bir kula en yakın ve ondan en fazla razı olduğu vaziyetin, Allah’ın hüccetine uyması olduğu yönündeki açıklamasından kastedilen şey, Yüce Peygamberimizin (s.a.a) hadisinde geçen ve İslam şeriatinde sıkça tekrarlanan “*amellerin en faziletlisi en acı/meşakkatli olanıdır*” sözüdür. Zira insan genellikle acı ve meşakkatli bir ameli ancak kendisini çok sevdiği birine yaklaştırması durumunda yerine getirir. Başka bir ifadeyle muhabbetin kesret ve samimiyeti, ancak nefse nahoş

³⁵⁹ Muhammed b. Ali b. Babaveyh el-Kummi es-Saduk (r.a), *Kemal’ud-Din* c.2, s.9; Muhammed b. İbrahim b. Cafer el-Katib en-Numani (ö:360) s.83; Meclisi, *Biharu’l-Envar* c.52, s.95, h.9.

gelen çok meşakkatli ve zor amellere katlanmakla ortaya çıkar. Çok açıktır ki Allah'ın hüccetinin hazır olmasının, lütuf ve imdadını sunmasının insanın amelini kolaylaştırmada büyük etkisi vardır. Ancak bizim gibi gaybet zamanında yaşayanların durumu böyle değildir. Böyle bir zamanda yaşayan biri imamın ziyaretiyle şerflenememiş olduğu halde bir işi sırf Rabbin rızası ve imamın hoşnutluğunu zannederek yapıyorsa bu son derece kıymetlidir. Böyle birinin durumu kendisine yardım edecek hiçbir yardımcı, koruyucu ve destekçi görmediği halde ve imamından yoksunken Allah'ın rahmetinden ümidini kesmeyip Allah yolunda cihad eden bir yetimin haline ne kadar da çok benzemektedir. Nitekim İftitah duasında geçen şu ifadelerle bu duruma işaret edilmiştir: ... Allah'ım! Biz; Peygamberimizin yokluğunu, velimizin gaybetini, düşmanımızın çokluğunu, sayımızın azlığını ve zamanın aleyhimizde oluşunu sana şikâyet ediyoruz... Bu durum Rabbin daha fazla razı olmasına vesile olur; zira zor olması hasebiyle sahibindeki güçlü kararlılık ve kâmil imanı gösterir; onun şanı yüce Rabbine olan şiddetli sevgisini ortaya koyar.

İkincisi: *“Onların Allah düşmanlarına gazabının en şiddetli olduğu durum”* sözüdür. Bu sözde aslında şu gerçeğe yönelik bir ima vardır: Amel ehli biri, yardımcı ve destekçiyi kaybettiğinde Allah'a giden yolda tek başına olduğunu bilmektedir. Buna rağmen Allah düşmanları onu yok etmek, yoldan çıkarmak ve Allah'a ulaşma yolundaki isteğini engellemek istediğinde onlara olan öfkesi daha çok şiddetlenir. İşte bu, Allah'a yaklaşmanın en büyük şartlarından olan, Allah düşmanlarından teberranın/uzaklaşmanın ta kendisidir.

Üçüncüsü: *“Allah, dostlarının şüpheye düşmeyeceğini bilir. Eğer şüpheye düşeceklerini bilseydi bir göz kırpmaya süresi kadar dahi hüccetini onlardan kaybettirmezdi”* sözü, aslında gaybet dö-

neminde yaşayan müminlerin üstün düzeyde bir rüşd ve marifete sahip olduklarına işaret etmektedir. Zira onlar, imamları hazır olmadığı halde Allah'ın izniyle doğru yolda yürümeye kâdirdirler. Buradaki maksat, imamın varlığından tamamen müstağni oldukları değildir. Çünkü böyle bir şey zaten batıl ve imkânsızdır. Ancak burada gaybet döneminde yaşayan müminlerin daha önceki imamlar ve peygamberler döneminde emsali görülmemiş düzeyde bir olgunluğa sahip olacaklarına işaret vardır. Nitekim Peygamberimizle (a.s) ilgili nakledilen şu hadis de bu gerçeği teyit etmektedir:

“Bir gün Peygamberimiz (s.a.a) (duygulanarak) ağladı. Bunun üzerine ashabı; “Sizi ağlatan şey nedir, ey Allah'ın Resulü?” diye sordular. Peygamberimiz (s.a.a): “Kardeşlerimi özledim!” buyurdu. Ashap: “Bizler senin kardeşlerin değil miyiz, ey Allah'ın Resulü?” diye sorunca Peygamberimiz (s.a.a) şu cevabı verdi: Hayır, sizler benim ashabımsınız. Fakat kardeşlerim, benden sonra gelip beni görmedikleri halde bana inanacak olanlardır.”³⁶⁰

³⁶⁰ Bu hadisi İbni Hişam, Siyer kitabında getirmiştir. Buna yakın manada bir hadis *Sahih-i Müslim* ve *Müsned-i İbni Hanbel*'de de geçmiştir. Bazı rivayetlerde Peygamber: “Allah kardeşlerime rahmet etsin” buyurmuş; bazılarında “Onları görmeye özlem duyduğunu izhar etmiştir.” Bazı rivayetlerde ise şu ifade geçmiştir: “Onlar aileleri ve mallarının yerine beni görmeyi severler.” Müslim kendi isnadıyla Ebu Hureyre'den şu rivayeti nakletmiştir: Resulullah (s.a.a) bir kabristana gelip buyurdu:

– Selâm sizlere ey müminler topluluğunun diyarı! Ve biz de –Allah dilerse– muhakkak size ulaşacağız. Kardeşlerimizi görmeyi arzu ediyorum.

– Ey Allah'ın Resulü, biz senin kardeşlerin değil miyiz? dediler. Peygamber (s.a.a):

– Siz ashabımsınız/arkadaşlarımsınız. Kardeşlerimiz ise, henüz gelmemiş olanlardır.

Bunun üzerine:

– Ey Allah'ın Resulü, ümmetinden henüz gelmemiş olan kimseyi nasıl bilir ve tanırsın? diye sordular. Peygamber (s.a.a):

Yüce Allah'ın onları takviye edip desteklediği son derece açık bir gerçektir. Aynı şekilde İmam, doğru yoldan sapmamaları için gaybet perdesinin ardından onlara yardım etmektedir. Fakat bir gerçeği de unutmamak gerekir: Bu şekilde imtihan edilmek son derece tehlikeli ve risklidir. İmam hazır olmadığı için bu yolun yolcularından birçoğu şeytanların azgın kurtlarına yem olabilmektedir. Allah bizi bundan korusun. Bu işin sırrı, liyakati olanı – Allah bizleri onlardan eylesin – arıtıp samimileştirecek rabbani bir iradedir. Sağlam bir kararlılık ve güçlü bir iradeye sahip olmayan; Rabbine yalvarıp yakarmayan kimseler bazen sağa, bazen de sola savrulup dururlar. İşte bu yüzden şeytanlar, onların etrafları ve yanlarından bir şeyler kapmak için çaba sarf ederler. Gaybet asrındaki imtihan gerçekten çok ağırdır. Bu imtihanda ancak daha önce Allah katından en güzel sonucun vaadini almış kimse kurtulabilir.

– Bilmiyor musun ki, siyah atlar arasında yüzleri ve ayakları beyaz olan bir atın sahibi kendi atını bilmez, tanımaz mı? buyurdu.

– Evet, Allah'ın Resulü tanır, dediler. Peygamber (s.a.a):

– Çünkü onlar abdest sebebiyle yüzleri, el ve ayakları bembeyaz, parlak olarak gelirler. Ve ben de onları havuzun kenarında beklerim. Haydi geliniz! diye çağıracağım halde bazı kimseler yolunu kaybetmiş yabancı devenin sürüden uzaklaştırılması gibi benim havuzumdan uzaklaştırılacaklardır.

– Onlar senden sonra değiştirdiler, denilecektir.

Ben de:

– “Uzak olsunlar, uzak olsunlar” diyeceğim.

Müslim'in rivayet ettiği bir başka hadiste Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: Ümmetimden sevgisi en şiddetli olanlar benden sonra gelecek olanlardır; onlardan her biri ailesini ve malını feda etmekle de olsa beni görmek ister. Ahmed b. Hanbel de bu manaya yakın bir hadisi Müsned'inde Enes b. Malik'ten Ebu Muheyritz kanalıyla Ebu Cuma'dan nakletmiştir.

7. Sebep: Allah'ın Emanetlerinin Kâfirlerin Sûlbünden Çıkması

Belki de bu, zuhurun gerçekleşmesinin önündeki en önemli engellerden ve gaybetin en önemli faktörlerindendir. Bu manada gelen rivayet fazla olmasa da ancak manasındaki derinlik onun İmamdan (a.s) geldiğine dair güven sağlamaktadır. Buna dair – bir münasebetle daha önce zikri geçen – rivayeti yine getiriyoruz:

Muhammed b. Ali b. Babaveyh Es-Saduk, *İlel'uş-Şerayi* kitabında ve *Kemal'ud-Din* kitabında senetleriyle İbn Ebu Umeyr vasıtasıyla İmam Sadık'tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

عن ابن ابى عمير عن ذكره عن ابى عبد الله عليه السلام قال: قلت له: ما بال اميرالمؤمنين عليه الصلوة والسلام لم يقاتل مخالفيه فى الاول؟ قال: لآية فى كتاب الله عزوجل: لو تزيّلوا لعدّبنا الذين كفروا منهم عذابا عليما، قال: قلت: وما يعنى بتزاييلهم؟ قال: ودائع مؤمنون فى اصلاب قوم كافرين، فكَذلك القائم عليه السلام لن يظهر ابدًا حتى تخرج ودايع الله عزوجل فاذا خرجت ظهر على من ظهر من اعداء الله عزوجل جلاله فقتلهم.

İmam Sadık'a (a.s): “Neden Emiril Mumin'in en başından itibaren kendisine muhalif olanları savaşıp öldürmedi?” diye sordum. İmam şöyle buyurdu: Allah'ın kitabında bulunan bir ayet onu engelledi. “Hangi ayet?” diye sordum. Buyurdu: Yüce Allah'ın şu sözüdür: “Eğer onlar birbirinden ayrılmış olsalardı, elbette inkâr edenleri acı bir azaba uğrattırdık.”³⁶¹ Ben: “onların birbirinden ayrışmasının manası nedir?” diye sorunca İmam şöyle buyurdu: Kâfirlerin sûlbünde bulunan emanetlerdir. Kâim de aynı şekildedir; Allah'a ait olan emanetler çıkmadıkça o, asla zuhur etmeye-

³⁶¹ Fetih 25.

cektir. Bu emanetler ortaya çıktığında üstün olacağına üstün gelecek ve onları öldürecektir.”³⁶²

Gördüğünüz gibi İmam (a.s), dinde son derece öneme haiz ince bir hakikat üzerindeki perdeyi kaldırmış, çok kıymetli ve nadide bir inciye ortaya çıkarmıştır. O şudur: Allah'ın kitabındaki ayetlerin içeriğinde birtakım sırlar ve gizli define niteliğinde bazı kurallar bulunmaktadır. Tamamen zahire kilitlenerek onda donup kalmak, bizi bu gerçek definelere ulaşmaktan alıkoymaktadır. Nitekim rivayette işaret edilen ayet, Hudeybiye yılında Peygamber (s.a.a) ve beraberindeki müminlerin Mescid-i Haram'a girip umre yapmalarını engellemiş olmalarına rağmen “Mekke halkından olan kâfirlerin azaba uğratılmaması” hakkındaki inmiştir. Bunun sebebi şudur: Mekke halkı arasında sizin bilmediğiniz mümin erkek ve kadınlar vardır. Dolayısıyla müminlerin Mekke halkına saldırması durumunda bu mümin erkek ve kadınların da öldürülmesi söz konusudur. Şu halde müminlerin saldırısının engellenmesi ve Mekke halkına azap edilmemesinin hikmeti, Mekke'deki kâfirler arasına karışmış olarak yaşayan müminlerdir. Eğer bunlar birbirinden ayrılmış olsaydı ve müminler onların arasından çıkmış olsaydı Allah, kâfirleri elim bir azaba uğrattırdı. Fakat ayette bundan daha derin ve daha ulvi bir mana vardır. O da şudur: Hatta kâfirlerin sülbünden çıkması mümkün olan bir mümin hakkında da Mekke'deki kâfirlerin azaba uğratılmamalarına ilişkin zikredilen sebep birbir geçerli olabilir. İmamlar (a.s), Allah'ın izniyle sahip oldukları üstün düzeydeki basiretleri mülahazasıyla bunu

³⁶² Muhammed b. Ali b. Babaveyh Kummi Es-Saduk (r.a), *Kema'ud-Din ve Temam'un-Nimet*; Muhammed b. Hasan El-Hur El-Amili, *İsbat'ul-Hüda*, c.3, s.489, h.224; Allame Muhammed Bakır Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar*, c.52, s.97.

kâfirlerin yüzlerinden ve simalarından anlamaktadırlar. Onların hangi mertebedeki zürriyyetinden Allah'a inanan insanların çıkacağını veya asla iman edecek birinin çıkmayacağını görmektedirler. Dolayısıyla kâfirler, münafıklar ve müşrikler hakkında Hz. Nuh'un çağdaşı olan müşrikler hakkındaki “**Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden bir tek kişi bile bırakma! Kuşkusuz, eğer onları bırakırsan, kullarını saptırırlar ve yalnız iffetsiz ve nankör insanlar doğururlar**”³⁶³ sözünün sadık olduğu, fesadın son noktasına ulaşmamaları durumunda yok etme ve azaba uğratma sünneti cari olmaz. Aksine onlar hakkında; süre doluncaya, fesat ehli fesadını ıslahı mümkün olmayacak bir düzeye ulaştırıncaya ve artık onun sülbünden ve rahiminden hiçbir salihin doğmayacağını bildiğimiz ana kadar müsamahakârlık ve yumuşak sözle hakka davet çarkı dönmeye devam eder. Gerçek mümin, şeytanın onda ve zürriyetinde hiçbir nasibi bulunmayacak şekilde imanı arıtılmış kimsedir. En önemli sebep budur ya da bundan sonra gelecek olan sebeptir veyahut herbirinin kendine göre etkisi vardır. Allah daha iyi bilendir.

8. Sebep: Elekten “Geçirip Arındırmak

İnsanlar için dünyanın yaratılışındaki ilahi hikmetin imtihan ve çeşitli alanlarda maharet kazanmak olduğunda en ufak bir şüphe yoktur. Nitekim Rabbimiz yüce kitabında bu gerçeği şu şekilde açıklamıştır:

﴿إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نَظْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا إِنَّا هَدَيْنَاهُ

السَّبِيلَ إِنَّا شَاكِرًا وَإِنَّا كَفُورًا﴾^[2]

³⁶³ Nuh 26-27.

“Biz insanı katışık bir nutfeden yarattık; onu imtihan ederiz. Bu yüzden onu iştir ve görür kıldık. Doğrusu, biz ona yolu gösterdik; ya şükreden olur ya da nankör olur.”³⁶⁴

Başka bir ayette de şöyle buyurmuştur:

﴿احسب الناس ان يتركوا ان يقولوا امّا وهم لا يفتنون ولقد فتنا الذين من

قبلهم فليعلمنّ الله الذين صدقوا وليعلمنّ الكاذبين﴾

“İnsanlar, “iman ettik” demeleriyle imtihan edilmeden kendi başlarına bırakılacaklarını mı sandılar?! Biz, onlardan öncekileri de imtihan ettik. Allah, doğru söyleyenleri ortaya çıkaracak ve yalancıları da ortaya çıkaracaktır.”³⁶⁵

Bu, değişmez ve dönüşmez bir sünnettir; Yüce Allah insanları çalkalar, şiddetli bir hareketle silkeler ve böylece onları karıştıkları şeylerden arındırıp saflaştırır. Kim dünya hayatını, onun süsünü ve güzelliğini isterse onlar cehenneme döndürülür; orası ne kötü bir dönüş yeridir. Ahireti isteyen ve onun için gerekli çabayı gösterenler ise doğru yolu arayanlardır. Allah, birtakım imtihanlar ve belalarla onları, kendilerine yakışmayan şeylerden temizler. Böylece onların cevherini ortaya çıkarır; onları arındırıp kendi yakınlığı ve komşuluğuna seçer. Fakat bu imtihan ve sınavlar kolaylık ve zorluk açısından aynı düzeyde değildir. İmtihan zorlaştıkça başarılı olanların sayısı azalır ve reddedilenlerin sayısı artar. İmtihan kolay olduğunda ise tam aksi bir tablo ortaya çıkar. Ancak hiç kimse Allah’ın, imtihanı bazı kullarına kolaylaştırırken ve bazıları için de şiddetlendirmesinin sebe-

³⁶⁴ İnsan 2-3.

³⁶⁵ Ankebut 2-3.

bindeki sırrı tam olarak bilemez. Birazdan gelecek olan rivayetlerden anlaşıldığına göre bu, gaybetin en önemli nedenlerinden-
dir. İnsanlar gaybetle imtihan edilmekte, elenmekte, arıtılmakta
ve en şiddetli şekilde çalkalanmaktadırlar. Bu zor sınavdan ancak
Allah'ın kalbini takvayla imtihan ettiği, nefsiyle en şiddetli şekil-
de cihad eden, Allah'ı çokça anan, sabah-akşam O'nu tesbih eden
kimse kurtuluşa ulaşır. İşte bu size konuda gelmiş olan hadisler:

Şeyh Muhammed b. Hasan et-Tusi, *el-Gaybet* kitabında ken-
di isnadıyla Furat b. Ahneftan şu rivayeti nakletmiştir:

قال: قال امير المؤمنين عليه السلام: وذكر القائم فقال: ليغيبن عنهم حتى يقول
الجاهل: ما لله في آل محمد حاجة

“Emîru’l Müminîn (a.s) Kâim’den söz etti ve şöyle buyurdu: Onla-
rın arasından kesinlikle gaybete çekilecek; hatta cahil olan şöyle
diyecek: Allah için Muhammed’in Ehlibeyt’ine ihtiyaç yoktur.”³⁶⁶

Bu rivayetten bu imtihanlarda gerçeği reddetmenin cahillik-
ten kaynaklanacağı anlaşılmaktadır. Burada sözü geçen cahillik-
ten, dünya erbabı ve heveslilerinin sahip olmakla övündüğü ter-
minolojik anlamdaki ilmin karşısındaki mana kastedilmemiştir.
Bilakis burada kastedilen şey, rivayetlere göre Yüce Allah'ın dile-
diği kimsenin kalbine bıraktığı nur/ışık manasındaki ilmin³⁶⁷

³⁶⁶ Muhammed b. Hasan et-Tusi, *Kitab'ul-Gaybet* s.221; Muhammed b.
İbrahim b. Cafer el-Katib en-Numani, *Gaybet-i Numani* s.110, Meclisi,
Biharu'l-Envar c.52, s.101.

³⁶⁷ İmam Sadık'tan (a.s) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: “İlim öğrenmekle
elde edilmez, ilim bir nurdur ki Yüce Allah onu hidayetini istediği kulunun
kalbine yerleştirir ancak. O halde eğer ilim istiyorsan öncelikle
benliğinde/nefsinde kulluğun (ubudiyetin) hakikatini istemelisin; sonra
ilme amel ederek, ona talip olmalısın; sonra da Allah'tan onu sana
kavratmasını istemelisin.” Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.1, s.225, h.17 (Unvan-ı

karşısındaki cahilliktir. Bu mülahaza ile birisi insanlar nezdinde “allame” sayıldığı halde Allah katında “cahil” sayılabilir veya insanlar nezdinde “ümî” sayılan birinin Allah katında “âlim” sayılması mümkündür. Dolayısıyla “cahil ve “âlim” kavramlarının dinde özel anlamı olduğunu unutmamak gerekir. Gaybet dönemindeki zor imtihanlarda inkârcı olmanın birinci sebebi cahilliktir.

Şeyh Tusi, aynı kaynakta kendi isnadıyla İmam Muhammed Bakır’dan (a.s) şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

لَتَمَخَّضَنَّ يَا مَعْشَرَ الشَّيْعَةِ شَيْعَةَ آلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ كَمَخِضِ
الْكحلِ فِي الْعَيْنِ لِأَنَّ صَاحِبَ الْكحلِ يَعْلَمُ مَتَى يَقَعُ فِي الْعَيْنِ، وَلَا يَعْلَمُ مَتَى
يَذْهَبُ، فَيَصْبِحُ أَحَدُكُمْ وَهُوَ يَرَى أَنَّهُ عَلَى شَرِيعَةٍ مِنْ أَمْرِنَا فَيَمْسِي وَقَدْ خَرَجَ
مِنْهَا، وَيَمْسِي وَهُوَ عَلَى شَرِيعَةٍ مِنْ أَمْرِنَا فَيَصْبِحُ وَقَدْ خَرَجَ مِنْهَا

“Ey Şia cemaati! Ey Âl-i Muhammed’in Şiası! Sizler bir sürme çubuğunun göze sürüldüğü gibi (zor imtihanlara) sürüleceksiniz. Zira sürme sahibi, onun ne zaman göze değdiğini bilir ama ne zaman kaybolup gittiğini bilmez. Sizlerden biri, kendisini bizim emrimiz üzere sabahladığını gördüğü halde akşama girdiğinde ondan çıkmış olur. Bizim şeriatimizle akşama girdiği halde sabahladığında ondan çıkmış olur.”³⁶⁸

Basri Hadisi diye meşhur olan rivayetin zımında); bu mazmunda Resulullah (s.a.a) ve Ehlibeyt’inden birçok rivayet nakledilmiş olduğu halde maalesef Müslümanlardan birçoğu bunları dikkatinden kaçırdığı veya görmezden geldiği için belli bir gaye uğrunda ilim iddiasında bulunan kimselerin etrafına toplanmışlardır. İşte bu şeytanın en tehlikeli tuzaklarından. Bu yüzden son derece dikkatli olmak ve onların vesveselerine aldanmamak gerekir.

³⁶⁸ Aynı kaynak.

Rivayetin orijinal metninde geçen "temhis/تمحيص" kelimesi sınamak ve imtihan etmek anlamına gelir. Fakat "temhiz/تمخيض" kelimesi sütün yayıkta şiddetli şekilde çalkalanarak yağının çıkartılması anlamına gelir. Herhalükarda İmam insanlardan ancak çok azının başarılı olacağı zor imtihanlardan haber vermektedir.

Şeyh Tusi, *el-Gaybet* kitabında kendi isnadıyla Rabi b. Muhammed el-Musli'den şu rivayeti nakletmiştir:

قال لى ابو عبد الله الصادق عليه السلام: والله لتكسرنّ كسر الزجاج وانّ الزجاج يعاد فيعود كما كان، والله لتكسرنّ كسر الفخار وانّ الفخار لا يعود كما كان، والله لتغربلنّ كما يغربل الزّؤان من القمح

İmam Sadık (a.s) şöyle buyurdu: "Allah'a yemin ederim ki siz cam gibi kırılacaksınız ve cam kırıldıktan sora eritilip tekrar cam haline getirilebiliyor. Allah'a yemin ederim ki siz kil (çamurdan elde edilen kavanoz gibi eşyalar) gibi kırılacaksınız ancak kil kırıldıktan sonra eski haline döndürülemiyor. Allah'a yemin ederim ki siz deliceotu buğdaydan ayrılın diye elekten geçirildiği gibi elekten geçirilecek, sınanıp arındırılacaksınız."³⁶⁹

Bu hadiste maksat Şii şeklinde olan, kendisini Şii gibi gösteren ve Ehlibeyt'in velayetine bağlı olduğu iddiasında bulunduğu halde gerçekte takva ehli samimi müminlerden olmayan kimse-dir. O, buğdaya karışmış deliceotu gibidir. Bu yüzden buğdayın

³⁶⁹ Şeyh'ut-Taife Muhammed b. Hasan et-Tusi, *Gaybet-i Tusi* s.221; *Biharu'l-Envar* c.52, s.101; deliceotundan maksat, buğdaya benzeyen ama buğdaydan küçük olan tanelerdir. Onun yenmesi bedende gevşemeye ve rahatlamaya yol açar. Buğday elekten elenip ondan ayrıştırılır. Sonra da una dönüştürülür ve ondan ekmek yapılır.

elenip delice otundan ayrıldığı gibi bunların da birtakım imtihanlarla elenmek suretiyle gerçek müminlerin arasından çıkarılması gerekir.

Muhammed b. İbrahim en-Numani, *Gaybet-i Numani* kitabında kendi isnadıyla Ebu Carud'dan şu rivayeti bakletmiştir:

عن ابى جعفر عليه السلام انه سمعه يقول: لا تزالون تنتظرون حتى تكونوا كالمعز المهولة لا يبالي الجازر اين يضع يده منها، ليس لكم شرف تشرفونه، ولا سند تستندون اليه اموركم. والمراد من المهولة ما ابتلى بالهول والخوف فيكون اقل امتناعا وابعاء، والجازر هو القصاب مثل حال الشيعة فى عصر الغيبة بالمعز المفزعة بين يدى قصاب يريد ذبحه نعوذ بالله العلى العظيم مما لا نطبقها من الابتلايات، ونسئله التعجيل فى فرج مولينا ليستنقذنا من ايدى خصمائنا الظالمين الجائرين.

İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyurdu: “(Hz. Mehдинin zahurunu) o kadar bekleyeceksiniz ki tıpkı korkan koyunlar gibi olacaksınız ve kasap için elini istediğine koymak fark etmeyecektir. Sığınabileceğiniz yüksek bir yer ve işlerinizde dayanabilecek bir destek bulamayacaksınız.”³⁷⁰

Rivayette Şianın gaybet dönemindeki durumu kasabın kesmek istediği korku içindeki koyunlara benzetilmiş. Kaldırmaya takat getiremeyeceğimiz zor imtihanlardan Yüce Allah’a sığınyoruz ve O’ndan mevlamızın ferecini çabuklaştırmasını, böylece bizleri canı ve zalim düşmanlarımızın elinden kurtarmasını niyaz ediyoruz.

³⁷⁰ Muhammed b. İbrahim b. Cafer el-Katib en-Numani, *Gaybet-i Numani* s.101; aynı rivayet Merhum Kuleyni’nin *Ravzat’ul-Kâfi* kitabında (s.263) da gelmiştir; Meclisi, *Biharu’l-Envar* c.52, s.110, h.15.

Şeyh Saduk (r.a), *Kemal'ud-Din* kitabında kendi isnadıyla Mansur b. Hazim'den şu rivayeti nakletmiştir:

: قال ابو عبد الله عليه السلام: يا منصور انّ هذا الامر لا يأتيكم الا بعد اياس لا والله حتى تميزوا، لا والله حتى تمحصوا، لا والله حتى يشقى من يشقى ويسعد من يسعد

İmam Sadık (a.s) buyurdu: “Ey Mansur! Bu iş size ümitsizlikten sonra gelecek. Hayır, Allah’a yemin ederim ki bu ayrışasınız diye- dir. Hayır, Allah’a yemin ederim ki bu, iyice sınanasınız diyerdir. Hayır, Allah’a yemin ederim ki bu, bedbaht olacak bedbaht olsun ve saadete erecek saadet bulsun diyerdir.”³⁷¹

Aynı şekilde kendi isnadıyla ve Abdurrahman b. Seyyabe va- sıtasıyla İmam Sadık’tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

كيف انتم اذا بقيتم بلا امام هدى، ولا علم، يبرأ بعضكم من بعض، فعند ذلك تميزون وتمحصون وتغربلون، وعند ذلك اختلاف السنين وامارة من اؤل النهار، وقتل وقطع فى آخر النهار

“(Aranızda) bir hidayet ve ilim imamı olmaksızın kala kaldığınızda haliniz nasıl olacak; birbirinizden beraat edip uzaklaşacaksınız. İş- te o zaman ayırt edileceksiniz, zor imtihandan ve elekten geçecek- siniz. O zaman birbiri ardınca geçen yıllardan sonra günün ba- şında emirlik, sonunda ise öldürölüp kesilme olacaktır.”³⁷²

³⁷¹ Muhammed b. Ali b. Babaveyh el-Kummi, *Kemal'ud-Din ve Temam'un-Nime*; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.111, h.20.

³⁷² Muhammed b. Ali b. Babaveyh el-Kummi, *Kemal'ud-Din*; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.112, h.22; “birbiri ardınca geçen yıllar” ifadesinden, kıtlık ve birtakım belaların görüleceği yıllar kastedilmiş olabilir. Şayed sonrasında gelen “günün başında emirlik, sonunda ise öldürölüp kesilme olacaktır” cümlesi de onun açıklamasıdır. Allah daha iyi bilir. Herhalükarda genel

Şeyh Tusi, *el-Gaybet* kitabında kendi isnadıyla Mansur b. Hazim'den şu rivayeti nakletmiştir:

كُنَّا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ جَمَاعَةً نَتَحَدَّثُ، فَالْتَفَتَ إِلَيْنَا فَقَالَ: فِي أَيْ شَيْءٍ أَنْتُمْ؟ إِيهَاتَ إِيهَاتَ لَا وَاللَّهِ لَا يَكُونُ مَا تَمْدُونُ إِلَيْهِ أَعْيُنَكُمْ حَتَّى تَغْرِبْلُوا، لَا وَاللَّهِ لَا يَكُونُ مَا تَمْدُونُ إِلَيْهِ أَعْيُنَكُمْ حَتَّى تَمِيزُوا، لَا وَاللَّهِ لَا يَكُونُ مَا تَمْدُونُ إِلَيْهِ أَعْيُنَكُمْ إِلَّا بَعْدَ إِيَّاسٍ، لَا وَاللَّهِ لَا يَكُونُ مَا تَمْدُونُ إِلَيْهِ أَعْيُنَكُمْ حَتَّى يَشْقَى مِنْ شَقَى وَيَسْعَدَ مِنْ سَعَدٍ

“Bizler bir cemaat olarak İmam Sadık'ın (a.s) huzurunda sohbet ediyorduk. Bu meyanda İmam bize yönelerek şöyle buyurdu: Sizler nasıl bir halde-siniz? Heyhat! Heyhat! Allah'a yemin ederim ki sizler elekten geçmedikçe gözünüzü diktığınızı şey asla gerçekleşmeyecektir. Hayır! Allah'a yemin ederim ki sizler ayırt edilmedikçe gözünüzü diktığınız şey olmayacaktır. Hayır! Allah'a yemin ederim ki ümitler tükenmedikçe gözünüzü diktığınız şey olmayacaktır. Hayır! Allah'a yemin ederim ki bedbaht olacak, bedbaht olmadıkça ve saadete erecek saadet bulmadıkça gözünüzü diktığınız şey gerçekleşmeyecektir.”³⁷³

Şeyh Tusi, *el-Gaybet* kitabında kendi isnadıyla ve Ahmed b. Muhammed b. Ebu Nasr el-Bezenti vasıtasıyla İmam Rıza'dan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

maksat malumdur.

³⁷³ Gaybet-i Tusi s. 218; Muhammed b. İbrahim Numani, *Gaybet-i Numani* s.111; Muhammed b. Yakub el-Kuleyni, *el-Kâfi* c.1, s.370 (manayı değiştirmeyecek azıcık bir farkla); Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.112, h.23.

عن ابى الحسن الرضا عليه السلام أنّه قال: اما والله لا يكون الذى تمّدون اليه اعينكم حتى تميزوا وتمخّصوا، وحتى لا يبقى منكم الا الاندر ثم تلا: ام حسبتم ان تتركوا ولما يعلم الله الذين جاهدوا منكم ويعلم الصابرين.

“Allah’a yemin ederim, doğrusu şu ki, sizler ayırt edilmedikçe ve sizden ancak ender insanlar kalmadıkça gözünüzü diktiğiniz şey asla gerçekleşmeyecektir. İmam daha sonra şu ayeti okudu:

Yoksa Allah, sizden cihad edenleri ve ... belirlemeden kendi hâlinize bırakılacağınızı mı sandınız?!³⁷⁴

Aynı kaynakta kendi isnadıyla ve İmam Kazım’ın (a.s) kardeşi Ali b. Cafer vasıtasıyla İmam Musa Kazım’dan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

وروى فيه وباسناده عن على ابن جعفر عن اخيه موسى ابن جعفر عليهما السلام قال: اذا فقد الخامس من ولد السابع من الائمة فالله الله فى اديانكم لا يزيلتكم عنها احد يا بنى أنّه لا بدّ لصاحب هذا الامر من غيبة، حتى يرجع عن هذا الامر من كان يقول به، أنّما هى محنة من الله امتحن الله بها خلقه

“İmamlardan yedincisinin beşinci evladı kaybolduğunda dininizin emirleri konusunda Allah’tan sakının; hiç kimse sizi onlardan ayırmamasın. Bu işin sahibi için bir gaybet kaçınılmazdır; hatta daha önce buna inanan kimse dahi bu inançtan dönecektir. Bu, Allah’ın kullarını imtihan ettiği meşakkatli bir sınavdır.”³⁷⁵

Şeyh Tusi aynı kaynakta kendi isnadıyla Muhammed b. Müslim ve Ebu Besir’den şu rivayeti nakletmiştir:

³⁷⁴ Tevbe 16.

³⁷⁵ Aynı kaynak.

سمعنا ابا عبد الله عليه السلام يقول: لا يكون هذا الامر حتى يذهب ثلثا الناس
فقلنا: اذا ذهب ثلثا الناس فمن يبقى؟ فقال: اما ترضون ان تكونوا فى الثلث
الباقى

İmam Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğunu duyduk: “İnsanların üçte ikisi ortadan kalkmadıkça bu iş olmayacaktır. Biz: “İnsanların üçte ikisi ortadan kalkınca geriye kim kalacak ki?!” diye sorduk. Buyurdu: “Geriye kalan üçte birin içinde olmak istemez misiniz?”³⁷⁶

Aynı kaynakta merfu olarak Cabir Cufi'den şu rivayeti nakletmiştir:

عن جابر الجعفى قال: قلت لابى جعفر الباق عليه السلام: متى يكون فرجكم؟
فقال: هيهات هيهات لا يكون فرجنا حتى تغربلوا ثم تغربلوا ثم تغربلوا يقولها
ثلاثا حتى يذهب الكدر ويبقى الصفو

Cabir şöyle der: “Ebu Cafer İmam Bakır'a (a.s) sordum: Sizin fereciniz ne zaman gerçekleşecek? Buyurdu: Heyhat! Heyhat! Sizler elekten geçmedikçe, sizler elekten geçmedikçe, sizler elekten geçmedikçe (bu şekilde üç defa tekrarladı); tortular kaybolup geriye saflar kalmadıkça ferecimiz gerçekleşmeyecektir.”³⁷⁷

Muhammed b. İbrahim b. Cafer el-Katib en-Numani, *Gaybet-i Numani* kitabında kendi isnadıyla İbrahim b. Halil'den şu rivayeti nakletmiştir:

قلت لابى الحسن عليه السلام: جعلت فداك مات ابى على هذا الامر وقد
بلغت من السنين ما قد ترى، اموت ولا تخبرنى بشيء؟ فقال: يا ابا اسحاق

³⁷⁶ Aynı kaynak.

³⁷⁷ Meclisi de bunu zikri geçen kaynaklardan rivayet etmiştir.

انت تعجل، فقلت: ای والله اعجل، وما لی لا اعجل وقد بلغت من السن ما ترى؟ فقال: اما والله یا ابا اسحاق ما يكون ذلک، حتی تمیزوا وتمحصوا، وحتی لا یبقی منکم الا الاقل ثم صعر کفّه (ای امالها تهاونا بالناس).

“ İbrahim b. Halil şöyle der: Ebul Hasan’a/İmam Rıza’ya (a.s) arz ettim: Canım size feda olsun, babam bu işe inandığı halde öldü. Gördüğünüz gibi ben de ömrümden belli bir yaşa vardım, öleceğim. Bana bir şey haber vermiyecek misiniz? İmam buyurdu: Ya Eba İshak, senin acelen mi var? Dedim: Vallahi evet, acelem var. Nasıl acele etmeyeyim, hangi yaşa vardığımı görüyorsunuz? İmam buyurdu: Ya Eba İshak, Allah’a yemin ederim ki sizler ayırt edilmedikçe, imtihandan geçmedikçe ve içinizden çok azı kalmadıkça bu olmayacaktır. Sonra elini büktü. (Yani insanları basit gördüğünü ima etti).”³⁷⁸

Aynı rivayeti kendi isnadıyla ve Safvan b. Yahya vasıtasıyla da İmam Rıza’dan (a.s) nakletmiştir. O rivayette İmamın (a.s) şu sözü de geçmiştir: Ta ki sizden ender ve ender kimseler kalacak.

Yine kendi isnadıyla ve İbn Ebu Yafur vasıtasıyla İmam Sadık’tan (a.s), şu rivayeti nakletmiştir: İbn Ebu Yafur şöyle der:

عن ابی عبد الله علیه السلام انه سمعه يقول: ویل لطغاة العرب من شرّ قد اقترب، قلت: جعلت فداک کم مع القائم من العرب؟ قال: شیء یسیر، فقلت: والله انّ من یصف هذا الامر منهم لکثیر، فقال: لا بدّ للناس من ان یمحصوا ویمیزوا ویغربلوا ویخرج من الغربال خلق کثیر

“Ben İmamın şöyle buyurduğunu duydum: Yaklaşan şerden dolayı Arapların azgınlıklarına eyvahlar olsun. Arzettim: Sana feda olayım,

³⁷⁸ Muhammed b. İbrahim b. Cafer el-Katib en-Numani, *Gaybet-i Numani* s.111; Meclisi, *Biharu’l-Envar* c.52, s.114.

Araplardan Kâimle birlikte kaç kişi olacak? “Çok az” diye buyurunca şöyle arzettim: Allah’a andolsun ki onlardan Mehdi’ye yardım edeceğini iddia eden çok adam var. İmam buyurdu: Halk mutlaka tasfiye olunacaktır; temizlenecek ve elekten geçirileceklerdir. Elekte halkın birçoğu elenecektir.”³⁷⁹

Numani, *el-Gaybet* kitabında kendi isnadıyla Ebu Besir’den şu rivayeti nakletmiştir:

سمعت ابا جعفر محمد ابن على عليهم السلام يقول: والله لتميَّزَ والله لتمخَّصَنَّ والله لتغربلَنَّ كما يغربل الزَّوَان من القمح

İmam Bakır’ın (a.s) şöyle buyurduğunu duydum: “Allah’a yemin ederim ki ayırt edileceksiniz, Allah’a yemin ederim ki imtihan edileceksiniz, Allah’a yemin ederim ki kalburla deliceotu buğdaydan elendiği gibi elekten geçirileceksiniz.”³⁸⁰

Aynı kaynakta kendi isnadıyla Muammer b. Hallad’dan şu rivayeti nakletmiştir:

عن معمر ابن خلّاد قال سمعت ابا الحسن عليه السلام يقول: الم احسب الناس ان يتركوا ان يقولوا آمنا وهم لا يفتنون، ثم قال لى: ما الفتنة؟ فقلت: جعلت فداك الذى عندنا انّ الفتنة فى الدين، ثم قال: يفتنون كما يفتن الذهب، ثم قال: يخلصون كما يخلص الذهب

Ebul Hasan’ın/İmam Rıza’nın (a.s) şöyle buyurduğunu duydum: “İnsanlar, denenip sınavdan geçirilmeden, sadece “iman ettik”

³⁷⁹ Aynı kaynaklar, *el-Gaybet* kitabında hadis için bir başka senet daha gelmiştir. Taberi bu rivayeti *Delail’ul-İmame* kitabında kendi isnadıyla Cafer b. Muhammed el-Himyeri’den, o da el-Enbari’den nakletmiştir.

³⁸⁰ Aynı kaynak.

demekle bırakılacaklarını mı sanıyorlar?”³⁸¹ Ardından bana sordu: “Fitne/imtihan nedir (bilir misin)?” Arzettim: “Sana feda olayım, bize göre dinde fitneye düşmektir.” Sonra şöyle buyurdu: Altının (ateşle) sınandığı gibi (zorluklarla) sınanırlar. İmam daha sonra şöyle buyurdu: Altının halisleştiği gibi onlar da temizlenip halisleşirler.”³⁸²

Aynı kaynakta kendi isnadıyla ve Süleyman b. Salih vasıtasıyla merfu olarak İmam Bakır’dan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

عن سليمان ابن صالح رفعه الى ابي جعفر الباقر عليه السلام قال: قال لي: انّ حديثكم هذا تسمّز منه القلوب، قلوب الرجال، فانبذوا اليهم نبذا فمن اقرّ به فزيدوه، ومن انكره فذروه، أنّه لا بدّ من ان تكون فتنة يسقط فيها كل بطانة ووليعة، حتى يسقط فيها من يشقّ الشعرة بشعرتين حتى لا يبقى الا نحن وشيعتنا

İmam Bakır (a.s) bana şöyle buyurdu: “Doğrusu sizin (Ehlibeyt hakkındaki) bu sözünüzden kalpler çekinir. [Onlara bir nebze söyleyin] Eğer kabul ederse biraz daha ekleyin, eğer inkâr ederse onu(n peşini) bırakın. Doğrusu öyle fitneler (imtihanlar) olacak ki bütün yakın ve uzak dostlarımız onda dökülecekler. Hatta bir kılı ikiye yaran dahi imtihanı kaybedecek, sonunda biz ve şiiilerimizden başka hiçkimse kalmayacak.”³⁸³

İnsanların fitnelerde dökülmesinden maksat; onların sıratı müstakimden çıkarak kendilerini kurtuluşa ulaştırmayacak şekilde sağa ve sola savrulmalarıdır. “Bir kılı ikiye yaran dahi” ifa-

³⁸¹ Ankebut 2.

³⁸² Aynı kaynak.

³⁸³ Aynı kaynak.

desinden maksat ise bu fitnelerde hatta ilim, zekâ ve yetenek açısından son derece dakik oldukları için haklarında “kılı ikiye yaran” tabiri kullanılan kimselerin bile dökülecekleridir. Bu imtihanlarda ancak takva, ihlas ve yakın ehli kimseler kurtulacaktır. Allah bizleri onlardan eylesin.

Numani kendi isnadıyla, *el-Gaybet* kitabında İmam Ali'nin (a.s) has dostlarından olan Esbağ b. Nebate'den şu rivayeti nakletmiştir:

وروى فيه وبإسناده عن اصبح ابن نباتة وهو من خواص اصحاب على عليه السلام عنه قال عليه السلام: كونوا كالنحل فى الطير ليس شىء من الطير الا وهو يستضعفها، ولو علمت الطير ما فى اجوافها من البركة، لم يفعل بها ذلك، خالطوا الناس بالسبتكم وابدانكم وزايلوهم بقلوبكم واعمالكم، فوالذى نفسى بيده ما ترون ما تحبون حتى يتغل بعضكم فى وجوه بعض، وحتى يسمى بعضكم بعضا كذابين، وحتى لا يبقى منكم، او قال من شيعتى، كالكل فى العين والملح فى الطعام وساخر بكم مثلا، وهو مثل رجل له طعام، فنقاه وطيبه، ثم ادخله بيتا وتركه فيه ما شاء الله ثم عاد اليه فاذا هو قد اصاب طائفة من السوس، فاخرجه ونقاه وطيب واعاده، ثم لم يزل كذلك حتى بقيت منه رزمة كرزمة الاندر لا يضره السوس شيئا، وكذلك انتم تميزون حتى لا يبقى منكم الا عصابة لا تضرها الفتنة شيئا

Emirülmüminin Ali (a.s) şöyle buyurdu: “Tıpkı kuşların içindeki arı gibi olun. Bütün kuşlar o arının bir şeye yaramadığını ve zayıf olduğunu zannederler. Eğer kuşlar o arıda bulunan bereketlerin varlığını bilselerdi ona böyle iyi davranmazlardı. Halkın içine diliniz ve bedeninizle girin, ama kalpleriniz ve amellerinizle onlardan ayrılın. Nefsimin elinde olduğu Allah’a andolsun ki birbirinizin

yüzüne tükürmedikçe ve birbirinize “yalancı” demedikçe istediğiniz (zuhur) vuku bulumayacaktır. Öyle ki sizden –veya siz şiiilerden- sadece gözdeki sürme kadar veya yemekteki tuz kadar kalacaktır. Ben size şöyle bir örnek vereceğim: Adamın birinin bir miktar buğdayı vardır. Onu temizler ve bir eve koyar, uzun bir süre sonra geri döndüğünde onun kurtlandığını görür, onu tekrar ayıklar ve temizler sonra tekrar evin içine koyar. Uzun bir süre sonra döndüğünde onun tekrar kurtlandığını görür. Tekrar onu ayıklar ve temizler ve hep aynı işi tekrarlar. Sonunda kurtların hiç zarar veremediği çok az sağlam buğday kalır. İşte siz de böylesiniz. Sonunda içinizde fitnelerin asla zarar veremediği çok az bir grup kalacaktır.”³⁸⁴

Muhammed b. İbrahim en-Numani, *el-Gaybet* kitabında kendi isnadıyla Ebu Besir’den şu rivayeti nakletmiştir: Ebu Cafer Muhammed Bakır (a.s) şöyle buyurdu:

قال ابو جعفر محمد ابن علي الباقر عليه السلام. انما مثل شيعتنا مثل اندر
يعنى به بيتا فيه طعام فاصابه آكل فنقى ثم اصابه آكل فنقى حتى بقى منه ما لا
يضره الآكل، وكذلك شيعتنا يميزون ويمحصون حتى يبقى منهم عصاة لا
تضرها الفتنة

“Bizim şiiilerimiz tıpkı içinde buğday bulunan eve benzer. İçine böcekler düşmüş ve o buğdayları yemektedir. Sonra ayıklanıp temizlenir, ama tekrar böcekler onları yerler. Öyle ki sonunda böceklerin hiç zarar veremediği az buğday kalacaktır. İşte bizim şiiilerimiz de böyledir. Temizlenecek ve ayıklanacak, öyle ki iç-

³⁸⁴ Meclisi, bu rivayeti *Biharu'l-Envar*’da (c.52, s.115) iki senetle Şeyh Numani’nin *el-Gaybet* kitabından nakletmiştir.

lerinde fitnelerin asla zarar vermediği bir topluluk kalacaktır.”³⁸⁵

Yine kendi isnadıyla ve Semendi'nin İmam Sadık'tan (a.s) naklettiğine göre (a.s) o Hazretin babası İmam Bakır (a.s) şöyle buyurdu:

عن السمندی عن جعفر ابن محمد عن ابيه عليهما السلام انه قال: المؤمنون يتلون ثم يميّزهم الله عنده، انّ الله لم يؤمن المؤمنين من بلاء الدنيا ومرائرها، ولكنه آمنهم من العمى والشقا في الآخرة، ثم قال: كان الحسين ابن علي عليهما السلام يضع قتلاه بعضهم على بعض ثم يقول: قتلانا قتلى النّبيين وآل النّبيين

“Müminler belalarla imtihan olurlar. Allah da onları o anda ayırıp seçer. Şüphesiz Allah, müminleri dünyanın bela ve acılarından güvene erdirmemiştir. Ama buna karşılık onları ahiretin körlük ve bedbahtlığından korumuştur. Sonra buyurdu: İmam Hüseyin (a.s) (Aşura günü) şehitlerden bazılarının naşını bazılarının üzerine bırakıp şöyle buyurdu: Bizim maktüllerimiz, peygamberlerin ve peygamber ailelerinin maktülleridir.”³⁸⁶

Bu rivayetlerden – ki hakikaten çok fazladır – Bakiyyetullah'ın gaybetinin en önemli nedenlerinden birinin; saflaştırmak, arıtmak ve elekten geçirmek gayesi ile sınamak ve imtihan etmek olduğu anlaşılmaktadır. Böylece deliceotu buğdaydan ayırıştırılır, niyetlerine dünyevi ve nefsanî hedefler karışmış olanlar ayıkla-

³⁸⁵ Muhammed b. İbrahim b. Cafer el-Katib en-Numani, *Gaybet-i Numani* s.112; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.116, h.38.

³⁸⁶ Muhammed b. İbrahim b. Cafer el-Katib en-Numani, *Gaybet-i Numani* s.114; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.117, h.39.

nır, mahsulün sapı tohumdan ayrılır; sağlıklı olan hastadan, iyi olan günahkârdan, altın bakırdan, cevher cüruftan, temiz su se-raptan, ışık karanlıklardan, serinlik sıcaktan ve tek kelimeyle halis hak batıldan ayrılmış olur. Bu imtihanlar ve fitneler gerçek-ten çok zordur. Öyle ki onlardan ancak Allah'ın rahmetine ve Rabbani inayetlerine dayalı özel yardımı ile kurtardığı kimseler kurtulacaktır. Şayed Şeyh Saduk'un *Kemal'ud-Din* kitabında ken-di isnadıyla Hani Temmar'dan naklettiği rivayette İmam Sadık (a.s) bu zorluğa işaret etmiştir. O rivayet şöyledir:

انّ لصاحب هذا الامر غيبة المتمسك فيها بدينه كالخارط للقتاد – ثم قال هكذا بيده – ثم قال: انّ لصاحب هذا الامر غيبة فليتنق الله عبد وليتمسك بدينه

İmam Sadık (a.s) buyurdu: “Bu işin sahibi için bir gaybet olacaktır; o zamanda dinine sarılan kimse geven ağacına tutan kimse gibidir. – İmam eliyle işaret ederek “işte böyle” buyurdu. – Sonra şöyle bu-yurdu: Bu işin sahibi için bir gaybet olacaktır. İşte o zaman kul Al-lah'tan sakınmalı ve dinine sarılmalıdır.”³⁸⁷

Geven ağacı iğne gibi dikenleri olan bir ağaçtır ve onu eliyle tutan kimse son derece dikkatli olmalıdır. Çünkü tutulduğu an-da dikenleri hızlı şekilde insanın eline batar ve bu, onu tutan kimsenin elinde şiddetli yaralanmalara yol açabilecek son derece zor bir iştir. Bu misal, Arap nezdinde çok zor olan işler için kul-lanılır.

³⁸⁷ Allame Muhammed Bakır Meclisi, *Biharu'l-Envar*'da (c.52, s.111, h.21) bu hadisi Şeyh Saduk olarak tanınmış Merhum Muhammed b. Ali b. Babaveyh'in *Kemal'ud-Din ve Temam'un-Nime* kitabından rivayet etmiştir.

9. Sebep: Şiddetli İhtilafla Sınanmak

Bazı rivayetlerde gelecekte genel olarak Müslümanlar ve özelde Şia arasında ihtilaf ve kavgaya çıkacağından; Müslümanların birbirlerinden uzaklaşacaklarından, birbirlerini lanetleyeceklerinden, birbirlerinin yüzüne tüküreceklerinden ve birbirlerini yalancı olarak niteleyeceklerinden söz edilmektedir. Bunun zuhurdan az bir zaman önce gerçekleşmesindeki hikmet şu olsa gerek: Müslümanların tümü ve özellikle Şia, Allah'ın hücceti ve masum imamın varlığı olmaksızın ümmetin işinin düzene giremeyeceğini anlamalıdır. Başkalarının yönetiminin, onların sadece ziyan ve fesadını artırmakta olduğunu hissetmelidirler. Hayatım üzerine yemin ederim ki bu, dini maarifin en önemli konularındandır. Çünkü masumiyet ve ilahi ilme dayalı olmayan bir yönetim, kulu dinin özünden ve hakikatin-den azar azar uzaklaştırır. Böyle bir durumda herkes diğerinden farklı bir yol tutup gider. Dinin özünden uzaklaşmanın artması kavgaya, düşmanlık, öldürme, yağmalama, çatışma ve nifakı doğurur. Herkes kendisini hak, muhaliflerini ise batıl görür; diğerlerinin lanetlenmesi ve öldürülmesinin cevazına fetva verir. Aslında bu, ismet ve fazilet ehli imamın yokluğundan, onun bizim önümüzden çekilmesinden kaynaklanan büyük bir beladır. Masum imam geri çekildikten sonra ümmetten geri kalanlar “âlimler ve cahiller” olmak üzere iki gruba ayrılır. Cahillerin yönetiminin batıl ve geçersiz olduğu açıktır. Âlimlere gelince; bunda da hangisinin diğerinden üstün olduğuna dair somut bir ölçü yoktur. Dolayısıyla onlardan herbiri kendisinin hak gördüğü şeye davet eder. Zaten ayrışma, ihtilaf ve düşmanlığın başlangıcı da buradandır. Nitekim tarih süreci içerisinde ümmet arasında çıkmış olan ihtilaflarda bunu net şekilde görmekteyiz. Fakat bir yerde artık şu gerçeğin herkes tarafından bilinmesi gerekiyor: Kurtuluş, Hz. Muhammed Ehlîbeyt'inden hakkı konuşan zahiri bir hidayet önderine teslim olup ona biyat etmeye

bağlıdır. Ancak bu şekilde ihtilaf, çekişme ve kavga tamamıyla sona erebilir. Dolayısıyla birazdan göreceğimiz hadislerde zuhurdan önce görülecek ihtilafların bu meseleyle ilişkilendirilmesinde hiçbir abartı yoktur. Çünkü bu ihtilaflar vuku bulmazsa Müslümanlar, ilahi önderlerin yönetimi ile âlimlik iddiasındaki nefisperest idarecilerin yönetimi arasındaki farkı anlayamazlar. Şimdi bu konuda ders ve ibret alınabilecek nitelikte olan rivayetleri sunacağız:

Numani, *el-Gaybet* kitabında kendi isnadıyla Nufeyl kızı Umeyre'den şu rivayeti nakletmiştir:

عن عميرة بنت نفيل قالت سمعت الحسن بن علي عليهما السلام يقول: لا يكون الامر الذى ينتظرون حتى يبرأ بعضكم من بعض، ويتفل بعضكم فى وجوه بعض وحتى يلعن بعضكم بعضا وحتى يسمى بعضكم بعضا كذابين

Umeyre diyor ki: Hasan b. Ali'nin (a.s) şöyle buyurduğunu duydum: “Sizler birbirinizden beri (uzak) olduğunuzu söylemedikçe, birbirinizin yüzüne tükürmedikçe birbirinizi lanetlemedikçe ve birbirinizi yalancılar olarak adlandırmadıkça beklediğiniz (Hz. Mehdi'nin zuhuru) gerçekleşmeyecektir.”³⁸⁸

Aynı kaynakta kendi isnadıyla Malik b. Zamra'dan şu rivayeti nakletmiştir:

قال امير المؤمنين على عليه الصلوة والسلام: يا مالک ابن ضمرة كيف انت اذا اختلفت الشيعة هكذا، وشبك اصابعه وادخل بعضها فى بعض، فقلت: يا امير المؤمنين ما عند ذلك من خير؟ قال: الخير كله عند ذلك يا مالک، عند

³⁸⁸ Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.115, h.33.

ذلك يقوم قائمنا فيقدم سبعين رجلا يكذبون على الله وعلى رسوله فيقتلهم، ثم يجمعهم الله على امر واحد

Emirülmüminin Ali (a.s) bana şöyle buyurdu: “Ey Malik b. Zamra! Şiiler birbirleriyle şöyle ihtilâf ederse ne yaparsın? –Ellerini birbirine yaklaştırıp parmaklarını birbirine geçirdi – Arzettim ki: O zamanda hiç hayır yoktur. Buyurdu: Hayırın hepsi o zamandadır ey Malik! O zamanda Kâim’imiz kıyam edecek, Allahı ve resulünü inkâr eden yetmiş kişi çıkacak. O da onları öldürecek. Sonra Allah herkesi onun etrafında toplayacak.”³⁸⁹

İmamın beyanında geçen; Allah ve Resulünü yalanlayacak yetmiş kişinin Hz. Kâim tarafından öldürülmesinin akabinde, Yüce Allah’ın insanları tek bir görüşte onun etrafına toplayacak olması, az önce ifade ettiğimiz konu için en güzel delildir. O da şuydu: İnsanlar arasında ihtilaf ve düşmanlığı çıkaranlar, ilim iddiasında bulunan dünyaperest kimselerdir. Onlar öldürüldükçe İslam’ın sözü birleşmeyecektir ve Müslümanlar görüş birliğine varmayacaktır. – Allah bizi onların şerrinden korusun. – Onlar her ne kadar kötü olsalar da bu, iç dünyalarındaki pislikten dolayı değildir; aksine nefsanî arzularla karışmış zanna dayalı ilmi içine almış hastalıklı akılların tabiatı budur.

10. Sebep: Sırrı Yaymak

Bu konuda rivayetlerde zikredilen ve hoş görülmeyen acı bir gerçek vardır. O da sırrı açığa çıkarıp yaymaktır. Gerçi bu, zuhurun gecikmesinin nedenlerinden sayılmıştır. Ama hakikatte zuhurun gecikmesi, gaybetin devam etmesiyle aynı şeydir. Dolayı-

³⁸⁹ Muhammed b. İbrahim b. Cafer el-Katib en-Numani (r.a); *Kitab’ul-Gaybet* s.109; Meclisi, *Biharu’l-Envar* c.52, s.115, h.34.

sıyla bunu gaybetin sebeplerinden saymamız şaşılacak bir durum değildir. Yani burada vücuda getiren sebeple devam ettirici sebep arasında bir tür münasebet ve birliktelik vardır. Hem genel anlamda hem de imametle ilgili konulardaki sırların korunmasının dinde çok büyük bir rolü vardır. Bunlardan biri de yeryüzünde zulüm, fesat ve azgıncılığa karşı en büyük devrim şeklinde ortaya çıkacak zuhur meselesidir. Buradaki sebep ehemmiyetinin değerinden dolayı bir ipham sarmalı içinde kalmıştır. Belki bu da sırlardan bir sırdır. Şiddetli bir üzüntü ile şahidi olduğumuz ferrecin gecikmesi ve gaybetin uzamasını, Şia için bir uyarı olarak tasavvur edebiliriz. Şöyle düşünebiliriz: Aslında gaybet sayesinde Şiilerin herbiri sıkı bir eğitim ve öğretimden geçmekte, terbiye ve tezkiye edilip yetiştirilmekte ve yeteneklerini geliştirmektedirler. Böylece dünyanın en büyük devletinin yönetimi onların eline düştüğünde kendilerine tevdi edilecek sorumlulukların üstesinden gelecek donanımda olacaklardır. Bu da ancak yanlarında emanet olarak bırakılacak sırları korumakla mümkündür. Kulağının duyduğu, gözünün gördüğü ve aklına gelen her şeyi zikreden insanlar böylesine ciddi bir sorumluluğu taşıyamazlar. Çünkü bu, aklın balığ olup gerekli rüste ulaşmadığının göstergesidir. Allah daha iyi bilendir.

Şimdi akıl ve basiret erbabı için ibret dersi içeren bu rivayetlerden bazılarını sunuyoruz:

Muhammed b. İbrahim Numani (r.a), *el-Gaybet* kitabında kendi isnadıyla İshak b. Ammar'dan şu rivayeti nakletmiştir:

عن اسحاق ابن عمار قال : سمعت ابا عبد الله عليه السلام يقول : قد كان لهذا الامر وقت وكان فى سنة اربعين ومائة فحدثتم به واذعتموه فاخره الله عز وجل

İshak b. Ammar şöyle der: İmam Caferi Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğunu duydum: “Kıyam için vakit tayin olunmuştu ve bu vakit,

yüz kırk yılında idi. Ama siz onu açıklayıp ifşa ettiğiniz için Allah - azze ve celle- onu erteledi.”³⁹⁰

Yine aynı kaynakta kendi isnadıyla ve Ebu Basir vasıtasıyla İmam Sadık’tan şu rivayeti getirmiştir:

عن ابى عبد الله عليه السلام قال: قلت: ما لهذا الامر امد يتهى اليه نريح ابداننا؟ قال: بلى ولكنكم اذعتم فاخره الله

Ebu Basir şöyle der: İmam Caferi Sadık’a (a.s) şöyle arzettim: Bu beklemenin biteceği ve bedenlerimizin rahatlayacağı bir vakit yok mu? Şöyle buyurdu: “Evet, (öyle bir vakit vardı) ama siz ifşa ettiniz, Allah da onu erteledi.”³⁹¹

Numani, kendi isnadıyla İshak b. Ammar’dan şu rivayeti nakletmiştir:

قال ابو عبد الله الصادق جعفر ابن محمد عليه السلام يا اسحاق ان هذا الامر قد اخر مرتين

İshak b. Ammar der ki: İmam Caferi Sadık (a.s) şöyle buyurdu: “Ey Ebu İshak! Bu iş, (kıyam) iki kez ertelendi.”³⁹²

Yine aynı kaynakta kendi isnadıyla Ebu Basir’den şu rivayeti nakletmiştir:

³⁹⁰ Muhammed b. İbrahim b. Cafer el-Katib en-Numani, *Kitab’ul-Gaybet* s.157; Meclisi (r.a), *Biharu’l-Envar* c.52, s.117, h.42.

³⁹¹ Aynı kaynak.

³⁹² Aynı kaynak.

باسناده عن ابى بصير عن ابى عبدالله عليه السلام قال : سألته عن القائم فقال :
كذب الوقتون، انا اهل بيت لا نوقت، ثم قال : ابى الله الا ان يخالف وقت
الموقتين

Ebu Basir şöyle der: İmam Caferi Sadık'a (a.s) Kaim'i sorduğumda
şöyle buyurdu: "Vakit bildirenler yalancıdır. Doğrusu biz Ehli Beyt
vakit bildirmeyiz." Sonra şöyle buyurdu: "Allah vakit bildirenlerin
sözünü boşa çıkarmayı ahdetmiştir."³⁹³

Muhammed b. Yakub el-Kuleyni, *el-Kâfi* kitabında kendi is-
nadiyla Ebu Basir'den şu rivayeti nakletmiştir:

عن ابى عبد الله قال : انّ الله اوحى الى عمران اتى واهب لك ذكرا سويا مباركا
يبرىء الاكمه والابرص، ويحيى الموتى باذن الله، وجاعله رسولا الى بنى
اسرائيل، فحدّث عمران امرأته حنة بذلك وهى ام مريم، فلمّا حملت كان
حملها بها عند نفسها غلام فلمّا وضعتها قالت: ربّ اتى وضعتها انثى وليس
الذكر كالانثى اى لا تكون البنت رسولا يقول الله عزّ وجلّ: والله اعلم بما
وضعت فلمّا وهب الله لمريم عيسى كان هو الذى بشر به عمران ووعدته اياه،
فاذا قلنا فى الرجل منّا شيئا فكان فى ولده او ولد ولده فلا تنكروا ذلك

İmam Sadık (a.s) şöyle buyurdu: "Allah, İmran'a: "Ben sana, ana-
dan doğma kör olanı ve cüzam hastasını iyileştirecek, Allah'ın iz-
niyle ölüleri diriltecek düzgün ve bereketli bir erkek evlat bağışla-
yacağım. Onu İsrailoğullarına peygamber kılacağım." diye vahyetti.
İmran da bunu karısı Hanna'ya haber verdi. – O Meryem'in anne-
sidir. – Hanna hamile olduğunda karnındaki erkek çocuğu ol-
duğunu düşünüyordu. Ancak onu doğurduğunda şöyle dedi: "Ey
Rabbim! Ben onu kız olarak doğurdum." Yani kız, peygamber ol-

³⁹³ Aynı kaynak.

maz. Allah –azze ve cell- şöyle buyurdu: “Allah onun ne doğurduğunu daha iyi bilir.” Nitekim Allah, Meryem’e İsa’yı verdiğinde İmran’a verdiği müjde ve vaat gerçekleşmiş oldu. Dolayısıyla bizden bir kişi hakkında bir şey söylediğimizde onun evladı veya evlatlarının evlatları hakkında olabilir. Bu yüzden sakın bunu inkâr etmeyin.”³⁹⁴

Şeyh Muhammed b. Hasan Tusi, *el-Gaybet* kitabında kendi isnadıyla Sadan b. Müslim’den ve Ebu Basir’den şu rivayeti nakletmiştir:

قال: قلت له عليه السلام: أ لهذا الامر امد نريج اليه ابداننا وننتهى اليه؟ قال: بلى ولكنكم اذعتم فزاد الله فيه

Ebu Basir şöyle der: İmam Sadık’a (a.s); “Bu beklemenin biteceği ve bedenlerimizin rahatlayacağı bir vakit yok mu?” diye sordugunda şu cevabı verdi: “Evet, (öyle bir vakit vardı) ama siz ifşa ettiniz, Allah da onu uzattı.”³⁹⁵

Yine kendi isnadıyla Ebu Hamza Sumali’den şöyle nakletmiştir:

عن ابى حمزة الثمالى ره قال: قلت لابی جعفرعليه السلام انّ عليا كان يقول: الى السبعين بلاء، وكان يقول: بعد البلاء رخاء، وقد مضت السبعون ولم نر رخاء؟ فقال ابو جعفر: يا ثابت انّ الله تعالى كان وقت هذا الامر فى السبعين،

³⁹⁴ Allame Muhammed Bakır el-Meclisi (r.a), bu rivayeti *Biharu'l-Envar*’da (c.52, s.119), Merhum Kuleyni’nin *el-Kâfi* eserinden sahih senetle nakletmiştir.

³⁹⁵ Muhammed b. Hasan et-Tusi, *Kitab’ul-Gaybet*; Allame Muhammed Bakır Meclisi, *Biharu'l-Envar*’da (c.52, s.105, h.10) bu rivayeti Şeyh Tusi’nin *el-Gaybet* kitabından nakletmiştir.

فلَمَّا قتل الحسين عليه السلام اشتدَّ غضب الله على اهل الارض فاخره الى اربعين ومأة سنة فحدَّثناكم فاذعتم الحديث وكشفتم قناء الستر فاخره الله ولم يجعل له بعد ذلك وقتا عندنا، ويمحو الله ما يشاء ويثبت وعنده ام الكتاب، وقال ابو حمزه وقلت ذلك لابي عبد الله عليه السلام فقال: قد كان ذاك

“Ben İmam Bakır’a (a.s) arzettim: Ali (a.s) şöyle buyururdu: Yertmişinci yıla kadar bela olacak ve belanın ardından rahatlama vardır. Fakat yetmişinci yıl geçtiği halde biz henüz bir rahatlama görmedik? Bunun üzerine İmam Bakır (a.s) şöyle buyurdu: “Ey Sabit! Yüce Allah bu iş için hicri yetmişinci yılı tayin etmişti. Hüseyin (a.s) öldürülünce Allah’ın yer ehline gazabı çoğaldı ve onu yüz kırk yılına erteledi. Bunu size söyledik. Ama siz bunu yayıp açıkladınız ve sır perdesini yırttınız. Ondan sonra da Allah bu iş için bizim yanımızda vakit tayin etmedi. Allah istediğini siler ve istediğini yazar ve asıl kitap O’nun yanındadır.” Ebu Hamza şöyle der: Bu olayı İmam Ebu Abdullah Cafer Sadık’a (a.s) anlattığımda bunu onayladı.”³⁹⁶

Şeyh Tusi, aynı kaynakta kendi isnadıyla Osman Nevva’dan şu rivayeti nakletmiştir:

“Osman Nevva şöyle der: İmam Sadık’ın (a.s) şöyle buyurduğunu duydum: Bu iş (kıyam) benimle olacaktı. Fakat Allah onu, daha sonra benim soyumla dilediği zaman gerçekleştirmek üzere erteledi.”³⁹⁷

³⁹⁶ Şeyh Tusi, *Kitab’ul-Gaybet* s.157; Muhammed b. Yakub el-Kuleyni (r.a), *el-Kâfi* c.1, s.368; Meclisi, *Biharu’l-Envar* c.52, s.105, h.11.

³⁹⁷ Meclisi, *Biharu’l-Envar*’da (c.52, s.106), bu rivayeti Şeyh Tusi’nin *el-Gaybet* kitabından senediyle birlikte nakletmiştir.

11. Sebep: Hücetullah'a Olan İhtiyaç Hissi

Dinin tam anlamıyla hâkim olabilmesinin insanların bilinç ve inanç düzeyine bağlı olduğu, en ufak bir kuşkunun dahi bulunmadığı açık bir gerçektir. Çünkü burada dünya siyasetçilerinin kullandığı yöntemlerin birçoğu caiz değildir. Dünya peşinden koşanların faydalandığı entrika, ayartma, yalan, terör ve tehdit gibi argümanlardan hiçbiri dinen doğru görülmez. Aynı şekilde zorbalıkla halk üzerine otorite kurmak, onların öfkesini baskı altına alıp seslerini kesmek ve tam anlamıyla tazyik politikasıyla halkı sindirmek dini açıdan asla kabul edilmez. Beytül-malı (kamuya ait malları), siyasi çıkar sağlamak ve hükümeti güçlendirmek adına belli bir parti, kabile veya kavim arasında sözü geçen nüfuz sahibi kimselere peşkeş çekmek kesinlikle caiz değildir. Oysaki bunlar, günümüzde halk arasında bilinen ve bir hükümetin tesisi, temellerini sağlamlaştırmak, onu devamlı kılıp korumak için vazgeçilmez olan üç ana unsurun parçalarıdır. Bu üç unsuru kısaca “zer, zur ve tezvir”³⁹⁸ olarak özetleyebiliriz. Yani dünya siyasetçileri bazen kamuya ait malları, dirhem ve dinarları, altın ve gümüşleri siyasi rant sağlamak için harcayarak “zer” politikasıyla hükümetlerini güçlü kılmaya çalışırlar. Bazen yalan ve uyduruk haberleri yayarak kamuoyunun algısını değiştirmekle “tezvir” politikasına tevessül ederler. Kimi zaman da kılıç ve oktan kimyasal ve nükleer silahlara varıncaya kadar her çeşit baskı ve sindirme aracını kullanarak “zur” politikasıyla hâkimiyetlerini

³⁹⁸ “Zer” altın demektir. Yani, insanları rüşvetle etki altına almak. “Zur”, zorbalık ve baskı, tehdit ve korkutma politikası uygulamak suretiyle insanları etki altına almaktır. “Tezvir”, kandırmak ve aldatmak manasına gelir. Yani demokrasi, insan hakları, çoğulculuk, ifade özgürlüğü vb. süslü ifadelerle değerleri tahrif etmek ve tahrif edilen değerlerle insanlara hükmetmektir. (Mütercim).

sürdürürler. Bütün tağuti sistemlerin mantığında devletlerinin temelini sağlamlaştırmak için bu yöntemler sonuna kadar uygulanabilir. Onlar halkın karşısına geçip nutuk attıklarında kanuna ve halkın iradesine tabi olduklarını iddia ederler. Fakat bu sözleri aslında onların “tezvir” politikalarının yansımasıdır. Çünkü sözlerinde sadık değildirler.

Din açısından bu yöntemlerin hiçbirini kullanmak caiz değildir. Hal böyle olunca dinin hâkimiyetinin iki durum arasında kalır: Ya şu tablo karşımızdadır: Dini devletin tesis edilmesi istenen ülkede onu gerçekleştirecek yeterli ölçüde ilim, marifet, iman, takva ve basiret sahibi bir topluluk vardır. Onlar bu devleti kurmak ve korumak için mallarıyla ve canlarıyla cihat ederler. Onu korumayı en önemli dini sorumluluklarından sayarlar. Zaten adalet de onu savunmayı ıktıza eder ve hatta gerekirse uğruna canlar, mallar ve kanlar dahi feda edilmelidir. Yani dini devletin kurulması ve korunması mümkünse kurulmalı ve korunmalıdır. Ya da bunu gerçekleştirecek düzeyde marifet ve iman sahibi insanlar bulunmamaktadır. Aksine insanlar dünya hayatını sevmekte ve onun eğriliğinin peşine düşmekte, peşin olanı veresiye olana; dünyayı ahirete tercih etmektedirler. Onlar adaleti ve onun kendileri ve evlatlarına daha faydalı olduğunu anlamazlar. Bu yüzden kelimenin tam anlamıyla İslam devletinin nüvesi oluşmaz ve mayası tutmaz. Eğer daha önce tesis edilmiş olsa bile onun gelecekte yavaş yavaş yıkılıp gittiği görülür. Nitekim biz bunun örneğini İmam Ali’nin (a.s) ve oğlu İmam Hasan’ın (a.s) hilafetleri döneminde ve hakeza adaleti tesis etmek amacıyla kurulmuş olan diğer devletlerde görmekteyiz. Bu devletlere belli bir süre sonra dünya talipleri hâkim olarak onları asıl yolundan ve amaçlarından çıkarmış, duruşlarını değiştirmiş ve aşırı hırsla kapılmak suretiyle devlet makamlarına köpekler gibi üşüşmüş-

lerdir. Böylece bu devletler yavaş yavaş değerini yitirerek tamamen değişmiş ve diğer devletler gibi bir tağut devletine dönüşmüştür. Dolayısıyla burada marifetin ve onu müteakiben halkın talebinin rolü ortaya çıkmaktadır. Zuhurun gerçekleşmesini imkânsız kılan sebepler bağlamında İmamlardan gelen bazı hadisler de bu gerçeğe işaret etmektedir. Şimdi bu babda gelen rivayetlerden maksadı ispata kâfi gelecek bir hadisi sizinle paylaşıyoruz:

Şeyh Muhammed b. Hasan et-Tusi (r.a), *el-Gaybet* kitabında kendi isnadıyla ve Muhammed b. Hanefiyye vasıtasıyla Emîru'l Müminîn İmam Ali'den (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

قال: اِنَّ لِبنی فلان ملکا مؤجّلا حتى اذا امنوا واطمأنّوا وظنّوا اِنَّ ملکهم لا يزول صیح فیهم صیحة فلم یبق لهم راع یجمعهم ولا داع یسمعهم وذلك قول الله عزّوجلّ: حتى اذا اخذت الارض زخرفها وازيّنت وظنّ اهلها انّهم قادرون علیها اتاها امرنا لیلا او نهارا فجعلناها حصیدا كأن لم تغن بالامس کذلک نفصل الايات لقوم یتفکرون، قلت جعلت فداک هل لذلک وقت؟ قال: لا لانّ علم الله غلب علم الموقّتين اِنَّ الله وعد موسى ثلاثین لیلة واتّمّها بعشر لم یعلمها موسى ولم یعلمها بنو اسرائیل فلما جاز الوقت قالوا: غرّنا موسى فعبدوا العجل، ولكن اذا كثرت الحاجة والفاقة، وانکر فی الناس بعضهم بعضا فعند ذلک توقّعوا امر الله صباحا ومساء

“Falan oğulları için vadeli bir saltanat vardır. Onlar kendilerini güven ve huzur içinde hissettiklerinde ve saltanatlarının asla yok olmayacağını zannettikleri zaman içlerine öyle bir çılgılık düşecek ki hiçbir çoban onları biraraya toplayamayacak. Çağırdıkları kimseler onları duymayacak ve hiçbir topluluk onların çevresinde toplanmayacaktır. Onların durumu Yüce Allah'ın şu sözündeki gibidir: “Ni-

hayet yer süsünü takınıp güzelleştiği ve yeryüzündekiler ondan yararlanma gücüne sahip olduklarını sandıkları sırada, gece veya gündüz ansızın emrimiz gelip çatar ve o yeri, sanki orada önceden bir şey yokmuş gibi biçilmiş hâle getirir. Ayetlerimizi, düşünen topluluk için böyle genişçe açıklarız.”³⁹⁹

Muhammed b. Hanefiyye şöyle der: Şöyle arzettim: Sana feda olayım! Acaba bunun vakti var mıdır? Buyurdu: Hayır; zira Allah'ın ilmi, vakit tayin edenlerin ilmine galiptir. Allah Musa'ya otuz gün vaadetti ve ona on gün daha ekledi. Ancak bunu, Musa'ya ve İsrailoğullarına bilidirmedi. Onlar da vakit geçince “Musa bizi aldattı” diyerek buzağıya ibadet ettiler. **Ancak ihtiyaç ve fakirlik çoğaldığında;** insanlar da birbirlerine kötü davrandıklarında, işte o zaman sabah-akşam Allah'ın emrini (zuhuru) bekleyin.”⁴⁰⁰

12. Sebep: Ümit ve Beklenti ile Eğitilmek

İnsanların ümit ve beklenti ile eğitilip geliştirilmesi, İmamlardan gelen bazı rivayeyterde gaybet ve onun devamının sebebi olarak belirtilmiştir. Bu minvalde gelen rivayetlerin anlamı üzerinde düşündüğümüzde onlardaki maksadın birkaç şey olduğunu anlıyoruz. Bunlardan biri şudur: İnsanların veli ve yardımcıya ihtiyaç duydukları halde ondan mahrum kalışları; özellikle ihtiyaç duyanın bundan zarar görmesi, şiddetli belalara uğradığı halde kendisini savunacak, yardım edecek, işini yoluna koyacak bir yaver bulamaması, onun ruhunda ve bedenindeki direnme gücünü ve kararlılığını artırır. Bu bilimsel olarak da kanıtlanmış

³⁹⁹ Yunus 24.

⁴⁰⁰ Muhammed b. Hasan et-Tusi, *Kitab'ul-Gaybet*; Muhammed b. İbrahim en-Numani, *Kitab'ul-Gaybet* s.278 ve s.165; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.104, h.9.

bir şeydir. Eğer birisi hiçbir savunucusu ve desteğinin bulunmadığı çok tehlikeli şartlarla karşı karşıya kalırsa, kuvvetinde daha önce emsali görülmemiş ölçüde artış olduğu gözlemlenir; öyle ki kendisini ve haysiyetini savunma yolunda insanları şaşırtacak bir performans gösterir. Hatta bu zor durumdan kurtulduktan sonra kendisi bile yapabildiği işlerden dolayı hayret içinde kalır ve şöyle der: “Bunu yapabileceğimi hiç sanmazdım.” Bu aslında insanın tüm işlerinde geçerli olan bir gerçektir; kendisini ve evlatlarını savunduğunda, hasmı ile tartıştığında ve düşmanına karşı savaştığında içinde alışılmışın ötesinde bir güç olduğunu hisseder. İşte bu, bir tür eğitim ve gelişimdir.

Buradaki maksadın bağlamında şu da söylenebilir: Esasen mahrumiyet ve meşakkati tahammül etmek, insanların gelişimi ve kapasitelerinin genişlemesinde etkilidir. Ayrıca şöyle denilebilir: İmamın ardından gelen imam, nimet ardından gelen nimettir; onları kaybetmedikçe kadirlerini, makamlarını, ahlaki ve ilmi değerlerini anlamayız. Bizden kaybolup ayrıldıklarında ve yerlerine, onların faziletlerinden hiçbir şeye sahip olmayanlar oturduğunda, onları – kaybolmadan önceki hallerinden – daha derin ve daha fazla tanımış oluruz. Aslında bu, “her şey zıddı ile tanınır” kaidesinin yansımalarından biridir. İmamın en büyük nimet olduğu malumdur. O, ancak zıddı ve karşıtıyla tanınır. Nitekim imamın kayboluşu ve zıddı; onun yerine liyakatten yoksun hâkimler ve âlimlerin oturmasıyla kendini gösterir. Şu bilinen bir gerçektir ki marifetin derinleşmesi de bir tür eğitim ve gelişimdir. Bu bağlamda şunu da söyleyebiliriz: İntizar ve bekleyişin insanların eğitim ve gelişiminde doğrudan etkisi vardır. Elbette bu bahsin başka boyutları da vardır. Ancak bu kadarıyla yetiniyoruz. Şimdi konuyla ilgili rivayetlerden sunmak faydalı olacaktır:

Şeyh Tusi, *el-Gaybet* kitabında kendi isnadıyla Ali b. Yaktîn'den şu rivayeti nakletmiştir:

قال لى ابوالحسن عليه السلام: يا على انّ الشيعة تربى بالامانى منذ مأتى سنة. وقال يقطين لابنه على: ما بالنّا قيل لنا فكان وقيل لكم ولم يكن؟ فقال له على: انّ الذى قيل لكم ولنا من مخرج واحد، غير انّ امركم حضر فاعطيتم محضه، وكان كما قيل لكم، وانّ امرنا لم يحضر فعللنا بالامانى، ولو قيل لنا: انّ هذا الامر لا يكون الى مأتى سنة او ثلاثمأة سنة لقست القلوب ولرجعت عامة الناس عن الاسلام، ولكن قالوا: ما اسرعه وما اقربه تألفا لقلوب الناس وتقريبا للفرج

Ali b. Yaktîn şöyle der: İmam Kazım (a.s) bana şöyle buyurdu: “Ey Ali! Şia ikiyüz yıldır ümit ve beklenti ile eğitilmiştir.”

Yaktîn, oğlu Ali'ye şöyle dedi: Neden bize söylenen gerçekleşti de size söylenen gerçekleşmedi? Ali ona şöyle dedi: Bize ve size söylenen sözler aynı ağızdan çıkmıştır. Ancak size söylenen olayın zamanı geldiği için açıkça size söylendi ve söylendiği gibi de gerçekleşti. Ama bize söylenen sözün vakti henüz gelmediği için biz ümit ve beklenti ile yaşadık. Ama eğer bizlere bu işin (Mehdi'nin zuhurunun) ikiyüz veya üçyüz yıl sonra gerçekleşeceği söylenseydi kalpleri katılaşıp, halkın çoğu imandan dönerdi. Ama bu işin yakın zamanda vuku bulacağını belirterek halkı birbirine yaklaştırdı ve zuhuru yakın kıldı.⁴⁰¹

⁴⁰¹ Şeyh'ut-Taife Muhammed b. Hasan et- Tusi, *Kitab'ul-Gaybet* s.221; Muhammed b. Yakub Kuleyni (r.a), *el-Kâfi* c.1, s.369; Muhammed b. İbrahim b. Cafer el-Katib en-Numani, *Kitab'ul-Gaybet* s.158; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.102, h.4.

İzah: Ali b. Yaktîn İmamın kelimından çok güzel bir nükteyi anlamıştır. O da şudur: Eğer ertelemenin süresi Müslümanlara veya Şiilere duyurulmuş olsaydı kalplerin katılaşmasına sebep olur; belki de bazıları dinden çıkardı. Ancak İmamın sözünün derinliği saadece İbn Yaktîn'in anladığıyla sınırlı değildir. Aksine az önce zikrettiğimiz gerçeğe daha yakındır. Allah en iyi bilendir.

Şeyh Saduk, *İlel'uş-Şerayi* kitabında Himyeri vasıtasıyla merfu olarak Ali b. Yaktîn'den şu rivayeti nakletmiştir:

قال: قلت لابی الحسن علیه السلام: ما بال ما روى فيكم من الملاحم ليس كما روى، وما روى في اعدايكم قد صحّ؟ فقال صلى الله عليه: انّ الذى خرج فى اعدائنا كان من الحق كما قيل، وانتم عللتم بالامانى فخرج اليكم كما خرج

Ali b. Yaktîn şöyle der: İmam Kazım'a (a.s) sordum: Neden sizin hakkınızda rivayet edilen savaşlar rivayet edildiği gibi çıkmaz da düşmanlarınız hakkında rivayet edilenler doğru çıkar? Buyurdu: Düşmanlarımız hakkında çıkan şey söylenildiği gibi gerçeğin ta kendisidir. Oysaki sizler ümit ve beklenti ile yaşadınız. Bu yüzden karşınıza karşılaştığımız şey çıkmıştır.⁴⁰²

İntizar Emri ve Acelenin Yasaklanması

Gaybet ve onun devamına sebep teşkil eden faktörleri açıkladık. Rivayetlerin ışığında bunun muhtelif sebepleri olduğunu gördük ve hatta şu ana kadar keşfedilmemiş ve ancak zuhur anında ortaya çıkacak sebepler olabileceğine işaret ettik. Şimdi getireceğimiz rivayetlerin zımında İmamların (a.s), bize sabır ve intizarı tavsiye ettiklerini, telaşa kapılıp aceleci bir tutuma gir-

⁴⁰² Muhammed b. Ali b. Babaveyh el-Kummi es-Saduk (r.a), *İlel'uş-Şerayi* c.1; Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar* c.52, s.111, h.18.

mekten men ettiklerini ve intizarın acelecilik olmadığını vurguladıklarını göreceğiz. İşte o rivayetlerden bazıları:

Ayyaşı tefsirinde kendi isnadıyla İmam Sadık'tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

سألته عن قول الله: أتى امر الله فلا تستعجلوه، قال: إذا أخبر الله النبي بشيء إلى وقت فهو قوله: أتى امر الله فلا تستعجلوه، حتى يأتي ذلك الوقت، وقال: إن الله إذا أخبر أن شيئاً كائن فكأنه قد كان

İmam Sadık'a (a.s) Yüce Allah'ın "Allah'ın emri geldi, artık çabuklaşmasını istemeyin"⁴⁰³ sözünü sordum. Şöyle buyurdu: Allah Peygamber'e bir şeyin bir vakte kadar gerçekleşeceğini bildirdiğinde o vakit geleceği ana kadar "Allah'ın emri geldi, artık çabuklaşmasını istemeyin" buyurur. İmam sözünü şöyle sürdürdü: Allah bir şeyin olacağından haber verdiğinde, o şey olmuş gibidir.⁴⁰⁴

Himyeri *Kurb'ul-Esnad*'da kendi isnadıyla şu rivayeti getirmiştir:

روى الحميرى فى قرب الاسناد باسناده عن الرضا عليه السلام عن مسألة الرؤيا فامسك ثم قال: أنا لو اعطيناكم ما تريدون لكان شراً لكم واخذ برقبة صاحب هذا الامر قال: وقال: وانتم بالعراق ترون اعمال هؤلاء الفراعنة وما امهل لهم فعليكم بتقوى الله ولا تغرّكنم الدنيا، ولا تغتروا بمن امهل له فكان الامر قد وصل اليكم

⁴⁰³ Nahl 1.

⁴⁰⁴ Muhammed b. Mesud Ayyaş es-Sulemi es-Semerkindi (ö:320), *Tefsir-i Ayyaşı* c.2, s.254; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.109, h.14.

İmam Rıza'ya (a.s) rüya hakkında sordulduğunda önce cevap vermekten kaçındı. Daha sonra şöyle buyurdu: “Biz eğer size istediğinizi verirsek sizin için kötü olur ve bu işin sahibi yakalanır. Ravi diyor: İmam sonra şöyle buyurdu: Sizler Irak'ta şu firavunların neler yaptığını ve bununla birlikte onlara mühlet verildiğini görmektesiniz. O halde Allah'tan sakının ve sakın dünya sizi aldatmasın; kendilerine mühlet verilenlerle de aldanmayın. Bu iş (zuhur) size ulaşmış gibidir.”⁴⁰⁵

Himyeri aynı kaynaktan kendi isnadıyla İmam Rıza'dan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

وروى الحميرى ره فيه وباسنده عن ابى الحسن الرضا عليه السلام قال قلت له: جعلت فداك انّ اصحابنا رووا عن شهاب عن جدّك أنّه قال: ابى الله تبارك وتعالى ان يملّك احدا ما ملّك رسول الله صلّى الله عليه وآله ثلاثا وعشرين سنة، قال: ان كان ابو عبد الله قاله جاء كما قال، فقلت له: جعلت فداك فائى شيء تقول انت؟ فقال: ما احسن الصبر وانتظار الفرج، اما سمعت قول العبد الصالح: فارتقبوا انى معكم رقيب، وانتظروا اتى معكم من المنتظرين

İmam Rıza'ya (a.s) arzettim: “Canım sana feda olsun, arkadaşlarımız Şehab'dan, o da dedenizden şu rivayeti nakletmiş: Yüce Allah, Resulullah'a (s.a.a) verdiği yirmi üç yıllık yönetimi başka birine vermekten imtina etmiştir. Buyurdu: Eğer bunu Ebu Abdullah (İmam Sadık) söylemişse söylediği şey gelecektir. Bunun üzerine ben ona sordum: Canım sana feda olsun, sen ne buyurursun? Buyurdu: Sabredip fereci beklemek ne kadar güzeldir. Allah'ın salih kulunun şu sözünü duymadın mı: “Gözletleyin, ben de sizinle beraber gözletliyorum”⁴⁰⁶. “Ve bekleyin, biz de bekliyoruz.”⁴⁰⁷ Size

⁴⁰⁵ Abdullah b. Cafer Himyeri el-Kummi (r.a), *Kurb'ul-Esnad*, İmam Rıza'dan; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.110, h.16.

⁴⁰⁶ Hud 93.

sabretmenizi tavsiye ediyorum; zira ferec/kurtuluş ümitler tüken-
diğinde gelir. Sizden öncekiler sizden daha sabırlıydılar.

Ebu Cafer (İmam Bakır) şöyle buyurmuştur:

وقد قال ابوجعفر عليه السلام: هي والله السنن القدّة بالقدّة ومشكاة بمشكاة،
ولابدّ ان يكون فيكم ما كان في الذين من قبلكم، ولو كنتم على امر واحد كنتم
على غير سنّة الذين من قبلكم، ولو أنّ العلماء وجدوا من يحدثونهم، ويكنتم
سرّهم لحذّثوا ولبّثوا الحكمة، ولكن قد ابتلاكُم الله عزّوجلّ بالاذاعة وانتم قوم
تحبّونا بقلوبكم ويخالف ذلك فعلكم، والله ما يستوى اختلاف اصحابك،
ولهذا اسر على صاحبكم ليقال مختلفين، ما لكم لا تملكون انفسكم وتصبرون
حتى يجيء الله تبارك وتعالى بالذي تريدون؟ انّ هذا الامر ليس يجيء على ما
تريد الناس انّما هو امر الله تبارك وتعالى وقضاؤه والصبر، وانّما يعجل من
يخاف الفوت، انّ امير المؤمنين عليه السلام عاد صعصعة بن صوحان فقال له:
يا صعصعة لا تفخر على اخوانك بعبادتي اياك، وانظر لنفسك، وكانّ الامر قد
وصل اليك، ولا يلهيّنك الامل، وقد رأيت ما كان من مولى آل يقطين، وما
وقع من عند الفراغة من امركم، ولولا دفاع الله عن صاحبكم وحسن تقديره له
ولكم، هو والله من الله ودفاعه عن اوليائه، اما كان لكم في ابي الحسن صلوات
الله عليه عظة؟ ما ترى حال هشام؟ هو الذي صنع بابي الحسن ما صنع، وقال
لهم واخبرهم، اترى الله يغفر له ما ركب منّا؟ وقال: لو اعطيناكم ما تريدون
لكان شراً لكم ولكنّ العالم يعمل بما يعلم

⁴⁰⁷ Hud 122, Yunus 102, Yunus 20, Araf 71, En'am 158. (ayetlerin hepsi de
biraz farklılıkla aynı manadadır).

“Allah’a yemin ederim ki geçmişteki sünnetlerin aynısı kılı kılına tekrarlanacaktır; sizden öncekilerde meydana gelen hadiselerin sizin aranızda da olması kaçınılmazdır. Eğer aynı işte ittifak etseydiniz sizden öncekilerin sünnetine aykırı davranmış olurdunuz. Eğer âlimler (imamlar) konuşacakları ve sırlarını gizli tutacak birilerini bulabilselerdi kesinlikle konuşur ve hikmeti ortaya koyardı. Ancak Allah sizi sırrı açmaya müptela kılmıştır. Sizler bizi kalplerleriyle seven bir topluluk olduğunuz halde davranışınız bu sevgiyle uyusmamaktadır. Allah’a yemin ederim arkadaşlarınızın ihtilafı düzelmecektir. Bu yüzden sahibiniz size gizli kalmış (gayba çekilmiş). Ta ki şöyle denilsin: Dağınksınız!

Nasıl kendinize malik olamıyorsunuz?! Neden istediğiniz şey konusunda Allah’ın emri gelinceye kadar sabretmiyorsunuz?! Bu iş insanların isteği üzerine gelecek değildir. Bu, ancak Allah’ın emri geldiğinde gerçekleşecektir. Neden sabır?! Çünkü ancak fırsatı kaybetmekten korkan kimse acele eder. Emîru’l Müminîn (a.s), Saasaa b. Suhan’ı hastaladığında ziyaret etti ve ona şöyle buyurdu: Ey Saasaa! Seni ziyaretimden dolayı sakın kardeşlerine karşı övünme; kendi nefsine bak. Bu sadece sana karşı ulaşması gereken işti. Arzular seni boş işlere sevk etmesin. Ben Âl-i Yaktin’in azat ettiği kölenin yaptığını ve işiniz hakkında firavunlardan size ulaşan şeyi gördüm. Eğer Allah’ın sahibinizi savunması, onun ve sizin lehinizdeki güzel takdiri olmasaydı (böyle olmazdı). O, -vallahi- Allah’tan’dır ve onu savunması dostlarındandır. Ebul Hasan (a.s) hakkında hiç mi ibret almazsınız?! Hişam’ın halini görmez misin? Onun Ebul Hasan’a yaptıklarını görmez misin? Bunları onlara bildirdikten sonra şöyle buyurdu: Allah’ın bize karşı yapılan zulümleri bağışlayacağını mı düşünüyorsunuz?

Sonra şöyle buyurdu: Eğer istediğiniz şeyi size verseydik, bu sizin için kötü olurdu. Ancak âlim bildiğine amel eder.”⁴⁰⁸

⁴⁰⁸ Aynı kaynak.

Muhammed b. İbrahim en-Numani, *el-Gaybet* kitabında kendi isnadıyla İbrahim b. Mehzem'den şu rivayeti nakletmiştir:

عن ابراهيم ابن مهزم عن ابي عبد الله عليه السلام قال: ذكرنا عنده ملوك بني فلان، فقال: انما هلك الناس من استعجالهم لهذا الامر ان الله لا يعجل لعجلة العباد، ان لهذا الامر غاية ينتهي اليها، فلو قد بلغوها لم يستقدموا ساعة ولم يستأخروا

İmam Sadık'ın (a.s) yanında Abbasoğulları'nın hilafetinden bahs olununca hazret şöyle buyurdu: "Halk, hakkın devletini beklerken sadece acele ettiğinden dolayı helak oluverdi. Allah, kulların acelesi yüzünden acele etmez. Bu olayın gerçekleşeceği bir zaman vardır. O vakit geldiğinde ne bir saat geri alınacak ne de bir saat ertelenecektir."⁴⁰⁹

Sunduğumuz sözler ve okuduğumuz rivayetlerin tümünden özet olarak şunu anlamaktayız: Gaybet etkenlerinin kökünü kazımak ve bunları tamamen ortadan kaldırmak bizler için mümkün değildir. O halde onların zuhuru ve kıyamı için acele etmek doğru değildir. Çünkü imamların döneminde ortaya çıkan; ahitlerin bozulması, emanetlere hıyanet ve imamların haklarının zayı edilmesi gibi durumların tekrar meydana gelmesi mümkündür. Bu durumda içimizde gizlediğimiz nifak aşikâr olabilir, dünyayı

⁴⁰⁹ Muhammed b. İbrahim b. Cafer el-Katib en-Numani (r.a), *Kitab'ul-Gaybet* s.158; Muhammed b. Yakub el-Kuleyni (r.a), *el-Kâfi* c.1, s.369; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.118, h.46; Rivayetin senedinde bulunan İbrahim b. Mehzem el-Esedi, İbn Ebi Berde olarak tanınmış şahsiyettir. Necaşi, ricalinde onun bir kitabı olduğundan söz ettikten sonra hakkında şöyle demiştir: O güvenilir biridir, güvenilir biridir; Ebu Abdullah'tan (a.s) ve Ebul Hasan'dan (a.s) rivayet nakletmiştir. O, uzun ömürlü kimselerdendi.

ahirete tercih edişimiz ortaya çıkabilir, belki de öncekilerden daha çok çöküş yaşayabiliriz. Peki, ne yapmalıyız?

Elbette ki nefsimizle cihat etmeli, kalplerimizi halisleştirip temizlemeliyiz; nefsimizi ıslah etmek, niyetlerimizi halis kılmak, imanımızı kâmilleştirmek ve marifetimizi yükseltmek için sami-miyetle Allah’a yöneltmeliyiz. Sonra eğer Allah’ın kazasında bizim için zuhuru görme saadeti mukadder kılınmışsa, nimetleri ve lütufları karşısında Allah’a hamdederiz. Aksi halde sabrederek – inşallah – sabredenlerin mkfatına nail oluruz. Gerçek manada intizar; nefsin ıslahı ile ve istidat sahibi nefisler yetiştirmekle meşgul olmak, insanları Hz. Muhammed Ehlibeyt’inin yoluna, rızasına ve marifetine davet etmek, elimizden geldiği ölçüde onların maksatlarını açıklamaktan ibarettir. Ondan sonra yapacağımız şey Allah’tan sadıkların derecesine ulaşmamız halinde bizlere o Hazretin hizmetinde olma şerefini vermesini, aksi halde günahlarımızı affetmesi, ahiretimiz ve dünyamız için ihtiyacımız olan şeyleri bize ihsan etmesini istemektir.

Nahiye-i Mukaddese⁴¹⁰den Gelen Mübarek Mektuplar

Değerli okuyucu! şunu iyi bilmelisin ki Kur’an ve hadislerden zorunlu olarak istifade edilen; yeryüzünün Allah’ın hccetinden ve halifesinden boş kalmasının mümkün olamayacağı gerçeğini daha önce ispatladık. Bu halife, [peygamberler ve imamların zamanında olduğu gibi] zahir olabileceği gibi [geçmişin bazı dönemlerinde ve gaybet asrı olarak adlandırdığımız şu asırda olduğu gi-

⁴¹⁰ “Kutsal yn ve cihat” anlamına gelen “Nahiye-i Mukaddese” ifadesinden maksat “Hz. Mehdi”dir. (Mütercim)

bi] kayıp ve gizli de olabilir. Her hâlükârda İslam dininin mantığı yeryüzünün ilahi hüccet ve halifeden boş olmasıyla uyuşmamaktadır. Onun varlığı zorunludur. İmamiye mezhebinin zaruri inancı açısından, şu anda yeryüzünde bulunan bu ilahi hüccetin, Allah'ın yüce velisi Bakiyyetuttah Muhammed b. Hasan el-Mehdi (canımız ona feda olsun) olduğu sabittir. Farklı düşünen kimselerin onun ispatı veya iptali hususunda bizimle tartışması doğru değildir. Aksine onların Allah'ın halifesini arayıp bulmaları ve ona tabi olmaları gerekir. Çünkü her çağda onun var olduğu, Kur'an tarafından açıkça dillendirilmiş bir gerçektir. Zira Allah, Adem'i yaratmakla yeryüzünde halife kılmak istemiştir.

“Rabbim ne yanılır ve ne de unuttur.”⁴¹¹

Peki, yaşadığımız şu asırda Allah'ın yeryüzündeki halifesi kimdir? Nasıl oluyor da Allah'ın halifesini bulanlara ve tanıyanlara çatıyorlar?! Hâlbuki Resulullah (s.a.a), “imamsız ölen kim senin cahiliye ölümü üzere öldüğünü” buyurmuşken onu bulmadıkları ve tanımadıkları için kendilerini kınamaları daha doğru olmaz mı? Onlara ne oluyor; Kur'an ve sünnete intibak etmede durumları bizden daha kötü iken nasıl hüküm veriyorlar?!

“Mehdi nasıl olur da yaklaşık bin iki yüz yıl yaşar?” diye soranların sözlerine gelince; sanki onlar İsa'nın çarmıha gerilmediğini ve öldürülmediğini, ancak Allah'ın onu kendi katına yükselttiğini bildiren⁴¹² Kur'an'a iman etmemişlerdir! Nasıl olur da bir kul Yüce Allah'ın katına yükseltilebiliyor ve iki bin yılı aşkın süreden beri gökte yaşıyor; bunda hiçbir beis görülmezken Yüce

⁴¹¹ Taha 52.

⁴¹² Nisa 157.

Allah'ın velilerinden sonuncusunu kendi izniyle bin yılı aşkın süreden beri gizli şekilde yaşattığı sakıncalı görülebiliyor?! Onlar İsa'ya, Hızır'a, Ashab-ı Kehf'e ve Allah dostlarından durumları bunlara benzeyenlere inamıyorlar mı?! Nuh ve bazı peygamberlerin gayet uzun süre yaşadıklarını çok iyi biliyorlar. Neden Nuh, İsa ve Hızır hakkında caiz gördükleri şeyi Mehdi hakkında caiz görmezler?! Allah'ın işi ve iradesinde uzaksama doğru değildir. Bilakis [bir mümin için tanımaması halinde ölümünün cahiliye ölümü sayılacağı] imamet gibi dinin en önemli konusunda Kur'an'ın açık mantığından gaflete düştükleri için kendilerini kınamaları daha doğru olur.

Ancak şunu da bilmemiz gerekir ki Bakiyyetullah'ın babasının ardından gelen imameti Şia'nın ittifakı ve yakini ile sabit olmuştur, rivayetlerle değil. Dolayısıyla burada kimse kalkıp da “bunlar ahad haberleridir,⁴¹³ ancak bizde zan oluşturur ve inanç konularında zanna itimat edilmez” diyemez. Çünkü zanna dayalı delilin itibarındaki ölçü, onun ancak kati bir delille sabit olmasıdır. Fakat bir konuda – hangi sebeple ve ne şekilde olursa olsun – yakın varsa o hüccettir. Zira yakindeki hücciyet zatidir. (Yani onun hüccet oluşu zatından gelen bir durumdur). İmamiye mezhebi onun varlığına, hayatta oluşuna ve Rabbinin emriyle gaybeti seçtiğine yakın etmiştir. Dolayısıyla burada biriyle tartışmaya girmek anlamsızdır. Ayrıca Mehdi'nin on ikinci imam olduğu konusunu, ondan önceki masum imamlara inanmayan biriyle tartışmak da anlamsızdır. Ancak onların hepsine inanıp itiraf eden birine Mehdi'yi ispat etmek kolaylaşır. Çünkü dedeleri,

⁴¹³ Ahad haber veya haber-i vahid, ravi sayısı bakımından mütevatir derecesine ulaşmamış ve bu yüzden yakın sağlamayan hadisler için kullanılan bir usul-i hadis ıstılahıdır. (Mütercim).

sözlerinde onun gaybete çekileceğini haber vermişlerdir. Şu halde önceki imamları itiraf etmeyen birisinin senden ona Mehdi'yi ispatlamayı istemesine aldanmaman gerekir. Zira bu tür insanların öncelikle imamları en başından, yani İmam Ali'den (a.s) on birinci imama, yani İmam Hasan Askeri'ye (a.s) kadar tanımak için çaba sarf etmeleri gerekir. Eğer on bir imamın hakkaniyeti, imameti ve velayeti onlar için sabit olursa, bu durumda Mehdi'yi kabullenmeleri de kolaylaşır. Aksi halde onlarla Mehdi konusunda yapılacak tartışma kısır ve faydasızdır. Zira hazır olan imamların kerametlerini, ismet ve ilimlerini müşahade ettikleri halde onlara inanmamış bir topluluktan, görmedikleri, sesini ve sözünü duymadıkları kayıp bir imama inanmalarını beklemek doğru bir yaklaşım değildir.

Şimdi İmam Mehdi tarafından gelmiş olan bazı sözleri ele alıp onların manaları üzerinde düşünmemiz ve öğüt almamız, onları gözlerimizin karşısında bir tablo gibi dikmemiz en isabetli iş olacaktır; böylece ona zahiri görünümde ve iddiada değil, inşallah gerçek manada iktida etmiş olacağız.

1. Mübarek Mektup

İmam Mehdi'nin (a.s) dört özel temsilcisinin ilki olan Şeyh Ebu Amr Osman b. Said (r.a) şöyle rivayet etmiştir: İbn Ebu Ğanim Kazvini ile bir grup Şia arasında İmam Askeri'nin (a.s) halefi hakkında tartışma çıktı. İbn Ebu Ğanim şöyle diyordu:

Ebu Muhammed Askeri (a.s) öldü ve onun hiçbir halefi yoktur. Bunun üzerine orada bulunan cemaat Nahiye-i Mukadde-se'ye bir mektup göndererek durumu ona bildirip kendisiyle ilgili konuda, onları içinde bulundukları şaşkınlıktan kurtaracak

bir cevap isteme konusunda görüş birliğine vardılar. İmam (a.s) kendi mübarek yazısı ile şu cevabı gönderdi:

بسم الله الرحمن الرحيم

عافانا الله وإياكم من الفتن، ووهب لنا ولكم روح اليقين، واجارنا وإياكم من سوء المنقلب، أنه انتهى إلى ترتيب جماعة منكم في الدين، وما دخلهم من الشك والحيرة في ولاية امرهم، فغمنا ذلك لكم لا لنا، وسائنا فيكم لا فينا، لأن الله معنا لا فاقة بنا إلى غيره، والحق معنا فلن يوحشنا من قعد عنا، ونحن صنایع ربنا والخلق بعد صنایعنا.

يا هؤلاء مالكم في الريب ترددون، وفي الحيرة تنعكسون، اوما سمعتم الله يقول:

يا ايها الذين آمنوا اطيعوا الله واطيعوا الرسول واولى الامر منكم.

اوما علمتم ما جاءت به الآثار مما يكون ويحدث في ائمتكم، على الماضين والباقيين منهم السلام؟ اوما رأيتم كيف جعل الله لكم معاقل تأوون اليها، واعلاما تهتدون بها؟ من لدن آدم عليه السلام الى ان ظهر الماضي عليه السلام، كلما غاب علم بدأ علم، واذا افل نجم طلع نجم، فلما قبضه الله اليه ظننتم: ان الله ابطل دينه، وقطع السبب بينه وبين خلقه، كلا ما كان ذلك ولا يكون، حتى تقوم الساعة ويظهر امر الله وهم كارهون، وان الماضي عليه السلام مضى سعيدا فقيدا على منهاج آبائه عليهم السلام حذو النعل بالنعل وفينا وصيته وعلمه ومنه خلفه ومن يسد مسده، ولا ينازعنا موضعه الا ظالم آثم، ولا يدعيه دوننا الا كافر جاحد، ولولا ان امر الله لا يغلب وسره لا يظهر ولا يعلن لظهر لكم من حقنا ما تبتز (وفي نسخة اخرى قوله: ما تبهر منه

عقولكم) منه عقولكم، ويزيل شكوككم ولكنه ما شاء الله كان، ولكل اجل كتاب، فاتقوا الله وسلموا لنا وردوا الامر الينا فعلينا الاصدار كما كان منا الايراد، ولا تحاولوا كشف ما غطى عنكم، ولا تميلوا عن اليمين وتعدلوا الى اليسار، واجعلوا قصدكم الينا بالموءة على السنة الواضحة فقد نصحت لكم، والله شاهد على وعليكم، ولولا ما عندنا من محبة صاحبكم (وفى نسخة اخرى قوله من محبة صلاحكم) ورحمتكم والاشفاق عليكم لكننا عن مخاطبتكم فى شغل مما قد امتحنا به من منازعة الظالم، والعتل الضال، المتتابع فى غيه، المضاد لربه المدعى ما ليس له الجاحد حق من افترض الله طاعته، الظالم الغاصب، وفى ابنة رسول الله صلى الله عليه وآله اسوة حسنة، وسيتردى الجاهل رداء عمله، وسيعلم الكافر لمن عقبى الدار.

عصمنا الله واياكم من المهالك والاسواء والافات والعاهات كلها برحمته انه ولى ذلك والقادر على ما يشاء وكان لنا ولكم وليا وحافظا والسلام على جميع الاوصياء والاولياء والمؤمنين ورحمة الله وبركاته، وصلى الله على النبى محمد واله وسلم تسليما.

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla.

Allah bizi ve sizi fitnelerden kurtarsın. Bize ve size yakin ruhunu inayet etsin. Bizi ve sizi kötü akıbetten korusun. Bana sizden bir gurubun dininde şüpheye düştüğü ve imamları hakkında şek, tereddüt ve şaşkınlık içerisinde oldukları haberi geldi. Bu durum bizi kendimiz için değil, sizin için üzmüştür. Bu haliniz bizi rahatsız etmiştir; ama kendimiz hakkında değil, sizin hakkınızda rahatsız etmiş, bizi kederlendirmiştir. Çünkü Allah bizim-

ledir. Öyle ki bizim Allah'tan başka hiç kimseye ihtiyacımız yoktur. Öte yandan hak bizimledir. Öyleyse her kim, bizim itaatimizden yüz çevirirse, onun yüz çevirişi bizi endişeye ve korkuya düşürmez. Biz, Allah'ın terbiyet ettikleriyiz, bizler de insanların terbiyet edicileriyiz.⁴¹⁴

Ey insanlar! Neden şek ve şüphedesiniz? Neden hayrettesiniz? Allah'ın şu buyruğunu hiç duymadınız mı?

“Ey iman edenler! Allah’a itaat edin, Resule ve sizden olan emir sahiplerine itaat edin...”⁴¹⁵

Bilmez misiniz ki gelmiş olan haberler, yeni ortaya çıkan haberler imamlar hakkındadır? Onlardan geçmiş olanlara ve kalanlara selam olsun. Görmez misiniz ki Allah sizin için Adem'den beri imamınızın dönemine kadar sığındığınız sığınaklar ve kendileriyle doğru yolu bulduğunuz alametler kılmıştır. Öyle ki ne zaman o alametlerden biri kaybolduğunda diğer bir alamet ortaya çıkar. Batan her yıldızın arkasından, doğan bir yıldız var. O [İmam Hasan Askeri (a.s)] şehit olduğunda, Allah'ın kendi dinini geçersiz kılarak kulları ile arasındaki vasıtayı kaldırdığını mı zannettiniz?! Hayır, hiçbir zaman öyle olmadı ve kıyamete kadar

⁴¹⁴ Yani bize ilim, irfan, maneviyat ve her türlü kemâli öğreten Allah'tır. İnsanlara bunları öğretme görevi ise bize tevdi edilmiştir. Guluvcular hadisin orijinalinde olduğu gibi “sana’a” tabiri olan hadislerle istinad ederek; yaratma ve rızık verme gibi özellikleri Masum İmamlar için yorumlamaktadırlar. Lakin bilindiği gibi “sana’a” hadislerde yaratma manasında değildir. Kuran ve hadislerde “yetiştirme, terbiye etme” manalarında kullanılmıştır. Örneğin Taha suresi 39-41. ayetlerinde Hz. Musaya hitap olarak şöyle buyrulmaktadır: “ve li tusnea âlâ aynî / seni kendim için terbiyet ettim.” “Vastana’tuke li nefsi. / seni kendim için yetiştirdim.”

⁴¹⁵ Nisa 59.

da öyle olmayacak. Onların hoşuna gitmese de Allah, kendi emrini aşikâr edecektir. İmam Hasan Askeri (a.s) saadet ve rahmetle, babalarının izinden yürüyerek onların yolundan gitti. Onun emanetleri ve ilmi bizim yanımızdadır. Bu emir, onun vasisi ve makamının yerine oturan emirdir. Onun makamı konusunda günahkâr ve zalimden başkası bizimle tartışmaya kalkmaz. Bizim dışımızda ancak kâfir ve inkârcı biri onun makamını iddia eder.

Eğer Allah'ın emrinin şehit edilme tehlikesi ve onun sırrının ifşa olma ihtimali ve tehlikesi olmasaydı, hakikatimizi size öyle bir şekilde aşikâr ederdik ki sizin akıllarınız bundan hayrete düşer, bütün tereddütleriniz zail olurdu. Ancak, Allah'ın istediği şey muhakkak istediği gibi olacaktır. Her şeyin bir zamanı olup Levh-i Mahfuz da yazılmıştır. Öyleyse siz de Allah'tan korkun, takvalı olun ve bize teslim olun. İşlerinizi bize havale edin. Nasıl ki bütün güzellikler, iyilikler bizden size gelmektedir; buna karşılık sizde bir sıkıntı veya herhangi bir soru veya sorun nüksetmişse biz onu sizlere açıklarız. Hakkında bilginiz olmadığınız şeyleri, sizinle arasına perdeler çektiğimiz şeyleri açmakta ısrar etmeyin; sağa sola yönelmeyin. Maksadınızı bizim yolumuzda, bizim muhabbet ve sevgimizle aşikâr edin. Böylece ben hakikaten size nasihat ettim. Allah bu konuda benim ve sizin üzerinize şahittir. Eğer sizin ıslahınızı istemeseydim, eğer benim size olan rahmet ve şefkatim olmasaydı; hiçbir zaman sizinle konuşmaz ve size cevap vermezdim. Fakat Allah bizi; sitemkâr, inatçı sapkın, sapıklığın takipçisi, Rabbine karşı muhalefet eden, hakkı olmayan şeyi iddia eden ve Allah'ın, itaatını farz kıldıklarının hakkını inkâr eden, sitemkâr zalim ve gasıplar ile çekişme konusunda imtihan etmiştir. Benim yanımda Resulullah'ın (s.a.a) kızıdan, güzel örnekler vardır. Çok yakında aşağılık insanlar, aşağılıkları-

nın çöküşünü ve yok oluşunu görecekler. Çok yakında kâfirler, daimi saadetin kimin olduğunu anlayacaklar.

Allah bizi ve sizi bütün cehaletlerden, kötülüklerden, afetlerden, ihanetlerden kendi rahmetiyle korusun. O, bütün bu emirlerin velisi ve olacak her şeye güç yetirendir. O, bizleri koruyan ve bizlere veli olandır. Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketleri tüm vasiler, veliler ve müminlerin üzerine olsun. Allah'ın rahmet ve bereketi onlara olsun. Allah'ın rahmet ve selamı Muhammed'e ve Ehlibeyt'ine olsun.”⁴¹⁶

2. Mübarek Mektup

Ahmed b. İshak b. Sad el-Eşari el-Kummi'nin, Hazret'e, Cafer b. Ali'nin imamet iddiası hakkında sorduğu soruya gelen cevaptır. Hz. Mehdi bu mektubunda imametın bazı şartlarına ve imamda olması gereken özelliklere işaret etmiştir:

بسم الله الرحمن الرحيم

اتانى كتابك ابقاك الله، والكتاب الذى انفذته درجه (ای ضمنه وهو كتاب جعفر ابن على الىه يدعوه فيه لامامه نفسه) واحاطت معرفتى بجميع ما تضمنه على اختلاف الفاظه، وتكرر الخطاء فيه ولو تدبرته لوقفت على بعض ما وقفت عليه منه، والحمد لله رب العالمين حمدا لا شريك له على احسانه الينا وفضله علينا، ابي الله عز وجل للحق الا اتماما وللباطل الا ذهوقا، وهو شاهد على بما اذكره، ولى عليكم بما ا قوله، اذا اجتمعنا ليوم لا ريب فيه، ويسئلنا عما نحن فيه مختلفون، انه لم يجعل لصاحب الكتاب على المكتوب اليه ولا عليك ولا على

⁴¹⁶ Ebu Mansur Ahmed b. Ali b. Ebutalib Tabersi (r.a), *el-İhticac* s.467.

احد من الخلق جميعا امامة مفترضة، ولا طاعة ولا ذمة، وسأبين لكم ذمة تكتفون بها ان شاء الله.

يا هذا يرحمك الله انّ الله تعالى لم يخلق الخلق عبثا، ولا اهملهم سدى بل خلقهم بقدرته، وجعل لهم اسماعا وابصارا وقلوبا والبابا، ثم بعث النبيين مبشرين ومنذرين، يأمرهم بطاعته وينهونهم عن معصيته، ويعرفونهم ما جهلوه من امر خالقهم ودينهم، وانزل عليهم كتابا، وبعث اليهم ملائكة، وباين بينهم و بين من بعثهم اليهم بالفضل الذي جعله لهم عليهم، وما اتاهم الله من الدلائل الظاهرة والبراهين الباهرة، والآيات الغالبة، فمنهم: من جعل عليه النار بردا وسلاما واتخذة خليلا، ومنهم: من كلّمه تكلّما وجعل عصاه ثعبانا ميّنا، ومنهم: من احى الموتى باذن الله وأبرأ الابصر والاكمه باذن الله، ومنهم من علّمه منطق الطير واوتى من كل شيء.

ثم بعث محمدا صلّى الله عليه وآله رحمة للعالمين، وتّم به نعمته، وختم به انبيائه، و ارسله الى الناس كافة واطهر من صدقه ما اظهر، وبيّن من آياته وعلاماته ما بيّن، ثم قبضه صلّى الله عليه وآله حميدا فقيدا سعيدا، وجعل الامر من بعده الى اخيه وابن عمّه ووصيّهِ ووارثه على ابن ابى طالب عليه الصلوة والسلام، ثم الى الاوصياء من ولده واحدا بعد واحد احى بهم دينه، واتّم بهم نوره، وجعل بينهم وبين اخوتهم وبنى عمّهم والادنين فالادنين من ذوى ارحامهم فرقا بيّنا، تعرف به الحجة من المحجوج، والامام من المأموم، بان عصمهم من الذنوب، وبرأهم من العيوب وطهّروهم من الدنس، ونزّهمهم من اللبس، وجعلهم خزّان علمه ومستودع حكمته، وموضع سرّه، وايدّهم بالدلائل ولولا ذلك لكان الناس على سواء، ولادّعى امر الله عزّوجلّ كلّ واحد ولما عرف الحق من

الباطل، ولا العلم من الجهل، وقد ادّعى هذا المبطل المفترى على الله الكذب بما ادّعه، فلا ادري بأيّة حالة هبى له رجاء ان يتمّ دعواه، أبفقه فى دين الله؟ فوالله ما يعرف حلالا من حرام ولا يفرّق بين خطأ وصواب، ام بعلم فما يعلم حقا من باطل، ولا محكما من متشابه، ولا يعرف حدّ الصلاة و وقتها، ام بورع فالله شهيد على تركه الصلاة الفرض اربعين يوما يزعم ذلك لطلب الشعوذة، ولعلّ خبره قد تأدّى اليكم، وهاتيك ظروف مسكره منصوبة، وآثار عصيانه لله عزّ وجلّ مشهورة قائمة، ام بأية فليأت بها، ام بحجة فليقمها، ام بدلالة فليذكرها.

قال الله عزوجل فى كتابه :

بسم الله الرحمن الرحيم حم تنزيل الكتاب من الله العزيز الحكيم، ما خلقنا السموات والارض وما بينهما الا بالحق واجل مسمى والذين كفروا عما انذروا معرضون، قل ارايتم ما تدعون من دون الله أرونى ما ذا خلقوا من الارض ام لهم شرك فى السماوات ائتونى بكتاب من قبل هذا او اثارة من علم ان كنتم صادقين، ومن اضلّ ممن يدعوا من دون الله من لا يستجيب له الى يوم القيامة وهم عن دعائهم غافلون، واذا حشر الناس كانوا لهم اعداء وكانوا بعبادتهم كافرين.

فالتمس تولّى الله توفيقك من هذا الظالم ما ذكرت لك، وامتحنه وسله عن آية من كتاب الله يفسرها او صلاة فريضة يبيّن حدودها، وما يجب فيها لتعلم حاله ومقداره، ويظهر لك عواره ونقصانه، حفظ الله الحق على اهله، واقره فى مستقرّه، وابى الله عزوجل ان تكون الامامة فى الاخوين الآ فى الحسن والحسين عليهما السلام، واذا اذن الله لنا فى القول ظهر الحق واضمحلّ الباطل، وانحسر

عنكم، والى الله ارجب فى الكفاية وجميل الصنع والولاية وحسبنا الله ونعم
الوكيل، وصلى الله على محمد وآل محمد.

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla.

Ey Ahmed b. İshak! Allah-u Teâlâ sana rahmet etsin. Yüce Allah mahlukâtı beyhude olarak yaratmamış, onları başıboş halde bırakmamıştır. Aksine onları kudreti ile yaratmıştır. (Zira varlık âleminin temelinde, Yüce Allah'ın sonsuz kudreti vardır). Onlara [tekâmüle ulaşabilmelerini sağlayacak] kulaklar, gözler, kalpler ve akıllar verdi. Sonra Allah'a itaati emredip O'na karşı gelmekten sakındıran peygamberleri müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak gönderdi. Peygamberler onlara; yaratıcıları ve dinleri hakkında bilmediklerini öğretiyordu. Allah onlara kitap indirdi; kendilerine melekler göndererek onları hidayet etmekle görevlendirdikleri diğer insanlardan ayrıcalıklı ve üstün kıldı. Allah onlarla birlikte apaçık deliller, göz alıcı hüccetler ve üstün mucizeler gönderdi. Onlardan kimine ateşi serinlik ve esenlik edip onu kendisine dost kıldı, kimiyle konuştu ve esasını korkunç bir ejderhaya dönüştürdü. Kimisi Allah'ın izniyle ölüleri diriltti, Allah'ın izniyle cüzam hastasını ve anadan doğma kör olanı iyileştirdi. Kimine kuşların dilini öğretti ve her şeyden ona inayette bulundu.

Sonra Hz. Muhammed'i âlemlere rahmet olarak gönderdi. Onun vasıtasıyla nimetini tamamladı ve onunla peygamberlerini sonlandırdı. Onu insanların tümüne gönderdi; doğruluğu ile aşikâr etmesi gerekeni aşikâr etti ve nişanelerinden beyan etmesi gerekeni beyan etti. Sonra övülmüş, rahmetine mazhar olmuş ve saadete ermiş olduğu halde onun canını aldı. Peygamber'in ardından hidayet emrini; onun kardeşi, amcasının oğlu, vasisi ve varisi olan Ali b. Ebutalib'e (a.s) verdi. Sonra da bu görevi, onun

evlatlarından olan ve birbiri ardınca gelen vasilere vererek onların eliyle dinini ihya etti. Onlarla nurunu tamamladı. Hak batıldan ve imam (âlim) memumdan (cahilden) ayırt edilsin diye onlarla kardeşleri, amcazadeleri ve yakın akrabaları arasında apaçık bir fark koydu. Onları günahlardan korudu, kusurlardan arındırdı, kirden temizledi, şüpheden uzaklaştırdı. Onları ilminin haznedarları, hikmetinin mahzeni ve sırrının saklandığı yer kılarak kendilerini açık delillerle destekledi. Eğer böyle olmasaydı, insanların hepsi eşit seviyede olurdu, onlardan her biri Allah'ın emrinin kendisine verildiğini iddia ederdi, hak batıldan ve ilim cehaletten ayırt edilemezdi...

İmam, daha sonra Yüce Allah'ın kitabındaki şu ayeti okudu:

Ha, Mim. Bu kitabın indirilişi, üstün ve hikmet sahibi Allah tarafından. Gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları ancak hak olarak ve belirli bir süre için yarattık. Kâfir olanlar, uyarıldıkları şeylerden yüz çevirmektedirler. De ki: "Allah'ı bırakıp da yalvardığınız şeyleri gördünüz mü? Gösterin bana, yerden neyi yaratmışlar?! Yoksa onların göklerde bir ortaklıkları mı var?! Doğru söyleyenler iseniz, bundan önce (size indirilmiş) bir kitap veya bir bilgi kalıntısı varsa, bana getirin." Allah'ı bırakıp da, kıyamet gününe kadar kendisine cevap vermeyecek olanlara yalvarandan daha sapık kim var?! Oysa onlar, bunların yalvarmalarından habersizdirler. İnsanlar bir araya toplandıkları zaman (mabutları) onlara düşman kesilir ve onların kendilerine tapmalarını inkâr ederler.⁴¹⁷

... Allah hakkı, hak ehli üzerinde korumuş, onu karargâhına yerleştirmiştir. Allah –azze ve celle –Hasan (a.s) ve Hüseyin (a.s) hariç imametin iki kardeşte olmasına izin vermemiştir. Allah

⁴¹⁷ Ahkaf 1-6.

bizim konuşmamıza izin verdiğinde hak aşikâr olacak ve batıl yok olacak, sizden kaybolup gidecektir. Kifayeti, güzel bir muameleyi ve velayeti sadece Allah'tan temenni ederim. Allah bize yeter ve O, ne güzel vekildir. Allah'ın rahmet ve selamı Muhammed'e ve Ehlibeyt'ine olsun.”⁴¹⁸

İmamın (a.s) sözleri arasında bizi irşat ettiği en önemli husus şudur: İmam diğer insanlardan üstün olmalıdır. Yani onunla diğer insanlar arasında fark olması gerekir. Onun ledünni ilme⁴¹⁹ sahip olması, günahlardan masum olması, kusurlardan arındırılmış, şüphe ve hatadan tamamen uzaklaştırılmış olması, imamet ve velayetin şartlarından. Böylece her yerinden kalkan Allah'ın emrinin kendisinde olduğunu iddia edemez; hak batılla ve ilim cehaletle karıştırılmaz. Bu, son derece önemli bir konudur.

3. Mübarek Mektup

Muhammed b. Yakub el-Kuleyni (r.a), İshak b. Yakub'dan şu rivayeti nakletmiştir: Muhammed b Osman Amri'den, sorduğum zor meseleleri içeren mektubu Hz.Sahib-uz Zaman'ın huzuruna ulaştırmasını rica ettim. Mektubumun cevabı, mevlamız Sahib-uz Zaman'ın (a.s) kendi mübarek el yazısıyla bana ulaştı. Mektubun cevabı şöyledir:

⁴¹⁸ Ebu Mansur Ahmed b. Ali b. Ebutalib et-Tabersi (r.a), *el-İhticac* s.468.

⁴¹⁹ “Ledünni ilim”, tamamen Yüce Allah tarafından bahsedilmiş olan ilimdir. Onda yanılma ve hata payı sıfırdır. (Mütercim).

اما ما سألت عنه ارشدك الله وثبتك ووقاك من امر المنكرين لى من اهل بيتنا
وبنى عمنا، فاعلم: انه ليس بين الله عزوجل وبين احد قرابة، ومن انكرنى
فليس منى وسبيله سبيل ابن نوح.

واما سبيل عمى جعفر وولده فسبيل اخوة يوسف عليه السلام.
واما الفقاع فشربه حرام ولا باس بالشلماب، واما اموالكم فلا نقبلها الا
لتطهروا، فمن شاء فليصل ومن شاء فليقطع، وما اتانا الله خير مما اتاكم.
واما ظهور الفرج فانه الى الله وكذب الوقاتون.

واما قول من زعم ان الحسين عليه السلام لم يقتل فكفر وتكذيب وضلال.
واما الحوادث الواقعة فارجعوا فيها الى رواة حديثنا، فانهم حجتي عليكم وانا
حجة الله.

واما محمد ابن عثمان العمرى فرضى الله عنه وعن ابيه من قبل، فانه ثقتى
وكتابه كتابى.

واما محمد ابن على بن مهزيار الاهوازى، فسيصلح الله قلبه ويزيل عنه شكّه.
واما ما وصلنا به، فلا قبول عندنا الا لما طاب وطهر، وضمن المغنّية حرام.

واما محمد ابن شاذان بن نعيم، فانه رجل من شيعتنا اهل البيت، واما
ابوالخطاب محمد ابن ابى زينب الاجدع ملعون واصحابه ملعونون فلا تجالس
اهل مقالتهم فائى منهم برىء وابائى منهم براء.

واما المتلبسون باموالنا فمن استحلّ منها شيئا فاكله فانما يأكل النيران، واما
الخمس فقد ابيح لشيعتنا وجعلوا منه فى حلّ الى وقت ظهور امرنا لتطيب
ولادتهم ولا تخبث.

واما ندامة قوم شكّوا فى دين الله على ما وصلونا به فقد اقلنا من استقال فلا حاجة الى صلة الشاكّين .

واما علّة ما وقع من الغيبة فإنّ الله عزوجلّ يقول : يا ايها الذين امنوا لا تسألوا عن اشياء ان تبد لكم تسؤكم، أنّه لم يكن احد من آبائى الا وقد وقعت فى عنقه بيعة لطاغية زمانه وائى اخرج حين اخرج ولا بيعة لاحد من الطواغيت فى عنقى .

واما وجه الانتفاع بى فى غيبتى فكالانتفاع بالشمس اذا غيّبها عن الابصار السحاب، وائى لامن لاهل الارض كما أنّ النجوم امان لاهل السماء، فاغلقوا ابواب السؤال عما لا يعينكم ولا تتكلّفوا علم ما قد كفيتم، واكثرُوا الدعاء بتعجيل الفرج فإنّ ذلك فرجكم، والسلام عليك يا اسحاق ابن يعقوب وعلى من اتبع الهدى .

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla.

“Akraba ve amcoğullarından beni inkâr etmeleri hakkındaki sorduğın soruya gelince; – Allah seni hidayet edip direnişli kıl-sın – bilmelisin ki, Allah’la hiç kimse arasında akrabalık bağı yoktur. Kim beni inkâr ederse benden değildir; onun yolu, Nuh’un oğlunun yoludur. Amcam Cafer ve oğlanlarının yolu (ve tutumu)na gelince, onların yolu Yusuf’un (a.s) kardeşlerinin yoludur.

Bira hakkındaki soruna gelince; onun içilmesi haramdır. Ama şalgam suyunun içilmesinin sakıncası yoktur. Sizin mallarınıza gelince; onları kabul etmemiz pâk olmanız içindir. Öyleyse

isteyen versin, isteyen kessin. Allah'ın bize verdiği, size verdiğinden daha hayırlıdır.

Ferecin (zuhurun gerçekleşmesiyle hâsıl olacak kurtuluşun) ortaya çıkmasına gelince; o, Allah'ın iradesine bağlıdır. Zuhur için vakit belirleyenler yalancıdır.

İmam Hüseyin'in (a.s) öldürülmediğini sananın sözüne gelince; onun bu sözü, küfür (hakkı gizleme) yalan ve sapkınlıktır.

Yeni ortaya çıkan olaylara gelince; o vakalarda, hadiselerimizi rivayet edenlere müracaat ediniz. Zira onlar, benim sizler üzerindeki hüccetimidir, ben de Allah'ın hüccetiyim.

Muhammed b. Osman Amri'ye gelince; – Allah ondan ve babasından razı olsun – o, benim güvendiğim şahıstır, onun yazısı benim yazımdır.

Muhammed b. Ali b. Mehziyar Ahvazi'ye gelince; yakında Allah onun kalbini düzeltecek ve şüphesini giderecektir.

Bize gönderdiğin şeye gelince; biz ancak pâk ve tertemiz olanı kabul ediyoruz. Muganniye (şarkı söyleyen) cariyenin parası haramdır.

Muhammed b. Şazan b. Naim'e gelince; o, biz Ehlibeyt'in şialarındandır.

Ebul Hattap Muhammed b. Ebî Zeyneb Ecda'ya gelince; o mel'undur; onun ashabı da mel'undur. Onunla aynı fikire sahip olanlarla oturup kalkma; zira ben onlardan beriyim, babalarım (a.s) da onlardan beridirler.

Bizim malımızı ellerinde bulunduranlara gelince; kim onlardan bir şeyi helal bilip yerse ateş yemiştir.

Humusa gelince; humus şialarımız için helal kılınmıştır. Zuhur edeceğimiz vakte kadar, veladetleri pâk ve temiz olması için onlara halal edilmiştir.

Allah'ın dininde şüphe eden kavmin, bize gönderdikleri şeylerden dolayı pişman olmalarına gelince; geri çevrilmesini isteyenlerin malını geri çevirdik; zira bizim şekkakların (çok şüphe edenlerin) malına ihtiyacımız yoktur.

Gaybetin vuku bulmasının nedenine gelince; Allah buyuruyor ki: **“Ey iman edenler! Size açıklanırsa hoşunuza gitmeyecek olan şeyleri sormayın”**⁴²⁰. Babalarımın her birinin boyunda, zamanlarındaki tağutların biati vardı, ama ben öyle bir zaman kıyam edeceğim ki, tağutlardan hiç birinin biati boynumda olmayacaktır.

Gaybette olduğum dönemde benden faydalanma konusuna gelince; bu dönemde benden faydalanmak, bulutlarla örtülen güneşten yararlanmaya benzer. Ben yeryüzü ehli için kurtuluş ve emniyet vesilesiyim. Nitekim yıldızlar da gök ehli için emniyet vesileleridir. Öyleyse sizi ilgilendirmeyen şeyleri sormayın. Sizden istenilmeyen şeyleri görmek için kendinizi zahmete düşürmeyin. Ferecin çabuk olması için çok dua ediniz. Çünkü dua sizin ferecinizdir (kurtuluşunuzdur). Ey İshak b. Yakub! (Allah'ın) selamı sana ve hidayete tabi olanlara olsun.”⁴²¹

Bu mektupta geçen *“zuhura kadar humsun Şia için helal kılındığı”* ifadesine dayanarak fetvanın da bu yönde olduğu düşüncesine kapılmak doğru değildir. Çünkü nihayetinde bu mektup da

⁴²⁰ Maide 104.

⁴²¹ Ebu Mansur Ahmed b. Ali b. Ebutalib et-Tabersi (r.a), *el-İhticac* s.470.

rivayetlerden bir rivayettir. Rivayetlere ve onların senetlerine dayalı olarak fetva vermenin ise belirli şartları vardır. Allah'ın kitabında geçen hükme aykırı olmaması, senet ve delalet açısından kendisi gibi veya ondan daha güçlü bir muarızının bulunmaması bu şartlardandır. Eğer muarızı olursa usul ilminde geçen tearuz ve tercih kaidelerine müracaat edilerek söz konusu meselede içtihat edilir. Dolayısıyla içtihat veya taklit dışındaki bir yolla rivayetin manasına sarılan kimse usul, rical ve diraye ilminde imamlardan nakledilen normal kuralların dışına çıkmış olur. Aynı şekilde içtihad ve taklide dayanmaksızın bir hadisi reddetmek de bu kuralların dışına çıkmaktır. Gerçek şudur; burada uyulacak görüş içtihat veya taklide dayanmalıdır. Müçtehitlerimiz nezdindeki meşhur görüş, humsun alınması ve yerinde kullanılması yönündedir. Özellikle de sehm-i sadat⁴²² konusunda böyle bir şey tasavvur edilemez. Zira Yüce Allah, Peygamber (s.a.a) hanedanından olan fakirlere zekâtı haram etmiş ve onun yerine humsu helal kılmıştır. Dolayısıyla onları hakları olan şeyden mahrum bırakmak asla doğru olmaz. Belki de humsun helal olduğunu ifade eden bu cümle, imamlar ve seyyidlerin haklarının onlara ulaşmasını istemeyen birileri tarafından eklenmiştir. Allah bizleri nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüğünden korusun. Bu, sadece rivayetlerden bir rivayettir ve ona da diğer rivayetler gibi muamele edilir. Bu rivayetten direkt fetvaya geçmenin ise daha önce işaret ettiğimiz gibi birtakım aşamaları vardır. Bir hadisin manasına mutabık fetva verilmemesi o hadisi inkâr etmek ve atmak anlamına gelmez. Elbette buna şaşırma-

⁴²² Humus, iki kısma eşit olarak bölüştürülür: Sehm-i imam ve sehm-i sadat. Sehm-i imam, Hz. Mehdi'nin (a.s) genel anlamda temsilcileri olan müçtehitlerin hakkıdır ve onu uygun gördükleri yerde kullanırlar. Sehm-i sadat ise fakir seyyidlere verilir. (Mütercim).

mak gerekir. Zira mallar ve makamlar, ayakların sürçmesine sebep olan şeylerdir. Nitekim Ali b. Hamza Betaini, İmam Kazım'ın (a.s) şehadetini inkâr etmiş, onun gaybete çekildiği iddiasında bulunmuştur. Bunun sebebi ise yanında bulunan ona ait mallara göz dikmiş olması ve onları İmam Rıza'ya (a.s) teslim etmek istememesiydi. Burada söylenecek hak söz şudur: Gerçek anlamda müçtehit isek içtihadımızın gereğine göre amel etmeli veya mukallit isek taklit ettiğimiz müçtehidin görüşüne uymalıyız. Ayetler ve rivayetlerden bir meselenin hükmünün ne olduğunu elde etmek ancak fakihin/müçtehidin işidir. Sadece Allah'a tevekkül ederiz ve dönüş O'nadır.

4. Mübarek Mektup

Ebul Hasan Ali b. Ahmed ed-Dellal el-Kummi şöyle der: Şia'dan olan bir cemaat arasında Yüce Allah'ın yaratma ve rızık verme işini imamlara bırktığı konusunda ihtilaf çıktı. Onlardan bir kısmı şöyle diyordu: Bu imkânsızdır ve Yüce Allah'a böyle bir şey caiz değildir. Çünkü Allah'tan başkası cisimleri yaratmaya kadir değildir. Bir bölümü de şöyle diyordu: Tam aksine Allah, imamları buna kadir kılmıştır ve işi onlara bırakmıştır. Onlar yaratırlar ve rızık verirler. Aralarında çok şiddetli bir tartışma çıktı. İçlerinden biri şöyle dedi: "Sizlere ne oluyor?! Neden Ebu Cafer Muhammed b. Osman'a müracaat etmiyorsunuz? Neden sorunuzu ona sorup bu konuda hakkı size açıklamasını istemiyorsunuz? O, bu işin sahibine giden yolun ta kendisidir." Cemaat, Ebu Cafer'e ve onun sözünü kabul etmeye razı olacaklarını söyledi. Sonra da bu meseleyi bir mektup yazıp göndermek suretiyle ona iletiler. Bir süre sonra onun tarafından şu yazı geldi:

انّ الله تعالى هو الذى خلق الاجسام، وقسم الارزاق، لانه ليس بجسم ولا حال
فى جسم، ليس كمثله شىء وهو السميع البصير. واما الائمة عليهم السلام،
فانهم يسألون الله تعالى فيخلق، ويسألونه فيرزق ايجابا لمسألتهم، واعظاما
لحقهم.

“Cisimleri yaratan ve rızıkları bölüştüren, Yüce Allah’tır. Çünkü O, cisim değildir ve hiçbir cisme girmemiştir. O’nun gibi bir şey yoktur. O işiten ve görendir.

İmamlara (a.s) gelince; onlar Allah’tan istediğinde yaratır; onlar Allah’tan istediklerinde rızık verir. Bunu, onların isteklerine cevap vermek ve haklarını yüceltmek için yapar.”⁴²³

5. Mübarek Mektup

Gulata Reddiye

Tabersi (r.a), *el-İhticac* kitabında kendi ifadesiyle şu rivayeti nakletmiştir: Sahib’uz-Zaman’dan (a.s), Gulat fırkasına reddiye olarak gelen muhtıralardan biri, o Hazretin, Muhammed b. Ali b. Hilal el-Kerehi’nin mektubuna verdiği şu cevaptır:

يامحمد ابن على تعالى الله عزّ وجلّ عما يصفون سبحانه وبحمده ليس نحن
شركائه فى عمله ولا فى قدرته بل لا يعلم الغيب غيره، كما قال فى محكم
كتابه تباركت اسمائه:

«قل لا يعلم من فى السماوات والارض الغيب الا الله.»

⁴²³ Ebu Mansur Ahmed b. Ali b. Ebutalib et-Tabersi (r.a), *el-İhticac* s.471, kendi isnadiyla Merhum Kuleyni’den naklen.

وانا وجميع آبائي من الاولين آدم ونوح وابراهيم وموسى وغيرهم من النبيين ومن الاخرين محمد رسول الله صلى الله عليه وآله وعليّ ابن ابى طالب وغيرهم ممن مضى من الائمة صلوات الله عليهم اجمعين الى مبلغ ايامي ومنتهى عصرى عبيد الله عزوجل، يقول الله عزوجل :

« من اعرض عن ذكرى فانّ له معيشة ضنكا نحشره يوم القيامة اعمى قال رب لم حشرتني اعمى وقد كنت بصيرا قال كذلك اتتك اياتنا فنسيتها وكذلك اليوم تنسى .»

يا محمد ابن على قد آذانا جهلاء الشيعة وحمقائهم ومن دينه جناح البعوضة ارجح منه، فاشهد الله الذى لا اله الا هو وكفى به شهيدا ورسوله محمدا صلى الله عليه وآله وملائكته وانبيائه واوليائه، واشهدك واشهد كل من سمع كتابى هذا انّى برىء الى الله والى رسوله ممن يقول: انا نعلم الغيب، ونشاركه فى ملكه، او يحلّنا محلا سوى المحلّ الذى رضىه الله لنا وخلقنا له، او يتعدّى بنا عما قد فسّرت له لك ويبيّنته فى صدر كتابى .

واشهدكم: انّ كل من نبرأ منه فانّ الله يبرأ منه وملائكته ورسوله واولياؤه، وجعلت هذا التوقيع الذى فى هذا الكتاب امانة فى عنقك وعنق من سمعه ان لا يكتمه لاحد من موالى وشيعتى، حتى يظهر على هذا التوقيع الكل من الموالى لعلّ الله عزوجلّ يتلافاهم فيرجعون الى دين الله الحق، ويتتهون عما لا يعلمون منتهى امره، ولا يبلغ منتهاه، فكل من فهم كتابى ولا يرجع الى ما قد امرته ونهيته فقد حلّت عليه اللعنة من الله وممن ذكرت من عباده الصالحين .

“Ey Muhammed b. Ali! Allah, onların niteledikleri şeylerden yüce ve her türlü noksanlıktan münezzehtir. Hamd O’nadır. Biz,

işinde ve kudretinde O'nun ortakları değiliz. Gaybı ise O'ndan başkası bilmez. Nitekim isimleri yüce olan Allah muhkem kitabında şöyle buyurmuştur:

“De ki: “Allah’tan başka gökte ve yerde kimse gaybı (gizli olanı) bilmez ve onlar ne zaman dirileceklerinden de haberdar değiller.”⁴²⁴

Ben ve – Adem, Nuh, İbrahim, Musa ve diğer peygamberlerden olan – önceki babalarım ve – Muhammed Resulullah (s.a.a), Ali b. Ebutalib ve benim günlerime ve asrımın sonuna varıncaya kadar gelip geçmiş – sonraki babalarımın hepsi Allah’ın kullarıdır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

“Kim de beni anmaktan yüz çevirirse, onun için zor bir hayat vardır ve kıyamet günü onu kör olarak haşrederiz.” “Rabbim! Gören biri olduğum hâlde niçin beni kör olarak haşrettin?” der. (Allah,) “İşte böyledir. Bizim ayetlerimiz sana geldi, ancak sen onları unuttun. Bugün de sen unutulacaksın” der.”⁴²⁵

Ey Muhammed b. Ali! Şianın cahilleri ve ahmakları ile dinleri sineğin kanadından bile hafif olan kimseler bize eziyet etmişlerdir. Ben kendisinden başka ilah bulunmayan – ve şahit olarak yeterli olan – Allah’ı, O'nun Resulü Muhammed’i (s.a.a), meleklerini, peygamberlerini ve dostlarını şahit tutuyorum. Seni ve bu yazımı işitecek olan herkesi şahit tutarak diyorum ki; bizim gaybı bildiğimizi, mülkünde Allah’a ortak olduğumuzu veya bizi, Allah’ın bizim için razı olduğu yerden ve yaratılış amacımızdan başka bir yere yerleştiren veya sana açıkladıklarım ve mektubu-

⁴²⁴ Neml 65.

⁴²⁵ Taha 124-126.

mun başında beyan ettiğim sözlerin ötesine geçen kimseden Allah'a ve Resulüne doğru beraat ediyorum.

Sizi şahit tutuyorum: Bizim beraat ettiğimiz/uzaklaştığımız kimseden Allah, melekleri, peygamberleri ve dostları da beridir. Bu mektupta kaydettiğim muhtırayı senin boynunda ve onu duyan herkesin boynunda, dostlarım ve Şiilerimden hiçbirine gizlememesi konusunda emanet kıldım. Ta ki böylece dostlarımızdan herkese bu uyarı aşıkâr olsun. Umulur ki Allah onları düzeltir ve Allah'ın hak dinine dönüverirler; akıbetini bilmedikleri ve sonuna ulaşılmayacak şeylerden vazgeçerler. Bu mektubumu anladığı halde emir ve nehiyde bulunduğum şeye dönmeyen kimsenin üzerine Allah'ın ve zikrettiğim salih kulların laneti isabet eder.”⁴²⁶

6. Mübarek Mektup

Gulat'a⁴²⁷ Reddiye, Onlara Lanet ve Onlardan Teberra

Tabersi İmamiyeden olan bir dostumuzdan şöyle rivayet etmiştir: Ebu Muhammed Hasan es-Seri'i, İmam Ali Naki'nin (a.s) ashabındandı. O, kendisine Sahib'uz-Zaman (a.s) tarafından Allah'ın kılmadığı bir makamı iddia etti. Allah'a ve hüccetlerine yalan isnadında bulundu. Allah'ın hüccetlerine uygun olmayan ve kendisinden beri oldukları şeyi isnat etti. Sonra onun küfrü ve dinsizliği ortaya çıktı. Aynı şekilde Muhammed b. Nesir Nemiri, İmam Hasan Askeri'nin (a.s) ashabındandı. O Hazret vefat edince

⁴²⁶ Ebu Mansur Ahmed b. Ali b. Ebutalib et-Tabersi (r.a), *el-İhticac* s.473 ve 474.

⁴²⁷ Gulat, Ehlibeyt (a.s) hakkında aşırı giderek onlara ilahlık isnadında bulunan kimselere verilen genel ismdir. (Mütercim).

“Sahib’uz-Zaman’ın (a.s) babı” (kapısı) olduğunu iddia etti. Yüce Allah da kendisinden açığa çıkan küfür, dinsizlik ve tenasuhla (reenkarnasyon inanacıyla) onu rezil etti. O, kendisinin Ali b. Muhammed (a.s) tarafından gönderilmiş bir resul ve peygamber olduğunu iddia ediyordu. Mahremlerle cinsel ilişkiyi mubah sayıyordu. Ahmed b. Hilal Kerehi de Gulat’tandı. O daha önce İmam Hasan Askeri’nin (a.s) ashabından sayılırdı. Sonra inancı değişti ve Ebu Cafer Muhammed b. Osman’ın özel temsilciliğini inkâr etti. Bunun üzerine Sahib’ul-Emr ve’z-Zaman (a.s) tarafından onu lanetleyen ve Hazretin kendisinde beri olduğunu bildiren bir muhtıra çıktı. Böylece Hazretin lanetlediği ve kendilerinden beri olduğunu bildirdiği kimselerin arasında yer aldı. Aynı şekilde Ebu Tahir Muhammed b. Ali b. Hilal, Hüseyin b. Mansur Hallac ve Ebul Azakiri diye tanınan Muhammed b. Ali Şelmeğani (Allah onlara lanet etsin) lanet edildiklerine ve Hazretin hepsinden beri olduğunu belirten haklarında Şeyh Ebul Kasım Hüseyin b. Ruh’un eliyle şu mektubun yazılmış olduğu kimselerdendir:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وبعد الحمد له و الصلاة والسلام على النبي وآله قال: عَرَفَ اطال الله بقاء وعَرَفَكَ الله الخير كله وختم به عملك من تثق بدينه وتسكن الى نيته من اخواننا ادام الله سعادتهم بانّ محمد بن علي المعروف بالشلمغاني عجل الله له النعمة ولا امهله قد ارتدّ عن دين الاسلام وفارقه، والحد في دين الله وادّعى ما كفر معه بالخالق جلّ وتعالى، وافترى كذبا وزورا، وقال بهتاناً واثماً عظيماً، كذب العادلون بالله وضلّوا ضلالاً بعيداً وخسروا خساراً مبيهاً.

وانّا برئنا الى الله تعالى والى رسوله صلوات الله عليه وسلامه ورحمته وبركاته منه، ولعناؤه عليه لعائن الله تترى فى الظاهر مّا والباطن والسر والجهر وفى كل

وقت وعلى كل حال ، وعلى كل من شايعه وبلغه هذا القول متًا فاقام على تولاه بعده، اعلمهم (تولاك الله): انا فى التوقى والمحاذرة منه على مثل ما كتنا عليه ممن تقدمه من نظرائه: (من السريعى والنميرى والهلالى والبلالى) وغيرهم وعادة الله جل ثناؤه مع ذلك قبله وبعده عندنا جميلة وبه نثق واياہ نستعين وهو حسبنا فى كل امورنا ونعم الوكيل .

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla.

“Allah’a hamd-u sena ve Peygamber’e salat-u selamdan sonra şöyle dedi: “(Allah senin ömrünü uzun ve iyiliklerin sırlarını sana inayet etsin.) Dinlerine ve bağlılıklarına mutmain olduğun kimselere ilan et ki Şelmağani olarak meşhur olmuş olan Muhammed b. Ali, mürtet olup İslam dininden çıkmıştır, kâfir olmuştur ve öyle şeyler iddia etmektedir ki, Allah’ı inkârı gerektiriyor, Allah’a yalan ve iftira atmaktadır, büyük günaha düşmüştür. Allah’tan yüz çevirenler yalan söylemiş, uzak bir sapkınlığa düşmüş ve apaçık bir hüsrana uğramıştır.

Allah ve onun peygamberinin huzurunda (Şelmağani’den) ilişkimizi kesip ondan uzak olduğumuzu ilan etmekteyiz; ona lanet etmekteyiz; açıkta ve gizlide, her yerde ve her zaman Allah’ın laneti onun takipçilerinin ve destekçilerinin üzerine ve bu açıklamayı duyduktan sonra yine de onunla ilişkide bulunanlara olsun. Bu sebeple onlara (tüm Şia’ya) haber ver ki, biz onunla dostluğu kesip ondan uzaklaşmış bulunmaktayız. Serii, Nemiri, Hilali ve Bilali gibilerinden uzak olduğumuzu bildirdiğimiz gibi ondan da uzağız ve biz Allah’ın sünnetlerine razıyız. Allah’a gü-

venip ondan yardım diliyoruz o her işte bize yardımcı olarak yeterlidir ve en güzel koruyucudur.”⁴²⁸

7. Mübarek Mektup

Büyük Gaybetin İlanı ve Özel Temsilciliğin Sona Erdiğinin Duyurusu

Tabersi (r.a), *el-İhticac* kitabında şu rivayeti nakletmiştir: Şia, Hz. Hüccet'in temsilcilik ve niyabeti konusunda Sahib'ul-Emr (a.s) tarafından atandığını, sözlerinin doğruluğu ve temsilcilikle-rinin sıhhatini gösterecek apaçık bir delil ve mucize görmedikçe temsilcilerden hiçbirinin sözünü kabul etmezdi. Bu durum (son naib olan) Ebul Hasan Ali b. Muhammed Semuri'nin (r.a), ölümünün yaklaştığı ve dünyadan ayrılacağı ana kadar hep böyle devam etti. Ona; “yerinize sizden sonra kimi bırakmaktasınız?” diye sorulunca Nahiye-i Mukaddese tarafından yazılmış şu mektubu çıkardı:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يا على ابن محمد السمرى اعظم الله اجر اخوانك فيك، فانك ميت ما بينك وبين ستة ايام، فاجمع امرک ولا توص الى احد فيقوم مقامک بعد وفاتک، فقد وقعت الغيبة التامة، فلا ظهور الا بعد اذن الله تعالى ذكره، وذلك بعد طول الامد وقسوة القلوب، وامتلاء الارض جورا.

وسياتى الى شيعتى من يدعى المشاهدة، الا فمن ادعى المشاهدة قبل خروج السفينانى والصيحة فهو كذاب مفتر، ولا حول ولا قوة الا بالله العلى العظيم.

⁴²⁸ Ahmed b. Ali b. Ebutalib et-Tabersi (r.a), *el-İhticac* s.474-475.

فانسخت الملاء من الشيعة هذا التوقيع وخرجوا من عنده فلمّا كان اليوم السادس عادوا اليه وهو يجود بنفسه فقال له بعض الناس: من وصيك من بعدك؟ فقال: لله امر هو بالغه، وقضى فهذا آخر كلام سمع منه ره.

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla.

“Ey Ali B. Muhammed! Yüce Allah senin ölüm yasından dolayı din kardeşlerine bol sevap versin, sen bu günden itibaren altı gün içerisinde vefat edeceksin. Bu nedenle işlerini (hesap kitabını) toparla ve naiplik/temsilcilik hususunda senin yerine geçmesi için hiç kimseye vasiyette bulunma, zira Büyük Gaybetin vakti gelmiştir. Artık Yüce Allah'ın isteyeceği güne kadar zuhur olmayacaktır. O gün ise uzun müddetlerden sonra; kalplerin katılaşmasından ve yeryüzü zulümle dolduktan sonra gerçekleşecektir.

Kısa bir zaman sonra benim Şiilerimden beni görme iddiasında bulunanlar olacaktır. Süfyani huruç etmeden ve gökten duyulacak olan feryat duyulmadan önce beni gördüklerini iddia edenler yalancı ve iftiracıdırlar. Güç ve kudret yüce Allah'ındır.”

Orda bulunanlar Hz. Mehdi nişanesi olan bu mektuptan kendi yanlarında bulundurmak için bazı nüshalar yazıp onun yanından ayrıldılar. Altı gün sonra tekrar onun yanına geldikleri zaman, onun can vermek üzere olduğunu gördüler. Birileri ondan senin vekilin kimdir? diye sorunca o şöyle buyurdu: Allah'ın, kendisinin üstlenip sona erdireceği bir meşiyeti vardır. Bunu dedikten sonra can verdi ve bu ondan işitilen en son söz oldu; Allah ona rahmet etsin.”⁴²⁹

⁴²⁹ Ebu Mansur Ahmed b. Ali b. Ebutalib et-Tabersi (r.a), *el-İhticac* s.478, Neşr-i Murtaza baskısı 1403.

Gaybeti Döneminde Görülmesinin İmkânsız Olduğu Şüphesine Cevap

Bu mektupta Hazretin gaybet dönemi içerisinde Süfyani'nin hurucu ve gökten gelecek cıgılığın duyulmasından önce görülmesi inkâr edilmiş, böyle bir iddiada bulunanın ise yalancı ve müfteri olduğunun altı çizilmiştir. Öte yandan Allah dostlarından birçoğunun o Hazretle buluşma şerefine nail olduklarına dair kalpleri ve gönülleri tatmin eden tevatür haddinde haberler vardır. Peki, bu iki haberi nasıl uzlaştırabiliriz? Buna birkaç yaklaşımla cevap verilebilir:

1. Yaklaşım

Mektupta söylenen söz, dört özel naibin iddia ettikleri hazretten taraf niyabet, temsilcilik ve vekâlet iddiası anlamına gelen bir müşahedeye yorumlanabilir. Şiilerin, Ali b. Muhammed Semuri'den vasisini ve yerine geçecek kişiyi tayin etmesini istemeleri karşısında onlara cevap olarak bu mektub-u şerifi çıkarması bu yorum için bir karinedir. Zira bu mektupta büyük gaybetin başladığı duyurulmuş ve özel temsilcilik kapısının tamamen kapatılmış olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla biz buradan mektupta inkâr edilen müşahedenin kesinlikle özel temsilcilik anlamında bir görüşmeye delalet ettiğini anlıyoruz. Yoksa – Yüce Allah'ın lütfu ve bereketiyle – evliyanın salihlerinden ve sıddıklarından defalarca o hazreti görmüş olanlar vardır. Onlar asla hazretten bir temsilcilik, vekâlet ve niyabet iddiasında bulunmamışlardır.

Meclisi, Seyyid Bahr'ul-Ulum, İbn Tavus, Mukaddes Erdebili ve onların benzeri Allah dostu salih şahsiyetlerin hazretle görüştüklerine dair tevatür haddinde haberler zikredilmiştir. Dolayı-

sıyla hal böyle iken bunun imkânında değil, vukuunda şüphe edilmemelidir. Bir şeyin imkânına en güzel delil ise onun vuku bulmuş olmasıdır. Eğer şöyle denilirse: Buradaki durum ve sözünü ettiğiniz karinenin bir özelliği yoktur, dolayısıyla hüküm umumidir. Yani hem temsilcilik iddiasını içeren hem de bundan yalın olan müşahedeyi kapsar. Şu cevabı veririz: Asla durumun bir özelliği yoktur. Ancak durum ve karine maksadın en güzel açıklayıcısıdır. Büyük âlimlerden birçoğu bu yorumu tercih etmiştir. Allame Meclisi, *Biharu'l-Envar* kitabında bu yaklaşımı Muhaddis Nuri'nin *Cennet'ul-Me'va* eserinden naklederek benimsemiştir.⁴³⁰

2. Yaklaşım

Usta Muhaddis Mirza Hüseyin Nuri, *Cennet'ul-Me'va* isimli kitabunda şöyle demiştir: Bu mektupta konu edilen söz haber-i vahid ve mürseldir. Kesin bilgi sağlamadığı için toplamından kesin bilgiye ulaşılan bunca vaka ve kıssalar karşısında muarız olamaz. Hatta bu vakalar ve kıssalardan bazılarının içeriğindeki keramet ve iftiharlar, onların İmam dışında birinden sadır olmasını imkânsız kılmaktadır. Zayıf olduğu için nakledicisinin bile amel etmediği bir haber yüzünden bunların tümünden nasıl yüz çevrilebilir?! Bu rivayeti Şeyh Tusi, *el-Gaybet* kitabında nakletmiştir. Oysaki büyük âlimler bu vakaları kabul etmiş, kitaplarında ve eserlerinde getirmiş, onların içeriğine itimat edip özen göstermişlerdir.⁴³¹

⁴³⁰ Allame Muhammed Bakır Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.151, Bab-ı Men İddea er-Ru'yete fi'l-Gaybet'il-Kübra; Biharul Encvar'ın 53. Cildinin 319. Sayfasında bu sözü Muhaddis Nuri'nin, *Cennet'ul-Me'va* kitabından da rivayet etmiştir.

⁴³¹ Muhaddis Mirza Hüseyin Nuri, *Cennet'ul-Me'va*, *Biharu'l-Envar*'ın

3. Yaklaşım

Yine Muhaddis Nuri şöyle der: Yeşil ada hikâyesinden gözüktüğü kadarıyla Şeyh Ali b. Fazıl Mazendarani şöyle demiştir: İmamın (a.s) altıncı kuşak evlatlarından olan Seyyid Şemsuddin Muhammed'e dedim ki: Ey Efendim! Üstatlarımızdan bize kendilerine Sahib'ul-Emr hazretlerinden rivayet edildiğini söyledikleri bazı rivayetler gelmiştir ki şöyle buyurmuş: – Gaybet-i Kübra ile memur olduğunda – Her kim beni gaybetimden sonra gördüğünü iddia ederse yalan söylemiştir. (Rivayetin mazmunu). Hal böyle iken, nasıl sizin aranızda onu görenler olabilir? Şu cevabı verdi: Doğru söyledin. O Hazret bu sözü öyle bir zamanda söylemiştir ki Ehlibeyt'inin düşmanları ve zamanının firavunları olan Beni Abbas'ın zalimleri mevcuttu. Dolayısıyla bunu Şiilerin birbirlerine anlatmalarını dahi yasaklamıştı. Fakat artık zaman iyice uzadı ve düşmanlar ondan ümidini kesti. Artık beldelerimiz onlardan, zulümlerinden ve işkencelerinden iyice uzaklaşmıştır....⁴³²

Muhaddis Nuri bu yoruma şu dipnotu düşmüştür: Nitekim bu durumun, Hazretin dostlarından birçoğunun beldelerinde geçerli olduğunu görmektesiniz.

4. Yaklaşım

Allame Seyyid Mehdi Bahr'ul-Ulum Tabatabai, kendi ricalinde Şeyh Mufid'in tercümeihâlinde Hz. Mehdi'den (a.s) onun hakkında sadır olan muhtıraları/mektupları zikrettikten sonra şöyle demiştir:

zımında c.53, s.318.

⁴³² Aynı kaynak s.319.

Bu mektup hakkında şu şüphe ileri sürülebilir: Bu mektup Gaybet-i Kübra döneminde (412 yılında) vuku bulmuştur ve mektubu getirenin kimliği bilinmiyor. Ayrıca onun imamı gördüğü yönündeki iddiası da bunun Gaybet-i Suğradan sonra olmasıyla çelişmektedir.

Seyyid Bahr'ul-Ulum daha sonra şöyle diyor: Bu eleştiri şu şekilde defedilebilir: Bu mektubun Nahiye-i Mukaddese'den geldiğini destekleyen ilmi karineler mevcuttur. Mektubu getiren kişinin kimliğinin bilinmemesi ise Şeyh Mufid için geçerli bir durum değildir. Aksine Şeyh Mufid vasıtayı tanıyordu ama ismini açıklamaya gerek duymamıştır. Mektupta birtakım gaybi bilgiler verilmiştir ki bunlardan ancak Allah ve Allah'ın haberdar ettiği evliya kulları haberdar olabilir. Ayrıca reddedilen müşahede, imamı görmek ve gördüğü anda tanımak şeklinde olan bir müşahededir. Oysaki Şeyh Mufid'e bu mektubu ulaştıran kişinin böyle bir iddiası olduğu bilinmemektedir.

5. Yaklaşım

Yine Bahr'ul-Ulum'dan şu sözü nakledilmiştir: “Aynı şekilde onu müşahede edememek, havas hakkında geçersizdir. Bunu, bazı nasların zahirinin muteber şahitliğinin yanı sıra asarın delaleti iktiza etmektedir.” Onun burada “asardan” kastettiği şey, zikredilmiş vakalar olabilir. Bu yaklaşımı *Biharu'l-Envar*'da veya Kuleyni'nin *el-Kâfi*'de, Numani'nin *Gaybet-i Numani*'de ve Şeyh Tusi'nin *el-Gaybet* kitabında kendi muteber isnatlarıyla İmam Sadık'tan (a.s) naklettikleri şu rivayet desteklemektedir:

İmam Sadık (a.s) şöyle buyurdu:

لا بد لصاحب هذا الامر من غيبة ولا بد له في غيبته من عزلة وما بثلاثين من

وحشة

“Bu emrin sahibi mutlaka gaybete çekilecek ve gaybetinde de mutlaka (halktan) uzaklaşacaktır ve otuz kişiden asla korkmayacaktır.”⁴³³

Bunu Şeyh Tusi'nin *el-Gaybet* kitabında kendi isnadıyla Mufazzal b. Ömer'den naklettiği şu rivayet de teyit etmektedir:

Mufazzal b. Ömer şöyle der: Ebu Abdullah/İmam Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğunu duydum:

انّ لصاحب هذا الامر غيتين احدهما تطول حتى يقول بعضهم مات ويقول بعضهم قتل ويقول بعضهم ذهب، حتى لا يبقى على امره من اصحابه الا نفر يسير لا يطلع على موضعه احد من ولده ولا غيره الا الموالى الذى يلى امره.

“Bu emrin sahibi için iki gaybet dönemi olacaktır. Bunlardan biri o kadar uzun sürecek ki bazıları “öldü” diyecek, kimileri “öldürüldü” diyecek ve bazı insanlar ise “gitti” diyecek. Böylece onun emri üzerinde ahabından çok az sayıda kişi kalacaktır; yerini emrine uyan dostları dışında ne evlatlarından ne de başkalarından hiç kimse bilmeyecektir.”⁴³⁴

Daha sonra Muhaddis Nuri (r.a) hadisin zahirinden, onu şerh edenlerin de sözünü destekleyen şu istifadede bulunmuştur: Hadiste, gaybeti döneminde dostlarından o hazretle ünsiyeti olan otuz kişiden söz edilmiştir. Gaybeti sırasında İmamla (a.s) ünsi-

⁴³³ Muhammed b. Yakub Kuleyni (r.a), *el-Kâfi* c.1, s.340; Numani, *el-Gaybet* s.99; Muhammed b. Hasan Tusi (r.a), *el-Gaybet* s.111; Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar* c.52, s.153 ve 157, Meclisi (r.a) şöyle der: Rivayet o Hazretin çoğunlukla Medine ve etrafında bulunduğu ve beraberinde özel dostlarından otuz kişinin olduğuna, onlardan birinin ölmesi halinde başka birinin onun yerine geçtiğine delalet etmektedir.

⁴³⁴ Şeyh'ut-Taife Muhammed b. Hasan Tusi, *el-Gaybet* s.111.

yeti olan bu otuz kişinin her asırda değişmesi gerekir. Çünkü onların efendisi (a.s) için mukadder kılınmış ömür, onlar için mukadder kılınmamıştır. Dolayısıyla her asırda onunla görüşme şerefine nail olan otuz mümin bulunur.

Bu sözü uzak görmüyoruz. Çünkü o hazretle görüşme şerefine nail olanlar tarafından defalarca ifade edilen şey şudur: Hazretin ziyaretine engel olan şey, dostlarından sadır olan günahlarıdır; bu günahlar ve hatalar ona acı vermekte, onu üzmektedir. Nitekim Muhaddis Nuri (r.a) Ali b. İbrahim b. Mehziyar Ahvazi'den naklettiği, *Kemal'ud-Din* kitabında ve Şeyh Tusi'nin *el-Gaybet* kitabında ve Ebu Cafer Muhammed b. Cerir Taberi'nin *Müsned-i Fatıma* (s.a) eserinde rivayet edilen şu haber de bunu teyit etmektedir: Kâbe'nin kapısında görüştüğü ve kendisini İmama (a.s) ulaştıran genç ona: "Ey Ebul Hasan ne istiyorsun?" diye sorunca dedi: Âleme perdelenmiş olan imamı (görmek istiyorum). Genç ona şu cevabı verdi: O, sizden perdelenmemiştir. Ancak sizin amelleriniz onu perdelemiştir (görünmesini engellemiştir). Bu ve benzeri rivayetlerden de anlaşılacağı üzere kötü ameli bulunmayan birinin imamıyla (a.s) görüşmesine engel olacak bir mani bulunmamaktadır. Allah ziyareti ile bizi şerflendirsin ve onu bizlerden hoşnut eylesin. Onun ve dostlarının hakkı için, bizleri gazabına sebep olan işlerden kurtarsın.

8. Mübarek Mektup

Tabersi (r.a), Muhammed b. Yakub Kuleyni'den merfu olarak Zuhri'den rivayet ettiği şu haberi nakletmiştir:

طَلَبْتُ هَذَا الْأَمْرَ طَلْبًا شَافِيَا حَتَّى ذَهَبَ لِي فِيهِ مَالٌ صَالِحٌ، فَوَقَّعْتُ إِلَى الْعَمْرِى وَخِدْمَتِهِ وَلِزِمَتِهِ، فَسَأَلْتُهُ بَعْدَ ذَلِكَ عَنْ صَاحِبِ الزَّمَانِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ:

ليس الى ذلك وصول، فخضعت له، فقال لى: بَكَرَ بالغداة، فوافيت، فاستقبلنى ومعه شابٌ من احسن الناس وجها واطيبهم ريحا وفى كمّه شىء كهيئة التجار، فلَمَّا نظرت اليه دنوت من العمرى فأومى اليه فعدلت اليه وسألته فاجبنى عن كل ما اردت، ثم مرّ ليدخل الدار وكانت من الدور التى لا يكثرث بها، فقال العمرى ان اردت ان تسأل فاسأل فانك لا تراه بعد ذا.

فذهبت لاسأل فلم يستمع ودخل الدار وما كلّمنى باكثر من ان قال: ملعون ملعون من اخرّ العشاء الى ان تشتبك النجوم، ملعون ملعون من اخرّ الغداة الى ان تنفضّ النجوم، ودخل الدار.

“Ben iyice bu işin peşine düştüm ve bu yolda benden iyi para çıktı. Sonunda Amri ile görüştüm; onun hizmetine girdim ve sürekli yanında bulundum. Bir süre sonra ona Sahib’uz-Zaman’ı (a.s) sordum. “Ona erişilmez” diye cevap verince ben de boyun eğdim. Sonra bana şöyle dedi: Yarın sabah erkenden gel. Ben onun isteğini yerine getirdim. Sabah beni karşıladığında yanında çok güzel yüzlü ve hoş kokulu bir genç vardı. Elbisesinin kolunda tüccarlarda görüldüğü gibi sanki bir şey vardı. Onu gördüğümde Amri’ye yaklaştım. Ancak Amri ona doğru işaret etti. Bunun üzerine onda doğru yöneldim ve soru sormaya başladım. Neyi sormak istediysem cevabımı verdi. Sonra eve girmek için hareket etti; o, umursamadığı evlendendi. Bunun üzerine Amri şöyle dedi: Ne sormak istiyorsan sor; zira onu bundan sonra görmeyeceksin.

Ben soru sormak için peşinden gittim ama beni duymadı. Eve girdiği sırada bana, şu sözden başka bir kelime söylemedi: “Yatsı namazını (bir mazereti olmaksızın) yıldızlar birbirine girene kadar erteleyen kimse melundur, melundur! Sabah namazı-

nı yıldızlar kayboluncaya kadar geciktiren kimse de melundur, melundur!” Sonra eve girdi.”⁴³⁵

9. Mübarek Mektup

Tabersi (r.a), *el-İhticac* kitabında Ebul Hasan Muhammed b. Cafer Esedi'den (r.a)⁴³⁶ şöyle rivayet etmiştir: Şeyh Ebu Cafer Muhammed b. Osman Amri'den (r.a), Sahib'uz-Zaman'a (a.s) gönderdiğim soruların cevabı olarak bana şu mektup geldi:

اما ما سألت عنه من الصلاة عند طلوع الشمس و عند غروبها، فلتن كان كما يقول الناس: انّ الشمس تطلع بين قرنى الشيطان وتغرب بين قرنى الشيطان، فما ارغم انف الشيطان شيء افضل من الصلاة، فصلّها وارغم الشيطان انفه.

واما ما سئلت عنه من امر الوقف على ناحيتنا، وما يجعل لنا ثم يحتاج اليه صاحبه، فكل ما لم يسلم فصاحبه فيه بالخيار، وكل ما سلّم فلا خيار لصاحبه فيه احتاج او لم يحتج، افتقر اليه او استغنى عنه.

⁴³⁵ Tabersi, *el-İhticac* s.379.

⁴³⁶ Allame, *el-Hülasa* kitabında onunla ilgili şöyle der: Ebul Hüseyin künyesi ile tanınan Muhammed b. Cafer b. Avn Esedi Kufi, Rey kenti sâkinlerindendir. Ona Muhammed b. Ebu Abdullah da denilmektedir. Güvenilir ve hadisi sahih olan biridir. Ancak bazı inançlarından dolayı Allame onun hakkında tereddüt etmiştir. Bununla birlikte ihtiyatlı olmakla tanınan Ahmed b. Muhammed b. İsa Kummi ondan rivayet nakletmiştir. Onun hakkında Şeyh Tusi'nin (r.a) ricalinde (s.496) yaptığı şu açıklama yeterlidir: Ebul Hasan Razi künyesi ile tanınan Muhammed b. Cafer Esedi, kapılardan biri idi. Onu güvenilir biri olarak sayarız ve Allame'nin (r.a) aksine biz onun rivayetlerine güveniriz.

واما ما سألت عنه من امر من يستحلّ ما فى يده من اموالنا ويتصرّف فيه تصرّفه فى ماله من غير امرنا، فمن فعل ذلك فهو ملعون، ونحن خصمائه يوم القيامة، وقد قال النّبىّ صلّى الله عليه وآله: المستحلّ من عترتى ما حرّم الله ملعون على لسانى ولسان كل نبىّ مجاب، فمن ظلمنا كان فى جملة الظالمين لنا، وكانت لعنة الله عليه لقوله عزوجلّ: الا لعنة الله على الظالمين.

واما ما سألت عنه عن امر المولود الذى نبتت غلفته بعد ما يختن مرة اخرى فأنّه يجب ان يقطع غلفته فإنّ الارض تضجّ الى الله تعالى من بول الاغلف اربعين صباحا.

واما ما سألت عنه من امر المصلّى والنار والصورة والسراج بين يديه، هل يجوز صلاته؟

فإنّ الناس قد اختلفوا فى ذلك قبلك، فأنّه جائز لمن لم يكن من اولاد عبدة الاصنام والنيران ان يصلّى والنار والسراج بين يديه، ولا يجوز ذلك لمن كان من اولاد عبدة الاوثان والنيران.

واما ما سألت عنه عن امر الضياع التى لناحيّتنا، هل يجوز القيام بعمارتها وأداء الجراج منها وصرف ما يفضل من دخلها الى الناحيّة، احتسابا للاجر، وتقربا اليكم؟

فلا يحلّ لاحد ان يتصرّف فى مال غيره بغير اذنه، فكيف يحلّ ذلك فى مالنا، من فعل ذلك بغير امرنا فقد استحلّ متّا ما حرّم عليه، من اكل من اموالنا شيئا فانّما يأكل فى بطنه نارا وسيصلّى سعيرا.

واما ما سألت عنه من امر الرجل الذى يجعل لناحيّتنا ضيعة، ويسلمها من قيم
يقوم بها ويعمّرها، ويؤدّي من دخلها خراجها ومؤنتها، ويجعل ما بقى من
الدخل لناحيّتنا فإنّ ذلك جائز لمن جعله الضيعة قيّما عليها، إنّما لا يجوز ذلك
لغيره.

واما ما سألت عنه من الثمار من اموالنا يمرّ به المارّ فيتناول منه ويأكل، هل
يحلّ له ذلك؟ فإنّه يحلّ له اكله ويحرم عليه حمله.

“Güneşin doğduğu ve battığı sırada namaz kılmak hakkında-
ki soruna gelince; eğer gerçekten insanların dediği gibiyse; güneş
şeytanın iki boynuzu arasında doğuyor ve şeytanın iki boynuzu
arasında batıyorsa, şeytanın burnunu namazdan daha faziletli bir
amel yere sürmemiştir. O halde namaz kılarak şeytanın burnunu
yere sür.

Bizim yolumuzda vakfedilen şey hakkındaki soruna gelince;
bizim için karar kılınan şeye daha sonra sahibi ihtiyaç duyarsa ve
teslim edilmemişse onda sahibinin tercih hakkı vardır. Ancak
teslim edilen şeyde sahibinin – ona ihtiyacı olsa da olmasa da –
tercih hakkı yoktur.

Bize ait malların, elinde bulunan kimseye helal olması ve bi-
zim emrimiz olmaksızın o malda kendi malı gibi tasarrufta bu-
lunması konusundaki soruna gelince; şunu bil ki her kim bunu
yaparsa o, melundur ve kıyamet günü biz onun düşmanları olaca-
ğız. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: Ümmetimden Allah'ın
haram kıldığını helal sayan kimse benim dilimle ve duası müste-
cab olan bütün peygamberlerin diliyle lanetlenmiştir. Her kim
bize zulmedecek olursa bize karşı zalim olanların zümresinde yer

alır ve Allah'ın laneti onun üzerine olur. Zira Yüce Allah şöyle buyurmuştur: **“Allah'ın laneti zalimlere olsun!”**⁴³⁷

Sünnet edilen çocuğun sünnet edildikten sona tekrar sünnet derisi çıkması konusunu sormuşsun. Sünnet derisinin kesilmesi vaciptir. Yeryüzü sünnetsiz kimsenin idrarından dolayı kırk sabah Yüce Allah'a doğru feryat eder.

Karşısında ateş, resim ve kandil bulunduğu halde namaz kılan kimse hakkında; “acaba namazı caiz midir?” diye sormuşsun.

Senden önceki insanlar bu konuda ihtilaf ettiler. Putperest ve ateşperestlerin evlatlarından olmayan biri için ateş ve kandilin karşısında namaz kılması caizdir. Ancak bu, putperest ve ateşperestlerin evlatlarından olan kimseye caiz değildir.

Bizim için vakfedilmiş emlak hakkında sormuşsun; sevap almak ve bize yakınlaşmak için onları onardıktan sonra masraflarını çıkıp artan gelirini bize göndermenin caiz olup olmadığını sormuşsun.

Hiç kimseye başkasının malı üzerinde onun izni olmadan tasarrufta bulunması helal olmadığı halde böyle bir şey bizim malımızda nasıl helal olabilir ki? Her kim bizim emrimiz olmadan bunu yapacak olursa bizden kendisine haram olan şeyi helal saymış olur. Her kim iznimiz olmadan bizim mallarımızdan bir şey yerse kesinlikle yediğiyle karnına ateş doldurmaktadır ve yakında cehennem ateşine girecektir.

Bize bir araziyi vakfeden ve ardından onunla ilgilenip orayı imar etmesi için onu bir kayyuma devreden kimse hakkında sormuşsun ve kayyumun, oranın gelirinden kendisi ve arazinin masraflarını çıkardıktan sonra geri kalanı bize göndereceğini;

⁴³⁷ A'raf 44.

bunun caiz olup olmadığını sormuşsun. Bu işleri vakıfta bulunan kimsenin atadığı kişinin yapması caizdir. Fakat ondan başkası için caiz değildir.

Bize vakfedilmiş olan meyve ağaçlarının yanından geçen yolcunun o ağaçların meyvelerinden yemesinin helal olup olmadığını sormuşsun. O ağaçların meyvelerinden yemesi helaldir ama götürmesi haramdır.”⁴³⁸

10. Mübarek Mektup

Şeyh Mufid olarak tanınan Muhammed b. Muhammed b. Nu'man'a Gönderdiği Mektup

Şeyh Tabersi'nin *el-İhticac* kitabında naklettiği bu mektup, Nahiye-i Mukaddese tarafından Hicri 410 yılının Sefer ayı sonlarında, Şeyh Müfid Ebu Abdullah Muhammed b. Muhammed b. Nu'man'a –Allah onun ruhunu yüceltsin ve kabrini nurla doldursun – yazılmıştır. Mektubun metni şöyledir:

للاخ السديد والولّي الرشيد الشيخ المفيد ابي عبد الله محمد بن محمد بن
النعمان ادام الله اعزازه من مستودع العهد المأخوذ على العباد.

بسم الله الرحمن الرحيم

اما بعد: سلام عليك ايّها الولّي المخلص في الدين، المخصوص فينا باليقين
فانّا نحمد اليك الله الذي لا اله الا هو، ونسئله الصلاة على سيدنا ومولانا ونبينا
محمد وآله الطاهرين، ونعلّمك ادام الله توفيقك لنصرة الحق، واجزل مثوبتك
على نطقك عتّا بالصدق:

⁴³⁸ Aynı kaynak s.479-480.

أنّه قد اذن لنا فى تشريفك بالمكاتبه وتكليفك ما تؤدّيه عنّا الى موالينا قبلك اعزّهم الله بطاعته وكفاهم المهّم برعايته لهم وحراسه فقف ايّذك الله بعونه على اعدائه المارقين من دينه على ما اذكره، واعمل فى تأديته الى من تسكن اليه بما نرسمه ان شاء الله .

نحن وان كنّا نائين بمكاننا النائى عن مساكن الظالمين، حسب الذى ارانا الله تعالى لنا من الصلاح ولشيعتنا المؤمنين فى ذلك ما دامت دولة الدنيا للفساقين فانّا نحيط علما بأنباءكم، ولا يعزب عنّا شىء من اخباركم، ومعرفتنا بالذلّ الذى اصابكم مذ جنح كثير منكم الى ما كان السلف الصالح عنه شاسعا، ونبذوا العهد المأخوذ وراء ظهورهم كأنّهم لا يعلمون .

انّا غير مهملين لمراعاتكم، ولا ناسين لذكركم، ولولا ذلك لنزل بكم الأواء واصطلمكم الاعداء .

فاتقوا الله وظاهرونا على انتياشكم، من فتنة قد انافت عليكم، يهلك فيها من حمّ اجله (اى قرب اجله)، ويحمى عنها من ادرك امله، وهى اماره لازوف حركتنا (اى اقترابها)، ومبائتكم بامرنا ونهينا والله متم نوره ولو كره المشركون .

اعتصموا بالتقيّة من شبّ (اضرام وتأجيح وايقاد) نار الجاهليّة يحششها (اى يوقدها) عصب امويّة، يهول بها فرقة مهديّة، انّا زعيم بنجاة من لم يرم فيها المواطن، وسلك فى الطعن منها السبل المرضيّة، اذا حلّ جمادى الاول من سنتكم هذه فاعتبروا بما يحدث فيه، واستيقظوا من رقدتكم لما يكون فى الذى يليه .

ستظهر لكم من السماء آية جلية، ومن الارض مثلها بالسوية، ويحدث فى ارض المشرق ما يحزن ويقلق، ويغلب من بعد على العراق طوائف عن الاسلام مراق، تضيق بسوء فعالهم على اهلهم الارزاق، ثم تنفجر الغمة من بعد ببوار طاغوت من الاشرار ثم يستر (يسر) بهلاكه المتقون الاخيار، ويتفق لمريدى الحج من الافاق ما يؤملونه منه على توفير عليه منهم واتفاق، ولنا فى تيسير حجهم على الاختيار منهم والوفاق شأن يظهر على نظام واتساق.

فليعمل كل امرء منكم بما يقرب به من محبتنا، ويجتنب ما يدينه من كراهتنا وسخطنا فان امرنا بغتة فجأة حين لا تنفعه توبة ولا ينجيه من عقابنا ندم على حوبة (اى ذنب ومعصية)، والله يلهمكم الرشد ويلطف لكم فى التوفيق برحمته.

هذا كتابنا اليك ايها الاخ الولي، والمخلص فى ودنا الصفي، والناصر لنا الوفي، حرسك الله بعينه التى لا تنام، فاحتفظ به ولا تظهر على خطنا الذى سطرناه بما له ضمناه احدا و اذ ما فيه الى من تسكن اليه، واوص جماعتهم بالعمل عليه ان شاء الله، وصلى الله على محمد وآله الطاهرين.

“Değerli ve reşid kardeşim Şeyh Müfid Ebu Abdullah Muhammed b. Muhammed b. Numan’a; Allah, kullarından alınmış kulluk ahdinde onu izzetini daimi kılsın.”

Rahman ve Rahim Allah’ın adıyla.

Ey dinde ihlaslı ve bizim hakkımızda yakine ermiş dost! Selam olsun sana. Kendisinden başka ilah olmayan Allah’a hamd ediyor ve O’ndan, efendimiz, mevlamız ve Peygamberimiz olan Muhammed’e ve onun pāk Ehlibeyt’ine salat ve rahmet diliyoruz.

Sana bildiriyoruz ki -Allah, hakka yardım etmekte başarını sürekli kılsın ve bizden taraf sadakatle söylediğin sözden dolayı mükâfatını çoğaltsın- seni mektuplaşmak şerefine eriştirmek ve sana yazdığımızı, yanında olan dostlarımıza ulaştırmakla -Allah onları, kendisine itaat etmeleriyle aziz kılsın, kendi inayet ve himayesiyle onların sıkıntılarını gidersin- seni görevlendirmek hususunda bize izin verilmiştir. Öyleyse Allah'ın izniyle, sana bildirdiğim şeyin üzerinde dur ve onu güvendiğin kimseye ulaştırmada gayret et; Allah dinden çıkan düşmanlar karşısında yardımıyla seni teyit etsin.

Biz gerçi, dünya hükümeti fasıkların elinde olduğu müddetçe, kendimizin ve imanlı Şiilerimizin bazı maslahatlarından dolayı zalimlerin yerleşim bölgelerinden uzak bir yerde ikamet ediyoruz ama sizin durumunuzdan haberdarız, durumunuz bize gizli değildir.. ..Biz, sizi gözetmekte ihmalkârlık etmiyoruz, sizi unutmamışız da. Eğer böyle olmasaydı, musibetler belinizi bükerek ve düşmanlar kökünüzü kazırdı. Öyleyse, Allah'tan çekinin. Size yönelen fitnelerden sizi kurtarmamız için, bize destek olun. Öyle bir fitne ki, eceli yaklaşan onda helak olur, arzusuna yetişen ondan korunur. O fitne, hareketimizin yakınlaşmasının nişanesi ve emrimizle onun haberini yaymanızdır. Müşrikler istemese de Allah nurunu tamamlayacaktır.

Emevîlerin yaktığı ve hidayet üzere olan fırkayı kendisiyle korkuttuğu cahiliye ateşini tutuşturmaktan takiiyyeye sarılın (o fitneden uzak durun). Ben, bu fitnede kendisine bir makam aramayan ve ondan uzak durarak güzel bir yola koyulan kimseyi kurtarmaya kefilim.

Bu yılın Cemadiyel-Evvel ayının yetişmesiyle vuku bulacak hadiseden ibret alın, sonraki hadiseler için üzerinize çökmüş uykudan uyanın.

Yakında, gökten açık bir nişane, yerden de onun benzeri açık bir alamet sizin için aşikâr olacaktır. Yeryüzünün doğusunda üzücü ve sarsıcı bir olay vuku bulacaktır, ondan sonra İslam'dan çıkan gruplar Irak'a musallat olacaklar. Onların kötü amellerinden dolayı, Irak halkı geçim sıkıntısına duçar olacaktır. Bir müddet sonra tağut önderin helak olmasıyla, gam ve rahatsızlıklar yok olacak, takvalı ve iyi insanlar sevineceklerdir. Dünyanın köşe bucağından hacca gidenler arzularına kavuşacak, istediklerine erişeceklerdir. Onların haclarını kolaylaştırmakta bizim için nizam ve düzen üzere zahir olacak bir mevki vardır.

Öyleyse her biriniz, sevgimizi kazanacak işleri yapmaya, sevmediğimiz işlerden ise uzak durmaya çalışsın. Çünkü bizim işimiz (zuhur etmemiz) ansızın, birden bire olacaktır, artık o zaman tövbenin faydası olmayacak, onu günahattan kurtarmayaacaktır.

Allah, doğru yolu size ilham etsin ve kendi rahmetiyle size başarılar bağışlasın.”

Şu da mübarek elle yazılan tevkinin/mektubun nüshasıdır; onu yazana selam olsun.

“Bu sana olan mektubumuzdur, ey samimi kardeş, muhlis ve vefalı dost, Allah seni inayet gözüyle korusun. Bu mektubu koru ve onu kimseye gösterme. Onun içeriğinden kimsenin haberi olmasın. Ancak güvendiğin kimseye onun içeriğini söyle ve onların toplumuna (Şiilerimize), ona göre amel etme hususunda tavsiyede bulun, inşaallah. Allah'ın salatı Muhammed'e ve O'nun pâk Ehlibeyt'ine olsun.”⁴³⁹

⁴³⁹ Aynı kaynak s.497-498.

11. Mübarek Mektup

Şeyh Mufid'e Gönderdiği Mektup

بسم الله الرحمن الرحيم

سلام الله عليك ايّها الناصر للحق، الداعي اليه بكلمة الصدق، فأنّا نحمد الله اليك الذى لا اله الا هو الهنا واله آبائنا الاولين ونسأله الصلاة على سيدنا ومولانا محمد خاتم النبيين، وعلى اهل بيته الطاهرين.

وبعد: فقد كنّا نظرنا مناجاتك عصمك الله بالسبب الذى وهبه الله لك من اوليائه، وحرصك به من كيد اعدائه، وشفعنا ذلك الآن من مستقرّ لنا ينصب فى شمراخ، من بهماء صرنا اليه أنفا من غماليل (والغماليل جمع الغملول بالضمّ وهو الوادى او الشجر او كل مجتمع اظلم وتراكم من شجر او غمام او ظلمة) ألجئنا اليه السباريت (وهو جمع السبروت بالضمّ او سبروت مثل برهوت بمعنى القفر الذى لا نبات فيه) من الايمان، ويوشك ان يكون هبوطنا الى صحصح من غير بعد من الدهر ولا تطاول من الزمان، ويأتيك نبأ منّا من حال، فتعرف بذلك ما نعتمده من الزلفة الينا بالاعمال، والله موفّقك لذلك برحمته.

فلتكن حرصك الله بعينه التى لا تنام ان تقابل لذلك فتنة تبسل (من ابسلت فلانا يعنى اسلمته للهلكة) نفوس قوم حرثت باطلا لاسترهاب المبطلين يبتهج لدمارها المؤمنون، ويحزن لذلك المجرمون، وآية حركتنا من هذه اللوثة (وهو الاسترخاء والبطوء يقال بالفارسية پزمردگى وافسردهگى وسستى) حادثة بالحرم المعظمّ من رجس منافق مذمّم، مستحلّ للدم المحرّم، يعمد بكيده اهل الايمان ولا يبلغ بذلك غرضه من الظلم والعدوان، لأننا من وراء حفظهم بالدعاء الذى لا يحجب عن ملك الارض والسماء، فلتطمئنّ بذلك من اوليائنا القلوب،

وليتقوا بالكفاية منه وان راعتهم بهم (البهم من الشيء هو الاسود والمبهم والخطير) الخطوب (المصائب والحوادث المؤلمة المفجعة)، والعاقبة بجميل صنع الله سبحانه تكون حميدة لهم ما اجتنبوا المنهى من الذنوب .

ونحن نعهد اليك ايها الولي المخلص المجاهد فينا الظالمين ايذك الله بنصره الذي ايتد به السلف من اوليائنا الصالحين، انه من اتقى ربه من اخوانك في الدين واخرج مما عليه الى مستحقه، كان آمنا من الفتنة المبطله ومحنها المظلمة، ومن بخل منهم بما اعاره الله من نعمته على من امره بصلته فانه يكون خاسرا بذلك لأوليه وآخرته .

ولو ان اشيعنا وفقهم الله لطاعته على اجتماع من القلوب في الوفاء بالعهد عليهم لما تأخر عنهم اليمن بلقائنا، ولتعجلت لهم السعادة بمشاهدتنا على حق المعرفة وصدقها منهم بنا، فما يحبسنا عنهم الا ما يتصل بنا مما نكرهه ولا نؤثره منهم، والله المستعان وهو حسبنا ونعم الوكيل، وصلاته على سيدنا البشير النذير محمد وآله الطاهرين وسلم .

وكتب في غرة شوال من سنة اثنتى عشرة واربعماة نسخة التوقيع باليد العليا صلوات الله على صاحبها .

Rahman ve Rahim Allah'ın adıyla.

“Ey hakkın yardımcısı ve sadakatle halkı ona doğru çağıran! Allah'ın selamı sana olsun. Kendisinden başka bir ilah bulunmayan, bizim ve babalarımızın mabudu olan Allah'a hamd ediyor, efendimiz ve mevlamız olan peygamberlerin sonuncusu Muhammed'e ve pâk Ehlibeyt'ine O'ndan rahmet diliyoruz.

Biz senin münacaatını görüyorduk, –Allah evliyasından sana bağışladığı şeyler vesilesiyle seni korusun, düşmanlarının hilesinden seni güvende kılsın– onun kabulünü (Allah’tan) istedik. Şimdi, tanınmayan bir dağın tepesinde ikamet ediyoruz, imandan yoksun bazı fertler yüzünden, bitkisi çok olan bölgeden buraya sığındık. Yakında geniş ve düz bir yere ineceğiz ve gelecekteki durumumuzdan seni haberdar kılacağız. Bu vesileyle, iyi işlerinle bize yakın olduğunu bileceksin. Allah, kendi rahmetiyle seni bu amelleri yapmaya muvaffak kılmıştır...

Bu saklanmaktan (gaybete çekilmekten) sonra hareketimizin (kıyamımızın) nişanesi, Mekke-i Muazzamdaki, münafık ve kan dökmeyi helal bilen kimse tarafından vuku bulacak hadisedir. Kendi hilesiyle müminlerin canına kastetmektedir. Ama bununla, hedefi olan zulüm ve tecavüzde bulunmaya ulaşamayacaktır. Çünkü biz müminlerin arkasındayız, yer ve göğün padişahından gizli kalmayacak duayla onları koruyacağız.

Öyleyse dostlarımızın kalpleri mutmain olsun, tehlikeden güvende kalacaklarına emin olsunlar. Gerçi durumların karanlıkları onları korkutacaktır. Ama sonuç, günahlardan sakındıkları müddetçe –Allah’ın güzel lütfüyle– onlar için güzel olacaktır.

Ey muhlis dost ve bizim uğrumuzda zalimlere karşı savaşan mücahit; –Allah seni, bizim önceki salih dostlarımızı teyit ettiği gibi teyit etsin– biz sana söz veriyoruz ki, dini kardeşlerinden kim, din hususunda Rabbinden çekinir ve üzerinde (humus, zekat vb.) olan borcunu hak sahiplerine ulaştırırsa, bozucu fitnelerde ve karartıcı sıkıntılarda güvende olacaktır. Kim de Allah’ın verdiği nimetleri, verilmesini emrettiği kimseye vermekte cimri-lik ederse, dünya ve ahirette zarara uğrayanlardan olacaktır.

Eğer Şiilerimiz –Allah onları kendi itaatine muvaffak kılsın– üzerlerine farz olan ahde vefa etmede kalpleri bir olursa, bizimle görüşmek saadeti onlardan ertelenmeyecektir. Bize nispet, sahip oldukları gerçek marifet üzere bizimle görüşmek mutluluğu, en yakın bir zamanda onlara nasip olacaktır. Bizi onlardan uzaklaştıran şey, sevmediğimiz şeyleri yapıyor olmaları haberinin bize ulaşmasıdır. Allah en iyi yardım dilenilecek olandır, O bize yeter ve O ne güzel vekildir. Allah'ın salat ve selamı, uyarıcı ve müjdeleyici olan efendimiz Muhammed'e ve pâk Ehlibeyt'ine olsun.”

Bu, Hicri 412. yılın Şevval ayının evvelinde mübarek elle yazılan mektubun nüshasıdır.⁴⁴⁰

Sonuç

Hiz. Mehdi konusunda anlattıklarımızın tümünden özet olarak şu hususlar anlaşılmaktadır:

Birincisi: İslam'da Mehdi inancı, Kur'an'a dayalı kesin referansları bulunan, asla gözardı edilemeyecek çok köklü bir itikadi meseledir. Konunun detaylarında sünnet ve rivayetlere tevessül edilmesi ise sadece bu meseleye has bir durum değildir. Aksine namaz, zekât ve hac gibi İslam'da mevcut olan tüm inanç ve hükümlerin kökü Kur'an'da olmakla birlikte bunların detayları sünnetten elde edilmektedir. Dolayısıyla Mehdi inancı hakkında da sadece bir ayetin bulunması bile yeterlidir. Oysaki biz bu konuya nazır ve bu meseleye dönük olarak yorumlanmış onlarca ayeti açıkladık ki bunların başında Yüce Allah'ın yeryüzünde halife kılıcı olduğunu ifade eden ayet gelmektedir. O ayete göre yeryüzünün bir an ve çok kısa süreliğine dahi Allah'ın halifesin-

⁴⁴⁰ Aynı kaynak s.498-499.

den boş olması tasavvur edilemez. O halifenin hangi özellikleri taşıması gerektiği hususunu da Kur'an'dan çıkarmak mümkündür. Kur'an'a göre bu halife, ancak insanların örnek edinip her konuda kendisine gönül rahatlığıyla uyabileceği kâmil bir insan üzerine tatbik edilebilir. O Allah'ın halifesidir/temsilcisidir, Allah'ın hücceti ve tüm insanların imamıdır. Allah'ın seçmiş olduğu, O'na yaklaştıran vesiledir. Allah onu halis kılmış, sınavı ve imtihan etmiş ve imtihanların tümünü başarıyla tamamladığında onu kendisi için kul edinmiş, ona katından bir rahmet vermiş ve ona ledünni ilminden öğretmiştir. Bu yüzden onun ilminde ve amelinde hiçbir hata olmaz. Zira o, şeytanın aldatmaktan ümidini kestiği muhles (ihlase erdirilmiş) kimselerdendir. Şeytanın onun üzerinde hiçbir etkisi yoktur.

Rabbimiz sıfatları ve isimleriyle onda tecelli etmiştir. Dolayısıyla o, Allah'ın gözüyle bakar, Allah'ın eliyle tutar, Allah'ın kulağıyla işitir. Nitekim üzerinde Müslümanların ittifak ettiği "Kurb-i Nevafil"⁴⁴¹ hadisi de buna delalet etmektedir. Bununla birlikte bu konuda tevatürün fevkinde rivayetler vardır. Şia ve Ehlisünnet arasında katmerli tevatür vasfı ile niteleyebileceğimiz hadisler vardır. Nitekim rivayetler bölümünde bunlardan bir kısmına; özelliklerine, maksatlarına ve zuhur alametlerine işaret edildi. Kısacası bu itikat, en önde gelen İslami inançlardan olduğu için onun üzerinde ancak cahil veya sabit fikirli ve inatçı kimse tartışmaya girer. Nitekim Ehlisünnet âlimlerinden bazıları böyle bir açıklamada bulunmuştur ki artık tekrar oraya dönmüyoruz.

⁴⁴¹ Kurb-i nevafil, sünnet ve müstehap amellerle sağlanan yakınlık demektir. Yüce Allah, hadis-i kudside: "Kulum, bana nafilelerle öyle bir yaklaşır ki, onun görmesine göz olurum, işitmesine kulak olurum, tutmasına el olurum. O benimle görür, o benimle işitir, o benimle tutar, işler" buyurmuştur. (Mütercim).

İkincisi: Mehdi, Allah'ın mevcut olan halifesidir. Ancak o, Allah'ın emriyle gizli kalmayı ortaya çıkmaya tercih etmiştir. Bunun sebepleri vardır; onlardan bazılarını zikrettik. Belki de bazı sebepleri açıklanmamıştır. Nitekim buna da işaret edildi. Gerçek manada o Hazretin zuhuru için çalışmak, ancak zuhurun önündeki engelleri ortadan kaldırmak için yapılacak çalışmadır. Bu meyanda yapılacak en önemli çalışma nefisleri ıslah etmek, insanları eğitmek ve iman basamaklarını yükseltmektir. Böylece Hazretin inkılabında ve kuracağı devlette itimat edeceği insanları ortaya çıkarmak mümkün olur.

Üçüncüsü: Eğer Hazret tarafından gelmiş olan güzel sözlerin arasında geçen parlak ve göz alıcı desturları hakkıyla tutacak olursak, onunla buluşma ve onu görme saadeti bulan iyi ve salih müminlerden olabiliriz. Allah bize ve tüm müminlere bunu nasip eylesin.

Dördüncüsü: Bizimle Hz. Mehdi (a.s) arasındaki en önemli engel, işlediğimiz ve Hazretin haberdar olduğu günahlarımızdır. Allah bizi bunlardan korusun ve bizi tüm günahlardan kurtarsın.

Beşincisi: Allah'ın halifesi olan Mehdi, bizim yardımcımız ve koruyucumuzdur. Bize dua etmekte ve korkunç hadiselerin tümünde bizi savunmakta, bizi korumaktadır. Onun duası geri çevrilmez ve perdelenmez. Fakat günahlarımız, bize dua etmesine veya bize öfkelenmesine sebep olabilir; o gazap ettiğinde ise Rabbimiz de gazap eder. Çünkü o, Allah'ın yeryüzündeki halifesidir. O halde bize düşen şey; hayatta olduğumuz sürece onu unutmamak, onun için, korunması için, zuhurunun çabuk olması ve inşaallah onun gelişini bekleyenlerden olabilmemiz için dua etmektir.

Zuhur Sonrası ve Hz. Mehdi Devletinin Özellikleri

1. Özellik: Salihlerin Hükümeti Kıyamete Kadar Devam Edecek

Salihlerin devleti, egemenlikleri ve önderliklerinin tabii doğuşuna ilişkin ayetler ve rivayetler ışığında sunduğumuz açıklamaların ardından şimdi bu devletin özelliklerinden söz etmekte fayda olacağını düşünüyoruz. Acaba Hz. Mehdi'nin devleti, inkılabı ve yeryüzünde gerçekleştireceği ıslah hareketinin bereketi, insanlar üzerinde nasıl bir etki bırakacaktır? Fesadın ortadan kalkmasıyla oluşacak ortam insanların derunundaki müspet ve menfi potansiyeller üzerinde nasıl bir karşılık bulacak? Onlara hâkim olan eğitim sisteminden ne gibi kazanımlar sağlayacaklar?

Araştırılması gereken ilk şey şu sorunun cevabını bulmak olmalıdır: Müminlerin yaratıldıkları günden beri özlemle beledikleri vaadedilen devletin devamlılığı nasıl olacak? Acaba bu devlet devam edecek mi yoksa birtakım iç veya dış faktörlerle ortadan kalkacak mı? Özellikle Hz. Mehdi'nin beş, yedi veya dokuz yıl ya da on dokuz yıl hüküm süreceğine delalet eden bazı rivayetlerin varlığı bu soruyu daha da anlamlı kılmaktadır. Burada şöyle bir soru yöneltilebilir: Peki, bunca sıkıntı ve onun inti-

zarında geçen uzun yılların ardından, büyük savaşlar ve çarpışmalardan sonra kısa bir süre devam edecek bir devlete razı olur muyuz acaba?! Çünkü binlerce yıl zulme sabretmiş olan insanlar, bu kısacık süre içinde de sabredebilirler. Fakat durum görüldüğü gibi değildir. Tam aksine daha önce işaret edilen ayetlerde belirtilen İslam dininin diğer dinlerin tümüne galip geleceği yönündeki ilahi söz, Müslümanların dininin yeryüzüne yerleştirileceği, korkularının güvene dönüştürüleceği, sadece Allah'a kulluk edecekleri ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayacaklarına delalet eden ifadeler ve yeryüzüne Allah'ın salih kullarının mirasçı olacaklarını deklare eden cümleleri dikkate aldığımızda şunu söylememiz mümkündür: Gelecekte Allah'ın büyük velisi ve halifesinin eliyle yeryüzünde kurulacak devlet olduğu gibi kalacak ve devam edecektir; onun ardından şeytanın hizbinden olan gaspçı zalim ve tağutların hiçbir devleti olmayacaktır. Buna delalet eden gerçekten çok sayıda rivayet vardır. Onlardan biri şu rivayettir:

Muhammed b. Ali b. Babaveyh *İlel'uş-Şerayi ve Uyunu Ahbar'ir-Rıza'*da kendi isnadıyla İmam Rıza'nın (a.s), babaları vasıtasıyla Resulullah'tan (s.a.a) naklettiği şu rivayeti getirmiştir: Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu:

عن علی ابن موسی الرضا علیه السلام عن آبائه عن رسول الله صلى الله عليه وآله انه قال: لما عرج بی الى السماء نودیت یا محمد فقلت: لبيک ربی وسعديک، تبارکت وتعالیت، فنودیت یا محمد انت عبدی وانا ربک فایای فاعبد، وعلی فتوکل، فانک نورى فى عبادى ورسولى الى خلقى، وحجتى على بریى لک ولمن تبعک خلقت جتتى، ولمن خالفک خلقت نارى ولاوصیائک اوجبت کرامتى ولشیعتهم اوجبت ثوابى.

فقلت: يارب ومن اوصيائي؟ فنوديت يا محمد اوصياؤك المكتوبون على ساق عرشى فنظرت وانا بين يدى ربّى جلّ جلاله الى ساق العرش فرأيت اثني عشر نورا فى كل نور سطر اخضر عليه اسم وصّى من اوصيائي اُولهم على ابن ابيطالب وآخرهم مهدّى امتى .

فقلت: ياربّ هؤلاء اوصيائي بعدى؟ فنوديت يامحمد هؤلاء اوليائي واحبائي واصفيائي وحججى بعدك على بريى، وهم اوصياؤك وخلفاؤك وخير خلقى بعدك وعزّتى وجلالى لاظهرنّ بهم دينى ولاعلينّ بهم كلمتى، ولاطهرنّ الارض بآخرهم من اعدائى، ولاملكته مشارق الارض ومغاربها، ولاسخرنّ له الرياح ولاذللنّ له السحاب الصعاب، ولارقينه فى الاسباب، ولانصرنه بجندى ولأمدنه بملائكتى حتى يعلن دعوتى، ويجمع الخلق على توحيدى، ثم لاديمنّ ملكه، ولأداولنّ الايام بين أوليائي الى يوم القيامة

“ (Miracta) Rabbimle mülakat ettiğimde bana ya Muhammed diye seslenildi.

Ben, “Lebbeyk yüceler yücesi Rabbim, emrine amadeyim! “ dedim.

Cevaben bana şöyle buyurdu: Ey Muhammed! Sen benim kulum-sun ve ben de senin Rabbinim yalnız bana ibadet et ve yalnız bana tevekkül et! Sen kullarım arasında benim nurumsun ve yarattıklarım arasında benim resulüm ve hüccetimsim. Cennetimi sen ve seni sevenler için yarattım. Cehennemini de sana karşı gelenler için yarattım. Senin vasilerine izzet ve keramet vereceğim. Onların Şii-lerine/takipçilerine de (senin yolundan gittikleri için) sevap vereceğim.

Dedim ki: Ya Rabbi, benim vasilerim kimlerdir?

Cevap verildi: Ya Muhammed! Vasilerinin isimleri arşımın alt kısmına yazılmıştır. Bunun üzerine ben arşın alt tarafına baktı-

ğımda on iki nur gördüm. Her nurun üzerinde yeşil bir yazıyla vasilerimden birisinin ismi yazılıydı. Onların ilki Ali b. Ebutalib ve sonuncusu da ümmetimin Mehdi'si idi.

Dedim ki: Ya Rabbi, benden sonra vasilerim bunlar mıdır?

Cevap verildi: Ey Muhammed! Bunlar benim velilerim, dostlarım, seçtiklerim ve senden sonra kullarıma olan hüccetlerimdir ve onlar senin de vasilerin, halifelerindirler ve senden sonra insanların en hayırlılarıdır. İzzet ve celalime andolsun ki onların sayesinde dinimi (diğer dinlere) üstün kılacağım, onları sayesinde dinimi (kelimemi) yücelteceğim ve onların sonuncusunun vasıtasıyla yeryüzünü düşmanlarımdan temizleyeceğim. Onu, doğunun ve batının hâkimi kılacağım ve rüzgârları onun emrine vereceğim, zorlu bulutları ona baş eğdireceğim ve ordularıyla yardım edeceğim ve meleklerimi onun imdadına göndereceğim ki davetim yücelsin ve yarattıklarım benim tevhidim üzerinde birleşsinler. **Daha sonra onun hükümetini devamlı kılacağım ve kıyamet gününe kadar hükümet benim velilerimde olacaktır.**⁴⁴²

2. Özellik: Adaletin Yayılması

Adalet, her talibin talebi, her rağbet edenin arzusu ve her insanın yitiğidir. Bu kıymetli cevherden ve nadir bulunan pahalı inciden hiç kimse müstağni değildir. Gökler ve yeryüzü onunla ayakta durur. Her peygamber, vasi, veli ve şefkatli ıslahatçı ona davet eder. Ancak adalete duyulan özlem her ne kadar kadim olsa da onunla gerçek anlamda buluşmak henüz gerçekleşmiş

⁴⁴² Muhammed b. Ali b. Babaveyh el-Kummi es-Saduk (r.a), *İlel'uş-Şerayi* c.1, s.5-7; *Uyunu Ahbari'r-Rıza*, c.1, s.262-264; *Kemal'ud-Din* c.1, s.366-369; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.312, h.5.

değildir. Aradan geçen yıllar ve asırlar ona duyduğumuz ihtiyacı asla ortadan kaldırmamış, yerini başka bir şeyle değiştirememiştir. Ona olan ihtiyaç herhalde suya, ekmeğe ve havaya olan ihtiyaçtan az değildir. Bunlar olmadığında insanın cismi ölür. Ancak adalet olmadığında insaniyetin ruhu ve değerleri ölmüş olur.

Geçmiş asırlarda adalet temeline dayalı bir hükümetin kurulması hakikaten çok ender rastlanan bir durum olmuştur. Hâlbuki genelde herkes adaleti savunur, adaletle çağırır ve ona aykırı davrananları tehdit eder. Bunun sebebi, adaleti gerçekleştirmenin şartlarının çok zor olmasıdır. Yakın derecesinde bir hukuk ilmi bu şartlardan biridir. Belki de burada ledünni ilimden (ilahi ilimden) destek almak gerekir. İmam Ali'nin (a.s) *“kökleşmiş bir müsamaha”* diye ifade ettiği şey de bu şartlardan biridir. Şöyle ki yönetim ve hükümeti elinde bulunduran kimse derin ve üstün kavrama kabiliyetine sahip bir âlim olduktan sonra nefsini terbiye ve tezkiye ederek arındırmalı ve Rabbani bir edebe ulaşmış olmalı; fırtınaların yerinden oynatamadığı bir dağ gibi durmalıdır. Nefsani arzu ve istekler onu etkisi altına almamalıdır. Hiçbir kınayanın kınamasından, hiçbir zalim mütekebbirin ve cahil hâkimin tehdidinden korkmamalıdır. Öfkesi onu haktan çıkarmamalı, rızası onu batıla sokmamalıdır. Kendisinin, çocuklarının, babalarının ve aşiretinin aleyhinde olsa dahi adalet ve hakaniyetle hükmetmelidir. Allah ve hak, onun nezdinde her şeyden daha azametli olmalıdır. Sözünün bedeli kendi canı olsa bile hakkı söylemelidir. Nitekim bunların tümünü Resulullah'ın (s.a.a) Ehlibeyt'inden olan saadetli imamlarda görmekteyiz. Onlar sayıca çok az olsalar da kibrit-i ahmerden daha kıymetli ve güçlüdürler. Adalet ve ona dayalı bir devlet ancak Hz. Davud, Hz. Süleyman, Hz. Muhammed gibi ellerinde otorite bulunan

bazı peygamberlerin zamanında ve Peygamberimizden (s.a.a) sonra da İmam Ali'nin (a.s) hükümetinde istikrar bulabilmiştir.

Ondan sonra da adalet hükümeti görülmemiştir. İnsanların hukukuna cahil olan biri nasıl adaletle hükmedebilir? Veya hukuku bilen ama dünyaperest olan; malını, mevkisini ve makamını kaybetmekten korkan biri nasıl adaletle hükmedebilir ki?! Nefsine esir olan, sevgisi kendisini batıla sokan ve öfkesi kendisini haktan çıkaran biri, yerin üzerinden koparılmış kötü bir ağaç gibidir ki hiçbir dayanağı yoktur. Dolayısıyla adaletle hükmetmek sadece ilme bağlı değildir. Gerçi bu bile oldukça zordur. Yeterli düzeyde ilmin yanı sıra Allah'a adanmışlık gereklidir. Öyle ki dünya ve içindekilerin tümü en basit bir meselede dahi batıl hüküm vermekten daha ucuz olmalıdır. Dünyayı ancak adalet ve hakkaniyetle hükmetmek, mazlumdan zulmü defetmek, zalime hakettiği cezayı vererek zulmünü tekrarlamasını engellemek için istemelidir. Bu, Rablerinin makamından korkan ve nefislerini, kötü isteklerinden uzaklaştıran Rabbani âlimler dışındaki kimseler için pek kolay bir şey değildir. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿وَمَا مِنْ خَافٍ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ﴾

“Kim Rabbinin makamından korkar ve nefsinin kötü isteklerden uzaklaştırırsa, şüphesiz cennettir onun barınağı.”⁴⁴³

Adaletle amel edilmiyor; zira o, İmam Ali'nin (a.s) buyurduğu gibi nitelendirilmede en geniş şey olmakla birlikte uygulamada en dar kavramdır ve ancak iyilerden olan Allah dostlarının eliyle gerçekleştirilebilir. Onlar ise son derece azdır. Önemi ve önceliğine rağmen bu konunun her şeyden geriye atılmış oldu-

⁴⁴³ Naziat 40-41.

ğunu görmekteyiz. Belki de bu elde edilmesi son derece zor veya imkânsıza yakın bir durumdur. Allah'ın kendi katından özel rahmetine mazhar kıldığı, ilim öğrettiği, nefesine karşı yardım ettiği; böylece içi hüznle dolan ve korkuyu kendisine elbise edinen, nefisne adaleti lazım gören iyi, takvalı, tertemiz, zahid ve arif bir imam olmaksızın adaletin sağlanması imkânsızdır. Onun ilk adaletli icraatı, nefsinin isteğini reddetmesidir. Bize düşen görev; Allah'ın kulları üzerindeki hüccetinin, yeryüzünde geriye bıraktığı imamın (Bakiyetullah'ın) ve tüm kulları üzerindeki halifesinin zuhuruyla birlikte gerçekleşecek adalet hükümetini beklememizdir. Onun adaletinden haber vermeyen hadis çok azdır. Bunun sebebi ise adaletin işaret ettiğimiz önemi, masum imam olmadan onun gerçekleşmesinin mümkün olmayışı ve adaletin kolayca erişilecek bir durum olmayışından dolayıdır. Daha evvel zikri geçen birçok rivayette bize; *“Mehdi'nin zulüm ve haksızlıkla dolmuş olacak yeryüzünü adaletle dolduracağı”* haberinin verildiğini gördük. Bununla birlikte konuyu tekmil etmek için birkaç rivayet daha sunuyoruz:

Şeyh Saduk (r.a), *Uyunu Ahbari'r-Rıza* (a.s) kitabında kendi isnadıyla İmam Muhammed Takî'den (a.s), babalarından (hepsi-ne selam olsun), Resulullah'tan (s.a.a) şu hadisi nakletmiştir: Peygamber (s.a.a), Ubey b. Ka'b'a Hz. Kâim'in vasfında şöyle buyurdu:

اِنَّ الله تعالى رَكَّبَ فى صلب الحسن عليه السلام نطفة مباركة زكية طيبة طاهرة مطهرة، يرضى بها كل مؤمن ممن قد اخذ الله ميثاقه فى الولاية، ويكفر بها كل جاحد، فهو امام تقى نقى سائر مرضى هاد مهدى يحكم بالعدل ويأمر به، يصدق الله عزوجل ويصدق الله فى قوله، يخرج من تهامة حين تظهر الدلائل والعلامات، وله كنوز لا ذهب ولا فضة الا خيول مطهّمة (ای تام الحسن)

ورجال مسؤمة يجمع الله له من اقاصى البلاد على عدة اهل بدر ثلاثمة وثلاثة عشر رجلا، ومعه صحيفة مختومة فيها عدد اصحابه بأسمائهم، وبلدانهم وطبائعهم، وحلاهم، وكناهم، كذا دون مجدّون فى طاعته.

فقال له ابى: وما دلائله وعلاماته يارسول الله صلى الله عليه وآله؟ قال: له علم اذا حان وقت خروجه انتشر ذلك العلم من نفسه، وانطقه الله عزّ وجلّ فناداه العلم: اخرج يا ولّى الله فاقتل اعداء الله وهما ايتان وعلامتان.

وله سيف مغمّد، فاذا حان وقت خروجه اقتلع ذلك السيف من غمده وانطقه الله عزّ وجلّ فناداه السيف: اخرج يا ولّى الله فلا يحلّ لك ان تقعد عن اعداء الله، فيخرج ويقتل اعداء الله حيث ثقفهم، ويقيم حدود الله، ويحكم بحكم الله يخرج وجبرئيل عن يمينه وميكائيل عن يسرته وسوف تذكرون ما اقول لكم ولو بعد حين وافوض امرى الى الله عزّ وجلّ.

يا ابى طوبى لمن لقيه، وطوبى لمن احبّه، وطوبى لمن قال به، ينجيهم من الهلكة، وبالاقرار بالله وبرسوله وبجميع الائمة يفتح الله لهم الجنة، مثلهم فى الارض كمثّل المسك الذى يسطع ريحه فلا يتغيّر ابدا، ومثلهم فى السماء كمثّل القمر المنير الذى لا يطفأ نوره ابدا، قال ابى: يا رسول الله كيف حال بيان هؤلاء الائمة عن الله عزّ وجلّ؟ قال: انّ الله تعالى انزل على اثنتى عشر صحيفة اسم كل امام على خاتمه وصفته فى صحيفته

“Yüce Allah Hasan’ın (a.s) sülbüne; mübarek, tertemiz, hoş, pak ve temizlenmiş bir nûtfе koymuştur ki Allah’ın velayet konusunda kendisinden söz aldığı her mümin ondan razı olur, her inkârcı da onu inkâr eder. O takvalı, temiz, sevinçli, hoşnut, hidayet edici ve hidayete erdirilmiş imamdır. Adaletle hükmeder ve adaleti emre-

der. O, Yüce Allah'ı tasdik ettiği gibi Allah da onun sözünü tasdik eder (doğru çıkarır). Deliller ve alametler zahir olduğunda Tuhe-me'den ortaya çıkacaktır. Onun hazineleri vardır ama altın ve gümüşten değildir. Ancak o, şahane atlar ve zor görevleri üstlenmiş yiğitlere sahiptir; Allah, sayıları Bedir ashabının sayısı gibi üç yüz on üç kişi olan bu yiğitleri, ülkelerin en uzak noktalarından onun için toplar. Onun yanında içinde yarenlerinin isimlerinin, ülkele-rinin, kişiliklerinin, takılarının ve künyelerinin yazılı olduğu mü-hürlü bir sahife olacaktır. Ona itaatte oldukça çalışkan ve gayretli-dirler.

Ubey ona sordu: Ya Resulellah, onun delilleri ve alametleri nedir? Buyurdu: Onun için bir sancak olacaktır; ortaya çıkacağı zaman geldiğinde bu sancak kendiliğinden dalgalanacaktır. Allah onu ko-nuşturacak ve sancak şöyle seslenecektir: Ey Allah'ın dostu! Çık ve Allah'ın düşmanlarını öldür. Bunlar iki delil ve iki alamettir.

Onun kınında bulunan bir kılıcı olacaktır; ortaya çıkma zamanı geldiğinde bu kılıç kınından çıkacaktır. Allah onu konuşturacak ve kılıç şöyle seslenecektir: Ey Allah'ın dostu! Artık Allah'ın düşman-larıyla savaşmaktan geri durmak sana helal değildir. Bunun üzeri-ne o huruç edecek ve Allah'ın düşmanlarını bulduğu yerde öldüre-cektir. Allah'ın yasalarını uygulayacak, Allah'ın hükmü ile hükme-decektir. O çıkışında Cebrail sağında ve Mikail solunda buluna-caktır. Size söylediklerimi gelecekte hatırlayacaksınız. Ben işimi Yüce Allah'a bırakıyorum.

Ey Ubey! Müjdeler olsun onunla görüşene! Müjdeler olsun onu sevene! Müjdeler olsun ona inanana! Allah onları helak olmaktan kurtaracaktır. Allah'a, Resulüne ve tüm imamlara ikrar ettikleri için Allah cenneti onlara açacaktır. Onların yeryüzündeki durumu, hoş kokusu her tarafa yayılan ama asla değişmeyen misk gibidir. Onların gökteki durumu, ışığı asla sönmeyen aydınlatıcı dolunay gibidir.

Ubey sordu: Ey Allah'ın Resulü! Allah'ın bu imamların durumları hakkındaki beyanı nasıldır? Resulullah (s.a.a) ona şu cevabı verdi: Yüce Allah bana on iki sahife indirdi; her imamın ismi mührü ve özelliği ile kendi sahifesindedir.”⁴⁴⁴

Muhammed b. Ali b. Babaveyh es-Saduk (r.a), *Kemal'ud-Din* kitabında kendi isnadıyla Hüseyin b. Halid'den şu rivayeti nakletmiştir:

قال على ابن موسى الرضا عليه السلام: لا دين لمن لا ورع له، ولا ايمان لمن لا تقية له، ان اكرمكم عند الله اعملكم بالتقية قبل خروج قائمنا، فمن تركها قبل خروج قائمنا فليس منا، فقل يا ابن رسول الله صلى الله عليه وآله ومن القائم منكم اهل البيت؟ قال: الرابع من ولدى ابن سيّدة الاماء يطهر الله به الارض من كل جور ويقدّسها من كل ظلم، وهو الذى يشكّ الناس فى ولادته، وهو صاحب الغيبة قبل خروجه، فاذا خرج اشرقت الارض بنور ربّها، و وضع ميزان العدل بين الناس فلا يظلم احد احدا، وهو الذى تطوى له الارض ولا يكون له ظلّ، وهو الذى ينادى مناد من السماء باسمه يسمعه جميع اهل الارض بالدعاء اليه، يقول: الا انّ حجة الله قد ظهر عند بيت الله فاتبعوه، فانّ الحق معه وفيه، وهو قول الله عزّوجلّ:

ان نشأ ننزل عليهم من السماء آية فظلت اعناقهم لها خاضعين .

İmam Rıza (a.s) şöyle buyurdu: “Takvası olmayanın dini ve takiyesi olmayanın imanı yoktur. Sizin Allah katında en değerliniz,

⁴⁴⁴ Muhammed b. Ali b. Babaveyh Kummi es-Saduk (r.a), *Uyunu Ahbari'r-Rıza*, c.1, s.59; *Kemal'ud-Din* c.1, s.380-384; Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar* c.52, s.310, h.4 ve c.36, s.204, on iki imamın beyanı hakkındaki bu hadis uzundur; biz sadece Hz. Mehdi ile ilgili bölümü getirdik.

Kâim'imizin kıyamından önce takiyyeye en çok amel edeninizdir. Kâim'imizin zuhurundan önce takiyyeyi terk eden kimse bizden değildir. İmama; "Ey Resulullah'ın evladı! Siz Ehlibeyt'ten olan Kâim kimdir?" diye sorulunca şu cevabı verdi: Benim evlatlarımdan dördüncüsü ve cariyelerin hanımefendisinin oğludur. Allah onunla yeryüzünü her türlü haksızlıktan temizleyip her türlü zulümden arındıracaktır. O, doğumu konusunda insanların şek ettikleri kimsedir. O, kıyamından önce gaybetin sahibidir. Zuhur ettiğinde yeryüzü Rabbinin nuru ile aydınlanacaktır; insanlar arasında adalet terazisi konulacak ve hiç kimse hiç kimseye zulmetmeyecektir. Yeryüzü onun için katlanacak (yani mesafeler ortadan kalkacak) ve onun gölgesi omayacak. Gökten bir münadi ona ismiyle seslenecek; yer ehlinin tümü ona doğru yapılacak şu çağırışı duyacaktır: Bakın! Bu Allah'ın hüccetidir; Kâbe'nin yanında zuhur etmiştir, ona tabi olun! Hak onunladır ve ondadır. İşte bu, Yüce Allah'ın şu sözünün gerçekleşmesidir:

"Eğer dilersek, onlara gökten bir belirti indiririz de boyunları onun karşısında eğilip kalır."⁴⁴⁵

Şeyh Numani, kendi isnadıyla Fuzeyl'den şu rivayeti nakletmiştir: İmam Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğunu duydum:

قال سمعت ابا عبدالله عليه السلام يقول: انّ قائمنا اذا قام استقبل من جهلة الناس اشدّ مما استقبله رسول الله صلّى الله عليه وآله من جهال الجاهليّة، فقلت: وكيف ذلك؟ قال: انّ رسول الله صلّى الله عليه وآله أتى الناس وهم يعبدون الحجارة والصخور والعيّدان والخشب المنحوتة، وانّ قائمنا اذا قام

⁴⁴⁵ Şuara 4. Hadisin kaynakları: Şeyh Saduk (r.a), *Kemal'ud-Din* c.2, s.42; Allame Muhammed Bakır Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar* c.52, s.321, h.30.

أتى الناس وكلهم يتأول عليه كتاب الله، ويحتج عليه به، ثم قال: اما والله
ليدخلن عليهم عدله جوف بيوتهم كما يدخل الحر والقر

“Doğrusu Kaim’imiz kıyam ettiğinde, Resulullah’ın (s.a.a) cahiliyet dönemindeki halktan gördüğü muamelelerden daha şiddetlisi ile karşılaşacaktır. Şöyle arzettim: Bu nasıl olacak? Şöyle buyurdu: Resulullah (s.a.a) halka geldiğinde halk taşlara, kaya parçalarına ve tahta parçalarına tapıyordu. Ama Kaim’imiz kıyam ettiğinde halk Allah’ın kitabını kendilerine göre yorumlayarak onu delil olarak gösterecekler. Sonra şöyle buyurdu: Allah’a andolsun ki tıpkı sıcak ve soğğun evlerine girdiği gibi, onun adaleti de onların evine girecektir.”⁴⁴⁶

Allame Muhammed Bakır Meclisi (r.a), *Biharu’l-Envar*’da kendi isnadıyla İbn Abbas’tan (r.a) şu rivayeti nakletmiştir:

عن النبىّ صلى الله عليه وآله قال: التاسع منهم (أى من ولد الحسين عليه السلام) قائم اهل بيتى ومهدى امتى اشبه الناس بى فى شمائله واقواله وافعاله، ليظهر بعد غيبة طويلة وحيرة مظلة، فيعلى امرالله، ويظهر دين الله، ويؤيد بنصر الله، وينصر بملائكة الله، فيملأ الارض عدلا وقسطا كما ملئت جورا وظلما

Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: “Onların (Hüseyin (a.s) evlatlarının) dokuzuncusu, Ehlibeyt’imin Kâim’i ve ümmetimin Mehdi’sidir. O, şemailinde (hususiyetlerinde), sözlerinde ve davranışlarında insanların bana en çok benzeyenidir; uzun bir gaybet ve şaşkınlık döneminin ardından zuhur edecek, Allah’ın emrini yüceltecek ve Allah’ın dini galip gelecektir; Allah’ın yardımıyla teyit edilecek ve meleklerin yardımıyla muzaffer olacaktır. O, zulüm ve

⁴⁴⁶ Muhammed b. İbrahim b. Cafer el-Katib en-Numani, *Gaybet-i Numani* s.159; Meclisi, *Biharu’l-Envar* c.52, s.362, h.131.

haksızlıkla dolmuş olan yeryüzünü adalet ve eşitlikle dolduracaktır.”⁴⁴⁷

Mehdi konusunda sunduğumuz bilgilerin tümünden ve daha önce de zikri geçen rivayetlerin hepsinden özetle anlaşılan şey şudur: O Hazretin kıyamındaki en önemli maksat, adalet ve eşitliktir. Bu yüzden onun adaletine, zulüm ve haksızlığı ortadan kaldıracağına, fesat ve azgınlığın kökünü kazıyacağına vurguda bulunmayan hadis çok azdır. Bu gayet doğal bir durumdur. Zira bütün peygamberlerin gönderilme sebebi insanlar arasında adaletin ayakta tutulmasıdır. Kur'an-ı Kerim bunu şöyle ifade ediyor:

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ

بِالْقِسْطِ﴾

“Gerçekten biz elçilerimizi apaçık delillerle gönderdik ve insanlar adaleti ayakta tutsunlar diye onlarla birlikte kitap ve ölçü indirdik.”⁴⁴⁸

Mehdi'nin gayesi ise bütün peygamberlerin vadettiği ve arzuladıkları şeyi gerçekleştirmektir. Onların getirdiği adalet ve eşitliğe dayalı yasaları topluma hâkim kılmaktır. Zira insani erdem ve faziletlerin tümü ancak adaletin ışığında gerçekleşebilir. Adalet olmazsa şeriatler iki paralık olur; din ve Allah'a kulluğun çarıkı öyle bir bozulur hiçbir şekilde istikrar bulmaz. Nitekim bugüne kadar gördüğümüz şey de budur.

⁴⁴⁷ Allame Muhammed Bakır Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar* c.36, s.283 ve c.52, s.379, h.187.

⁴⁴⁸ Hadid 25.

3. Özellik: İslam'ın Tüm Dinlere Galip Gelmesi

Daha önce Mehdi konusuna matuf ve ona yorumlanmış olan ayetlerden söz ettiğimizde Yüce Allah'ın onunla “müşrikler istemese bile kendi dinini bütün dinlere üstün kılmak”⁴⁴⁹ istediğini belirtmiştik. Allah, kitabında; “Allah katında (beğenilen) din, yalnız İslam’dır”⁴⁵⁰ ayetini indirmiştir. Yine şu ayeti indirmiştir: “Kim İslam’dan başka bir din ararsa, asla ondan kabul edilmez.”⁴⁵¹ Allah'ın; “iman edip doğru işler yapanlar için beğendiği dini yerleştireceğini”⁴⁵² vadettiğinde kastettiği şey ise hiç kuşkusuz İslam’dır. Allah onlara güç ve imkân verecek; Allah’a kulluk etsinler ve O’na hiçbir şeyi ortak koşmasınlar diye onları yeryüzününe egemen kılacaktır. Zira şirke düşmelerine sebep olacak korku, engel ve takiyye gibi durumlardan tamamıyla kurtulmuş olacaklardır. Dolayısıyla bize vaadedilen şey; İslam’ın galibiyeti, zinde olması, Kur’an ve sünnetin haâkimiyeti, salihlerin hükümetinin yeryüzüne yerleşmesi, tağutlar ve zalimlerin devletinin ortadan kalkmasıdır. Fakat burada zihinlerde bazı şüphelere yol açabilecek bazı rivayetler vardır ki onlarda Mehdi’nin yepyeni bir emirle geleceği ifade edilmiştir. Binaenaleyh öncelikle bu rivayetlerden birini getirerek söz konusu şüpheye cevap vermemiz, daha sonra Mehdi’nin İslam dinini ihya edeceğini ve ceddi Resulullah’ın (s.a.a) yöntemiyle babası Emîru’l Müminîn İmam Ali’nin

⁴⁴⁹ Saf 9.

⁴⁵⁰ Al-i İmran 19.

⁴⁵¹ Al-i İmran 85.

⁴⁵² Nur 55.

(a.s) davranışını sergileyeceğini açıkça beyan eden rivayetleri getirmemiz uygun olur.

Acaba rivayetlerde geçen “yepyeni bir emirden” maksat nedir? Allah’ın izniyle bu soruya cevap vermeden önce içeriğinde Hz. Mehdi’nin yepyeni bir emirle geleceğini belirten rivayetlerden birini getiriyoruz:

Mehdi, Yepyeni Bir Emirle Gelecek

Şeyh Mufid Muhammed b. Muhammed b. Numan, el-İrşad kitabında kendi isnadıyla ve Ebu Hatice vasıtasıyla İmam Sadık’tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

إذا قام القائم عليه السلام جاء بأمر جديد كما دعى رسول الله في بدو الاسلام
بأمر جديد

“Kâim kıyam ettiğinde, Resulullah’ın (s.a.a) İslam’ın başlangıcında yepyeni bir şeye davet ettiği gibi o da yepyeni bir emirle gelecektir.”⁴⁵³

Mehdi’nin Dönemindeki Yepyeni Emirden Maksat

Su bir gerçektir ki İslam, asırlar boyunca bidatçiler, dindar görünümlü münafıklar, cahiller ve nefsanî arzularının esiri olan Müslümanlar tarafından tahrif edilmiş ve hakikatinden çıkarılmıştır; böylece İslam külli olarak değişmiş ve başka bir şeye dönüşmüştür. Her ne kadar Kur’an (lafzî olarak) tahrif edilmemiş ve değiştirilmemiş olsa da durum bundan ibarettir. Dolayısıyla

⁴⁵³ Muhammed b. Muhammed b. Numan Şeyh Mufid, el-İrşad s.341; Meclisi, *Biharu’l-Envar* c.52, s.338, h.82.

Mehdi (a.s) ortaya çıktığında ve kıyam ettiğinde gerçek İslam'ı getirecektir. Yani en başından Peygamberimize (s.a.a) indirilmiş olan orijinal İslam'la geleceği için insanların nezdinde yepyeni bir şeyle gelmiş gibi algılanacaktır. Çünkü onların nezdinde İslam'ın sadece ismi ve Kur'an'ın sadece resmi kalmıştır.

Ya da şöyle diyebiliriz: Onun İslam'a amel etmesinin keyfiyeti farklı olacaktır. Zira Peygamber (s.a.a) ve imamlar zahir ile hükmetmeğe memur kılınmışlardı. Yani şahit ve yemin esasına göre hakemlik ediyorlardı. Oysaki Mehdi (a.s) adaletle memur kılınmış olduğu için zahire göre hakemlik etmeyecektir. Aksine ilmiyle hüküm verecektir. Bu her ne kadar külli anlamda bir farka sebep olsa onun dininin mahiyetinin İslam'dan başka bir din olduğu anlamına gelmez. Bilakis İslam dini adaletle çağırır. Zahir ile hüküm verildiğinde ise adaletten bir kısmına ulaşılabilir. Fakat hakkın kime ait olduğunu bildikten sonra onu sahibine vermek İslam'ın maksatlarına en üst düzeyde ulaşmak anlamına gelmektedir. Nitekim rivayetlerde Kur'an'ın zahirinin ötesinde bir batını olduğu ve her batına ait yetmiş batının olduğundan söz edilir. Nasıl burada batınlar arasında bir çelişkiden söz edilemezse aynı şekilde İslam'ın zahiri ve batını merhaleleri arasında da bir çelişki söz konusu değildir. Gerçekte onun İslam'ı ile birçok bidat ve tahrifin eklendiği bizim elimizdeki İslam arasında nitelik farkı vardır. Hz. Mehdi adaletle emrolunmuştur. Adalet, her hak sahibine hakkı olan şeyi ulaştırmakla gerçekleşir; böyle bir şey ise karineler, şahitler ve yeminlere dayalı olan zahiri hükümle mümkün değildir. Aksine bizi, insanların içinden geçen ve sinelerinde gizledikleri şeylere dahi vakıf kılacak özel bir ilahi ilme ihtiyacımız vardır. İşte bu külli bir farka sebep olmaktadır.

İki İslam arasında farka yol açan bir diğer sebep de şudur: Peygamber'in (s.a.a) insanlara karşı memur kılındığı müsamahalı

tutum, ondaki diğer yönlerine baskın gelen rahmetten kaynaklanmakla birlikte adalet ve haktan kaçmak isteyenlere fırsat vermiştir. Dolayısıyla bu Rahmani rahmetin ışığında adalet kâmil olarak gerçekleşmez. Kâmil bir adaletin kalplerde olanı bilmeye ve halvette vuku bulmuş olaylara vakıf olmaya ihtiyacı vardır. Aynı şekilde böyle bir adaletin sağlanması için zalimlere müsamaha göstermemek gerekir. Bu da bir tür haşinlik ve sertliği gerekli kılar. Hatta – ileride gelecek olan – bazı rivayetlerde onun hakkında şöyle denileceği yer almıştır: “Bu Âl-i Muhammed’den değildir; zira eğer onun Ehlibeyt’inden olsaydı merhametli olurdu.”

Sonuçta Mehdi’nin getireceği “yepyeni bir emirden” maksat, İslam’dan başka bir din değildir. Bilakis İslam’a tam olarak amel etmektir. Zira tarih boyunca ne Peygamber’den (s.a.a), ne imamlardan (a.s) ne de Müslümanlardan böyle bir şeye alışılmış olmadığı için yepyeni bir şey olarak görülür. Buna şunu da ilave edebiliriz: O, Müslümanların imamı ve imamlarının sonuncusudur. Peygamberimiz Hz. Muhammed’den (s.a.a) sonra bir peygamber ve onun şeriatinden sonra bir şeriat gelmemiştir, gelmeyecektir. Eğer Mehdi’nin hükmü temelde İslam’ın dışında ise ya haktır ya da batıldır. Eğer hak ise bu durumda İslam’ın dışında olduğu farz edildiği için demek ki İslam hak değil veya hakkın tümünü kapsamamaktadır. Bu sözün batıl olduğu ise açıktır. Eğer onun getirdiği şey batıl ise nasıl oluyor da Peygamber onun geleceğini müjdeliyor ve hakeza Peygamber’den sonra gelen imamlar onun geleceği günü müjdeliyorlar?! Çünkü birinin, kendi kurduğu şeyi yıkacak kimsenin gelişini müjdelemesi mümkün değildir. Demek ki Mehdi’nin getireceği şey bidatlerden, hurafelerden ve tahriflerden temizlenmiş gerçek İslam’ın ta kendisidir. Ancak o, İslam’ın zahirini aşarak hakikatine kâmil şekilde amel etmekle emrolunmuştur. Özellikle de adaletin gerektirdiği şekilde davranmakla

memur kılınmıştır. İşte bu şekilde Hazretin yöntemini gören bazı kimseler, onun İslam dışında yepyeni bir şey getireceği zannında bulunmuştur. Oysaki asla böyle bir şey söz konusu değildir. Bu, ancak onların söylediği (boş) bir laftan ibarettir. Şimdi bu konuya delalet eden bazı hadisleri getiriyoruz:

Şeyh Mufid (r.a), el-İrşad kitabında kendi isnadıyla masumdan şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

إذا قام القائم حكم بالعدل وارتفع في أيامه الجور، وامنت به السبل، وأخرجت الأرض بركاتهما، وردّ كل حقّ إلى أهله، ولم يبق أهل دين حتى يظهروا الاسلام ويعترفوا بالايمان، اما سمعت الله سبحانه يقول:

﴿وله اسلم من في السموات والأرض طوعا وكرها واليه يرجعون﴾

“Kâim kıyam ettiğinde adaletle hükmedecek. Onun döneminde zulüm ortadan kalkacak, yollar güvenli olacak, yer bereketlerini çıkaracak, her hak sahibine döndürülecek ve hiçbir din ehli kalmayacak ki İslam’ı izhar etmemiş ve iman ikrarında bulunmamış olsun. Yüce Allah’ın buyurduğu şu sözünü duymadın mı?

“Oysa göklerde ve yerde olan herkes, gönüllü veya gönülsüz O’na boyun eğmiştir ve O’na döndürülecekler.”⁴⁵⁴

Muhammed b. Mesud Ayyaşi (r.a), tefsirinde kendi isnadıyla Rufae b. Musa’dan şu rivayeti nakletmiştir:

⁴⁵⁴ Âl-i İmran 83. Hadisin kaynağı: Muhammed b. Muhammed b. Numan el-Mufid (r.a), *el-İrşad* s.344; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.338, h.83.

سمعت ابا عبد الله عليه السلام يقول: وله اسلم من فى السموات والارض طوعا وكرها، قال: اذا قام القائم عليه السلام لا يبقى ارض الا نودى فيها شهادة ان لا اله الا الله وانّ محمدا رسول الله.

Rufae b. Musa şöyle der: “İmam Sadık’ın (a.s), Yüce Allah’ın; “Göklerde ve yerde olan herkes, gönüllü veya gönülsüz O’na boyun eğmiştir”⁴⁵⁵ sözünü okuduktan sonra şöyle buyurduğunu duydum: Kâim kıyam ettiğinde hiçbir yer kalmayacak ki onda “La ilahe illellah ve Muhammed Resulullah” şahadeti ile seslenilmemiş olsun.”⁴⁵⁶

Yine Ayyaşı, tefsirinde İbn Bukeyr’den şu rivayeti nakletmiştir:

سألت ابا الحسن عليه السلام عن قوله: وله اسلم من فى السموات والارض طوعا وكرها، قال: انزلت فى القائم عليه السلام اذا خرج باليهود والنصارى والصابئين والزنادقة واهل الردة والكفار فى شرق الارض وغربها، فعرض عليهم الاسلام فمن اسلم طوعا امره بالصلاة والزكاة وما يؤمر به المسلم ويجب عليه... حتى لا يبقى فى المشارق والمغارب احد الا وخذ الله، قلت له: جعلت فداك انّ الخلق اكثر من ذلك فقال: انّ الله اذا اراد امرا قلل الكثير وكثّر القليل.

İbn Bukeyr şöyle der: “Ebul Hasan’a [İmam Kazım’a (a.s)] Yüce Allah’ın; “Göklerde ve yerde olan herkes, gönüllü veya gönülsüz

⁴⁵⁵ Âl-i İmran 83.

⁴⁵⁶ Muhammed b. Mesud b. Ayyaş es-Sulemi es-Semerhandi, *Tefsir-i Ayyaşı* c.1, s.183; Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar* c.52, s.340, h.89.

O'na boyun eğmiştir⁴⁵⁷ sözü hakkında sorduğumda şöyle buyurdu: Kâim (a.s) hakkında indirilmiştir. Yeryüzünün doğusunda ve batısında Yahudiler, Hristiyanlar, Sabiiler, zındıklar, murtetler ve kâfirler karşısına çıkarıldığında onlara İslam'ı sunacaktır. Her kim gönülden İslam'ı kabul ederse ona namazı, zekâtı ve bir Müslümana vacip olan şeyleri yapmasını emredecektir... Hatta doğularda ve batılarda Allah'ın tek olduğunu ikrar etmeyek tek kişi kalmayacaktır. Ona şöyle arz ettim: Canım size feda olsun, halk bundan daha fazladır. Bunun üzerine şöyle buyurdu: Allah bir şeyi irade ettiğinde çoğu azaltır ve azı çoğaltır.⁴⁵⁸

Ayyaşı, tefsirinde kendi isnadıyla Ebu Cafer İmam Muhammed Bakır'dan (a.s) uzun bir rivayet nakletmiş ve onun bir bölümünde şu ifadeler yer almıştır:

عن ابى جعفر الباقر عليه السلام فى خبر طويل قال فى فقرة من كلامه: ثم ينطلق (يعنى القائم بعد خروجه) فيدعو الناس الى كتاب الله وسنة نبيه عليه وآله السلام والولاية لعلى ابن ابى طالب عليه افضل الصلوات والبرائة من عدوه.

الى ان قال فى كلامه بعد ذكر بعض الحوادث: ثم يرجع الى الكوفة فيبعث الثلاث مائة والبضعة عشر رجلا الى الافاق كلها فيمسح بين اكتافهم وعلى صدورهم فلا يتعايرون فى قضاء ولا تبقى ارض الا نودى فيها شهادة ان لا اله الا الله وحده لا شريك له وانّ محمدا رسول الله وهو قوله: وله اسلم من فى السموات والارض طوعا وكرها واليه ترجعون، ولا يقبل صاحب هذا الامر

⁴⁵⁷ Âl-i İmran 83.

⁴⁵⁸ Muhammed b. Mesud b. Ayyaş es-Sulemi es-Semerikandi, *Tefsir-i Ayyaşı* s.183; Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar* c.52, s.340, h.90.

الجزية كما قبلها رسول الله صلى الله عليه وآله، وهو قول اللّٰهعزّ وجلّ:
وقاتلوهم حتى لا تكون فتنة ويكون الدين كلّ الله، ثم قال: يقاتلون والله حتى
يوحد الله ولا يشرك به شيء

“(Kâim ortaya çıkışından) sonra harekete geçecek; insanları Allah'ın kitabına, Peygaberinin (s.a.a) sünnetine, Ali b. Ebutalib'in (a.s) velayetine ve onun düşmanından beraate davet edecektir.

Hazret bazı hadiselerden söz ettikten sonra sözüne şöyle devam ediyor: Daha sonra Kufe'ye dönecek ve üç yüz on küsur kişiyi uzak ülkelerin tümüne gönderecek. Onların omuzlarının arasına ve göğüslerine elini çekecek; böylece onlar yargıda acziyete düşmeyecekler. “Allah'tan başka ilah yoktur, tektir ve hiçbir ortağı yoktur. Muhammed, Allah'ın resulü ve elçisidir” şahadeti ile seslenilmeyen hiçbir yer kalmayacaktır. İşte bu, Yüce Allah'ın; “Göklerde ve yerde olan herkes, gönüllü veya gönülsüz O'na boyun eğmiştir” sözüdür. Bu işin sahibi, Resulullah'ın (s.a.a) kabul ettiği gibi cizye kabul etmeyecektir. Bu, Yüce Allah'ın; “Fitne yok oluncaya ve din (kulluk) yalnız Allah'a yönelik (ait) oluncaya kadar onlarla savaşın”⁴⁵⁹ sözünden dolayıdır. İmam daha sonra şöyle buyurdu: Allah'a yemin ederim ki Allah'ın tek olduğuna ikrar edilmeye ve O'na hiçbir şey ortak koşulmayacağı ana kadar onlarla savaşılacaktır.”⁴⁶⁰

Yine Ayyaşı, tefsirinde Ebu Mikdam vasıtasıyla İmam Bakır'dan (a.s), Yüce Allah'ın; “Müşrikler hoşlanmasa da tüm dinlere galip gelsin diye peygamberini hak din ile gönderen

⁴⁵⁹ Bakara 193.

⁴⁶⁰ Aynı kaynak.

O'dur"⁴⁶¹ ayeti hakkında şöyle buyurduğunu nakletmiştir: "Muhammed'i (s.a.a) ikrar etmeyen tek bir kişi dahi kalmayacaktır."⁴⁶²

Numani, *el-Gaybet* kitabında kendi isnadıyla Ebu Basir'den şu rivayeti nakletmiştir:

عن ابى بصير قال: سمعت ابا جعفر الباقر عليه السلام يقول: فى صاحب هذا الامر شبه من اربعة انبياء: شبه من موسى ومن عيسى ومن يوسف ومن محمد صلوات الله عليه وآله، فقلت وما شبه موسى؟ قال: خائف يترقب قلت وما شبه عيسى؟ قال: قيل فيه ما قيل فى عيسى عليه السلام قلت وما شبه يوسف؟ قال: السجن والغيبة، قلت وما شبه محمد صلى الله عليه وآله؟ قال: اذا قام سار بسيرة رسول الله الا انه يبين آثار محمد صلوات الله عليه وآله، ويضع السيف ثمانية اشهر هرجا هرجا حتى يرضى الله، قلت: فكيف يعلم رضا الله؟ قال: يلتقى الله فى قلبه الرحمة

Ebu Basir der ki: İmam Muhammed Bakır'ın (a.s) şöyle buyurduğunu duydum: "Bu gaybetin sahibinde dört peygamberin sünneti vardır. Musa'dan bir sünnet, İsa'dan bir sünnet, Yusuf'dan bir sünnet ve Muhammed'den bir sünnet, Allahın selamı hepsinin üzerine olsun.

Dedim ki: Musa'nın sünneti nedir? Buyurdu ki: Korku içinde etrafı gözetlemesi. Dedim ki: İsa'nın sünneti nedir? Buyurdu ki: İsa'nın hakkında söylenenler, onun hakkında da sayılacak. Dedim ki: Yusuf'un sünneti nedir? Buyurdu ki: Zindan ve gaybet. Dedim ki: Muhammed'in (s.a.a) sünneti nedir? Buyurdu ki: Kıyam ettiğinde

⁴⁶¹ Tevbe 33.

⁴⁶² Muhammed b. Mesud b. Ayyaş es-Semerkindi, *Tefsir-i Ayyaşi* c.2, s.87; Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar* c.52, s.346, h.93.

Resulullah'ın (s.a.a) yolundan gidecektir. Yalnız o Resulullah'ın (s.a.a) eserlerini açıklayacaktır. O, fitnelere karşı ve Allah kendisinden razı oluncaya kadar sekiz ay boyunca kılıcı boynunda taşıyacak. Dedim ki: Allah'ın rızasını nereden bilecektir? Buyurdu ki: "Allah onun kalbine rahmetini nazil edecektir."⁴⁶³

Muhammed b. İbrahim Numani, kendi isnadıyla İmam Sadık'tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

قال الراوى سئلته عن سيرة المهدي عليه السلام كيف سيرته؟ قال: يصنع ما صنع رسول الله صلوات الله عليه وآله يهدم ما كان قبله، كما هدم رسول الله امر الجاهلية ويستأنف الاسلام جديداً.

Ravi, İmam Sadık'a (a.s); "Hz. Mehdi, (a.s) hangi yolu izleyecek?" diye sorduğunda o hazret şöyle buyurdu:

"Resulullah'ın (s.a.a) yaptığını yapacak. Tıpkı Resulullah'ın (s.a.a) cahiliyet dönemini yıktığı gibi kendinden önceki şeyleri yıkacak. İslam dinini yeni baştan ortaya koyacak."⁴⁶⁴

Bu, tam da az önce işaret ettiğimiz hususa; yani daha sonra eklenen bidat ve tahriflerin İslam'ı değiştirmiş olduğu gerçeğine temas etmektedir. Hem de öyle bir değiştirmiştir ki onun ıslahı, öncesini yıkıp baştan yepyeni bir şey getirmek gibi telakki edilmektedir. Aslında buradaki değişim İslam'da bir değişim değildir. Bilakis bidatleri yıkmak ve İslam'ı asıl haline döndürmektir.

⁴⁶³ Muhammed b. İbrahim b. Cafer el-Katib en-Numani (r.a), *Gaybet-i Numani* s.85; Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar* c.52, s.347, h.97.

⁴⁶⁴ Muhammed b. İbrahim b. Cafer el-Katib en-Numani, *Gaybet-i Numani* s.121; Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar* c.52, s.352, h.108; *Biharu'l-Envar* c. 52, s.354, h.112.

Nitekim İmam Ali (a.s) bir konuşmasında bu konuya dair şöyle buyurmuştur:

يعطف الهوى على الهدى اذ عطفوا الهدى على الهوى ويعطف الرأى الى القرآن اذ عطفوا القرآن على الرأى، ويريهـم كيف يكون عدل السيرة ويحيى ميـت الكتاب والسنة .

“Onlar hidayete karşı arzularına uymak istediklerinde o da (Hz. Mehdi) arzuya karşı hidayete uymayı ister. Onlar Kur’an’a karşı reylerini isterlerse, o da reye karşı Kur’an’a uymayı ister. O, adalet nasıl uygulanırmış, onlara gösterecek; ölmüş olan Kitab’a ve sünnete tekrar hayat verecek.”⁴⁶⁵

Muhammed b. Hasan Tusi (r.a), *et-Tehzib* kitabında kendi isnadıyla Muhammed’den şu rivayeti nakletmiştir:

عن عن محمد قال: سألت اباجعفر عليه السلام عن القائم عليه الصلوة والسلام اذا قام بائى سيرة يسير فى الناس؟ فقال: بسيرة ما سار به رسول الله صلوات الله عليه وآله حتى يظهر الاسلام، قلت وما كانت سيرة رسول الله صلوات الله عليه وآله؟ قال: ابطال ما كانت فى الجاهليّة، واستقبل الناس بالعدل، وكذلك القائم عليه السلام اذا قام يبطل ما كان فى الهدنة مما كان فى ايدى الناس ويستقبل بهم العدل .

Muhammed şöyle der: “İmam Bakır’a (a.s) sordum: Kâim kıyam ettiğinde insanlar arasında hangi yöntemi uygulayacak? İmam buyurdu: İslam galip gelinceye kadar hep Resulullah’ın (s.a.a) uyguladığı yöntemi uygulayacaktır. Ben; “Resulullah’ın (s.a.a) uyguladığı yöntem neydi?” diye sordum. Buyurdu: Resulullah (s.a.a) cahiliye döneminde mevcut olan şeyi geçersiz kıldı ve insanları ada-

⁴⁶⁵ *Nehcül Belaga*, 138. Hutbe.

letle karşıladı. Kâim de aynı şeyi yapacak; kıyam ettiğinde insanların müsamaha halinde ellerinde bulunan şeyi geçersiz kılıp onları adaletle buluşturacaktır.”⁴⁶⁶

Ehlisünnet kanalından Ebu Hureyre vasıtasıyla Peygamberimizden (s.a.a), Hz. İsa'nın (a.s) inişi hakkında şu rivayet nakledilmiştir:

عن النبى صلوات الله عليه وآله فى نزول عيسى عليه السلام قال: ويهلك فى زمانه الملل كلها إلا الاسلام ويهلك الدجال فيمكث فى الارض اربعين سنة ثم يتوفى فيصلى عليه المسلمون

“Onun döneminde Yüce Allah, İslam hariç tüm dinleri helak edecek ve (Mesih), Deccal'i ortadan kaldıracaktır. Sonra yeryüzünde kırk yıl kalacak, sonra vefat edecek ve cenazesini Müslümanlar kılacaktır.”⁴⁶⁷

Seyyid b. Tavus, kendi isnadıyla *Sa'd'us-Suud* kitabında İmam Bakır'dan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

يملك القائم ثلاثمائة سنة ويزداد تسعا كما لبث اهل الكهف فى كهفهم يملأ الارض عدلا وقسطا كما ملئت ظلما وجورا فيفتح الله له شرق الارض وغربها ويقتل الناس حتى لا يبقى الا دين محمد صلوات الله عليه وآله ويسير بسيرة سليمان ابن داود ويدعو الشمس والقمر فيجيبانه وتطوى له الارض ويوحى اليه فيعمل بالوحى بامر الله انتهى موضع الحاجة منه

⁴⁶⁶ Şeyh'ut-Taife Muhammed b. Hasan Tusi, *et-Tehzib* c.2, s.51; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.381, h.192.

⁴⁶⁷ Ebu Davud, *Sünen-i Ebu Davud* c.2, s.342.

“Kâim – Ashab-ı Kehf’in mağaralarında kalma süresi olan – üç yüz yıl hükümdarlık edecek ve buna dokuz yıl ilave edilecek. Zulüm ve haksızlıkla dolmuş olan yeryüzünü adalet ve eşitlikle dolduracaktır. Allah ona yeryüzünün doğusu ve batısını açacaktır. Sadece Muhammed’in (s.a.a) dini kalıncaya kadar insanlarla savaşıacaktır. O, Süleyman b. Davud’un yöntemini uygulayacaktır; güneş ve ayı çağırıldığında ona icabet edeceklerdir. Yeryüzündeki mesafeler onun için ortadan kalkacak. Ona vahyedilecek ve o vahiyle Allah’ın emrini yerine getirecektir. Konuyla ilgili gerekli olan bölüm sona erdi.”⁴⁶⁸

Velhasıl Hz. Mehdi’nin (a.s) yeni bir din getireceği zannına kapılmak doğru değildir. Çünkü o, Müslümanların imamıdır, Allah katında geçerli olan din ise İslam’dır ve gerçeklerin tümü İslam’da toplanmıştır; İslam’da eksik veya batıl bir şey yok ki değiştirilmesi gerektiği zannedilsin. Elbette bidatler, hürâfeler, tahrifler ve batıl yorumlar tabi ki değiştirilmelidir. Bunları gidermekle hak, saf ve arı haline döndürülmüş, sapla saman birbiri-nden ayrıştırılmış olur. Şeytanın vesveselerine karşı dikkatli olmak ve onun tuzaklarına düşmemek gerekir. Şeytan sakın vesveseleriyle sizi sırat-ı müstakimden çıkarmasın. Şunu iyi bilin ki İslam, kıyamete kadar geçerli olan Allah’ın dinidir; batıl önünden ve arkasından ona giremez.

“Kuşkusuz bu Kur’an, en doğru olan yola iletir; iyi işler yapan müminlere, kendileri için büyük bir mükâfat olduğunu müjde-ler.”⁴⁶⁹

⁴⁶⁸ Seyyid b. Tavus, Sa’d’us-Suud; Allame Muhammed Bakır Meclisi (r.a), *Biharu’l-Envar* c.52, s.390, h.212.

⁴⁶⁹ İsrâ 9.

Başarıyı veren Allah'tır ve O övgüye layık bir dosttur.

4. Özellik:

Akıllar, Düşünceler ve Ahlakın Kemali

İnsan ve onun türünü diğer hayvanlardan ayrıcalıklı ve üstün kılan, ona varlıkların en şerefli olma liyakatini veren özelliğin ondaki akıl olduğunda hiç şüphe yoktur. Tüm insani değerler de bu paha biçilmez cevher üzerine kurulur. Akıl olmaksızın insaniyet ve onun temeli tasavvur edilemez, ilerleme ve onun imkânından söz edilemez. Ne eğitim ve öğretim, ne de kanun koymak ve hukuka uymak mümkün olur. Nitekim insaniyetle alakalı olan ve aksaması, çökmesi veya zaafiyete uğraması sonucu ortaya çıkan fesat, zulüm, hıyanet ve kargaşa durumunda cahiliye tabiri kullanılır. Bu çöküş ne kadar fazla olursa ortaya çıkardığı fesat da o ölçüde iğrenç olur. İnsanların akıllarını ve düşüncelerini hedef alan bir hıyanete hiçbir hıyanet mukayese edilemez. Çünkü burada tamamen insaniyet hedef alınmıştır. Aklın alternatifi yoktur ve hiçbir şey onun yerini asla dolduramaz. Aklın artma ve eksilme potansiyeli vardır. Dolayısıyla aklına gerçek rolünü veren, onu tefekkür ve düşünce ile destekleyen, davranışlarındaki deneyimleri ve diğerleri üzerinde vuku bulan olaylardan ibret alarak aklını ilerleten kimse, aslında bu cevheri geliştirip kemale erdirmek için çalıştığı için sağlıklı akıl sahibi ve reşit biri sayılır.

Akıldan ve akıl temeline dayalı bir hayattan, tefekkür ve ibretten yüz çeviren kimseye ise sefih/beyinsiz denir. O, aklını küçümseyerek sadece günü kurtarmanın hesabını yapar ve bu yüzden onu bir hayvandan ayırt etmek mümkün değildir. Hatta bazen aptallık ve beyinsizlikte öyle bir seviyeye ulaşır ki dört

ayaklılardan ve birçok hayvandan daha sapkın hale düşer. Allah böyle bir durumdan bizi korusun. Toplum da aynı şekildedir; ondaki yasalar, gelenekleri ve kuralların iyi şekilde işleyip işlememesi aklın işlevselliğine bağlıdır. Bir toplumda aklın rolü ne kadar büyük ve fazla olursa o ölçüde bilim, adalet, güvenlik, hukuka saygı gibi değerler göze çarpar ve böyle bir tokpum hikmetli toplumlardan sayılır. Aksi durumda o topluma kargaşa, zulüm ve kaotik bir durum hâkim olur. Ben, İslam kadar akla önem veren bir din olduğunu, bununla birlikte Müslümanlar kadar akıldan uzak bir kavim olduğunu zannetmiyorum! Zira Müslümanların İslam hakkındaki yorum ve anlayışlarındaki tahrifler onları akılcılıktan uzaklaştırmıştır. Dolayısıyla Hz. Mehdi'nin kıyamı ve devletinde aklın özel bir yeri olmalıdır. Çünkü bir kavmin akli, idraki ve düşünceleri düzelmedikçe o kavim gerçek manada ıslah olmaz. Nitekim bu gerçeği hadislerde de görmekteyiz. Şimdi onlardan birkaçını sunacağız:

Muhammed b. Yakub Kuleyni (r.a), *el-Kâfi* kitabında kendi isnadıyla İmam Bakır'dan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

عن ابى جعفر الباقر عليه السلام قال: اذا قام قائمنا وضع يده (او وضع الله يده) على رؤس العباد فجمع بها عقولهم وكملت بها احلامهم

“Kâim’imiz kıyam ettiğinde (Allah onun) elini kulların başları üzerinde tutacak, onunla insanların akıllarını toplayacak, düşüncelerini yetiştirerek kâmil kılacaktır.”⁴⁷⁰

⁴⁷⁰ Muhammed b. Yakub Kuleyni, *el-Kâfi* c.1, s.25; Muhammed b. Ali b. Babaveyh es-Saduk (r.a), *Kemal’ud-Din* c.2, s.392; Meclisi (r.a), *Biharu’l-Envar* c.52, s.328, h.47.

Kutbuddin Said b. Hibetullah Ravendi, *el-Haraic* kitabında kendi isnadıyla ve Ebu Halid el-Kabuli vasıtasıyla İmam Muhammed Bakır'dan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

عن ابی جعفر الباقر علیه السلام قال : اذا قام قائمنا وضع يده على رؤس العباد
فجمع به عقولهم واكمل به اخلاقهم

“Kâim’imiz kıyam ettiğinde elini kulların başları üzerinde tutacak, onun sayesinde akılları toplanacak ve ahlakları kemale ulaşacak.”⁴⁷¹

Böylece İslam’dan ölmüş ve silinip gitmiş emirler canlanacak; tarih süreci içerisinde unutulmuş ve gaflet edilmiş konular yeniden hatırlatılacaktır. İşte bu akı almak, akletmek ve düşündürmektir. Kur’an ve sünnette buna sıklıkla vurguda bulunulmuştur. Kur’an’a göre akı terk etmek insanı canlıların en kötüsüne dönüştürür. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿أَنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصَّمَّ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ﴾⁴⁷²

“Gerçekten Allah katında canlıların en kötüsü, anlayıp düşünmeyen sağırlar ve dilsizlerdir.”⁴⁷²

Peygamberimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur: Bir kişinin akıl yükünü (veya aklının nasıl olduğunu) anlamadıkça onun İslam’ı sizi hayrete düşürmesin.

⁴⁷¹ Said b. Hibetullah el-Kutb er-Ravendi, *Kitab’ul-Haraic ve’l-Ceraih fi Mucizat’il-Masumin* (a.s); Allame Meclisi (r.a), *Biharu’l-Envar* c.52, s.336, h.71.

⁴⁷² Enfal 22.

Bütün bunlara rağmen yine de Müslümanların akıldan, hikmetten, düşünceden, basiretten ve tedbirden en uzak kavim olduklarını görmekteyiz! Bu durum, Müslümanlar arasında hevesine tutkun kimselerin çıkardığı büyük ve iğrenç bir bidatten başka bir şey değildir. Maalesef onların ektiği bu fide köklenip dallanmış, Müslümanların şahsiyetlerinin derinliklerine kadar uzanmış, vücutlarının çeşitli boyutlarını, davranışlarını ve ahlaklarını etkisi altına almıştır. Bu durum ancak Allah katından desteklenmiş ve teyit edilmiş olan bir kişinin eliyle ortadan kaldırılabılır. O kişi, ahir zamanda gelecek olan Mehdi'den başkası değildir. Allah onun devletini görmeyi, hizmetinde olma şerefiyle saadeti ve huzurundan kemal kazanma feyzini bizlere nasip eylesin.

لا يخرج الآ في وتر من السنين سنة احدى او ثلاث او خمس او سبع او تسع
وعنه عليه السلام أنه قال: ينادى باسم القائم في ليلة ثلاث وعشرين من
رمضان ويقوم في يوم عاشوراء

5. Özellik: İlim

İlim, her ne kadar makamda akla ulaşmasa da insaniyetin mihenk taşı onun üzerine kurulmuştur. İlim, aklın ve akılcı olmanın meyvelerinden olup refah ve gelişimin en önemli şartlarından. Aynı şekilde onun da alternatifi yoktur ve hiçbir şey onun yerini dolduramaz. Allah'ın kitabında cehalet karanlıklara ve ilim nura benzetilmiştir. Yüce Allah bir ayette şöyle buyurmuştur: “Hiç bilenlerle bilmeyenler eşit olur mu?”⁴⁷³ Bir başka

⁴⁷³ Zümer 9.

ayette ise “Allah içinizden iman edenleri ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltir”⁴⁷⁴ buyurmuştur. Yüce Allah’ın kelamında “âlim ile cahil”, “gören ile köre” benzetilmiştir. İlimin insan hayatını düzenleme ve onun gelişimindeki rolüne dair bundan daha net ve açık bir benzetme yapmak mümkün değildir. Fakat ilim kurtuluş yolu değildir. Onun rolü göz, güneş ve kandil gibidir; sadece hareket hızını artırır ve refaha ulaşmakta kolaylık sağlar; insana güç ve olanak sunar. Öyle ki onsuz bu imkân tasavvur edilemez. Bu yüzden Kur’an’da ilim için “sultan” tabiri kullanılmıştır. Zira ilim saltanat, kudret ve hâkimiyete ulaştırarak zor veya imkânsız olanı kolaylaştırır. Ancak bununla birlikte doğru yolu ve hakkı belirlemez. Çünkü araç olması sebebiyle hayırda kullanılabileceği gibi şer ve kötülükte de kullanılabilir. Biz temizlenip arındıktan, akılcılıkla buluşup Allah’a, resulüne ve kıyamet gününe inandıktan sonra ilme ihtiyaç duyarız. Yoksa ilimle ortaya çıkacak tahribat bazen bilgisizliğin tahribatından daha fazla olabilmektedir. Dolayısıyla ilmin fazileti onun din ve takva kaydına bağlı kalmasıylaadır.

Mehdevi devletin, insanlığa layık olduğu tüm faziletleri sunacağı dikkate alındığında bu devletin ilim devleti olacağına dair hiçbir şüpheye mahal kalmamaktadır. Hz. Mehdi insanlara ilim öğretecek, onları eğitecek, arındıracak ve en doğru olan yola hidayet edecektir. Nitekim bunlar, peygamberlerin hedeflerinin izahında zikredilmiş hususlardır. Buna ilave olarak İmamlardan Hz. Mehdi hakkında gelmiş olan rivayetlerde ilim meselesinin zikredildiğini görmekteyiz. O rivayetlerden numune olarak birkaçını zikredeceğiz:

⁴⁷⁴ Mücadele 11.

Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar* kitabında İmam Muhammed Bakır'dan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

: اِنَّ الْعِلْمَ بَكِتَابِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ وَسُنَّةِ نَبِيِّهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَآلِهِ لِيَنْبِتَ فِي قَلْبِ
مَهْدِينَا كَمَا يَنْبِتُ الزَّرْعُ عَلَى أَحْسَنِ نَبَاتِهِ، فَمَنْ بَقِيَ مِنْكُمْ حَتَّى يَرَاهُ فَلْيَقْلُ حِينَ
يَرَاهُ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ بَيْتِ الرَّحْمَةِ وَالنَّبُوَّةِ، وَمَعْدَنَ الْعِلْمِ وَمَوْضِعَ الرِّسَالَةِ،
السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بَقِيَّةَ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ

“Bir ekinin en güzel şekilde filizlenip bittiği gibi Allah'ın kitabı ve Peygamberinin (s.a.a) sünnetine ilim de Mehdi'mizin kalbinde o şekilde yetişecektir. Sizlerden kim geride kalır da onu görürse, onu gördüğünde şöyle desin: Selam olsun size ey rahmet ve nübüvvet Ehlibeyt'i! Selam olsun size ey ilmin madeni ve risaletin merkezi! Selam olsun sana ey Allah'ın yeryüzünde geriye bıraktığı/Bakiyetullah.”⁴⁷⁵

Muhammed b. Hasan Saffar, *Besair'ud-Derecat* kitabında ve Şeyh Saduk, *el-İhtisas* kitabında kendi isnatlarıyla İmam Muhammed Bakır'dan (a.s) şu rivayeti nakletmişlerdir:

: أَمَّا أَنْ ذَا الْقَرْنَيْنِ قَدْ خَيَّرَ السَّحَابِينَ فَاخْتَارَ الذَّلُولَ، وَذَخَرَ لَصَاحِبِكُمُ الصَّعْبَ،
قَالَ: قُلْتُ: وَمَا الصَّعْبُ؟ قَالَ: مَا كَانَ مِنْ سَحَابٍ فِيهِ رَعْدٌ وَصَاعِقَةٌ أَوْ بَرَقَ
فَصَاحِبِكُمْ يَرْكَبُهُ، أَمَّا أَنَّهُ سِيرَكَبُ السَّحَابِ، وَيَرْقَى فِي الْأَسْبَابِ، أَسْبَابِ
السَّمَاوَاتِ السَّيْعِ، وَالْأَرْضِينَ السَّيْعِ، خَمْسَ عَوَامِرَ وَاثْنَتَانِ خَرَابَانِ.

İmam Bakır (a.s) şöyle buyurdu: “Zülkarneyn iki buluttan birini seçme konusunda serbest bırakıldı; o zelulu (uysal ve yumuşak başlı olanı) seçti. Serkeş olanı ise sizin sahibinize kaldı. Ravi diyor: “Serkeş olan nedir?” diye sordum. Hazret şöyle buyurdu: İçinde

⁴⁷⁵ Allame Muhammed Bakır Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar* c.52, s.317 ve 318, h.16.

gök gürültüsü, yıldırım ve şimşek olan buluttur; sahibiniz ona binecektir. O buluta binecek; yedi göğün ve yedi yerin yollarında ilerleyecek. Bunlardan beşi mamur olduğu halde ikisi harabedir.”⁴⁷⁶

Muhammed b. Hasan Saffar ve Şeyh Saduk kendi isnatlarıyla İmam Sadık’tan (a.s) şu rivayeti nakletmişlerdir:

ورويافيهما وباسندهما عن ابى عبد الله الصادق عليه السلام قال: انّ الله خير ذا القرنين السحابين الذلول والصعب، فاختار الذلول وهو ما ليس فيه برق ولا رعد، ولو اختار الصعب لم يكن له ذلك لانّ الله اذخره للقائم

“Allah, Zülkarneyn’i uysal ve serkeş olan iki buluttan birini seçmekte serbest bıraktı. O da içinde yıldırım ve gök gürültüsü olmayan uysal bulutu seçti. Eğer serkeş olanı seçseydi bu ona ram olmazdı. Çünkü Allah onu Kâim için saklamıştır.”⁴⁷⁷

Buluta binmek, onlardan serkeş olanı seçip yedi gök ve yedi yerin yollarında ilerlemekten maksadın ilmin gelişip ilerlemesi olduğu gayet açıktır. Onun zamanında ulaşacağımız ilmi seviyeye oranla bugüne kadar ulaşılanlar azdan daha azdır. Çünkü göklerde dolaşmanın, bugüne kadar beşerin ulaştığı ilmi seviyeden kat kat daha üstün bir ilmi dereceye ihtiyacı vardır. Burada sözü geçen serkeş bulut ifadesi; göklerde, yerlerde ve insanoğlunun bugüne kadar hükmedemediği uzak gezegenlerde dolaşma

⁴⁷⁶ Muhammed b. Hasan Saffar, *Besair’ud-Derecat* kitabında bu hadisi iki senetle rivayet etmiştir. Muhammed b. Ali b. Babaveyh es-Saduk el-Kummi de iki senetle rivayet etmiştir; birinde Sure vasıtasıyla İmam Bakır’dan (a.s), diğerinde ise Abdurrahim vasıtasıyla o hazretten nakletmiştir. Meclisi de bu rivayeti *Biharu’l-Envar*’da (c.52, s.321, h.27) her iki kaynaktan nakletmiştir.

⁴⁷⁷ Aynı kaynak.

kapasitesi olan çeşitli uçaklardan kinaye olabilir. İmamın, kendisinden nakledilmiş olan bu konuşmasında Hz. Mehdi'nin zuhuru sırasında ortaya çıkacak büyük ilmi harekete işaret ettiğinde hiç şüphe yoktur. Bu aynı zamanda Rabbimizin yüce kitabında şu sözyle işaret ettiği şeydir:

يا معشر الجن والانس ان استطعتم ان تنفذوا من اقطار السموات والارض فانفذوا لا تنفذون الا بسلطان

“Ey cin ve insan topluluğu! Eğer göklerin ve yerin bucaklarından sızıp geçmeye gücünüz yetiyorsa, sızıp geçin. Bir sultan/güç olmadan sızıp geçemezsiniz.”⁴⁷⁸

Ayette gördüğümüz gibi Yüce Allah; cinler ve insanları, göğün bucaklarından sızıp geçmeye, varlığın derinliklerinde yolculuk ederek Allah'ın büyüleyici mucizelerini görmeye çağırıyor. Fakat bunun ilim ve güç kullanmayı gerektirdiğini de açıkça belirtiyor. Nitekim ayette geçen “sultan” kelimesi ilim olarak yorumlandığı gibi ilim ışığında ulaşılan güç şeklinde de tefsir edilmiştir. Kısacası göklerin ve yerin bucaklarına nüfuz etmek, onları aşıp geçebilmek ilim, teknik bilgi ve uzmanlığa bağlıdır. İnsanoğlu bugüne kadar henüz bu düzeyde bir ilme ulaşamamıştır. Gelecekte insanlar, Allah'ın büyük hücceti ve heybetli dostu Hz. Mehdi'nin (a.s) zuhurunun bereketi ile buna kâdir olacaklardır. Allah bize o Hazretin hükümetini görmeyi nasip etsin. Allah her şeyi en iyi bilendir, herşeyden haberdar ve her şeyi görendir. Dönüş sadece O'nadır.

Şeyh Saduk, *Kemal'ud-Din* kitabında kendi isnadıyla Eban b. Teğlib'den şu rivayeti nakletmiştir:

⁴⁷⁸ Rahman 33.

قال ابو عبد الله الصادق عليه السلام: كَأَنِّي انظر الى القائم على ظهر نجف
ركب فرسا ادهم ابلق بين عينيه شمراخ ثم ينتفض به فرسه، فلا يبقى اهل بلدة
الا وهم يظنون انه معهم فى بلادهم.

İmam Sadık (a.s) şöyle buyurdu: “Ben, Kâim’i Necef sırtlarında siyah ve benekli, iki gözünün ortasında üzüm salkımı şeklinde beyazlık olan bir ata binmiş halde görür gibiyim. Sonra o atıyla birlikte gözlerden kaybolur. Hiçbir belde halkı kalmaz ki onu, şehirlerinde kendi yanlarında sanmamış olsun.”⁴⁷⁹

Böyle bir şeyin ilim ışığında gerçekleşeceği gayet açıktır. Belki de bu, bugün sahip olduğumuz televizyonlar veya daha gelişmiş cihazlarla tahakkuk edecektir. Herhalükarda bu rivayetler ilim ve kültürün, Hz. Mehdi devletinin ve Allah’ın izniyle onun gelecekte yöneteceği toplumun en önemli özelliklerinden olduğunu bildirmektedir.

Kutbuddin Ravendi, *el-Haraic ve’l-Ceraih* kitabında kendi isnadıyla Ebu Rabi Şami’den şu rivayeti nakletmiştir:

سمعت ابا عبد الله عليه السلام يقول: انَّ قائمنا اذا قام مدَّ الله لشيئتنا فى اسمائهم وابصارهم، حتى (لا) يكون بينهم وبين القائم يريد يكلمهم فيسمعون وينظرون اليه وهو فى مكانه.

Ebu Rabi Şami şöyle der: “İmam Sadık’ın (a.s) şöyle buyurduğunu işittim: Kâim’imiz kıyam ettiğinde Allah, Şiamızın işitme ve görme kapasitesini uzatacak. Öyle ki onlarla Kâim arasında ulağa gerek

⁴⁷⁹ Muhammed b. Ali b. Babaveyh el-Kummi es-Saduk (r.a), *Kemal’ud-Din*; Meclisi, *Biharu’l-Envar* c.52, s.325, h.40.

kalmayacaktır. O, kendi yerinde durup onlarla konuştuğunda sesini duyacaklar ve onu görecekler.”⁴⁸⁰

Bugün insanoğlunun bilim ve teknolojiye ulaşmış olduğu durumu dikkate aldığımızda çok uzak mesafelerde bulunan insanlara bulunduğumuz noktadan ses ve görüntümüzü ulaştırmanın gayet mümkün bir şey olduğunu görmekteyiz. Ancak bu bilginin bin yılı aşkın bir süre öncesinden imamlarımız tarafından bildirilmiş olması son derece önemlidir ve kendi başına bir mucizedir. Zira o dönemde yaşayan insanların – ister âlim olsun ister cahil – böyle bir şeyi tasavvur etmesi bile söz konusu değildi. Fakat bugün biz bunu müşahade ediyoruz. Kimbilir, belki de Hz. Kâim'in zamanında yapılacak cihazlar ve ulaşılabilecek teknolojinin yanında bugünün en dakik ve en güçlü araçları gerçekten çok basit ve ilkel kalacaktır.

Yine Ravendi, aynı eserinde kendi isnadıyla İmam Sadık'tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

عن ابى عبد الله عليه السلام قال: العلم سبعة وعشرون حرفا فجميع ما جاءت به الرسل حرفان فلم يعرف الناس حتى اليوم غير حرفين، فاذا قام قائمنا اخرج الخمسة والعشرين حرفا فبثها فى الناس، وضّم اليها الحرفين، حتى يبيّنها سبعة وعشرين حرفا وفى بعض الروايات تمثيلات اخرى تشير الى مستوى ما سوف ينتشر من العلم فى دولته ويده.

İmam Sadık (a.s) şöyle buyurdu: “İlim yirmi yedi harftir. Bütün peygamberlerin getirdiği öğretiler sadece iki harftir. Kâim'imiz kı-

⁴⁸⁰ Said b. Hibetullah el-Kutb er-Ravendi, *el-Haraic ve'l-Ceraih fi Mucizat'il-Masumin* (a.s); Muhammed b. Yakub el-Kuleyni, *Ravzat'ul-Kâfi* s.241; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.336, h.72.

yam edince geri kalan yirmi beş harfi de açığa çıkarıp halk arasında yayacaktır. İki harfi de bunlara ekleyecek ve böylece yirmi yedi harfi yaymış olacaktır.”⁴⁸¹

Değerli okuyucu! Şunu bilmelisin ki bu, o Hazretin zuhuru döneminde ilmin kat kat gelişip yayılacağına dair büyük bir müjdedir. Yani onun zuhuruna kadar beşerin ulaşacağı ilim, onun zuhuruyla birlikte elde edilecek bilimsel gelişmenin yanında naçiz kalacaktır. Bu ilim sayesinde nasıl bir kalkınma ve gelişme yaşanacağı tasavvur dahi edilemez. Dolayısıyla bu, insanogluna verilebilecek en güzel müjdeli haberdir.

Muhammed b. İbrahim Numani, *el-Gaybet* kitabında kendi isnadıyla İmam Sadık’tan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

عن الصادق عليه السلام أنه قال: إذا قام القائم عليه السلام بعث في اقاليم الارض في كل اقليم رجلا يقول عهدك في كَفْك، فإذا ورد عليك ما لا تفهمه ولا تعرف القضاء فيه، فانظر الى كَفْك واعمل بما فيه، قال: ويبعث جندا الى القسطنطينية فإذا بلغوا الى الخليج كتبوا على اقدامهم شيئا ومشوا على الماء (فإذا نظر اليهم الروم يمشون على الماء) قالوا: هؤلاء اصحابه يمشون على الماء فكيف هو؟ فعند ذلك يفتحون لهم باب المدينة فيدخلونها فيحكمون فيها ما يريدون.

İmam Sadık (a.s) şöyle buyurdu: “Kaim kıyam ettiğinde her memlekete bir elçi gönderecek ve her elçiye şöyle buyuracak. “Senin ahdin elindedir. Anlamadığın bir durumla karşılaşır ve hüküm vermekte zorlanırsan eline bak ve elinde yazanı uygula.”

⁴⁸¹ Said b. Hibetullah el-Kutb er-Ravendi, *el-Haraic ve'l-Ceraih*; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.336, h.73.

İmam Sadık (a.s) sözüne şöyle devam etti: “Daha sonra bir orduyu Kostantaniyye’ye (İstanbul’a) gönderecek. Ordu Haliç’e vardığında ayaklarına birşeyler yazarak suyun üzerinde yürüyecekler. Onların suyun üzerinde yürüdüğünü gören Rumlar şöyle diyecekler: Mehdi’nin ashabı suyun üzerinde yürüyebildiğine göre kendisi nasıldır acaba?! Sonra da şehirin kapılarını Mehdi’nin (a.s) ashabına açacaklar. Onlar da şehire girecek istedikleri gibi hüküm verecekler.”⁴⁸²

6. Özellik: **Güvenlik, Refah, Fakirliğin Bitmesi** **ve Zenginliğin Yayılması**

Fakirliğin, insanoğlunu bireysel ve toplumsal hayata başladığı ilk günden beri kendisiyle meşgul eden en büyük musibetlerden olduğu konusunda hiç kuşku yoktur. Savaşların, kavgaların, fitnelerin, suçların, kan dökmelerin, cana kıymaların ve kalemin bile yazmaktan utandığı daha nice zulümlerin en büyük sebeplerinden biri fakirliktir. İnsanın ve insanlığın en azılı düşmanı fakirliktir. Fakirlik korkusu kalplerdeki merhamet ve şefkat duygusunu ortadan kaldırır. Böylece öldürür, yağmalar, soygunculuk yapar, velhasıl insanı insan eden, onu hayvanlardan ve yırtıcılardan ayrıcalıklı kılan tüm değerleri terk eder. Peygamberimiz (s.a.a) ondan şiddetle sakındırmış, şöyle buyurmuştur: Fakirlik neredeyse küfür olacaktı. İmam Ali (a.s) onu, bir insanın düşebileceği en büyük musibet saymış, ondan daha şiddetlisinin bedendeki hastalık olduğuna ve ondan daha şiddetlisinin ise ruhtaki hastalık olduğuna dikkat çekmiştir. Rabbimizin bu konuda

⁴⁸² Muhammed b. İbrahim b. Cafer el-Katib en-Numani (r.a), *Gaybet-i Numani* s.172; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.365, h.144.

yüce kitabında işaret ettiği şey aslında yeterlidir. Zira ayete göre fakirlik korkusu insanlardan birçoğunun evlatlarını öldürmelerinin sebebini oluşturmuştur. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:

﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ أَمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ﴾⁴⁸³

“Çocuklarınızı yoksulluk yüzünden öldürmeyin; size de, onlara da biz rızık veriyoruz.”⁴⁸³

﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ خَشْيَةَ أَمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْأً

كَبِيرًا﴾⁴⁸⁴

“Yoksulluk korkusundan çocuklarınızı öldürmeyin. Biz onlara da, size de rızık veririz. Onları öldürmek, büyük bir günahtır.”⁴⁸⁴

Bu iki ayetten şu anlaşılıyor: Cahiliyetin esiri olan bazı insanların çocuklarını öldürme nedenlerinden biri fakirlikti. Onlar çocuklarının yiyecek ve giyeceklerini temin edemeyeceklerinden korktukları için böylesine büyük bir cinayeti işliyorlardı. Düşünsenize, bir insanın, kendi gönlünün meyvesi olan evladını geçim korkusuyla öldürmesinden daha şiddetli bir musibet tasavvur edilebilir mi?! Acaba o bu işinden sonra mutlu olabilir mi? Acaba evladını kendi eliyle diri diri gömdüğünde onun gözlerinden akan yaşlar veya fakirlik korkusuyla çocuğunun yaşamına son veren bir babanın evladı hakkındaki hayalleri ve üzüntüleri hiç biter mi?! Asla onun derdi ve hüznü dinmez. Aksine o, ruhu

⁴⁸³ En'am 151.

⁴⁸⁴ İsra 31.

bedeninden çıkacağı güne kadar en şiddetli işkenceyle musibete uğramış can çekişmekte olan bir insan gibidir.

Peki, fakirliğin sebebi nedir? Onun nedenleri ve etkenleri nelerdir? Burada uzun uzadıya bunları anlatacak değiliz. Ancak bilinmelidir ki bu büyük belanın temel sebebi, zülmün istilâsı/egemenliği ve adaletin eksikliğidir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Hz. Mehdi ve onun devletinin en önemli hedefi adaleti yaymak ve onu bütün evlerin içine kadar ulaştırmaktır. Dolayısıyla onun kapsamlı adaleti sayesinde insanlığın fakirlikten tamamıyla kurtulacağı sonucu elde edilmektedir. Bununla birlikte özellikle o Hazretin zuhuru döneminde fakirliğin ortadan kalkacağı ve bütün insanların zenginleşeceği, fakirlikten hiçbir izin kalmayacağı birçok hadiste zikredilmiştir. Onun döneminde yer bereketlerini, bağrındaki kıymetli madenlerini ve servetlerini dışarı çıkaracak. Gökyüzü yağmurunu indirecek ve yeryüzü bitkisini yetiştirecek; yeryüzünde yeşillik ve bitki bulunmayan bir karışık yer dahi kalmayacaktır. Hz. Mehdi'nin devletinin en önemli özelliğinin zenginliğin yayılması ve fakirliğin kalkması olduğu söylenebilir.

Emniyetin kaybolmasını da buna mukayese ederek şunu da ekleyebilirsiniz: Emniyet ve güven ortamının kaybolmasının getireceği sıkıntılar fakirlikten daha şiddetlidir. Bunun da en önemli etkeni yine adaletsizlik ve eşitsizlik olup çeşitli şekillerde tezahür eden imtiyazcılık, fakirlik, sosyal alanda ilahi terbiye ve eğitimden mahrumiyet, Allah'tan kopuş, zalimlere temayül, tağuta kulluk, dünya malına düşkünlük ve onu elde etmek için birbirine saldırmak güvensizliğe yol açan hususlardır. Normal hayatımızda zenginlik ve emniyetin önemine dair sadece şu yeterlidir ki Yüce Allah'ın Kureyş'ten kendisine hiçbir şeyi ortak koşmadan

kulluk etmelerini isterken özellikle bu iki nimeti vurgulayarak şöyle buyurmuştur:

﴿لَا يَلَا ف قَرِيشٌ﴾ ﴿اِيْلَافُهُمْ رَحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ﴾ ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ﴾

الَّذِي اطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَامْتَنَمَ مِنْ خَوْفٍ﴾

“Kureyş’in birbiriyle kaynaşması, birbiriyle kaynaşıp kış ve yaz yolculuklarını rahatlıkla yapabilmeleri için (Allah fil sahiplerini cezalandırdı). Öyleyse kendilerini açlıktan koruyup doyuran ve korkudan kurtarıp güvenliğe kavuşturan bu evin Rabbine kulluk etsinler.”⁴⁸⁵

Bu sureden şunu anlayabiliriz ki maddi hayatın döngüsü bu iki temel konu etrafındadır. Buna beden ve ruh sağlığını da ilave edebiliriz. Esasen bu ikisi olmadan şayed dini korumak çok zor veya imkânsız bir hal alabilir. İşte bu yüzden Peygamberimiz (s.a.a) ve Ehlibeyt’ imamlarından (a.s) gelen birçok hadiste Hz. Mehdi’nin adaleti sayesinde beşeri toplumda fakirlik kalkacak, onun devletinde refah ve güvenlik hâkim olacaktır.

Biz de bu iki konunun önemini tasdik ederek diyoruz ki: Allah’ın yeryüzünde geriye bıraktığı hücceti ve halifesinin görevi; ilmi, kudreti ve mucizeleriyle Allah’ın izni dâhilinde bu sıkıntıyı beşeri toplumdan kaldırmaktır. Şimdi bu hususa delalet eden rivayetlerden bir kısmını sunuyoruz:

Muhammed b. Ali b. Babaveyh es-Saduk (r.a), *el- Hisal* kitabında kendi isnadıyla Emîru’l Müminîn İmam Ali’den (a.s) şu hadisi nakletmiştir:

⁴⁸⁵ Kureyş 1-4.

عن امير المؤمنين عليه الصلوة والسلام أنّه قال : بنا يفتح الله وبنا يختم الله، وبنا يمحو ما يشاء وبنا يثبت، وبنا يدفع الله الزمان الكلب، وبنا ينزل الغيث، فلا يغزّكم بالله الغرور، ما انزلت السماء قطرة من ماء منذ حبسه الله عزّوجلّ ولو قد قام قائمنا لانزلت السماء قطرها، ولأخرجت الارض نباتها، ولذهبت الشحناء من قلوب العباد، واصطلحت السباع والبهائم، حتى تمشى المرأة بين العراق الى الشام، لا تضع قدميها الا على النبات، وعلى رأسها زيّلها لا يهيجها سبع ولا تخافه .

İmam Ali (a.s) şöyle buyurdu: “Allah, bizimle başlatır ve bizimle sona erdirir; bizimle dilediğini siler ve bizimle dilediğini sabit kılar; Allah, bizimle kasvetli zamanı def eder ve bizimle yağmuru indirir. O halde şeytan sizi Allah’a karşı aldatmasın. Allah engellediği günden itibaren gök bir damla dahi su indirmez. Kâim’imiz kıyam ettiğinde gök yağmurunu indirecek, yer bitkilerini bitirecek, kulların kalplerinden kin ve düşmanlık gidecek; yırtıcı hayvanlarla evcil hayvanlar barış içinde olacak. Hatta bir kadın Irak- Şam arasını yayan olarak yürüdüğünde adımını attığı her yer yeşillik olacak; başının üzerinde bir sepet taşıdığı halde hiçbir yırtıcı hayvan onu tedirgin etmeyecek ve hiçbir hayvan da ondan korkmayacaktır.”⁴⁸⁶

Şeyh Mufid, *el-İrşad* kitabında Mufazzal b. Ömer’den şu riwayeti nakletmiştir:

سمعت ابا عبدالله عليه السلام يقول: انّ قائمنا اذا قام أشرقت الارض بنور ربّها، واستغنى العباد عن ضوء الشمس، وذهبت الظلمة، ويعمر الرجل فى ملكه حتى يولد له الف ذكر لا تولد فيهم انثى، وتظهر الارض كنوزها حتى

⁴⁸⁶ Muhammed b. Ali b. Babaveyh el-Kummi es-Saduk (r.a), el-Hisal; Meclisi (r.a), *Biharu’l-Envar* c.52, s.316, h.11.

تراها الناس على وجهها، ويطلب الرجل منكم من يصله بماله، ويأخذ من زكاته لا يوجد احد يقبل منه ذلك، استغنى الناس بما رزقهم الله من فضله.

Mufazzal b. Ömer şöyle der: “İmam Sadık’ın (a.s) şöyle buyurduğunu işittim: Kâim’imiz kıyam ettiğinde yer Rabbinin nuru ile aydınlanır ve insanlar güneşin ışığına gerek duymazlar, karanlık kaybolup gider. Kişiye onun hükümeti döneminde öyle bir [uzun] ömür verilir ki bin tane oğlu olur...yer, içindeki hazinelerini insanların görebileceği şekilde açığa çıkarır. Kişi sizden mallarını ulaştıracağı ve zekâtını alacak birini ister ama bunu kabul edecek kimse bulunmaz. İnsanlar, Allah’ın lütfuyla kendilerine ulaştırdığı rızıklar sayesinde müstağnidirler.”⁴⁸⁷

Muhammed b. İbrahim Numani (r.a), *el-Gaybet* kitabında kendi isnadıyla Emirülmüminin İmam Ali’den (a.s) şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

عن اميرالمؤمنين عليه الصلوة والسلام قال: قال لى رسول الله صلى الله عليه وآله: يا على ائمة الراشدون المهتدون المعصومون من ولدك، احد عشر اماما وانت اولهم، وآخرهم اسمه على اسمى، يخرج فيملا الأرض عدلا كما ملئت جورا وظلما، ياتيه الرجل والمال كدس (وهو الحب المحصود المجموع عنده شبه به المال مثل الدراهم والدنانير لكثرتة و وفوره وعدم عدّه واحصائه فى العطاء كما يجمع الحب المحصود) فيقول: يامهدى عليه السلام اعطني فيقول خذ.

“Resulullah (s.a.a) bana şöyle buyurdu: Ey Ali! Râşid, hidayet üzere ve masum olan imamlar senin evlatlarından olan onbir imam-

⁴⁸⁷ Muhammed b. Muhammed b. Numan el-Mufid (r.a), *el-İrşad* s.341-345; Meclisi, *Biharu’l-Envar* c.52, s.337, h.77.

dır. Sen birinci imamsın ve onların sonuncusunun ismi, benim isimdir; yeryüzü zulüm ve haksızlıkla dolunca çıkacak, onu adalet ve eşitlikle dolduracaktır. Çoğu zaman ona uğrayan ve yanında çokça mal olduğunu gören kimse diyecek ki: Ey Mehdi! Bana bu maldan ver. O da: “İstediğin kadar al” buyuracaktır.”⁴⁸⁸

Meclisi, *Biharu'l-Envar* kitabında kendi isnadıyla İmam Muhammed Bakır'dan (a.s) şu rivayeti nakletmiştir:

إذا ظهر القائم ودخل الكوفة بعث الله تعالى من ظهر الكوفة سبعين ألف صدّيق فيكونون في أصحابه وانصاره، ويردّ السواد الى اهله، هم اهله، ويعطى الناس عطايا مرتّين في السنة ويرزقهم في الشهر رزقين ويسوّى بين الناس حتى لا ترى محتاجا الى الزكاة، ويجيء اصحاب الزكاة بزكاتهم الى المحاويج من شيعة فلا يقبلونها فيصرونها (اي يجعلون في الصرة) ويدورون في دورهم، فيخرجون اليهم، فيقولون: لا حاجة لنا في دراهمكم... الى ان قال: ويجتمع اليه اموال اهل الدنياكلّها من بطن الارض وظهرها، فيقال للناس: تعالوا الى ما قطعتم فيه الارحام وسفكتم فيه الدم الحرام وركبتم فيه المحارم، فيعطى عطاء لم يعطه احد قبله.

“Kâim zuhur edip Kufe'ye girdiğinde Yüce Allah Kufe sırtlarından onun ashabından ve yardımcılarından olacak özû-sözü doğru yetmiş bin sıddık gönderir. O, şehirleri gerçek sahiplerine teslim eder. Yılda iki defa insanlara hediyeler bağışlar ve ayda iki defa onlara rızık (maaş) verir. İnsanlar arasında eşit şekilde paylaştırır; hatta zekâta muhtaç olan birini göremezsin. İnsanlar zekâtlarını Şianın muhtaç fakirlerine getirdiklerinde onlar bunu kabul etmez-

⁴⁸⁸ Muhammed b. İbrahim b. Cafer el-Katib en-Numani, *Gaybet-i Numani* s.44 ve 45; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.36, s.281, h.101 ve c.52, s.379, h.186.

ler. Zekât sahipleri de zekâtlarını bir kese içerisine koyup farklı yerlerde dolaştırırlar, çıkarıp vermek istedikleri insanlar onlara şöyle der: Sizin paranıza ihtiyacımız yoktur... İmam sözünü şöyle sürdürdü: Yerin altında ve üstündeki dünya ehlinin mallarının tümü onun yanına toplanır. Sonra insanlara şöyle söylenir: İşte uğrunda akrabalık bağlarını kopardığınız, Allah'ın akıtulmasını haram kıldığı kanları döktüğünüz ve birçok harama düştüğünüz mallar, gelin [alın]! Sonra o, kendisinden önce hiç kimsenin vermediği şekilde bağışta bulunur.”⁴⁸⁹

İdris'in Suhufundan Bir Hadis-i Kutsi

Seyyid b. Tavus (r.a), *Sa'd'us-Suud* kitabında öyle bir hadis rivayet etmiştir:

أتى وجدت في صحف ادريس النبي عليه السلام عند ذكر سؤال ابليس وجواب الله له، قال رب فانظرنى الى يوم يبعثون قال: لا ولكنك من المنظرين الى يوم الوقت المعلوم، فانه يوم قضيت وحتمت ان اطهر الارض ذلك اليوم من الكفر والشرك والمعاصي، وانتخبته لذلك الوقت عبدا لى امتحنت قلوبهم للايمان، وحشوتها بالورع والاخلاص واليقين والتقوى والخشوع والصدق والحلم والصبر والوقار والتقوى والزهد فى الدنيا والرغبة فيما عندى، واجعلهم دعاة الشمس والقمر واستخلفهم فى الارض، وامكن لهم دينهم الذى ارتضيته لهم، ثم يعبدوننى لا يشركون بى شيئا يقيمون الصلاة لوقتها، ويؤتون الزكاة لحينها ويأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر.

⁴⁸⁹ Allame Muhammed Bakır Meclisi (r.a), *Biharu'l-Envar* c.52, s.390, h.212.

والقى فى تلك الزمان الامانة على الارض فلا يضرّ شىء شيئا، ولا يخاف شىء من شىء، ثم تكون الهوامّ والمواشى بين الناس، فلا يؤذى بعضهم بعضا، وانزع حمّة كل ذى حمّة من الهوامّ وغيرها واذهب سمّ كل ما يلدغ، وانزل بركات من السماء والارض وتزهر الارض بحسن نباتها، وتخرج كل ثمارها و انواع طيبتها، والقى الرأفة والرحمة بينهم، فيتواسون ويقتسمون بالسوية، فيستغنى الفقير ولا يعلو بعضهم بعضا، ويرحم الكبير الصغير، ويوقّر الصغير الكبير، ويدينون بالحق وبه يعدلون ويحكمون، اولئك اوليائى اخترت لهم نبيا مصطفى وامينا مرتضى فجعلته لهم نبيا ورسولا وجعلتهم له اولياء وانصارا، تلك امة اخترتها لنبيّ المصطفى وامينى المرتضى، ذلك وقت حجّته فى علم غيبى، ولا بدّ أنّه واقع، ابيدك يومئذ وخيلك ورجلك وجنودك اجمعين، فاذهب فانك من المنظرين الى يوم الوقت المعلوم.

Ben (Seyid ibn Tavus) , İdris peygamberin sahifelerinde İblis'in isteği ve Allah'ın ona cevabı hakkında şunu gördüm:

İblis; “Rabbim, insanların tekrar dirilecekleri güne kadar bana süre tanı” dedi. Allah buyurdu: Hayır, “ancak sen, bilinen zamandaki güne kadar mühlet verilenlerdensin.” İşte o gün geldiğinde yeryüzünü küfür, şirk ve günahlardan temizleyeceğime dair kesin hüküm verdim. O vakit için, kalplerini imanla imtihan ederek korku, ihlas, yakın, takva, huşu, sadakat, hilim, sabır, vakar, sakınma, dünyaya karşı züht ve katımdakine karşı rağbetle doldurduğum kullarımı seçtim. Onları güneş ve ayın davetçileri edeceğim, onları yeryüzüne halifeler kılacağım, onlar için kendilerine beğendiğim dini güçlendireceğim. Sonra da bana ibadet/kulluk edecekler ve hiçbir şeyi bana ortak koşmayacaklar. Onlar namazı vaktinde kılar, zekâtı zamanında öderler; iyiliği emreder ve kötülükten sakındırırlar.

İşte o zaman emaneti yeryüzüne bırakacağım ve ondan sonra hiçbir şey hiçbir şeye zarar vermeyecek, hiçbir şey hiçbir şeyden korkmayacaktır. Sonra hiçbir hayavan ve haşare, insanların arasında dolaştıkları halde, birbirlerine zarar vermeyecekler. Her bir sürüngen ve haşerenin iğnesini söküp çıkartacağım; ısıricı hayvanların zehrini yok edeceğim. Gökten ve yerden bereketleri indireceğim, böylece yeryüzü güzel bitkileriyle çiçek açacak, türlü kokularda çeşitli meyveler verecek. İnsanların içine şefkat ve merhamet duygusunu bırakacağım. Böylece birbirlerine karşı paylaşımcı olacak, [ellerinde bulunamı] eşit olarak bölüşecekler, artık fakirler ihtiyaçsız olacak ve kimse birbiri-ne karşı üstünlük taslamayacak. Büyük, küçüğe karşı merhametli olacak, küçük de büyüye karşı saygı gösterecek. Hak dine inanıp adaletli davranacaklar ve onunla hükmedecekler. Onlar benim dostlarımdır. Onlar için seçkin peygamber ve hoşnut olunmuş emini seçerek kendilerine nebi ve resül kıldım. Onları da ona (Peygambere) dostlar ve yardımcıları kıldım. Bu, seçkin peygamberim ve hoşnut olunmuş eminim için seçtiğim bir ümmettir. Bu gaybi ilmimde gizli tuttuğum bir vakittir ve onun vuku bulması kaçınılmazdır. O gün seni öldüreceğim; süvariler ve piyadelerden oluşan askerlerinin hepsini de yok edeceğim. Şimdi uzaklaş git, zira sen bilinen zamandaki güne kadar mühlet verilenlerdensin.”⁴⁹⁰

⁴⁹⁰ Seyyid b. Tavus, Kitab-u Sa'd'us-Suud; Meclisi, *Biharu'l-Envar* c.52, s.384, h.194. Seyyid b. Tavus kadri yüce ve makamı azim, güvenilir bir şahsiyet, tasavvur edilebilecek en üstün Allah dostlarından. Bu hadisi İdris peygamberin sahifelerinden nakletmesinde maksadı, direkt olarak İdris peygamberin sahifelerine vakıf olması ve oradan nakletmiş olması değildir. Seyyid b. Tavus'un maksadı bu rivayetin Resulullah'ın Ehlibeyt'inden naklidir. Nitekim birçok hadiste de geçmişte yaşamış peygamberler ve Allah dostlarının dilinden hikmetli sözler bizlere nakledilmiştir. Çünkü İdris ve İbrahim gibi geçmişte yaşamış peygamberlere ait sahifelerden elimizde hiçbir yoktur.

Sözün başında da sonunda da sonsuz hamd Allah'a mahsus-tur ve şükürümüz her daim O'nadır.

Âlemlere rahmet Peygamberimiz Hz. Muhammed'e, O'nun pak, mutahhar ve tertemiz Ehlibeyt'ine salutu selam olsun

Allah'ım, velinin/dostunun ferecini/zuhurunu çabuklaştır. Bizi onun ziyaretine layık eyle. Onu bizden razı kıl. Bizi onun hizmet ve yardımına seç. Onun gelişiyle yeryüzünü ziynetlendir ve bizim için onun zuhurunu acil eyle. Onlar onu uzak görüyor-lar. Ama biz onu yakın görüyoruz. Kuşkusuz sen, övgüye layık ve yücesin.

Kaynaklar

1. Kur'an-ı Kerim
2. Nehcü'l-Belağa
3. Abdulgani Nablusi, *Zehairu-l-Mevaris*.
4. Abdurrahman b. Ali ve İbn Deybe Şeybani, *Teysiru'l-Vusul İla Câmii'l-Usul Li'bni'l-Esir*.
5. Abdurrahman b. Deybe, *Temyizu't-Tayyib Mine'l-Habis*.
6. Abdurrauf b. Tacu'l-Arifin el-Menavi, *Kunuzu'l-Hakaik Fi Hadis-i Hayri'l-Halaik*.
7. Ahmed b. Ali b. Hacer-i Askalani, *el-İsabe Fi Temyizi's-Sahabe*.
8. Ahmed b. Muhammed b. Yunus Abdunnebi Kaşasi Mukaddesi, *Sünenu'l Hüda*.
9. Ahmet b. Hanbel eş-Şeybani, *el-Müsned*.
10. Albani, Ebu Abdurrahman Nasiruddin b. Hac Nuh b. Necati Eşku-deri, *Silsiletu'l-Ahadisi's-Sahihe ve Şeyu'n Min Fikhiha*.
11. Ali b. Ebu Bekir b. Süleyman Heytemi, *Mecmeu'z-Zevaid ve Men-beu'l-Fevaid*.
12. Ali b. Muttaki Hanefi Hindi, *Kenzu'l-Ummal*.
13. Ali b. Şeyh Ahmed Azizi, *es-Sıracu'l-Munir Fi Şerhi'l-Câmii's-Sağir*.
14. Alusi Bağdadi, *Tefsir-u Ruhi'l-Meani*.
15. Alusi, Numan b. Mahmut, *Ğaliyetu'l-Mevaiız ve Misbahu'l-Mutteiz*.

16. Amuli, Ebu'l Câmi, *el-Veciz*.
17. Askalani, İbn Hacer, *Lisanu'l Mizan*.
18. Ayyaşı, Muhammed b. Mesud, *Tefsiru'l-Ayyaşı*.
19. Bağdadi, Muhammed b. Osman, *el-Munteheb Min Sahiheyi'l-Buhari Ve'l-Muslim*.
20. Bahrani, Seyit Haşim, *el-Burhan Fi Tefsiri'l-Kur'an*.
21. Beğavi Şâfii, *Mealimu't-Tenzil*.
22. Berbehari, Ebu Muhammed Hasan b. Ali b. Half, *Şerhu's-Sünne*.
23. Berzenci Hüseyini, Muhammed b. Abdurresul, *el-İşâetu Li Eşrâti's-Sa'e*.
24. Beyğevi, Hüseyin b. Mesut Ferra Şâfii, *Mesabihu's-Sünne*.
25. Beyhaki, Ebu Bekir Ahmed b. Huseyin, *el-İtikadu Ve'l-Hidaye İla Sebili'r-Reşad*.
26. Beyzavi, *Envaru't-Tenzil*.
27. Buhari Kunuci Huseyni, Muhammed Sıddık, *el-İza'e Lima Kane ve Ma Yekunu Beyne Yedeyi's-Sa'e*.
28. Celaluddin Suyuti, *ed-Durru'l-Mansur*.
29. Celaluddin Suyuti, *el-Camiu's-Sağir Fi Ahadisi'l-Beşiru'n-Nezir*.
30. Cemaluddin Yusuf b. Abdurrahman el-Mizzi, vefat: 742, *Tehzibu'l-Kemal*.
31. Cessas, Ebu Bekir, *Ahkamu'l-Kur'an*.
32. Diyarbekri, *Tarihu'l Hamiş Fi Ahvali Enfusi'n-Nefis*.
33. Dulabi, Ebu Beşir Muhammed b. Ahmed b. Hemad, *el-Kuna Ve'l-Esma*.
34. Ebu Davut Secistani, *Sünen-u Ebu Davut*.
35. Ebu Hanife, Numan b. Sabit, *el-Fıkhu'l-Ekber*.
36. Ebu'l-Abbas b. Teymiyye Harrani, *Minhacu's-Sünne*.
37. Ebu'l-Âla Attar, *el-Erbeun*.
38. Ebu'l-İrfan, Muhammed b. Ali Sebban, *İs'afu'r-Rağibin*.

39. Ebu'l-Kasım Taberani Şâmi, *el-Mu'cemu's-Sağir*.
40. el-Ebriyyi's-Secizi, Ebu'l-Hasan Muhammed b. Hüseyin, *Menakibu's-Şâfiî*.
41. Ester Abadi, *Te'vilu'l-Ayati'z-Zahire*.
42. Fahri Razi, *Tefsir-u Mefatihi'l-Gayb*.
43. Feyzi Kaşani, Molla Muhsin, *Tefsiru's-Safi*.
44. Feyzi Kaşani, Molla Muhsin, *Tefsiru's-Safi*.
45. Gazi Eyaz Behsebi Sibti, *Meşariku'l-Anvar Âla Sihahi'l-Asar*.
46. Hakim Nişaburi, Muhammed b. Abdullah, *el-Mustedreku Âla's-Sahihayn*.
47. Harezmi, Muvaffak b. Ahmed, *Menakıb-u Emiri'l-Muminin*.
48. Harisi Bedahşi, *Miftahu'n-Neca*.
49. Harrani, Hasan b. Şu'be, *Tuhefu'l-Ukul*.
50. Has'emi Suheyli, Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed, *Ravzu'l-Enf*.
51. Hatib Bağdadi, *Tarih-u Medineti's-Selam Tarih-u Bağdad*.
52. Hatip Tebrizi, Muhammed b. Abdullah, *Mişkatu'l-Mesabih*.
53. Hemeveyne Cuveyne, İbrahim b. Muhammed, *Feraidu'l-Sımtayn*.
54. Hilli, Hasan b. Yusuf b. Mutahhari, *Keşfu'l-Murad Fi Şerh-i Tecridi'l-İ'tikad*.
55. Hilli, Hasan b. Yusuf, *el-Hulasatu Fi İlmi'r-Rical*.
56. Himeyri, Abdullah b. Cafer Kummi, *Kurbu'l-İsnad*.
57. Hindi, Ali b. Muttaki, *el-Beyan Fi Ahbar'i Ahiri'z-Zaman*.
58. Hindi, Ali b. Muttaki, *Müntehab'u Kenzu'l-Ummal, el-Metbu Hamisu'l-Müsned, Li'bn-i Hanbel*.
59. Huveyzi, *Tefsir-u Nuri's-Sakaleyn*.
60. Hür Amuli, Muhammed b. Hasan, *İsbatu'l-Huda*.
61. İbn Asakir, *Tarih-u Medinet-i Dimeşk ve Zikr-u Fezliha*.
62. İbn Babeveyh Kummi, Muhammed b. Ali, *el-Emali*.
63. İbn Babeveyh Kummi, Muhammed b. Ali, *İlelu's-Şerai*.

64. İbn Babeveyh Kummi, Muhammed b. Ali, *Kemalu'd-Din ve Tema-
mu'n-Nime*.İbn Ebi Hatem, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*.
65. İbn Hacer Askalani, *Tehzibu't-Tehzib*.
66. İbn Hacer Heytemi Şâfii, *el-Kavlul'l-Muhtasar Fi Alamatul'l-Mehdi'l-
Muntazar*.
67. İbn Hacer Mekki Heysemi, *es-Sevaiku'l-Muhrika*,
68. İbn Hacer Mekki Heytemi, *el-Fetava'l-Hadise*.
69. İbn Hişam, *es-Siyretu'n-Nebeviyye*.
70. İbn Kesir Şâmi, Ebu'l-Feda İsmail, *Nihayetu'l-Bidaye Ve'n-Nihaye*.
71. İbn Kesir Şâmi, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azim*.
72. İbn Mâce Kazvini, *Sünenu'l-Mustafa*.
73. İbn Şehraşub, *Kitabu'l-Menâkıb*.
74. İbn Şehraşub, *Muşabihu'l-Kur'an ve Muhtelifuhu*.
75. İbnu'l Cevzi, *Tarih-u İbn'l-Cevzi*.
76. İbnu'l-Esir, *Usdu'l-Ğabe Fi Marifeti's-Sahabe*.
77. İbnu'l-Meğazili Şâfii, *el-Menakıb*.
78. İsfahani, Ebu Naim Hafız, *el-Erbeun Hedisen Fi Zikri'l-Mehdi*.
79. Kaşani, Molla Fethullah, *Zubdetu't-Tefasir*.
80. Keraceki, Muhammed b.Ali, *Camii'l-Fevaid*.
81. Kettani, Muhammed b. Cafer, *Nazmu'l-Mütenasır Fi'l-Hadisi'l-
Mütevâtir*.
82. Kucerati Hindi, Muhammed Tahir Siddıki Fetenı, *Mecmeu Bihari'l-
Envar Fi Garibi't-Tenzil ve Letaifi'l-Ahbar*.
83. Kuddusi, Şeyh Abdunnebi b. Ahmed, *Sunenu'l-Huda*.
84. Kufi, Fırat b. İbrahim, *Tefsiru'l-Fırat*.
85. Kuleyni, Muhammed b. Yakup, *el-Kâfi*.
86. Kuleyni, Muhammed b. Yakup, *Ravzatu'l-Kâfi*.
87. Kummi Meşhedı, *Tefsir'u Kenzi'd-Dekaik*.
88. Kummi, Ali b. İbrahim, *Tefsiru'l-Kur'an*.

89. Kummi, Muhammed b. Ali b. Babeveyh, *Uyun-u Ahbari'r-Rıza (a.s)*.
90. Kummi, Muhammed b. Hasan Seffar, *Besairu'd-Derecat*.
91. Kunduzi, Süleyman Hanefi, *Yenabiu'l-Mevedde*.
92. Kurtubi, Ebu Ebdillah Muhammed b. Ahmed el-Ensari, *Kitabu't Tezkire*.
93. Kurtubi, *el-Câmiu Li Ahkami'l-Kur'an*.
94. Kurtubi, *Muhtasaru't-Tezkire*.
95. Kutbu Ravendi, Said b. Hibetullah, *el-Haraicu Ve'l-Ceraihu Fi Mu-cizati'l-Ma'sumin*.
96. Maliki, İbn Sebbağ, *el-Fusulu'l-Muhimme Fi Marifeti'l-Eimme*.
97. Meclisi, Molla Muhammed Bakır, *Biharu'l-Envar: c. 23, 24, 51ve 52*.
98. Mekarim Şirazi, Nasir, *Tefsir-u Numune*.
99. Mir Seyit Ali Hemdani Şâfii, *Meveddetu'l-Kurba*.
100. Muhaddis Nuri, Mirza Hüseyin, *Cennetu'l-Me'va'l Matbui Zımne Bihari'l Envar: c.53*.
101. Muhammed b. Abdurrauf Menavi, *Feyzu'l-Kadir Fi Şerhi'l-Câmi's-Sağir*.
102. Muhammed b. Ebu Bekir Hanbeli, *el-Menaru'l-Munif Fi's-Sahih Ve'z-Zaif*.
103. Muhammed b. İsmail Buhari, *et-Tarihu'l-Kebir*.
104. Muhammed b. İsmail Buhari, *Sahihu'l-Buhari*.
105. Muhammed b. Muhammed b. Numan el-Muşteher Bi'l-Mufid Şeyhi's-Sia Fi Ahdihi, *el-İrşad*.
106. Muhammed b. Talha Genci Şâfii, *el-Beyan Fi Ahbar-i Sahibi'z-Zaman*.
107. Muhammed b. Talha Şâfii, *Metalibu's-Suul*.
108. Muhibbuddin Taberi Şâfii, *er-Riyazu'n-Nazra Fi Menakibi'l-Aşra*.
109. Muhibbuddin Taberi Şâfii, *Zehairu'l-Ukba*.
110. Mukatil b. Süleyman, *Tefsir-u Mukatil*.

111. Mutahhar b. Tahir Mukaddesi, *el-Bed-u Ve't-Tarih*.
112. Müfti'l-Vahhabiyye, Abdulaziz b. Baz, *el-Ceridetu'l-Mevsumetu Bi'l-Camietil'l-İslamiyye Bi'l-Medinetil'l-Münevvere*, sayı: 3.
113. Müslim b. Haccac Nişaburi, *Sahihu'l-Müslim*.
114. Nasruddin Tusi, *Tecridu'l-İtikad*.
115. Necaşi, Ebu'l-Abbas, *Marifetu Ricali'l Hadis*.
116. Neccar Zadigan, *Berresiyi Tetbigiyi Ayati Mehdeviyyet*.
117. Neseî, *Tefsiru'l-Kur'an*.
118. Numani, Muhammed b. İbrahim, *Kitabu'l-Gaybe*.
119. Râfi Kazvini, Abdülkerim b. Muhammed, *et-Tedvin Fi Ahbar-i Kavzin*.
120. Razi, Ebu'l Fettah, *Ravzatu'l-Cinan ve Ruhul-Cinan*.
121. Sa'lebi, *Tefsiru'l-Keşfi Ve'l-Beyan*.
122. Saduk, Muhammed b. Ali b. Babeveyh Kummi, *el-Hisal*.
123. Seyid Şerif Razi, *Nehcü'l Belağ*.
124. Seyit b. Tavus, *Sa'du's-Suud*.
125. Sıbt b. Cevzi Yusuf b. Kızıoğlu, *Tezkiretu'l Havas*.
126. Suveydi Bağdadi, Muhammed Emin Ebu'l-Fevz, *Sebaiku'z-Zeheb*.
127. Suyuti, Abdurrahman Celaluddin, *Neşru'l-İlmeyn*.
128. Suyuti, Celaluddin, *el-Camiu's-Sağir*.
129. Suyuti, Celaluddin, *el-Havi Li'l-Fetava*.
130. Süleyman b. Ahmed Şâmi Taberani, *el-Avsat*.
131. Şeblenci, *Eimmetu'l-Huda*.
132. Şeblenci, *Eimmetu'l-Huda*. Şeblenci, *Kitabu'l-Fezaili'l-Kufe*.
133. Şeblenci, Mümin b. Hasan Şafii Mısri, *Nuru'l-Ebsar*.
134. Şehristani, Muhammed b. Abdülkerim, *el-Milel Ve'n-Nihel*.
135. Şemsuddin Ebu'l-Hayr Sehavi, *el-Mekasidu'l-Hasane Fi Beyani Kesirin Mine'l-Ahadisi'l-Muştehere*.
136. Şemsuddin Zehebi, *Tezkiretu'l-Huffaz*.

- 137.Şeyh Abdulhadi Abyari, *Caliyetu'l-Kedir Fi Şerh-i Manzumetu'l-Berzenci*.
- 138.Şeyh Abdulhadi Abyari, *el-Eraisu'l-Vazihe*.
- 139.Şeyh Ebu Talip, Tecil Tebrizi, *Men Huve'l-Mehdi*.
- 140.Şeyhu't-Taife, Muhammed b. Hasan Tusi, *et-Tibyan Fi Tefsiri'l-Kur'an*.
- 141.Şirazi, Seyit Muhammed, *Takribu'l-Kur'an*.
- 142.Tabatabai, Allame Muhammed Hüseyin, *el-Mizan Fi Tefsiri'l-Kur'an*.
- 143.Taberani Şami, Ebu'l Kasım, *el-Mu'cemu's-Sağir*.
- 144.Taberi, *Delailu'l-İmame*.
- 145.Taberi, Muhammed b. Cerir, *Câmiu'l Beyan Fi Tefsiri'l-Kur'an*.
- 146.Tabersi, Ahmet b. Ali b. Ebutalip, *el-İhticac*.
- 147.Tabersi, Ebu Ali Fazl b. Hasan, *Mecmeu'l-Beyan*.
- 148.Tabersi, Hasan b. Muhammed b. Hasan, *el-Emali*.
- 149.Tirmizi, Muhammed b. İsa, *el-Camiu's-Sahih Sünen-u Tirmizi*.
- 150.Tusi, Muhammed b. Hasan, *el-Fihristu Fi İlmi'r-Rical*.
- 151.Tusi, Muhammed b. Hasan, *Kitabu'l-Gaybe*.
- 152.Tuveyciri, Hamud b. Abdullah b. Abdurrahman, *el-İhticac Bi'l-Eseri Âla Men Enkere'l-Mehdiyye'l-Muntezer*.
- 153.Vahidi Nişaburi, *el-Vesit*.
- 154.Yahya b. Abdulaziz, *el-Cem'u Beyne's-Sahihayn*.
- 155.Yusuf b. Yahya b. Ali b. Abdulaziz Mukaddesi Şâfi Selemi, *İkdu'd-Durer Fi Ahbari'l-Muntazar Huve'l-Mehdi*.
- 156.Yusuf Nebhani, *el-Fethu'l-Kebir Fi Zammi'z-Ziyadeti İle'l-Câmi's-Sağir*.
- 157.Zamehşeri, Carullah Mahmud, *el-Keşşaf*.
- 158.Zehebi, Hafız Şemsuddin, *Mizanu'l-İtidal*.
- 159.Zehebi, Hafız Şemsuddin, *Telhisu'l-Müstedreki's-Sahihayn*.

160.Ziiauddin Ahmed Gümüşhanevi İştanbuli Hanefi Sufi, Ölüü: 1311, *Ramuzu'l-Ahadis*.